

T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM
DALI

“MENĀĀIB-I DÜKÇİ İŞĀN” İSİMLİ ESER VE TAHLİLİ
(Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Nodirkhon KHASANOV

Hazırlayan
Mehmet ÇEVİK

İstanbul-2012

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Mehmet ÇEVİK

Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı: Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları

Tez Konusu : “Menâkıb-ı Dükçi İşân” İsimli Eser ve Tahlili (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)

Tez Tarihi :05.06.2012

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Anabilim Dalı Başkanı
Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51161008 numaralı öğrencisi Mehmet ÇEVİK tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Nodirkhon KHASANOV

Tez İmtihani Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG

Doç. Dr. Nodirkhon KHASANOV

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali EROĞLU

Yedek Üye: Yrd. Doç.Dr. Kalmamat KULAMSHAEV

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Mehmet KARAKUYU

ÖZET

Muhammet Ali Sabır Halfe Dükçi İşân, XIX. Yüzyılda (1856-1898) yaşamış Türkistanlı bir mutasavvıftır. Orta Asya'nın Fergana Vadisi bölgesinde yaşamış, çevresindeki halkı irşat ile meşgul olmuştur; Özbek, Kırgız, Tacik, Türkmen gibi birçok milletten tabi olan müritleri olmuş önemli bir şahsiyettir. Bununla birlikte talebeleriyle birlikte sömürgeci Çar Rusya'sına karşı ayaklanan ve sonunda idam edilen vatanperver bir şehittir. Menâkıb-ı Dükçi İşân eseri, şeyhin ismi belli olmayan bir müridi tarafından yazılmıştır.

Eser dokuz ana bölümden oluşur: İlk üç bölüm, Besmele, Tahmid, Peygamber (a.s.m.)'a na't ve ashabına (r.a.) övgüden sonra diğer dört bölüm sırasıyla Türkistanlı büyük mutasavvıflardan Babay-ı Semmâsî, Seyyid Mir Külal, Hâce Bahâeddin-i Nakşibendilerin keşf-ü kerametlerini anlatır. Son iki bölüm ise Dükçi İşân'ın doğum ve çocukluğundan seyr ü sülüğa başladığı zamana ve sonrasına ait menkıbe ve harika hallerinden bahseden en uzun iki bölümdür.

Yazılış sebebinin Nakşibendî geleneğinin postnişinliğiyle vazifelendirdiği Dükçi İşân'ın gerçek bir müşid olduğunu göstermek, halkın ona olan hürmet ve itaatini artırmak olduğu, nakledilen menkıbelerden anlaşılmaktadır. Eserin tespit edilen tek nüshası Özbekistan İlimler Akademisi Ebu Reyhan Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesi no: 1724'te bulunmaktadır. Asıl nüshaya ulaşamadığı için Prof. Dr. B. M. Babadjanov'un 2004 yılında Alma-Ata'da yayınladığı Arap yazılı baskısının üzerinden çalışılmıştır.

Eserin dil ve muhteva yönünden tetkik edilmesi Çağatayca'nın Özbekçeye geçiş dönemine ait dil özelliklerini tespit etmek ve incelemek açısından önemlidir.

Eserin dili: Çağatayca'dan Özbekçeye geçiş dönemine aittir.

Anahtar kelimeler: Dükçi İşân, Menâkıb, Çağatayca geçiş dönemi, Nakşibendi sûfi geleneği, Tasavvuf, Türkistan.

ABSTRACT

Muhammad Ali Ihsan Sabir Halfe Dukchi Ishan was a Turkestanian Sufi who lived in the 19th century (1856-1898). He lived in Fergana Valley in Central Asia and occupied himself with the spiritual and ethnic enlightenment to the people in his community. He was a leading figure who had great numbers of followers from different nationalities such as Uzbek, Kirghiz, Tajik and Turkmen. Furthermore, he was a patriotic martyr that rebelled with his supporters against the oppressive Tsarist Russia invasion and was executed in the end. The work 'Menakib-i Dukchi Ishan' was written by one of his anonymous followers.

The work comprises of nine main chapters. First three chapters; 'Basmala', 'Hamd'(Tahmidah), 'Eulogy' to the prophet Mohammed, and his ashabs, and the other four chapters respectively narrate the miracles of an important Turkestanian Sufi, Babay-i Semmasi, Seyyid Emir Kulal, Hace Bahaeddin-i Naqshbandi. The last two chapters are the longest ones and narrate the sagas and miracles of Dukchi Ishan as from his childhood.

From the sagas it can be understood that this work was written to point that the community had a great esteem and honour for Dukchi Ishan and he was an actual mentor who was appointed according to Naqshbandi conventions. The only copy of this work is at Science Academy Abu Rayhan Biruni Institute Library number: 1724 in Uzbekistan. As the original copy cannot be reached, it was studied by Arabic written print in 2004 by Associate Professor B.M. Babadjanov.

To scrutinize this work in terms of language and context is vital to ascertain and analyze language properties during the transition from Jagatai to Uzbek.

The language of this book: It belongs to the transition period from Jagatai to Uzbek.

Keywords: Dukchi Ishan, Menakib, Jagatai transition period, Naqshbandi Sufi tradition, Sofism, Turkestan.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR CETVELİ	IX
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

DÜKÇİ İŞAN'IN HAYATI, FAALİYETİ, DÜŞÜNCELERİ

1.1. YAŞADIĞI DÖNEM.	10
1.2. HAYATI.....	23
1.3. ŞAHSİYETİ.....	57
1.4. DÜŞÜNCELERİ ve ESERLERİ.....	60

II. BÖLÜM

“MENĀKĪB-I DÜKÇĪ İŞĀN” ESERİNİN İNCELEMESİ

2.1. MUHTEVA	64
2.2. ESERİN DİLİ	75
2.3. SES ÖZELLİKLERİ	77
2.4. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	78

III. BÖLÜM

METİN

3.1. “MENĀKĪB -I DÜKÇĪ İŞĀN” ESERİNİN TRANSKRİPSİYONU	88
3.2. METİN KURULUMUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR	184
3.3. ESERDE GEÇEN TARİHİ ŞAHSİYETLER VE YERLER VE KİTAPLAR.....	185
3.4. ESERDE GEÇEN AYETLER, HADİSLER VE ARAPÇA İBARELER.....	192
SÖZLÜK	194
SONUÇ	211
KAYNAKLAR	213
EK : “MENĀKĪB-I DÜKÇĪ İŞĀN” ESERİNİN METNİ.....	215

ÖNSÖZ

Türkçe, konuşma dili olarak M.Ö. 2500’li yıllara kadar uzanır. VIII. yüzyıla ait olan Orhun Kitabeleri, ilk yazılı eser kabul edilmiştir.

Türklerin X. yüzyıldan itibaren boy boy, topluluk halinde İslamiyet’i kabul etmeleriyle birlikte yeni kurulan devletler ve bunların himayesinde gelişen edebi dil, İslâmiyet’i öğretmek ve yaymak, ondaki Türk kültür ve yaşayışına uygunluğu göstermek adına birçok eserler vermeye başlamıştır. Bunların ilklerinden ve en önemlilerinden biri olan Ahmet Yesevi’nin Divan-ı Hikmet’i manzum, halk dilinde yazılmış bir eserdir. Bu eser Türk Dilinin bilim ve sanat dili olarak kullanılmaya başlanmasında ve zenginleşmesinde, Türkçe’nin yazı dili olarak halk arasında kullanılmasında önemli katkıları olmuştur.

Orta Asya’dan Anadolu’ya kadar büyük bir coğrafyayı istila eden Cengiz’in kurduğu devletin ve yöneticilerinin (M.1241) bu coğrafyada zaman içinde Müslüman olmaları ve Türklerle kaynaşmalarıyla birlikte yeni bir edebi dil oluşmaya başlar. Bu edebi dilin adı Cengiz’in ikinci oğlu olan “Çağatay”ın ismiyle anılmıştır. "Hakâniye Türkçesi" olarak da adlandırılırsa da “Çağatayca” olarak daha yaygın olarak telaffuz edilir.

Çağatayca, Türk edebiyat tarihi araştırmalarından edinilmiş bilgilerin ışığında yapılan tasnife göre "Doğu Türkçesi" olarak da kabul edilen, Türk edebî dillerinden en önemli kısmını ifade eder. Orta Asya’da gelişen bu Türkçe, bu sınıfa girer. Türkçenin edebiyat tarihi söz konusu olunca, bahsedilen iki Türk edebî dilinden biri olduğu görülür.

Çağatay Edebi Dili, 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiş; yeni dönemde Özbekçe ve Yeni Uygurca uzantılarına ayrılıncaya dek yaklaşık yedi asır süren çok verimli bir saha olmuştur.

Çalışmamıza konu olan bu eser Çağataycanın son dönemine ait bir eser olması bakımından önemlidir.

Dükçi İshan, Nakşibendi sûfizm geleneğinde bölge halkına müessiriyeti yüksek bir irşat hayatı olmuştur. Ruslarla yaptığı özgürlük mücadelesi dolayısıyla da önemli bir şahsiyettir; fakat Çarlık Rusya’sı döneminde ve Ekim devriminden

sonraki SSCB döneminde Ruslar, onları destekleyen yerli düzen taraftarı yazarlar, devlet adamları ve bölgenin önemli şahsiyetleri tarafından düzen bozucu birisi gibi nazara verilmeye ve karalanmaya çalışılmıştır. SSCB yıkıldıktan sonra yeni Özbek devleti zamanında ise bağımsızlığı hayatında şiar edinmiş bir millete numune-i imtisal alınması bakımından hayatı ve eserleri üzerinde yeniden çalışılmaya başlanmıştır. Nitekim Menâkıb-ı Dükçi İşan eserinin orijinal metni üzerinde B.M. Babadjanov, M.M. Kamilov, A. Aripov ve A.K. Muminov gibi Özbek bilim adamları çalışarak incelemeler yapmışlardır. Fadılбек Atabekoglu bulabildiği bütün bilgileri toplamış ve yayımlamıştır. Ayrıca Anke von Kügelgen, Hisao Komatsu gibi yabancı âlimler de makaleler yazmışlardır.

Dükçi İşan'ın hayatı ile ilgili en geniş çaplı araştırmalardan birini de Özbek yazarı Alınazar Egamnazarov yapmıştır; yazılı bilgileri, hatıraları toplamış; isyan sırasındaki Rus resmi makamların yazışma ve telgraflarını temin ederek “*Siz Bilgan Dükçi İşan?*” adıyla Taşkent’te 1994 yılında derli toplu bir kitap halinde basmış. Biz de hayatı hakkında en çok bu kitaptan faydalandık.

Menâkıb-ı Dükçi İşan eserinin bulunan tek nüshası; Özbekistan İlimler Akademisi Ebu Reyhan Biruni Şark Şinaslık Enstitüsü Kütüphanesi No:1724’te bulunmaktadır. Eserin orijinali 165 varaktır. Prof. Dr. Bahtiyar Babadjanov 2004 yılında Alma-ati’da bu eserin Arap alfabesiyle Word halinde yeniden dizgisini ve Rusça’ya tercümesini; Anke von Kügelgen ve Hisao Komatsu’nun İngilizce makalelerini ekleyerek yeniden basmıştır.

Bu çalışmada asıl nüshaya ulaşamadığı için Prof. Dr. Bahtiyar Babadjanov’un bu baskısı esas alınarak hazırlanmıştır. Bu eser, orijinal tarihi kaynağa başvurularak yapılan Ruslara karşı ayaklanmayla ilgili yapılan ilk çalışmadır.

Dükçi İşan ve *Menâkıb-ı Dükçi İşan* veya Şeyhin müellifi olduğu eseri İbret *el Gafilîn* hakkında Türkiye’de de bu güne kadar bir çalışma yapılmamıştır; ilk çalışma bu olacaktır. Bu yeni nüshada eserin orijinal halinden geçirilirken yapılmış bazı eksikliklere rastlanılmıştır. Bunlara daha sonra değinilecektir. Bu çalışmamız, ileride yapılacak daha geniş ve sıhhatli çalışmalara kaynaklık teşkil edecek nitelikte olacaktır.

Eser, Çağatayca'dan Özbekçeye geçiş özelliği taşır. Metni okumak isteyenler için Arapça ve Farsça kökenli kelimeler ile Çağatayca özelliği taşıyan ve günümüz Türkçesinde kullanılmayan kelimelerin de alındığı bir lügat tezin sonunda verilmiştir.

Dükçi İşan dönemi ve hayatı anlatılıp eserin dili ve muhtevası incelendikten sonra eserin Latin alfabesiyle Türkçeye transkripsiyon aktarımı yapılmış; Arap alfabesiyle aktarılmış metin kısmı, tez sonucu, özeti ve kaynakça ilave edilerek tez tamamlanmıştır.

Tezi hazırlarken desteğini gördüğüm başta Bölüm Başkanımız Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG'a, kıymetli vakitlerini ayırıp hiçbir yardımı esirgemeyen, hafta sonlarında bile fedakârlık ederek evini çalışmamıza açan kıymetli hocam Doç. Dr. Nodirkhon KHASANOV'a, fikir ve yardımlarıyla samimiyetini yanımda hissettiğim Yrd. Doç. Dr. Kalmamat KULAMSHAEV'e ve tezin her safhasında, yazıya aktarılmasında emeği ile ve manevi desteği ile her an yanımda olup beni yalnız bırakmayan eşim Eymen Nur ÇEVİK'e teşekkür ederim.

Mehmet ÇEVİK

İstanbul- 2012

KISALTMALAR CETVELİ

- A.** Arapça
a.g.e. adı geçen eser
a.g.m. adı geçen makale
a.s. aleyhi's-selâm
a.s.m. aleyhi's-selâtü ve's-selâm
bkz. Bakınız
c. cilt
çev. Çeviren
cm santimetre
F. Farsça
h. Hicri tarih
haz. hazırlayan
Hz. hazret-i
km kilometre
M. Miladi tarih
m. metre
md. maddesi
müt. mütercimi
nu. numara
r.h. rahmetu'llâhi aleyh
s. sayfa
S. sayı
s.a.v. salla'llâhu aleyhi ve sellem
TDV Türk Diyanet Vakfı
üniv. Üniversitesi
v. vefatı
vb. ve benzeri
vr. varak
y. t. yayın tarihi

y. y. yayın yeri

- [ ] Varak numaralarını parantez içinde gösterir.
- [...] Başka varakların birçoğunda benzer örnekler olduğunu gösterir.
- () Kelime içinde şive özelliği olarak düşmüş sesi parantez içinde gösterir.
- (?) Kelimenin muhtemelen olması gereken gerçek şeklini gösterir.
- Fiil kök veya gövdesini gösterir. Fiile gelen eki gösterir.

GİRİŞ

Muhammet Ali Sabır Halfa Divâne Dükçi İşan, XIX. Yüzyılda yaşamış, oldukça önemli bir şahsiyettir. O'nun maddi hayatından ziyade, hayat-ı maneviyesine, İslamiyet'in hükümlerini halk arasında yaşama ve yaşatma gayretine dikkat çekmek amacıyla yazılmış *Menâkıb-ı Dükçi İşan* eseri, sûfi geleneğine ait kerametlerin anlatıldığı bir kitaptır.

Fergana vadisi¹, İslam'ın Orta Asya'yı rengiyle boyanmasıyla birlikte oluşan ilim vadilerinden en önemlisidir. XI-XII. Yüzyıldan itibaren İslam'la birlikte sistemli bir hale getirilen eğitim kurumları², yüzyıllarca tüm Eski Kıta ve Anadolu'ya ışık saçmış. Fergana'daki medreselerde yetişen binlerce İslam âlimi ve ilim adamı yolumuzu aydınlatmış; bu toprakların İslamlaşmasını ve bizler için yaşanılır hale gelmesini sağlamışlar.

Menâkıb-ı Dükçi İşan eserinde Arapça ve Farsça kelimeler çoklukla bulunmakla beraber; aydın, okumuş bir kesimden ziyade; o bölgede yaşayan (çiftçilikten, muhtelif meslek sahibi halk kitlesine) öncelikli muhatap avam olduğu için basit cümleler halinde bölgesel şiveyle yazılmıştır. Söz konusu metin Özbek dilinin *Nemengen* şivesinde *Şikaste* yazısının bir türüyle yazılmıştır. Tacik Dilinin *Nemengen* şivesinden de eklemeler bulunmaktadır.³ Babadjanov'un belirttiğine göre, orijinal el yazma eser en az üç kişi tarafından istinsah edilmiştir. Bu aynı kronolojik sınırlar ve aynı konuya sahip olmayan üç ayrı hikâye grubunun yazısından bellidir [vr.1-22, 22-38, 38-164 vb.]. El yazmada çok sayıda düzeltme ve ekleme yapılmıştır [vr.28, 57, 58 vb.]. Üslubunda da çoğunluk ve işaret eklerinin yanlış kullanılmasında yerli konuşma dilinin normlarının etkisi görülmektedir.⁴

¹ Büyük bir kısmı Özbekistan'ın içinde bulunan, Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan arasında, Orta Asya'nın en yoğun nüfuslu bölgesi, maddi ve manevi açıdan en verimli toprakları ve ilim yuvasıdır. Andican, Hokand, Fergana, Hive, Merginan, Nemengen, Kuvasay, Rişton, Hamza ve Yaypan gibi şehirleri içinde barındırır.

² O devredeki medreselerin sistemleşmedeki en önemli metodu: Din ilimleri ile fen ilimlerinin birlikte okutulması olmuştur. Bu tarzın uygulanma şekli Selçukluya oradan da Osmanlı'ya aksetmiş en zirve şeklini Fatih Sultan Han ve Kanuni döneminde almış. Ne zamanki medreselerde sadece din ilimleri okutulmaya, fen ilimleri okutulmamaya başlamış, bu tarz eğitim madden de gerilemeyi hızlandırmış.

³ Bu şivenin özelliklerini gösteren birçok kelime örnekleri, dil incelemesi bölümünde gösterilecektir.

⁴ BABADJANOV, Prof. Dr. B. M., *Menâkıb-ı Dükçi İşan*, Alma-atı, 2004 s.45

Eser yüz altmış beş varaktır; dokuz alt bölümden oluşmuştur. Bu bölümlerden ilk üçü, klasik İslam eserlerinin hepsinde görünen ve müelliflerince müstahsen adet-ı İslamiye olarak benimsenen giriş kısmı üç bölümden oluşuyor. Bu kısım (ilk dokuz sayfa) Dükçi İşan'ın yazdığı “*İbrat el-Gafilin*” eserinin *mukaddimesinden* alınmış şiirlerden oluşmaktadır⁵:

Birinci kısım: Besmelenin anlamını ihtiva eden nazım kısmıdır.

İkinci kısım: Hamdin manasını ifade eden nazım kısmıdır.

Üçüncü kısım: Peygamber-i Zışan (a.s.m.) Efendimize övgü ve sevgileri anlatan, daha sonra da çihâr-ı yâr-ı güzün olan dört halifeye muhabbeti belirten şiir kısmıdır.

Bundan sonraki bölümlerde *silsile-i Hâcegân* kerametlerini önce anlattıktan sonra en son Dükçi İşan'ın menkıbelerine geçilecektir:

Dördüncü kısım: Nakşîbendi Hazretlerinin hocası Babay-ı Semmâsî'nin (r.h.) kerametlerini anlatan mensur kısmıdır.

Beşinci kısım: Hâce Bahâeddin-i Nakşîbendi Hazretlerinin (r.h.) kerametlerini beyan eder.

Altıncı kısım: Hâce Bahâeddin Hazretlerinin hocası Seyyid Mir Külal'in (r.h.) kerametlerini beyan eder.

Yedinci kısım: Yine Hazret-i Bahâeddin-i Nakşîbendi'nin (r.h.) kerametlerini anlatır.

Sekizinci kısım: Dükçi İşan'ın doğumu ve çocukluğu zamanında görülen harikaların anlatıldığı bölümdür.

Dokuzuncu kısım: Dükçi İşan'ın (r.h.) seyr-i sülüğa girdiği ve irşada başladığı zamanlarda görülen kerametleri ihtiva eder.

Sekizinci ve dokuzuncu kısımlar asıl kısımlar olup yirmi yedinci varaktan son varağa (yüz altmış beşinci varağa) kadar en uzun kısımır.

Burada anlatılmış menkıbelerin biri (varak 125b) 1897 yılının sonunda, sömürücü idarenin yerli temsilcileri tarafından yapılmış Dükçi İşan'ın sorgulanmasıdır. Buradan anlaşılacak husus: Eser, bağımsızlık mücadelesinden birkaç ay önce -o yılın sonunda, ya da bir sonraki senenin başında- yazılmış

⁵ BABADJANOV, Menâkıb-ı Dükçi İşan, Alma-ati, 2004 s.46

olabilir. Çünkü minare yıkılması, bu sebeple sorgulama ve ayaklanma arasında süre bir seneden kısadır.

Anlatma stilinde ve eserin kompozisyonunda XV-XVIII. asrın sūfi makâmatlarına benzeme gayreti görülmektedir. Eserin müellifi belli değildir; yazar ismini belirtmemiştir. Dükçi İşan'ın ismi bilinmeyen bir müridi tarafından yazılmıştır. Yazar, eseri Hz. İşan'a adanmıştır.

B.M. Babadjanov'un söylediğine göre: Eserin ismi de tam bilinmemekle birlikte kendisi tarafından “eserin tarzı” ve onun “başkahramanı”na dayanarak şartlı olarak belirlenmiştir.⁶

Eserin ana fikri: Keramet kavramı, yani olağanüstü davranışlara vesile olma yeteneğiyle Hz. İşan'ın işanlığının manevi delilleri olan bu halleriyle halisiyetini ve davasına sadakatini göstermekle ispat etmektir. Bilinmeyen yazar, ilk satırlarda keramet kavramını En-Nefesi'nin meşhur eseri “*Akaid En-Nefesi*”den alıntı yaparak açıklaması rastlantı değildir. Bu alıntı tüm eserin epigrafisini oluşturmuştur. Daha erken dogmatik ve hacıyografik edebiyatında⁷ keramet: Allah'ın rahmetiyle verilen, peygamberden bir miras olarak edinilen -bazı eserlerde çocukluktan verilmiş- özel yeteneklerdir. Genel olarak keramet derken: Bir anda uzun mesafeleri aşma, görünmeden farklı olaylara katılma, onlar hakkında önceden haberdar olma (doğal afetler dâhil) vb. özel yeteneklere sahip olma kastedilmektedir. Yazarlar, çoğu zaman kendi kahramanı olan evliyaların kerametlerini, peygamberlerin *mucize* denilen daha yüksek derecede olan olağanüstü davranışlarına benzeterek mürşitlerinin varis-i nebi (asm) olmasına delil göstermişlerdir.⁸

Babadjanov, Anke von Kügelgen ve Hisao Komatsu gibi yazarların makalelerinde kerâmetleri, eserde geçen ifade şekliyle hârik-ı âdatlar⁹; mübalağa, imkânsız veya olması zor şeyler gibi yorumlamışlardır. Bu tarz bakış açısının materyalist düşünceye kapılmış, islam kültüründen uzak yazarlarda da benzer yorumlara çoklukla rastlanması dolayısıyla burada iki hususu beyan etmekte fayda vardır:

⁶ BABADJANOV, *Menâkıb-ı Dükçi İşan*, Alma-atı, 2004, s.47

⁷Hacıyografi: Veliler ve azizler üzerinde araştırma yapan bilim dalı

⁸ BABADJANOV, *Menâkıb-ı Dükçi İşan*, Alma-atı, 2004, s.47

⁹ Hârik-ı âdet(Arapça): Normal bir insanın yapamayacağı harikulâde haller

Birincisi: Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir; göz ise maneviyatta kördür. Maddi gözle, manevi değerlere bakmak her zaman meseleyi izah edemez. Gözle görülmeyecek o kadar çok şey var ki varlığına ve vâki olduğuna inanırız. Mesela: Ruhun varlığı herkesçe malum ve makbuldür. Bunun gibi duygularımızın (sevmek, nefret, acı, korku vb.) görmediğimiz halde (kendilerini göremeyiz ama işaretlerini görürüz) mevcut olduğunda kimse şüphe etmez.

İkincisi: Eskiden beri, müritlerin kendi şeyhini olduğu makamından daha yüksekte görmesi (İslami hükümlere zıt olmamak şartıyla) makbul görülmüştür. Başka mürşitler tarafından da ona ilişilmemiştir. Çünkü tezkiyey-i nefis¹⁰ etmiş bir şeyhe kendisinin manevi makamından çok yüksek olarak hüsn-ü zan edilmesi ve bu hüsn-ü zannın arkasından gelen müritlerin bağlılığını, şahsi menfaatlerine ve gururuna alet etmeyecekleri bilinir. Emr-i bil ma'ruf ve nehy-i anil münkere vasıta ve Allah'ı (cc) ve Resulünü (asm) tanıma, sevme ve itaate vesile edecekleri muhakkaktır. Bu yüzden kerâmetlerde, abartı gibi görülen şeylere netice-i hizmeti düşünülerek itiraz edilmemiştir. Bu eserdeki mübalağa gibi görünen olaylara da bu iki nazarla bakmak gerekir.

Yazarımız, silsile şeyhlerinin ve Dükçi İşan'ın kerametlerinin gerçek olduğunu ispatlamak için halkın anlayacağı hayalleri basit bir şekilde kullanmaktadırlar. Olağanüstü yetenekleri anlatan hikâyeler hayattan alınmıştır ve konu olarak da halka yakındır.

Hadis kitaplarında bilgi aktarılırken râvî¹¹, mekânlar ve şahitler, hadisin sıhhati hususunda çok önemlidir ve bu tür eserlerde mantık silsilesine dikkat edilmiştir. Aynı şekilde bu kitapta da -hadis kitapları gibi- olayların gerçekliği için: 1. Coğrafik konumun detaylı tasvir edilmesi, 2. "Kerametli" olayların katılımcıları olarak gerçek ve güvenilir insanların seçilmesi, 3. Gerçekten olmuş olan olayla bağlanması gibi yöntemlerle anlatılmaktadır.

¹⁰ Nefsinin isteklerini gemleyerek onu ıslah etmiş, sadece Allah'ın rızasını, insanlara yardım etmeyi düşünen kimsenin nefsi.

¹¹Râvî: konuyu, sözü, olayı aktaran

Dükçi İşan'ın kerametini gösteren hikâyelerinin çoğu klasik sũfi eserlerindeki konu ve benzer olan anekdotlarla, çoğu zaman Nefahat'ül-Üns¹² eserine, ya da benzer olaylara atıflarla bitmektedir. Güvenilir bir kaynak yardımıyla bunun gibi olayın daha önceden de yer aldığını ve kendilerine Allah'ın rahmeti olarak keramet verilenler için kolay bir şey olduğunu göstermektedir. Burada sũfi haciyografisinin geleneklerinin sürekliliğini de görebiliriz.¹³

Haciyografinin Manâkib'i Dükçi İşan adlı çalışması Pir Dükçi ve cemaatiyle ilgili yeni açılımlar sağlamıştır. Haciyografyalar, genellikle bir ya da birkaç tane evliyanın hayat hikâyelerini, öğretilerini ve amellerini dile getirir. Orta Asya'da ilk haciyografya 11.yy'ın sonlarına doğru Horasan'da ortaya çıkmıştır. 'Tabagat'es-Sũfiye' adıyla o dönemde yaşamış önemli evliyaların hayatlarının bir arada olduğu bir eserdir. 12.yy'da ise sadece bir evliyaya ait eserler, örneğin Şeyh Ebu Said'in Makâmat'ı gibi eserler yazılmaya başlanmıştır. Jürgen Paul 'Horasan'da Edebi Tür Olarak Haciyografyalar' adlı makalesinde 11. ve 12. yy'da toplu ya da bireysel olarak evliyaların biyografilerinin anlatıldığı bu eserlerin farklı edebi türlere ait olduğundan ve farklı türde sosyal ihtiyaçlara hizmet ettiğini belirtmiştir. Biyografilerin çoğu muhaddislerin ve fıkıh âlimlerinin biyografilerinden oluşur ve şeyhlerin manevi tecrübe ve öğretileri hakkında bilgi verir. Fakat şeyhlerin ve müritlerinin günlük hayatlarında başlarından geçen menkıbeler ya da onlar hakkında önemli olan durumlardan bahsetmez. Günümüzdeki biyografilerden farklı olarak o dönemde şeyhin hayatından çok, günlük hayattan ve beraberindekilerle başlarından geçen kerametvâri olayları anlatır.¹⁴

12.yy'dan sonra yazılan haciyografiler genellikle olağanüstü kerâmetler içermektedir. Fakat müşterek yaşam ve şeyhlerin dünyevi işlerinden çok az bahseder. Bunların en iyi örneği en çok basılan, tercüme edilen ve örnek alınan kitap haline gelen 1492 yılında Nureddin Abdurrahman bin Ahmed (Molla Camii) tarafından yazılan 'Nefahat'ül-Üns' Orta Doğu'nun en büyük elle yazılmış

¹² Molla Abdurrahman Câmî'nin eseridir.

¹³ BABADJANOV, Menâkib-ı Dükçi İşan, Alma-atı, 2004, s.50

¹⁴ KÜGELGEN, Anke von, Menakıb-ı Dükçi İşan, Alma-atı, 2004 s.13

metinlerinin bir arada bulunduğu Taşkent'teki Birûni Şarkşinaslık Enstitüsünde 45'inin 16.ve 17.yy'larda yazılmış toplam 60 adet nüshası bulunmaktadır. Bu kitabın özellikle bilinmesinin sebebi *Camii*'nin herhangi bir topluluğu ya da silsileyi övmek yerine o dönemde sûfî yaşam tarzını layıkıyla benimseyerek yaşamış seçkin şeyhleri göz önüne sermesidir. Böylesine önyargısız yazılmış bir eser herkesin ihtiyacına hizmet etmiştir. 16.yy'ın başlarından itibaren *Kübrevilik*, *Yesevilik* ve bazı küçük tarikatlardan çok Nakşibendilik halk arasında yaygınlaşınca bu edebi tür sayıca arttı ve baskın hale geldi.

Burada yeri gelmişken, *Nakşibendîye Hatme-i Hâcegan*'ının nasıl başladığını ve onların *silsile-yi zeheb*'de (Altın zincirde) *emr-i maruf* (erdem, iyiliği emretme) vazifesinde olan *süluk-ı hafî* (sessiz zikir) yolunun nasıl teşekkül ettiğini de hatırlamak gerekir. Zira bu husus Hz. Dükçi İşan'ın ihtiyar ettiği yol olması ve Nakşibendî Hazretlerinin “*Lâdanlar süluknı vîran kıldı. Siz botam süluk-i hafîga revâc bering.*¹⁵” diye emir buyurmaları dolayısıyla çıkış şekli ve önemi burada vurgulanmalıdır.

Hatme-i Hâcegan'ın kurucusu Hâce Bahaeddin Nakşibendî'nin ilk intisabı Hz. Babay-ı Semmâsî'ye olmuş; Kendisi doğduğunda daha üç dört günlükken dedesi intisaplı olduğu şeyhi Semmâsî'ye getirmiş; Hz. Pîr onu manevi evlatlığa kabul etmiş ve onu yetiştirmek üzere halifesi Emir Külal'in tasarrufuna vermiştir. Tasavvuf âdâb ve erkânını öğrendiği, Hz Emir Külal'in manevi terbiyesinde bulunduğu dönemde kendisinin doğumundan yaklaşık bir asır önce vefat etmiş olan Abdülhalik Gücdüvânî'nin (v. 617/1220) ruhaniyetine intisap etti.¹⁶ Bahâeddin Nakşibendi her ne kadar Emir Külal'e intisap etmiş ise de en fazla Abdülhâlik Gücdüvânî'nin manevi tesiri altında kaldığını kendisi ifade etmektedir. Tasavvufta bu usûle *üveysîlik* ismi verilir.¹⁷

Abdülhâlik Gücdüvânî, Nakşî postnişinliğinin asıl piridir. Nakşilik ile arasında beş şeyh geçmiştir. O beş şeyh, Abdülhâlik Gücdüvânî'den intikal eden Nakşîliği meydana koyamamışlar; ancak bu meşrebi teşekkül ettirebilmek,

¹⁵ Menâkıb-ı Dükçi İşan, El Yazma Nüsha, vr.42b.

¹⁶ TDV İslâm Ansiklopedisi, c.4, s.458, İstanbul, 1991

¹⁷ *Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri*, Vefâ Yayıncılık, s.86, İstanbul 1993.

Nakşîbendi Muhammet Bahâeddin'e nasip olmuş. O, Abdülhâlik Gücdüvânî'yi de görmemiştir. Görmediği halde ruhen, mânên ona bu dersi telkin etmiş.

Bir rivayete de göre Bahâeddin Nakşîbendi'ye talim ve telkin veren Hızır Aleyhisselâm da kendisini havuza sokmuş, suyun içine batırmış. "Şimdi, Allah'ı an!" demiş. Suyun içinde, sesiyle söyleyememiş. Ses çıkmayınca kalbiyle (iç seslendirmeye) Allah'ı anmış. Hızır Aleyhisselâm, "İşte bunu hayatının her safhasında da böyle yap!" diye tavsiye etmiş. Bu şekilde hafî zikir, beş şeyh arkasından Nakşîbendi Muhammet Bahaeddin'e nasip olmuş.¹⁸

Başka bir bilgiye göre, İmam-ı Nakşîbendî, bir gün Buhara'da mezaristanı dolaşırken Semmâsî'den Gücdüvânî'ye kadar ulaşan, yakın zamanda vefat eden sûfîleri mânâ âleminde müşahede etti. Bu sırada Gücdüvânî, kendisine dinin emir ve yasaklarına uymasını; ruhsatlara ilgi göstermemesini; azimetlerle takva üzere amel etmesini; Hazret-i Peygamber ve ashabının yolundan gitmesini tavsiye etmiştir. Bu olay Bahâeddin Hazretleri'nin ruhî hayatında büyük bir değişiklik yaparak cehri zikirten hafî zikre yönelmesine yol açtı.

Bahâeddin Hazretleri'nin bir müddet sonra kendisini yalnız hafî zikre vermeye başlaması dervişler arasında tartışmalara ve memnuniyetsizliklere sebep oldu. Fakat şeyhi Emîr Külâl'e gösterdiği hürmette bir değişiklik olmadı ve onun gittikçe artan iltifatını kazandı.¹⁹

Nakşîbendî Hazretleri'nin en önemli tefrik edici hususiyeti şariat karşısındaki yabancı tesir ve unsurlardan uzaklığı, İslâm âlemini etkisi altına alan batınî ve felsefî hareketlere karşı mukabele edip sünnet-i seniyyeyi ihya etmek oldu. İslâm tasavvufu onunla en mükemmel şekle ulaştı. Gönülden gönüle iş gören, Allah'a ihlas ile yönelen bir hayatın lüzumluluğu üzerinde ısrarla durdu. O'nun için, hayatının her safhasında huzur-ı ilahide olduğunu bilerek yaşamak, muhabbetullah ile (Allah aşkıyla) dolu olmak, dikkati başka tarafa yöneltmemek, araya bir şey sokmadan; dünyevî bir karşılık, hatta insanlar tarafından övülmeyi beklemeden sırf Allah'a ibadet etmek asıldır. Müritlerini sohbetle yetiştirerek "Bizim yolumuz sohbet yoludur. Halvette şöhret ve musibet vardır." derdi.

¹⁸ KOTKU, Mehmed Zâhid, *Özel Sohbetler*, Sehâ Neşriyât, s.364-365, İstanbul 1993.

¹⁹ TDV *İslâm Ansiklopedisi*, c.4, s.458-459, İstanbul, 1991.

Benliğin, insanlardan ayrılarak inzivaya çekilmek suretiyle güçlendirilmesi yerine içtimai hayata aktif olarak katılmak ve buna rağmen Allah'a kullukta kusur etmemek suretiyle hayata iştirak etmek mânâsına gelen "*Halvet der-Encümen*"i hizmetinin düsturu olarak belirledi.²⁰

Uzun süren çok yönlü müritlik devresini tamamladıktan sonra doğum yeri Kasr-ı Hindûvân'da H.748'de (M.1347) müridlerini yetiştirmeye başlamıştır.

Bu silsile hem keyfiyet hem kemiyet noktasından o kadar çok meyve vermiştir ki zamanla 16.yy'dan başlayarak farklı bölgelerde, yerleşim yerlerinde, hatta bir şehirde bile birden fazla şeyh olduğu zamanlar olmuştur. Her grup (kol) kendi şeyhinin temayüz etmiş hususiyetlerini göstermek amacıyla tezkireler oluşturdular. Bu eserlerin adedi arttığı için birçoğunun nüshası alınmamış ve günümüze ulaşmamıştır. Bu dönemde Nakşibendilik *Ahrariyye* ve *Diyaiyye* gibi kollara ayrıldı ve her birinin de şeyhleri farklıydı. 18.yy'ın başlarında *Müceddidiyye* kolunun *Maveraünnehir*'de ortaya çıkmasıyla bu kollar daha belirgin hale geldi. Orta Asya'daki ilk Müceddidiyye olan *Hacı Habibullah Buhari*'dir. Buhara ve Harzemşah vilayetlerinde onun yolunun daha baskın olduğunu görürüz. İkinci kol *Musa Han Dehbidi* tarafından Dehbid'de Semerkant yakınlarında kurulmuştur. Bu kol muhtemelen Dehbidiye silsilesinin Mahdum-i Azam'ın (Ahmet Kasani'nin) yerini almıştır. Üçüncü kol ise *İmam-ı Rabbani Ahmed el Farukî el Serhendi* tarafından Orta Asya'ya getirilmiş ve tüm Maveraünnehir ve Hokand çevresine yayılmıştır.

Hz. Ubeydullah Ahrar'ın aktif bir şekilde ekonominin ve politikanın içinde yer alması hacıyografi edebi türünün özelliklerini değiştirdi. Bu yeni değişimden sonra yazarlar, şeyhlerini anlatırken ekonominin ve politikanın içinde yer almasına dikkat ettiler. 'Manakıb-ı Dükçi İşan' adlı eser bu özellikleri kullanmaz. Eserde Dükçi İşan'ın siyasi bakış açısı açığa vurulmaz. Rus sömürgesiyle yapılan savaştan neredeyse hiç bahsedilmez. Şeyhin doğru yola ulaşırken çektiği sıkıntılardan, zayıflığından ya da hatalarından da bahsedilmez. Tam tersine doğumu, çocukluğu ve gençliğinden çok kısa bir şekilde bahsedilmiş ve eskiden olduğu gibi geleneklere göre beşeri yönü değil, "vazifeli" olmasından "örnek alınacak insan modeli"

²⁰ *Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri*, Vefâ Yayıncılık, s.86-87, İstanbul 1993.

olmasından dolayı kendisinde görülen harikulade halleri nazara verilmiştir. Bütün eseri şeyhin sözleriyle yazmak zaten yaygınken, harikulade gerçekleşen olayların ve amellerinin hayatının içinde verilmesi sıra dışıdır ve bu noktadan biçem olarak tektir. Farklı kerametler, farklı başlıklar altında toplanmamasına rağmen bu eser çok iyi düzenlenmiştir.²¹

Özetle, ‘Menâkıb-ı Dükçi İşan’ hem geleneksel hem de sıra dışı bir haciyografyadır. Kitapta geçen başkahramanın (şeyhin) çocukluğundan itibaren sorgulanmadan her şeyinin kabul görmesi ve uyulması, Kuran-ı Hâkim ve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) emir ve yasaklarını uygulamayanları uyarması gibi özellikleri belirtilerek ideal insan olduğu gösterilmesi açısından gelenekseldir. Hayatının ayrıntıları ve ilkeleri, büyük saygı uyandırdığı kadar insanların korkmalarına da sebep olan kerametlerinin de özellikle alınması ve bunların gereken dersler anlatılmaksızın bahsedilmesi sıra dışıdır.

Bu eser, bize o dönemdeki günlük yaşam, geçim kaynakları, cemiyetinin ve onu ziyarete gelenlerin sosyal ve coğrafik geçmişlerine ilişkin bilgi verir.²²

---

²¹ KÜGELGEN, Anke von, *Menâkıb-ı Dükçi İşan*, Alma-atı, 2004 s.15

²² KÜGELGEN, Anke von, a.g.e. s.17

I.BÖLÜM

DÜKÇİ İŞAN'IN HAYATI, FAALİYETİ, DÜŞÜNCELERİ

1.1. YAŞADIĞI DÖNEM

Dükçi İşan'ın şahsiyetini ve hayatını, yaptığı faaliyetlerin mahiyetini tam anlayabilmek için Rusların Orta Asya üzerindeki planları ve uyguladıkları sömürgecilik siyasetine ve de o dönemde Türkistan'ın sosyal, iktisadi ve ahlaki durumuna göz atmak gerekir; ayrıca Rusların eğitim sisteminde de yaptıkları önemli değişiklere bakılmalıdır.

Rusya'yı 7 Mayıs 1682'den ölümüne kadar yöneten Çar I. Petro (1672-1725), kimi tarihçiler tarafından Rusya'yı, Avrupa'da ve dünyada söz sahibi devletlerin arasına soktuğu savunulduğundan “Büyük” sıfatıyla anılırken, kimi tarihçiler tarafından olumsuz birçok davranışı sebebiyle “Deli” olarak anılmaktadır.²³

Çar I. Petro, Rusların dışa açılımının öncülerinden olduğu gibi, yüzyıllar boyu sürdürülecek olan “Rus dış politikasının” da planlayıcısı olarak kabul edilmektedir. Rus Çarlığının Orta Asya'ya yayılma politikaları da, esasen daha eski tarihlerde başlamış olsa da ancak Petro ile birlikte sistemleştirilebilmiş ve planlı hale getirilmiştir.

Petro, batıda İsveç'le ve güneyde Osmanlı ile girdiği mücadelelerde olduğu gibi, Orta Asya-Türkistan mücadelelerinde de tek amacını topraklarını genişletmek olarak belirlememiştir. Yayılma politikalarını iktisadi ve diplomatik gayelerle de desteklemiştir. Rusya'nın Türkistan topraklarında kurmaya çalıştığı hâkimiyet, elde etmek istediği bu hâkimiyet sahası üzerinden daha büyük politikalara ulaşmasına da olanak sağlayacak bir adım olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda, Rusya'nın hem iktisadi kalkınma amacı ile hem de siyasi rakipleri karşısında müstemleke yarışında rakiplerine engel olabilmek gayesiyle gözünü diktiği topraklardan biri de Hindistan'dı. Rus siyasetini bütünüyle yeniden tasarlayan I. Petro, Hindistan'a kadar uzanacak bir hâkimiyete ulaşmanın yollarını da aramıştır. Bu amaçla, Ceyhun

---

²³ [http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_\(Rusya\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_(Rusya))

nehirinin Hazar'a akışının sağlanması gibi projeler dahi Rus siyasetini planları arasında yer almıştır. Hazar ile bağlanacak Ceyhun nehri üzerinden gemilerle Hindistan'a ulaşmak, Petro'nun projelerinden biridir.²⁴

Çar I. Petro, Asya siyaseti için önemli rol oynayan Türkistan topraklarını, anılan sebeplerle Rus egemenliği altına almak istemiştir. Bu nedenle önce Hive Hanlığının ve hemen arkasından da Buhara Hanlığının Rus iktidarı altında bulunması gerektiğine kanaat getirmiştir. Bu hedefine ulaşabilmek için askeri yöntemlere başvurduğu gibi diplomatik yolları da denemiştir.²⁵

Doç. Dr. Seyfettin Erşahin'in ifadesine göre: Türkistan'ın Rus istilasına uğramasının iç ve dış sebepleri vardır. İç sebepleri, Türkistan'ın o tarihlerde içinde bulunduğu siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel durum olarak sayabiliriz. O dönemde, Türkistan'da parçalanmış bir yapı hâkimdi. İslam ortak paydası dışında çoğu bölgenin diğerine desteği, birlikte bir güç olarak dış güçlere mukabele edebilecekleri bir yardımlaşma mevcut değildi. Dış sebeplere gelince, sömürgeci güçlerin bölgedeki siyasal, ekonomik ve stratejik çıkarları gelir. Çarlık döneminin bazı Rus tarihçileri ve misyonerlerine göre, kendilerini "*Tanrı tarafından Avrupa'ya ve Hristiyanlığı barbar Asyalılar karşısında bir set ve korumakla vazifelelendirilmiş*" kabul eden Ruslar "*Asyalıları medenileştirmekle*" görevli olduklarını düşünürken Müslümanlar da Rusları "*çılgın*", "*ilkel*" ve "*istilacı*" bir millet olarak gördüler ve gösterdiler.²⁶

Benzer politikalar, 1730-1740 yılları arasında Rusya'yı yöneten Anna İvanovna döneminde de sürdürülmekte idi. Anna İvanovna, Türkistan topraklarının askeri yöntemlerle fethi için görevlendirdiği İvan Kirilov'la Başkurtlar üzerinde bir galibiyet kazanır kazanmaz Orta Asya'da tutunabilmek için kaleler ve şehirler inşa etmekte olan Rusya, bu zafer üzerine, Orenburg şehrini 1736 yılında bölgede kurdu.

²⁴ ZİYAEV, Hamid, *Türkistan'da Rus Hâkimiyetine Karşı Mücadele*, (çev. ÇELİKBAY, Aydın), Ankara 2007, syf. 46-47.

²⁵ <http://acukbitig.blogspot.com/2011/08/rusyada-1916-isyanlar.html#uds-search-results>

²⁶ ERŞAHİN, Seyfettin, *Türkistan'ın "Verilen Bağımsızlık" tan "Alınan Bağımsızlığa" Yürüyüş Üzerine Bazı Değerlendirmeler*, AÜİFD Cilt XLIV (2003) Sayı 1 s. 314

1741 yılında Rus Çarlığı'nın başına geçen I. Elizaveta, İç Asya topraklarında Petro'ya ve Katerina'ya göre daha acımasız politika sürdürür.²⁷

Rusya, Türkistan'a XVIII. yüzyılın birinci yarısında Kazak Hanlıklarını istila ederek girer. Onun esas hedefi Özbeklerin yönetimindeki Buhara, Hive ve Hokand Hanlıklarıydı. Bu hedefe matuf olarak 1865 yılında Taşkent'i ele geçiren Rus Çarlığı orduları Buhara ve Andican gibi halkın dini hassasiyetlerinin yüksek olduğu bilinen bölgeleri hâkimiyetlerine almakta acele etmeyip tedrici olarak ilerlediler. Bu süreç 1868'e kadar devam etmiştir.²⁸

1868'de Semerkant'ı alan Rusya aynı yıl Buhara Emirliği'ne, 1873'te Hive ve Hokand hanlıklarına himayesini zorla kabul ettirmiş; 1884'te de Türkmen müdaafasına son verip Türkistan'ın işgalini tamamlamıştır. Rusya dünyada bu haliyle büyük sömürgeci Britanya İmparatorluğu'ndan sonra ikinci büyük Müslüman nüfusu bünyesinde bulunduran emperyalist devlet niteliğini kazanmıştır. Çarın Müslüman tebaası 1897 nüfus sayımına göre on beş milyona aşmıştı. Rusya Türkistan milletlerine "*inorodtsy*"²⁹ denen alt sınıf vatandaş statüsüyle bakarken özellikle Osmanlı, İran ve kendi içindeki Tatarlarla irtibatı kesip onların etkisinden uzak tutan bir "*tecrit politikası*"nı tarih boyu izlemeye çalıştı.³⁰

Muhammet Ali Halfa'nın doğup büyüdüğü devir Çarlık sömürgecileri Türkistan şehirlerini bir bir ele geçirdiği devre tekabül ediyordu. Onun Sultan Han Tora'ya mürit olduğu devir ise Rus ordularının tarumar ederek, Türkistan halklarını esir ettiği devreye rast gelir. Sultan Han Tora ise Hokand Hanı Hudâyar Han'ın yakın kişilerindendi. Sömürgecilerin mahalli halkın haline, dinine, diline, milli âdetine, tabii zenginliklerine saygısız hareketleriyle birlikte, sömürgecilerin Hokand Hanlığına son vermeleri Ruslara karşı olan nefreti ziyadeştiren sebep oldu. Bu nefretin Sultan Han Tora'nın süyüklü (sevimli) müridine şiddetli bir şekilde

²⁷ <http://acukbitig.blogspot.com/2011/08/rusyada-1916-isyanlar.html#uds-search-results>

²⁸ BIÇAKCI, Salih, *Andijon'da Nima Bo'ldi*, OAKA, Cilt:3, Sayı: 6, s.6, 2008

²⁹ ikinci sınıf, gayr-i Rus

³⁰ ERŞAHİN, Seyfettin, *Türkistan'ın "Verilen Bağımsızlık" tan "Alınan Bağımsızlığa" Yürüyüşü Üzerine Bazı Değerlendirmeler*, AÜİFD Cilt XLIV (2003) Sayı 1 s. 316

geçmesi de tabiidir. Bu hal, Muhammet Ali'deki nefreti istilacı ve zulümcü gayr-ı din Ruslara karşı elbette daha da ateşlendirmişti.³¹

Rusların işgale başlamalarıyla birlikte halk birçok kez ayaklanmış; ülkede sömürgecilere karşı onlarca hürriyet mücadelesi olmuştur. Misal olarak, 1876 yılında meydana gelen Polathan İsyanı, 1878 yılında Mentepe'de meydana gelen Yetimhan İsyanı, Alay Melikesi Kurbancan Dodgoh önderliğindeki isyan, 1884 yılında Akbuyra sahillerinde İşanların birinin başlatmış olduğu isyan, 1892 yılında Taşkent'te meydana gelen Veba İsyanı, 1893 yılında Fergana'da meydana gelen Sabır Han İsyanı, halkın durumunun 1898'deki büyük teşebbüsün önceden göstergesidir. Bu isyanlar çeşitli sebep ve bahanelerle başlamış, ama mahiyeti birdir: Sömürgecilik zulmünden ezilen halkın kendine özgü direnişinin ifadesidir.³²

Yapılan çok sayıda araştırma, özellikle Dükçi İşan ayaklanmasının olası sebeplerini 1876'da Hokand Hanlığının Rusya tarafından ilhak edilmesiyle hususan yarı göçmen yerli halkta ve köylülerde ortaya çıkan problemler ve ekonomik değişiklikler kadar dini tehlike ve sûfi otoritelere dayandırmaktadır.³³

Andican İsyanında Muhammet Ali Halfa'nın istişaresindeki esas kişiler, Sultan Han Tora'nın da müritleri olan veya Hokand Hanlığı ordusunda da hizmet etmiş; 1876 yılında Polat Han isyanına da katılmış kişilerdi. Bu da Andican İsyanı, halk direnişinin devamı olduğu hükmüne varmamıza imkân verir.³⁴

İsyan sonrasında Dükçi İşan esir edilince kendisine başkaldırısının sebebi sorulduğunda, sorgu hâkimlerine, altı maddeden oluşan iddianamesinde beyan ettiği cevap adeta bütün isyanların sebebini ve o zamanda bölgenin maddi, manevi ve ahlaki durumunu özetler niteliktedir. Halkı isyana teşvik etmenize sebep neydi, sorusuna karşılık Muhammet Halfa'nın verdiği cevap şöyledir:

1. Ruslar ülkeyi ele geçirdikten sonra halkın ahlakı, hızlı bir şekilde bozulmaya başladı.

2. Şeriat hükümlerinden dönmeler oldu.

3. Rus hükümeti, hacca gitmeyi yasakladı.

³¹ EGAMNAZAROV Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.131

³² EGAMNAZAROV a.g.e., s.123

³³ KÜGELGEN, Anke von, *Menakıb-ı Dükçi İşan*, Alma-atı, 2004, s.23

³⁴ EGAMNAZAROV Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.132

4. Fakirler için toplanması gereken zekâtı kaldırdı.

5. Vakıf kanunlarını kaldırarak yenilerini çıkarmadı.

6. Halkın ahlakını düzeltme ve aileyi pekiştirme konusunda kaygılanmadığı gibi dinden uzaklaştırıcı bir hayatı teşvik etti.³⁵

Dükçi İşan'ın saydığı bu maddeler o bölge halkının özelliklerine ve inançlarındaki hassasiyete baktığımızda en çok rahatsız olacakları şeyler olduğu muhakkaktır. Ruslar milliyet bilincinin temelinde sağlam dini inancın olduğunu biliyordu ve halkın din sayesinde birbiriyle kenetlenip yine bu ortak değer olan inançları vasıtasıyla ittifak kurup başkaldırabileceklerini biliyorlardı. O yüzden aldıkları kararlarda, zaman içinde inanç sisteminin zayıflatılması önemli bir hedefti. Bunu yaparlarsa halk kendiliğinden çözülebilecekti. Böylece; halkın içinde sistemi uygulamaya taraftar, menfaatini halkın menfaatinin üstünde tutacak birçok destekçi de bulabileceklerdi.

Türkistan istila edilmeden önce, Hokand Hanlığında Müslümanların ahlakını, davranışlarını 'reisler'; toplum tertibini ise polis başkanları takip ederlerdi.

Reis vazifedarlığına iyi ahlaklı, şeriatı iyi bilen, ihlaslı, nasihatı tesir eden, halkı kucaklayıcı ve yumuşak huylu kişiler tayin edilirdi. Sebebi: Onlar, Müslümanların gönül vazifesi olan dini görevlerini nasıl yaptıklarına nezaret ederlerdi. Bundan dolayı onlara *reis-i âlem* de denirdi. Reisler, camilerde Müslümanların beş vakit namaz kılmalarına nezaret ederlerdi; sadece halktan namaz kılanları değil, imamları da gözlemlerdi; eğer imam Kur'an ayetlerini yanlış okuduğunu veya halk arasında itibarı iyi olmadığını sezerse, mesul şahıs sıfatında bu konuda kadıya haber verirdi. Kadı, imamı huzuruna çağırır, onu halktan bir kişiye göre biraz daha zorlayıcı bir üslupla ihtar eder; yapılan tetkikle lüzum görülürse yerine başka adamı görevlendirirdi. Eğer imamın davranışlarında itiraza malik tarafı gözüküyorsa; reis, imamdan halkın namaz kılma keyfiyetiyle, onların umumi davranışlarıyla alakalı bilgi alırdı. Eğer mahallede namaz kılmaya tembellik eden, içki içen, esrar kullanan, kumar oynayan adam varsa, imam bu adamın ismini söyler, reis onu kadı'nın yanına götürürdü. Kadı günahkârı tövbe ettirirdi.

³⁵ ³⁵ KÜGELGEN, Anke von, Menakıb-ı Dükçi İşan, Alma-atı, 2004, s.25

Reisler, çocukların terbiyesiyle de ilgilenir; şehir dükkânları ve pazarlarda ticaretin doğru yürütmesini nezaret ederdi; sokağa yalnız çıkan kadınların hareketlerini de gözlemlerdi. Ona: “Kimin eşisiniz, nereye gidiyorsunuz, sokağa çıkmak için kocanızdan izin aldınız mı?” diye sorardı. Eğer kadın tatmin edici cevap veremezse ona nasihatte bulunur, acil evine dönmesini isterdi.

Ülke istila edilince, çarlık memurları böyle bir müessesenin onların amaçlarına hizmet etmediğini bildiği için, reislik görevine acilen son verdi. Sonuçta halk arasında yavaş-yavaş namaz kılmayan, şeriat kanun ve kaidelerine hiçe sayan, içki içen, esrar kullanan, şehir sokaklarında sarhoş gezen adamlar peyda olmaya başladı.³⁶

Özbek tarihine ana hatlarıyla hâkim olan araştırmacıların bileceği gibi ülke gerek kültürel geçmiş³⁷, gerekse halkın yapısı sebebiyle dinsel konularda hassastır. Buhara konusunda yazılmış birçok eserde bölgedeki sûfi hareketlerin çok etkili olduğu vurgulanmıştır.³⁸

Özbeklerin yerleşik düzene daha önce geçmiş olması da İslami kanunların gelenekleşmesi Türkmen, Kırgız ve Kazak komşularına göre daha çok yerleşmesini sağlamıştır. *Buhara* için *Dar el-Fıkh*, *Fahira* ve *Buhara-i Şerif* isimleri bu dini hâsiyetine binaen çok sık kullanılmıştır. Buhara ve Semerkant’ın İslam dünyası için önemli eğitim merkezleri arasında ismi sayıldığı da tarih kitaplarında kayıtlıdır. İmam Buhari ve Muhammet Bahâeddin Nakşîbendi gibi önemli şahsiyetleri de yetiştirmiş olan bu memleket, Buhara Emirliği döneminde *Seyyid*³⁹ olmakla iftihar eden emirler tarafından yönetilmiştir.⁴⁰

Andican isyanından sonra Rus Çarına yazılan aşağıdaki bir şikâyet mektubunda da belirtildiği gibi, kendi şahsi menfaati ve garazı için halka zulmeden ikiyüzlü yöneticilerin uygulamaları da halkın sabrını tüketen önemli sebeplerdendi.

³⁶ EGAMNAZAROV Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.134

³⁷ Dünyada en yaygın tasavvuf akımı olan Nakşîbendiliğin o bölgeden çıkıp bütün dünyaya yayılması kültürel mirasın derinliğinin göstergesidir.

³⁸ BIÇAKCI, Salih, *Andijan’da Nima Bo’ldi*, OAKA, Cilt:3, Sayı: 6, s.6, 2008

³⁹ Hz. Peygamber (a.s.m.) neslinden gelenlere verilen addır.

⁴⁰ BIÇAKCI, Salih, *Andijan’da Nima Bo’ldi*, OAKA, Cilt:3, Sayı: 6, s.6, 2008

Bu tür yöneticiler işgalden sonra ortaya çıkmış ve ondan sonraki her devrede görülmüştür.⁴¹ Mektup şöyle:

“Aziz ve Muteber Hâkim, Büyük Padişah, Rusya’nın Hâkim-i Mutlağı Nikolay Aleksandroviç’e”

Size Fergana vilayetinin Andican ilçesine bağlı Kengköl Kasabası Kırgızları Suranşbay Karakulov, Nurmat Salmonov, İmaşbay Sadıkov, Molla Osman Bay Koçkarov, Kurban Ali Alibekov, Soka Köyşnayeve, Toğambay Maymakov, İsembay Dairbekov, Cafarcan Uzakov, Baysal Kuymanov, Muldaka Alikeyev, Egamberdi Bakayev ve Maymil Ormanbekov’un mektubudur:

Sibirya sürgününe gönderilen, aynı sülaleden olan, Müslümanlar tarafından yapılan başkaldırmada ilgisi olmayan şahıslar arasında akrabalarımız vardır. Kengköl-Karakır Kasabaları idarecisi İsembay Danayev tarafından yapılan dehşetli adaletsizliklerinin şahidi sıfatında, iftiraya maruz kalan şahısların listesini takdim ederek, siz padişah hazretlerine aşağıdakileri bildiriyoruz:

Bütün Hıristiyanların azılı düşmanı, ikiyüzlü, merhameti olmayan, hiçbir suçtan korkmayan Kengköl-Karakır Kasabaları idarecisi İsembay Danayev, şüphesiz, Rus hükümetine dıştan sadakatli olarak görünmesi, biz Kırgızlar arasında çok az rastlanılan Rus dilini, Rus adetlerini bilmesi ve Rusça okuma yazması sayesinde başkanların itibarına ve onlarla iyi münasebe erişti.

Bizim taraflara Taşkent civarından taşınan ve aramızda akrabası bulunmayan İsembay Danayev ikiyüzlü davranışlarıyla güvenimizi kazandı ve biz onun kalbinde neyin var olduğunu bilmeden, kasaba başkanı olarak seçtik. İsembay Danayev bu göreve geldikten sonra bizden her yıl kendi hesabına büyük miktarda büyük baş hayvan ve para toplamaya başladı. Şimdi Sibirya’ya sürgün edilen bazı Kırgızlar onun İzbaskan naibine şikâyet ettiler. Kinci ve ikiyüzlü olan İsembay Danayev bu kişilerden intikam almak için uygun zamanı bekliyormuş.

İşan olayıyla ilgisi var olan şahısları takip etmeye başladığında İsembay Danayev bu olaydan istifade ederek, kendisini şikâyet edenlere iftira attı ve kendisine itaat eden bazı kişileri tehdit ederek, onları sahte şahit olmaya mecbur

⁴¹ Bu mektuptaki durum 1916’da olacak büyük ayaklanmanın da ön sebepleri arasında görünmektedir.

etti. Suçluların sert cezalanmasından korkan şahitler mahkemede onlara karşı ne emredilmişse, onu söylediler. Tetkik ettirseniz sürgün edilenlerin bu olaydan değil, başkanı şikâyet eden kişilerin tamamı olduğunu göreceksiniz.

Bu günlerde Kengköl-Karakır Kasabaları idarecisi İsamabay Danayev iki defa suç işledikten sonra: yani bir Rus vatandaşını suda boğduktan ve İzbasgan şehir naibine (milletvekiline) suikast düzenledikten sonra, kendisi de suda boğularak can verdi. Onun ölümünden sonra şahitlerin kendisi hâkim hükmüyle cezalananlara karşı İsamabay Danayev'in emriyle sahte şahit olduklarını, onun: "Eğer beni dinlemezseniz size karşı iftira atarım." diyerek tehdit ettiğini söylediler.

Büyük Padişahımız, sizden rica ediyoruz ki -gerçi bütün Müslümanlar gibi günahkâr sayılıyorsa da- aslında iftiraya maruz kalan bahtsız akrabalarımıza merhamet ederseniz ve onların cezasını vatanlarında tatbik türüyle değiştirirseniz, bizleri şükranla sevketmiş olur; katil İsamabay Danayev tarafından iftirayı da düzeltmiş olursunuz. Rica ediyoruz ki; bu kişiler, çocuklarından, babalarından ve evinden ayrılmış yetimler olarak ölmesin.

*Andican Şehri Halkı*⁴²

Bu mektupta da görüldüğü gibi; ehil olmayan, adaletsiz, sadece kendi menfaatini düşünen, kraldan ziyade kralcılık yapan Rus yönetiminin yerel idarecileri her zaman ve zeminde yaptığı uygulamalar, diğer manevi sebeplere eklenince halkı isyana zorlayan bir hal zuhur etmişti.

Rusların Türkistan'ı işgalleri zamanında halkı Ruslaştırmak için yaptıkları siyaset sonucu eğitim tarzında da ciddi memnuniyetsizlikler vücuda gelmeye başlamıştır. Bu da halkın ayaklanmasının çok önemli sebeplerinden biriydi. Şöyle ki: Sömürgecilerin asıl amaçları milli okula karşı uyguladıkları tarzla da belli oldu. Önceleri vakıf hakkındaki kanunlarda, vakıf mülklerinden elde edilen gelir, sadece dini amaçlarda değil; maarif ve medeniyeti geliştirmek için alınmış tedbirlerde de kullanılırdı. Okullarda sadece dini ilimler değil, dünyevi ilimler de okutulurdu.

⁴² EGAMNAZAROV Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.84-87

Önceki asırlarda Ebu Ali İbni Sina, Biruni, Uluğbey, Alişir Nevai gibi meşhur zatlar böyle okullarda okuyarak yetişmişlerdir.⁴³

XIX. asra gelindiğinde bu okullarda alt ıslahat yapıлып okulların zamanın yeni fen ilimleriyle zenginleştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmışken, sömürgeciler bu yoldan gitmediler. Onlar maarife hizmet eden (müspet ilimleri ders veren) vakıf mülklerini kaldırıp, sadece dini amaçlar için planlanan vakıfları bıraktılar. Milli okullarda sadece dini bilimler okutuldu. Dünyevi ilimleri öğrenmek isteyenler Rus okullarında okumaları mümkün olacağıyla ilgili bir kanunu yürürlüğe koydular. Elbette bu, halkı öz dili ve âdetinden uzaklaştırıp Ruslaştırılmayı hedefleyen bir tedbir idi. Müspet ilimleri öğrenmiş, geleceğin idarecileri olacak yeni neslin bir Rus gibi düşünmesi planlanmıştı.

Yerli halk, ekseriyetle kendi çocuklarını Rus-tüzem okullarında okutup Rus gibi bir nesil yetişsin istemedi. Böyle okullar teşkil edilince geçen altı yılda ülkede (1890-96 yılları arası) sadece 335 çocuğun kaydını yapabildiler.⁴⁴ Muhammet Ali Halfa'nın vakıf kanunlarının kaldırılmış olmasından telaşlanmasının haklılığı ortadaydı.

O dönemde Türkistan'ın gün gün bozulan ekonomik durumu elbette halkın sabrını zorlayan önemli bir diğer sebepti. 1860lı yıllardan başlayan sömürgecilikle birlikte Türkistan'a planlı olarak kitle halinde Ruslar ve Ukraynalılar taşındı. Bu cereyanda özellikle Kaspiorti Demiryolu yapıldıktan sonra artarak, kısa sürede Türkistan'daki Rus yerleşimlerinin sayısı yüze yaklaştı. Onlar, en güzel ve en verimli, demir yoluna yakın, ticaretle de uğraşmak isteyeceklerine imkân veren bölgelere yerleştirildi. Türkî halkların kadim yurdunda Rusça isim ile adlandırılan demiryolu istasyonları, ikamet yerleri, kasabalar, köyler ortaya çıkmaya başladı. Türkistan Genel Valiliğindeki yabancı memurlara en iyi hudutlardan arsa ve ziraat arazileri ayırıp vermeye başladılar. O devirde Fergana, Çu vadileri ve Yettisu

⁴³ Türkistan tarihinde olduğu gibi Anadolu tarihinde de dini ilimler ve fen ilimleri birlikte okutulurken sonraki dönemlerde ayrılmaya başlamış olması ve medreselerde sadece dini ilimler okutulmasıyla yenilikleri kabullenmekte taassup gösteren bir nesil yetişmeye başlamıştı. Yeni açılan batı menşeli kolejlerde ise sadece fen ilimleri okutulmasıyla dini meselelere yabancı, kalbi ve zihni şüphelere maruz bir nesil yetişmesiyle ve bu nesil halka da yabancılaşmasıyla Osmanlı'nın yıkılmasına manevi zeminin hazırlanmasında önemli bir sebep olmuştur.

⁴⁴ EGAMNAZAROV Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.134

aralığında Ruslar ve Ukraynalıların geniş kolonileri teşkil edilip, mahalli halklar verimsiz ve suyu az yerlere sürgün edildi. Yerli halk ekonomik açıdan fakirleşmeye başladı.

Çarizm, Türkistan'da sömürge siyaseti olarak kendi tasarrufunda sanayi geliştirmeye başladı. Rus kapitalistlerine ucuz hammadde temin edip, onlardan Rusya'da üretim yapmaları ve tekrar Türkistan'a getirip yüksek fiyatla satarak zengin olma imkânını verdi. Mahalli halklar arasında ise yersiz yurtsuz, işsiz, nasıl gün geçireceğini düşünen aç ve evsizler çoğalmaya başladı.

Sadece bununla kalmadı. Sömürgecilerin ülkede pamuk üretimi ve ticaretini de zamanla ele geçirmeye başlamaları, yerli halkla Rusların arasında yaşam kalitesi arasında uçurumu artırdı.⁴⁵

Yerli halk, kendi öz yurtlarında dinlerini hakiki şekilde yaşayamamalarını, eğitimlerini istedikleri gibi yapamamalarını, ekonomik sıkıntılarını bertaraf edebilmek amacıyla her fırsatta Ruslara karşı ayaklanmışlardır. Dükçi İşan ayaklanması da döneminin en önemli başkaldırılarından biridir.

Çarlık Rusyası'nın ekser tarihçileri Dükçi İşan'ı, Çarizm sömürge siyasetinin düşmanı olduğu için isyanın asıl sebeplerine hiç bakmayarak, kamuoyundan gizlemekle ve karalamakla iktifa ettiler. Onlara, mahalli hain feodal grupların isteklerini hemencecik yerine getirmekle vazifeli aydınlar da katılarak Muhammet Ali Halfa'nın itibarını aşağılayan şiirler, makaleler yazdılar.

Sovyet döneminde ise bu derviş, milliyetçi derebeylerin görüşünde, aşırı sağcı, irticacıların başı olarak ya da ulusal bağımsızlık için hevesli bir mücadeleci olarak gösterilmeye çalışıldı. Aynı karalama kampanyası devam etti.

Bununla birlikte, aktif Panislamcı Tatar gazeteci Abdürreşid İbrahim⁴⁶ 1909'da Japonya'yı ziyaret ettiğinde Japonların önünde ayaklanmayla ilgili, aksine şu açıklamayı yapmıştır: *“1896'da General Kropotkin, İçişleri ve Savunma Bakanlığıken on binlerce Rus askeri aniden Andican'ı yağmalamak, Müslüman kadınlara tecavüz etmek için saldırdı. Müslüman nüfusunun yaklaşık 20,000'i öldürüldü, 500'den daha fazla Müslümanı hapse attılar ve halkın ileri*

⁴⁵ EGAMNAZAROV, Alinazar, a.g.e., s.136

⁴⁶ 1857-1944 yılları arasında yaşamış, bölgenin bağımsızlığı için uğraşmış bir yazardır.

gelenlerinden 8 kişiyi idam ettiler. Bu hareket, Ruslar tarafından Türkistan'da meydana gelen en zalim olaylardan biriydi. Sonrasında Rusların önemli gözükmeyen icraatlarına bile dikkat ettiğimizde, onların zulmüne dair birçok fiiller nazara çarpacaktır. Türkistan'da yaşayan Müslümanlarla ilgili yapmış olduğum bu içten konuşmayı duyan sıcakkanlı Japonlar eminim onların bağımsızlık isyanlarına karşı ön yargıyla değil sempatiyle bakacaklardır."⁴⁷

O dönemde, ileri gelen Rus kamuoyu vekilleri arasında Türkistan'daki halk direniş hareketleri konusunda farklı fikirler bildiren vicdanlı ve insafli kişiler de yok değildi. Bu anlamda meşhur şarkiyat âlimi N. Beselovski'nin sözleri takdire şayandır. O, 1885 yılında ülkedeki sosyal ve siyasi durumu özetleme hususunda şu neticeye varmıştı: *"Biz bu ülkeye medeniyet getirdik diye düşünüyoruz; itaat ettirilen Asyalılara barış, huzur verdik diye düşünüyoruz. Ama bunlardan daha yüksek ve daha âli duygular var ki, bu millet onunla iftihar ediyor. Müslümanların durumunu anlamamız lazım. Siyasi ölüm, ağırdır; milli ölüm ise ondan daha da ağırdır. Bizim hâkimiyetimizde ise onlar bu hale düştüler. Hal böyle iken, hâkimiyetimize karşı isyanlar olunca şaşırılmaya gerek yok. Öyle milli menfaatler var ki, onlar halkın aç veya tok olmasından daha önemlidir ve günün birinde ne olursa olsun, kendini gösterecektir.*"⁴⁸

Geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde, isyanın nedenleri özellikle Beatrice Forbes Manz, Bahtiyar Babadjanov ve Hisao Komatsu tarafından tekrar ele alındı. B. Manz, 1987'de *'19.yy'da Orta Asya ayaklanmaları: Rusya Yönetiminde Fergana'* adlı makalesinde Hokand Hanlığının demografik yapı olarak heterojen olduğunu söyler. Manz, 1898 isyanına kadar Rusya'nın yönetimi altında bu grupların siyasi etkinlikleri devam etse de sûfi şeyhlerinden, kabile reislerine kadar hepsinin yetkilerinde Çarlık kanunlarından faydalanarak Rusya'nın kayda değer değişiklikler yaptığını, halkın üzerlerinde etkilerini azaltıcı bir politika takip ettiğini söyledi.⁴⁹ Ruslar o devrede ve sonraki devrelerde bu heterojen yapıyı kullanarak ayrılıkları körükleyerek yerel halkın kendi yönetimleri aleyhinde ittifaklarını engelleyecek bir

⁴⁷ KOMATSU, Hisao, *Menakıb-ı Dükçi İşan*, Alma-atı, 2004, s.38

⁴⁸ EGAMNAZAROV, Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.124

⁴⁹ KÜGELGEN, Anke von, *Menakıb-ı Dükçi İşan*, Alma-atı, 2004 s.19

düşman üretme, birbirlerini hedef gösterme politikası içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu da Andican ayaklanmasına aksi tesirle önemli bir etmen olmuştur. Sûfiler ise kardeşlik üzerine bina edilen bir inanç sistemini, kabilesini hemcinsini (milliyetini) savunmanın yanlışlığını göstererek birleşme için kullanmaları önemli bir kuvvet sebebi olmuştur. Bu görüş Manz fark etmese de ayaklanma arefesinde Dükçi İşan'ın destekçileri tarafından 'kağan' olarak gösterilmesini açıklamaktadır.

Ayaklanma sonrası 1899'da Hükümet sorumlusu Dukhovski, Çar 2. Nicholas'a "*Türkistan'da İslam*" adıyla ayrıntılı bir rapor sunmuş. Rus imparatorluğunda 20.yy'ın başlarında yaklaşık yirmi milyona yakın Müslüman olduğunu ve bu Rusya'nın toplam nüfusun büyük bir kısmına tekabül ettiğini, Panislamcılık (Müslümanları bir araya getirme) ve Sûfilik gibi düşünce sistemlerinin Rus hükümetinin hâkimiyetini tehdit ettiğini vurgulamıştır. O rapordan sonra bu tarz düşünce sistemlerine daha da şüphecilik yaklaşıldığı ve müsamahanın azaldığı, daima tecessüs halinde bir tavır içinde bulunduğu görülmüştür. SSCB döneminde ise bütün inanç sistemlerine toptan ve pervasızca bir savaş açılmıştır.

Türkistanlılar kendi vatanlarını kitle halinde terk etmeye başladığı tarih, Rusların Türkistan'ı istila ettiği yıllara tekabül ediyordu. O devirlerde birçok vatandaş sömürgecilere teslim olmayı, onlarla aynı yerde nefes almayı istemeyerek Doğu Türkistan, Afganistan, Osmanlı ve Suudi Arabistan gibi memleketlere göç etmişlerdi.

Şimdi dış ülkelerde asıl vatani Türkistan olan milyonlarca kişi yaşıyor. Onlar yurtlarına yüz otuz, yüz kırk yıl zarfında meydana gelen saldırganlık (istilacılık) savaşları, diğer sosyal kargaşalar sonucunda kindik kanı (göbek kanı) dökülmüş; toprağını terk etmiş kişiler ve onların nesilleridir.⁵⁰ Genel olarak Orta Asya'da halkın yoğun olarak ülke dışına açıldığı görülüyordu. Yönetici elitin küresel gelişmelere ayak uydurma telaşı sürerken, geniş halk kitlelerinin eskiden izin verilmeyen inançlarını tam anlamıyla öğrenme ve yerine getirme kaygısı Özbekistan'ın da problemlerinin temelini teşkil etti.

⁵⁰ EGAMNAZAROV, Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.62

O dönemde Osmanlı memleketine gelip yerleşmiş Özbeklerin merkezi ve Orta Asya ve bütün Türkistan'la haberleşmelerinde mühim bir vasıtası olmuş İstanbul Üsküdar'daki Özbekler Tekkesi önemlidir. Dükçi İşan'ın milli mücadelesi başarısız kalmasıyla yakalanmasından hemen sonra Halife Sultan Abdülhamit ve Şeyh Dükçi haberleşmesi ve bu tekkenin irtibatla ne ölçüde müessir olduğu konusunda Rusya resmi ricali tarafından özellikle bu tekke üzerinde tetkik yaptırılmıştır. O araştırma neticesi Rusya'nın İstanbul Büyükelçisinin raporu, İşan'ın hayatı kısmında verilmiştir.

Bu tekkenin her devrede Orta Asya'yla haberleşme, istişare ve yardımlaşmalarda ne derece önemli vazife yaptığı başlı başına bir araştırma konusudur.

Dükçi İşan'ın vefatından on sekiz yıl gibi kısa bir süre sonra, yukarıda mezkûr sebeplerin tahammülü gayr-ı kabil olmasıyla; Rus Çarı, orduda geri hizmetlerde çalıştırılmak üzere Türkistan'ın Müslüman halkından da askere alınacaklarına dair 1916 yılında bir emirname yayımlaması bardağı taşıran son damla olur ve 1898 isyanının unutulmamış acıları da eklenerek, Dükçi İşan ayaklanmasının devamı hükmünde çok daha büyük bir isyan patlak verir. Rusların ve yerli idarecilerin zulmünden bıkmış olan Hive halkı isyan eder. Cüneyt Han, Türkmenlerin başına geçerek ayaklanır. Ardından Özbekistan'ın Hocent kentinde ayaklanma başlar ve kısa sürede Semerkant'a yayılır. 1916 Temmuz'unda ayaklanma Fergana'da başlar. Andican, Mergilan kentlerinde büyük gösteriler yapılır; Rus yöneticiler ve yerli memurlar öldürülür. 11 Temmuz'da Taşkent'te gösteriler başlar, Ruslardan ve Özbeklerden ölenler olur. 13 Temmuz'da Taşkent'teki olayların da duyulması ile Semerkant'ın Cizzah kentinde büyük bir ayaklanma başlar. Çok sayıda Rus öldürülür, bir kısmı esir alınır; Cizzahlılardan da ölenler olur. Ayaklanmalar Taşkent, Hokand, Andican, Mergilan, Nemengan, Cizzah ve Kattakorgan şehirlerinde yoğunlaşır. Bütün bu hareketlere karşı kalabalık Rus birlikleri sevk edilir ve binlerce Özbek, Türkmen öldülür. Sonunda üç yüzden fazla Özbek idam edilir, yüzden fazlası ömür boyu hapse mahkûm edilir. Ancak Ruslar daha büyük bir kıyım, idam, mahkûmiyet planlamalarına rağmen düşündükleri miktarda insan toplayamazlar.

Andican isyanının sonuçlarına bakınca, Dükçi İşan'ın başkaldırısı görünüşte başarısız gibi görünse de, Ruslara karşı yaptığı propagandada hedefine ulaştığı barizdir. Sömürge döneminde halka açık yerlerde Dükçi İşan ve isyanı destekleyen konuşma ve yorumlardan kaçındıklarını söylemeye gerek bile yoktur. Fakat Muhammet Aziz Mergilâni ve Fazılbeğ Atabekoğlu'nun yazılarına göre Ferganalı âlimler arasında Çarlık döneminde bile Dükçi İşan ve müritlerinin eylemlerini bahsetmek moda haline gelmiştir. Kahramanlık destanı gibi bahsedilir olmuştur. O'nun gönüller üzerinde ektiği milli mücadele ve bağımsızlık ideali her daim yaşayacak, küçücük bir fırsat ümidi bulunca, hemen başını çıkarmaya çalışacak ve günün birinde o filiz yeşerip "Hürriyet" ağacını netice verecektir.

İşanlara bağımsız Özbek Cumhuriyeti resmi ricalinin bakış açısı oldukça olumludur. İnsanların dini ve sosyo-politik açıdan özgürlüğü için verilen Milli bağımsızlık mücadelelerinde bulunmuş olanlar, kahraman olarak anlatılmaktadır. Hz. Dükçi İşan'ın yapmış olduğu bu faaliyetleri içeren belgeler yeniden yayınlandı, ya da ilk defa basıldı. Araştırmamız, bu konuda kapsam olarak Türkiye'de de ilk olma özelliğini taşıyor.

1.2. HAYATI

Muhammet Ali Halfa Sabiroğlu Dükçi İşan yukarıda belirttiğimiz gibi, 1856 yılında⁵¹ Fergana şehrinden 25 km mesafe uzaklıkta, şehrin kuzeyinde bulunan Çimyan köyünde dünyaya geldi. O aslen Kaşgarlı olmakla birlikte Çimyan'a göç etmişlerdir. Babasına Usta Sabır denirdi.

Usta Sabır, beşik, hamak yapan ve pamuk tohumunu ayıran ve iplik (yık veya duk) hazırlayan ustaydı. Üçoğlu, bir kızını vardı. Bu içten kazandığı geliri günlük geçimini sağlamaya zar zor yeterdi.

⁵¹ Martha Brill Olcott, Sufism in Central Asia makalesinde Hz. İşan'ın doğum tarihini 1850 veya 1851 olabileceğini yazmıştır. Ayaklanma sonrası hapsedildiği zaman Andican kalesinde yapılmış olan birinci soruştırmada ise İşan 45 yaşındayım; dedelerim Kaşgarlıdır, demiş. Burada ayaklanma 1898'de olduğuna göre, doğum tarihi 1853 gibi anlaşılabilir; Hz. İşan'ın 45 yaşındayım, demesiyle yaşını Müslüman âdetine göre söylemiş. Hicri senede her otuz üç yılda kişi ömrüne bir yaş eklenir ve Müslümanlıkta, bebeğin anne karnında geçirdiği dokuz ay bir yaş olarak hesaplanır. Peygamber yaşına ulaşmayanlar yaşlarını bir yıl büyük, peygamber yaşını geçenler ise bir yaş eksik olarak söylerler veya hiç söylemezler. Bunu hesaba katarsak, İşan'ın "yaşım kırk beş" dediği doğrudur.

Muhammet Ali, Usta Sabır'ın ikinci oğluydu. O, çocukluğunu bilen kişilerin söylediklerine göre, Muhammet Ali çok akıllı, terbiyeli, ana babanın söylediklerinin dışına çıkmayan bir çocuktur. Ailesinin maddi durumunun yetersizliğinden dolayı okula gidemedi, fakat sonradan ilme olan şiddetli merakı ve imani ilimlere karşı samimi isteği ve gayretiyle okuryazar olmuştur.⁵²

Fazılбек Atabekov'un topladığı bilgilere göre burada farklılık arz eder: Arapça dilbilgisi kurallarını ve Kur'an okumayı Buhara'da öğrendi. On altı yaşına geldiğinde Semerkant yakınlarında yaşayan Osman Sudur'un talebesi oldu. Yirmi yaşında hocasından icazet aldı. Andican'dan döndükten sonra o dönemde en iyi bilinen Nakşibendi şeyhi Sultan Han Tura'ya intisap etti.⁵³

Çocuk yaştan itibaren babasının yanında çalışarak, beşik yapma ve iplikçilik mesleğini öğrendi. Gençlik yıllarından itibaren pamukçuluk mesleğinde tanınan bir usta olmuştur. Pamukçu olarak tanındıktan sonra halk onun isminin yanında *dükçi* "pamukçu usta" lakabını ekleyerek söylemeye başlamış.

Muhammet Ali on yaşına geldiğinde ailesi Mintepe(Mingtepe)'deki Tacik köyünden küçük bir ev satın alarak oraya taşındı. Bu köy nüfusunun tümü Taciklerden oluşmaktaydı. Bundan dolayı Usta Sabır'ın ailesi burada birkaç seneye kadar misafir gibi hayat sürdürdüler.

Aradan on iki yıl geçince Usta Sabır vefat etti. Aile reisi olarak onun yerine büyük oğlu (ilk evladı) Muhammet Sâki evin idaresine bakmaya başladı.

Ailenin üç dönüm toprağı vardı, lakin bu toprak aileyi geçindirmek için yetmiyordu. Kardeşler geçimini sağlamak için farklı yolları aramaya başladılar.

İşte o zamanda Tacik köyüne bitişik yerler Sultan Han Tora'ya aitti. Sultan Tora, kendi dönemin meşhurlarındandır; çokça müritleri vardı. Hokand Hanı, SultanTora'yla muarefesi kuvvetlidir ve ona saygı gösterirdi. Bu saygıdan dolayı Han onun yerlerinden vergi almazdı.

Muhammet Saki kardeşi Muhammet Ali ile Sultan Han Tora'ya hizmetkâr oldular. Aynı dönemde Muhammet Ali iyi pamukçu ustası (Dükçi) olarak meşhur

⁵² EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.20

⁵³ KÜGELGEN, Anke von, Menakıb-ı Dükçi İşan, Alma-atı, 2004 s.21

oldu. Sultan Tora'nın kurmuş olduğu depolarda bulunan pamuğunu Muhammet Ali iplik yaptı. Bu akıllı, çalışkan, uslu, bununla birlikte takvalı yiğit, Sultan Tora'nın gözüne girdi; Muhammet Ali, kısa zamanda en yakın müridi -söylemek lazım ki- evladı gibi oldu.

Sultan Han Tora'nın Karaderya'nın ön sahilinde Poytuk denilen yerde arazileri vardı. İşan ömrünün son döneminde Poytuk'a taşındı. Muhammet Ali de şeyhinin ardından gidip, Poytuk'ta 3-4 sene kaldı. Ama ara sıra Tacik köyüne anne ve kardeşlerini görmeye gelirdi. O arada insanlar Muhammet Ali'de büyük değişiklikler olduğunu fark ettiler. O eskiden de ağır başlı ve ciddi biriydi, insanlarla az konuşurdu. Her gün beş vakit namazı camide kıları. Hiçbir şeyle meşgul olmadan doğruca evine giderdi. Onun işan olmaya liyakatlı biri olduğu halinden belliydi ve çevresindekiler de hocası da ondaki farklılığı bariz görüyorlardı.

Sultan Han Tora, 1882 yılında ağır hastalandı ve aynı yıl vefat etti. Muhammet Ali, pîri hastalandığında bir dakika bile yanından ayrılmadı; son nefesinde yanında idi ve kelime şahadetini telkinle tekrarlattı.

Muhammet Ali, pîri vefat edince Tacik köyüne döndü ama yalnız dönmedi; hemfikir müritlerle istişare ederek pîrinin mezarını Tacik köyüne nakletti; mezarın üzerine türbe yaptırdı. Onun yaptığı, Sultan Han Tora'nın Mintepe'de bulunan müritleri ile Poytuk'da bulunan müritleri arasında gerginliğe sebep oldu. Poytuklular -onlarla birlikte Sultan Han Tora'nın evlatları da vardı- fırsat bekleyerek tekrardan Sultan Tora'nın cesedini naklettiler. Tacik köyündeki Sultan Han Tora'nın mezarı üzerinde yaptırılmış olan türbe, Andican isyanına kadar vardı. İsyandan sonra çarlık memurları onu da yıktırdılar.

Mintepe'den Oş'a giden yolda tepelikte yapılmış, yazda yolcular su içip dinlenilebilecek mekânı da Sultan Han Tora yaptırmış, mekânı kendinden sonra korumak için Dükçi İşan'a bırakmıştı. Sultan Han vefat edince postnişin olan Dükçi, ilk başlarda merhumun ailesi tarafından olumlu karşılanmadı; onlar tarafından kabul edilmesi zaman aldı. Başta Dükçi İşan'ın kendisi de bu görevi layıkıyla yerine getiremeyebileceğinden tereddüt etti.⁵⁴

⁵⁴ Tarikatta 'emr-i ma'ruf' vazifesi Rasul-i Ekrem (a.s.m.)'ın varisliği olarak görüldüğü için hakiki, ihlaslı bir mürşit, irşat vazifesinde tam bir işaret almadan göreve başlamayı edebe zit görürler.

Bu tereddütler ve manevi bir işaret almak arzusu, Dükçi İşan'ı önce Buhara'ya Hz.Bahaeddin Nakşıbendi'nin (v.1389) kabr-i şerifine götürür. Orada bir müddet çile ve duayla meşgul olduktan sonra Bahaeddin Nakşıbendi'nin (r.h.) temessül ettiğini: “Ey Yavrum, ladanlar süluk yolunu çok bozdular, sen süluk-ı hafiye (sessiz zikre) revaç ver.”⁵⁵ dediğini öğreniyoruz. Sonra da meşhur Nakşıbendi şeyhi Mahdum-ı Âzam'ın (v.1542) kabr-i şerifine gidip orada kırk gün çileden sonra O'nun da temessül ederek dua ettiğini manen el verdiğini öğreniyoruz.⁵⁶

Muhammet Ali Halfa'nın 1886 yılı sonbaharında otuz yaşında Mekke ve Medine'ye yaptığı hac ziyaretinden önce sũfi lideri olarak az da olsa bir tanınmışlığı vardı.

Mekke seferine bir grupla beraber Hindistan üzerinden gitti. Önce Semerkant'a, sonra Kattakorgan, sonra Buhara'ya geçerler; Kabil, Peşaver, Bombay'da kalarak oradan Cidde'ye kadar gemiyle giderler. Cidde'den Mekke'ye gelir, burada bir ay kaldıktan sonra Medine'ye ulaşırlar. Medine'de Muhammet Ali Halfa, hastalığa yakalanır, bir ay hasta yatar. İyileşince Mekke'ye geri dönerek Mekke'de birkaç gün kalır. Sonra arkadaşlarıyla geldiği yoldan -Hindistan üzerinden- vatanına döner. Yolda Muhammet Ali'nin aynı hastalığı tekrarlar ve düzelir. Bu hastalığından sonra ömrünün sonuna kadar bir defa bile hastalanmaz.

Mekke'den dönüşte arkadaşlarıyla Bombay'da on iki gün, Kabil'de dokuz gün, diğer şehirlerde dört-beş gün kalarak devam ederler. Her bir şehirdeki halkın yaşayışını, kültürlerini ve o zamanki ekonomik ve teknolojik imkânlarını da tanıma fırsatı bulur. Yolda Muhammet Ali'nin parası bitmiş ve arkadaşlarından borç almıştır. Oratepe'ye gelince bir tanıdığından 100 som alarak, hac yolculuğunda aldığı borcunu öder. Hac seferi, 1886 yılının kasım ayından 1888 yılının haziran ayına kadar devam etmiş; 20 ay sonra köyüne dönmüştür.

Hac farizasını eda ettikten sonra yurduna döndüğünde halk arasında Muhammet Ali, işan (mürşit) olmuş diye söylenti yayıldı. Bu haberi Sultan

---

'Tevazu mesleği' de müşteri olmayı değil, vazifelendirilmeyi icap ettirdiği için Hz. İşan temkinli davranmayı uygun görmüş.

⁵⁵ Menâkıb-ı Dükçi İşan, El Yazma Metin, vr. 43a

⁵⁶ Menâkıb-ı Dükçi İşan, El Yazma Metin, vr. 43b

Tora'nın evlatları duyar duymaz Muhammet Ali'nin yanına gelerek: "Neye binaen kendini İşan ilan ettin?" diye sordular. Muhammet Ali, Sultan Han Tora'dan mühür ve imza atılan irşat mektubunu gösterdi. Daha önce hocasından beratı aldığını fakat manevi âlemlerin büyükleri Hz. Peygamber (a.s.m.), Hâce Bahâeddin (r.h.) ve Hz. Maktum-ı Âzam'dan (r.h.) da manevi işaret görmek istediğini, bu yüzden beklediğini kısaca onlara söyledi. Sultan Han Tora'nın evlatları mektubu görünce itiraz etmenin yanlış olacağını anladılar ve geri döndüler.

Aynı dönemde Mintepe'de Köyçi isminde çok yaşlanan işan vardı. Onun müritleri de ilk önce Muhammet Ali'nin işan olduğunu tanımamışlar; lakin Muhammet Ali İşan'nın deruni halini, manevi yüksekliğini zaman içinde görenler, fikirlerinden dönerek biat etmeye gelmişlerdi.

Muhammet Ali Halfa, Sultan Tora'nın has müritlerindendi. Bunun dışında bu yiğit, mürşitliğe özgü takva, ihlas, hizmet ve samimiyet gibi hususiyetlere sahipti, ayrıca genç yaştan itibaren de kerametvari haller kendisinde çoklukla görülmüştü. Bu belirtilerden dolayı Sultan Han müridine işan (mürşit) olduğunu yazılı olarak vasiyet bırakmış olması mürşitlik geleneğine zıt değildir. Ondan başkasına da berat verdiği dair başka rivayet yoktur.

Muhammet Ali, hac seferine gittiğinde Medine'de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kabrini ziyaretinden sonra gece rüyasında pîrini görür. Pîri, Muhammet Ali'ye: Yurduna varınca, on yıl işanlık (mürşitlik) yap, açları doyur, açıklara yer ver; sonra ise memleketi işgal eden zalimlerle mücadele et, dedi.

Muhammet Ali: Açları doyurmak, açıklara yer vermek için bende maddi imkan yok ki, dedi.

Pîri: Allah yardım edecek, dedi.⁵⁷

Muhammet Ali, işan olarak duyulmaya başladıktan sonra, her gün büyük kazana yemek hazırlayarak, o dönemde Vadide çoklukla bulunan aç ve açıkta olanları doyurmaya başladı. Denilene göre, bu işe başlarken çok borç alır. Daha sonra mürşit sıfatıyla saygı görünce onun irşat vazifesinden hissedar olmak, destek vermek isteyenler çoğalır. Bu sayede borçlarını öder. Evindeki taş kazanla kendi

⁵⁷ Bu rüya hadisesi de on yıl sonra ömrünün sonunda tezahürü gözükecek bir başka kerametidir.

parasıyla yemek hazırlama imkânına sahip olur. Onun evinde her gün 150-200 kişi, daha sonraları ise 400-500 kişi yemek yediği günler olur.

Muhammet Ali Halfanın hacdan Hindistan'dan evine üç dört yabancı kişiyle dönmüş olduğu ifade ediliyor. Kerametlerinden halk içinde sonradan çok bahsi olacak⁵⁸ “sırlı mutfak”a elektrik gücü ulaştırılan bir alet olabileceğiyle ilgili tahminin gerçeğe yakınlığı mümkündür.

Muhammet Ali Halfa, işan olduktan sonra ilk yaptığı şeylerden biri de çarlık memurlarından izinsiz Mergilan ve Oş ilçelerinde “reislik” vazifesini yeniden oluşturmak olmuştur; çünkü -daha önce ‘Giriş’ bölümünde anlatıldığı gibi- liyakat sahibi reislerin halkın dini vecibelerini yaşamaya teşvik ve kontrolünde büyük tesirleri olup işanların manevi görevlerine destekçi olurlardı.

Muhammet Ali İşan, tabiplikten de haberdardı. Bu sebepten dolayı derdine deva bulma dileğiyle yanına gelenlerin sayısı da çok olurdu. İsyandan bir gün sonra polisler İşan'ın evini arama amacıyla geldiklerinde çeşitli hastalık sebebiyle gelen yirmi civarında hastayı buldular. İşan'ın evinde iki yıl Afganistanlı bir tabip yaşamış, derler. Tabipliği o insandan öğrenmiş olması kuvvetli ihtimaldir. Bu da İşan'ın zeki ve kabiliyetli birisi olduğunun da delilidir.

İşan'ın halk arasında itibarı çok kısa zamanda yükselir, müritleri çoğalmaya başlar. Onu kendine pîr olarak bilenler sadece Fergana vadisi, Taşkent, Semerkant veya Buhara'da değil, en ücra yerlerde de müritleri vardır. Halfası İnyet Han Tora'nın evinde bulunan, Muhammet Rahim Sûfi'nin mektubunda, Bişkek ilçesinin en uzak kasabalarından Tökmak'ta bütün halkın Muhammet Ali Halfa'nın gıyaben müridi olduğunu yazmıştır.⁵⁹

İşan'ın müritlerinin çoğalması ve onun hizmetlerine destek vermek isteyenlerin de artmasıyla, avlusuna bitişik olan yerleri de satın alarak yerini genişletti. İç ve dış avlu, büyük yemekhane ve ahır, depo dışında Mintepe'de cami, medrese, su değirmeni yaptırdı. Oş ilçesine bağlı Aktepe köyüne cami

⁵⁸ “Menâkıb” eserinde 130. varakda da bahsi geçen yemeğin ateşsiz pişirildiği bir mutfaktan bahsediliyor.

⁵⁹ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.21-24

yaptırdı. Mergilan, Andican, Oş ilçelerinde arsaya suya sahip oldu. Bu hizmet devresi 1888'den 1898'e kadar on yıl devam etmiştir.

Andican İsyamı

Asaka Naibi (Milletvekili) Sahip (Yüzbaşı) Yenikeyev

1897 yılın mayıs ayında Mergilan ilçe başkanı Albay Bryanov, Yüzbaşı Yenikeyev'i yeni vazifeye görevlendirirken, Mintepeli İşan Muhammet Ali Halfa'nın halk arasında değeri yüksek biri olduğunu ve onunla arasını iyi tutması gerektiğini söyler. Andican ayaklanmasından sonra İşan meselesi kavgaya dönüşünce, Bryanov bu sözünden döner ve: "Ben, Yenikeyev'e İşan ile yakın ol demedim; onun davranışlarını dikkatlice gözetle demiştim." der.

Yenikeyev, yeni görevine başladığında ilk işi Muhammet Ali Halfa'nın evine gitmek olur. İşan, onu iyi bir şekilde ağırlayarak misafir eder. Ev sahibi, nâib üzerinde iyi intibah bırakır. O, dönmek için dışarıya çıktığında kalabalığın gözünün önünde İşan'ın elini öper. Nâib'in bu hareketi Muhammet Ali Halfanın halk arasında değeri daha da artırır. İşan, milletvekiline iki beyaz at hediye eder, Yenikeyev ise ona elindeki altın saatini çıkartıp verir.

Bu olay üzerinden çok geçmeden bir olay cereyan eder; Muhammet Ali'nin yaptırmış olduğu caminin minaresi medresede ders görmekte olan birkaç öğrencinin üzerlerine yıkılarak ölümüne sebep olur. Yenikeyev, minare yıkıldıktan sonra olay yerine gelerek tutanak tutmuş ve onu Mirovoy hâkimine teslim etmiştir. Bu olaydan sonra Muhammet Ali Halfaya dava açılır ama mahkeme onu suçsuz olduğunu açıklar.

Muhammet Ali, adliye binasından çıktığında dışarıda bekleyen müritleri ve yakınları mutlu haberi sevinçle karşıladılar. Eşeğine binince iki müridi eşeğin dizgininden tutarak İşan'ı Yeni Mergilan sokaklarından sevinçle geçirdiler. Heyecanlanan insanların onun etrafında yürümelerini gören polislerin amiri İşan'ın eşeğinden inerek yürümesini emretti. Bu durum İşan ve civarındaki kişilerin izzet-i nefesine dokunduysa da İşan'ın itidalli davranması ve etrafındaki sevenlerini de

temkine davet etmesiyle olay çıkmadı. İşan Muhammet Ali, emri yerine getirerek eşekten inerek yaya yürüdü.⁶⁰

O dönemde Mintepe kasabasına Nizamettin Mullabayoğlu başkanlık ederdi. Bu adam, 16 Mayıs'ta Kaşgar köyünden İşamettin Ahun ve Kurbanbay Sûfi'den Muhammet Ali Halfa'nın cihat ilan edeceğini öğrenmişti. Söylentiler ise bu tarihten de önce 13 Mayıs Çarşamba günü ortaya çıkmıştı. Nizamettin bu sözlerin sıhhatini öğrenmek için İşan'ın yanına gitti. İşan, bu sözlerden haberi olmadığını söyledi. Kasaba başkanının yanında bir müridini çağırđı. Köyde cihat hakkında söylenti yayanları bul buraya getir, diye emretti. Mürit bir saat sonra yalnız dönerek: "Hiç kimse cihat konusunda konuştuğunu kabul etmiyor." dedi. Nizamettin bu sözlerden biraz teselli bularak geri döndü; ama ertesi günlerde yine kulağına dedikodular gelmeye başladı. Bu olaydan sonra yanına en yakın görevlisini çağırarak, İşan'ın hanımlarından bilgi alması için güvenilir bayanlardan birini göndermesini emretti. Bunun dışında Mintepe'nin saygın dört ihtiyarını İşan'ın huzuruna gönderdi; fakat net bir bilgiye ulaşamadığı için çabası sonuçsuz kaldı.

Yenikeyev de Muhammet Ali Halfa'nın cihat ilan etme niyetinde olduğunu çarlık memurlarından ilk duyanlardandı.

Sakal-ı şerif Ve Halife Sultan Abdülhamit'ten Ferman

Muhammet Ali Halfa, hürriyet mücadelesi başlamadan bir yıl önce İstanbul'daki Türk Sultanına (Halifeye) mektup yazdı. Bu mektubu Halfa söyler, Kaşgarlı Hüdaverdi denilen zat kaleme alır. Kaşgarlı Hüdaverdi, 1898 yılının baharında ayaklanmayı göremeden vefat etti. İşan, Osmanlı Sultanına Rusların Hokand Hanlığını istila ettiğinden beri Müslümanlar arasında ahlaki bozukluğun arttığını; ayyaşlık, esrarcılığın çoğaldığını yazmıştı. Bunun dışında İşan, Rusların fakirler için zekât toplamayı ve hacca gitmeyi yasakladıklarını; vakıfları mülga ederek, yenilerini yürürlüğe koymadıklarını belirtmiş; Osmanlı Sultanından halkın şeriat ahkâmlarına göre hayat sürmeleri için ortam hazırlamasını talep etmişti.

⁶⁰ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.36-37

Mektubunun sonunda: “*Rus hükümetinin şeriatı hiçe sayması Allah’ın gazabını getirmez mi, diye korkuyorum.*” diyordu.

Bu mektubu, Osmanlı Sultanına hacca gitmekte olan Kaşgarlı götürmüştü. 1898 yılının nisan ayında ise Muhammet Halfa hacca giden Abdulcelil Mirsadık Kârioğlu (Hafizoğlu) aracılığıyla Osmanlı Sultanından ferman aldı.

Farsça yazılmış olan bu fermanında Osmanlı Sultanının ism-i şerifinin baş harfleri yazılmıştı. Allah ve O’nun Resulü Muhammet’e (a.s.v) hamd ve senalar okunduktan sonra: “*Allah’ın yeryüzündeki halifelik vazifesi, Hz. Peygamberimiz Muhammet (a.s.v) ile başlayarak, ondan Çar-ı yarlara (Dört halife: Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali) onlardan Sultan Beyazıt Bistami’ye, ondan Şeyh Ebul Hasan Harakani’ye, ondan Hz. Hoca Ali Fermadi’ye, ondan Seyyid Ali Hamedani’ye, ondan Hz. Hoca Abülhalik Gücdüvânî’ye, ondan Hz. Arif’e, ondan Hz. Hoca Mahmud Farnavi’ye, ondan Hz. Hoca Ali Ramitani’ye, ondan Hz. Babayi Semmasi’ye, ondan Hz. Emir Külal’e, ondan Hz. Bahâeddin Nakşîbendi’ye, ondan Mevlana Yakup Çarhi’ye, ondan Hoca Ahrar Veli’ye, ondan Hz. Mevlana Zahid’e, ondan Hz. Hoca Derviş’e, ondan Hz. Hoca İsfari’ye, ondan Hz. Hoca Amlaki’ye, ondan Hz. İmam Baki Biyam’a, ondan Hz. İmam Rabbani’ye; ikinci bin yıllık başında Hz. Hoca Muhammet Said’e, ondan Hz. Mahzum İşan Hoca Miyan Abid’e, ondan Hz. Said Musa Han Dağbedi’ye, ondan Hz. Halfa Muhammet Sadığa, ondan Hz. Şeyh Muhammet Ziyavuddin Yarkenti’ye, ondan Hz. Muhibbul Fukara Vaima Saki’ne, ondan Sultan Abdülhamit Han’a kadar gelmiştir. Şimdi ise Türkistan’ın istikbali için o bölgenin halifelik vazifesi bütün Müslümanların halifesi Abdülhamit Han tarafından Mintepelik Halfa Muhammet Ali’ye verilmiştir. Onun görevi bütün insanlığın büyüğü Hz. Muhammet’in (a.s.v) ‘sünnet’lerini yani buyurduğu işleri samimiyetle yapma vazifesidir.*” diye yazılmıştı.

Abdulcelil, İşan’a ferman (mektup) ile beraber Osmanlı Sultanı hediye olarak cübbe ve “*sakal-ı şerif*” i takdim etti. Sonra Osmanlı Sultanının Muhammet Ali Halfa’dan halkın kâfirlere karşı cihat yapmalarını istediği söylenir. Toplantıda katılanların şahit olduklarına göre Abdulcelil, fermanın çarlık memurlarının eline geçmesi mümkün kuşkusuyla bu sözleri sözlü ulaştırmaya vekil edildiğini söyledi.

Abdulcelil'in teyit ettiğine göre fermanın sadece onun vekâletine belge olarak hizmet etmesi gerekti.

Muhammet Ali İşan, Osmanlı Sultanının göndermiş olduğu hediyeleri heyecanla karşıladı. Sultanın ricasının sıhhati hakkında en yakın arkadaşı can yoldaşı olan Ziyavuddin Mahsumla konuşmasında, Mahsum, tereddüde mahal olmadığını: “Eğer Hz. Muhammet (a.s.v)’ın sakalı şerifinin gerçek olduğuna inanıyorsak o zaman bu sakalı şerifi getiren Abdulcelil’e de inanmamız gerek.” sözleriyle teyit etti. Bundan sonra Hz. İşan “Halife-i rûy-i zemin olan Osmanlı Sultanının emrinin yapılmasının vaciptir.” diyerek fermanı alıp gelen elçinin söylediklerinin yapılmasını istedi.⁶¹

Çok geçmeden Fergana Vadisi bölgesindeki zengin kişilere mahfi bir şekilde mektup dağıtıldı. Bu mektupta “On beş yıllık zekât hazırlansın, ta ki cihat zamanında ‘sahib-i huruç’ kişilerin bu paraları almaları mümkün olsun. Cihat, ‘sahib-i huruç’ kişilerin sayısı yeterli sayıya ulaştığında başlayacak.” denilmektedir. Fakat ayaklanma akabinde Dükçi İşan yakalandıktan sonra bu mektubu kimlerin yazdığını Sorguç (sorgu hâkimi) belirleyemedi.

Abdulcelil, Muhammet Halfa'nın evinde Nisan 1898'de ayında kalmıştı. İsyandan beş gün önce İşan'a, Sultanın diğer bir hediyesi olan altın yüzük ve yeşil sancak gönderdi. İşan'ın bu sancak altında cihadı duyurması gerekirdi.

Müritler, âdete göre Ramazan ayını mürşitlerinin yanında geçirmeyi fazilet bilirlerdi. Bundan dolayı her yıl Ramazan ayında Muhammet Ali Halfa'nın evi, tekkesi normal günlerden kalabalık olurdu. 1898 yılının nisan ayına denk gelen ramazanda da bu gelenek devam etti. Müritler, mürşitleriyle beraber oruç tutup, beş vakit namazı camide beraber kıldılar. Yatsı namazından sonra civardaki evlere dağılarak, geceleri teravih namazı ve Kur'an tilavetiyle aydınlattılar. Kadir gecesini uykusuz geçirip Allah'a dua ettiler.

Böyle gecelerde dünyanın olayları hakkında da sohbet edilirdi. Bu sohbetlere İşan katılmaz; fakat onun yakın kişileri, yani Molla Ziyavuddin Mahsum katılırdı. İnsanlar işgalcilerin küstahlaştıklarını; hayânın ortadan kalkmakta olduğunu söyleyerek cihat ilan etmenin zamanı geldi, dediler. Bazıları bu fikre

⁶¹ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.21-24

sebeplerini bildirerek buna biraz vakit olduğunu söylediler. Ramazan bayramında bayram namazını kılmak için gelen cemaat Tacik Köyü'ndeki iki mescit ve avlusuna sığmadı; bir kısmı sokakta kıldılar.

Nisan ayı sonunda İşan, Kırgız Kurbanbay Umarbayev'i Halfası (yardımcısı) olarak belirledi ve halkı toparlamak için Kurbankul Settarov'a yüz doksan tane mühür basılı çağrı mektubu vererek, adamlara dağıtmasını emretti. Umarbayev ve Settarov, Narın ve Karaderya aralığında bulunan, çoğunlukla Kırgızların yaşadığı kasabalarda yüzden fazla kişiye dağıttığı bu mektupta herkesin Mintepe yakınında toplanmaları hakkında talimat verilmişti.

İsyan başlamadan birkaç gün önce İşan huzuruna bazı yerli zenginler gelerek İşan'ın hazırlamış olduğu çağrı veya yemin mektubuna kendi mühürlerini bastılar. Andican kampına saldırıda vefat eden Ziyavuddin Mahsum'un Kur'an-ı Kerim'inin içinden de çıkan çağrı mektubunda şöyle denmekteydi:

“Allah yoktan on sekiz bin âlemi yaratarak, insana mükemmel bir görünüş bağısladı ve onu bütün yaratıkların üstünü, Hz. Âdem (a.s.)'ı ise halife seçerek yükseltti. Allah, bütün âlemi Hz. Peygamberimiz için yarattı, habibi olarak seçti ve tahta oturttu ve şöyle çağrıda bulundu: ‘Ey Habibim, dine yönelmiyen ve iman ve itikattan yüz çevirenlerle savaşılmalıdır.’ O'nunla (a.s.v) beraber olup ona sadık olanlara cennet vaat etti. Çar-ı Yarlar'a (Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali) halka nasihat ederek söyle dediler ‘Kim cihat yolunda malını, mülkünü ve hayatını Allah ve Peygamberi için kurban (feda) ederse, onlar bizim gibi olurlar.’ Layık olmayan kulları susturmak için onlara kitap gönderildi ve bize miras olarak bırakıldı. O halde, kendimizi Allah'ın kulları ve Peygamberin ümmeti olarak sayan bizlerin cihat ilan etmesi vaciptir ve bunu mutlaka yapmamız lazımdır. Öncelikle; bizim, Allah ve Peygamber yolunda bu mukaddes savaşta muzaffer olmamız; ikinci olarak, hayatımızı kurban etmemiz gerekir.

Altında kendi mührümüzü basan bizler, önümüze Allah'ın kelimasını koyduk; Allah ve Peygambere yemin ederek halifemiz ile sözleşme yaptık. Bundan sonra, kendimize önem vererek, şeytanın hilesine (vesvesesine) kanarak veya tatlı canımızı kurtarmayı düşünerek, korkarak yeminimizden döner ve bu işi yapmazsak cehenneme gidelim; iki dünyada yüzümüz kara olsun; kıyamet günü utananlardan

olalım. Bu sözün teyidi olarak mührümüzü bastık.” Sözü geçen yemîneye yerli zenginler ve itibarlı kişilerden on kişi mührünü basmıştı.

14 Mayıs gecesi Muhammet Ali Halfa'nin evinde meclis (istişare) oldu. Kurula Fergana vilayetinin farklı kasabalarından gelen kişiler katıldı. Kurulda İşan, işgalci Rusları memleketten kovmak konusunda kararlı olduğunu ve bundan dolayı cihat ilan edeceğini söyledi.

Kurul, İşan'ın uygun gördüğü plana göre Vadi bölgesinde bulunan üç şehir olan Andican, Mergilan ve Oş'un askeri kamplarına (kışlarına) bir günde saldırılması gerekiyordu. Bu saldırı başarı ile sonuçlanırsa, Hokand'ı da ele geçirerek, vadiye Hanlık getirilecekti. Sonra da sömürgecileri Semerkant, Taşkent ve Çimkent'ten de kovacaklardı.

Margilan'da bulunan kışlaya yapılacak saldırıyı yönetmek için İnayethan Tora, Oş'ta bulunan kışlaya Umarbek Dodgoh, Andican'da bulunan kampa ise Muhammet Ali İşan'ın kendisi seçildi. Dağlardaki ormancıları ve yaylalarda atlarını örükleyen kazakları, Kugart kasabası başkanı Çibil Abdullayev önderliğindeki Kırgızlar ortadan kaldırıp, sonra Andican'da bulunan mücadeleçilere yardıma gelmeleri gerekiyordu.

Kuruldan sonra İşan, herkese cübbe hediye etti; Reis Mahmut Divane Tokayoğluna: *“Naukat'ta bulunan müritlere ulaştırın; herkes Umarbek Dodgoh'u dinlesin.”* dedi.

Bundan sonra İşan, camide kılınmakta olan namaz sırasında halka yönelerek, vilayetin ileri gelenlerinin cihat konusunda söz verdiklerini, onlar emirlerini yerine getirmeleri gerektiğini söyledi. Halka Andican yakınında bulunan Zembilbek tepeliği yanında toplanmalarını ilan etti.

16 Mayıs akşamına doğru İşan'ın evinde kurul oldu ve bin civarında insan katıldı. Bu kurulda İşan'ın on dört yaşındaki yeğeni Abdülaziz Müslümankul, Han olarak yükseleceği, ayaklanmanın ne zaman olacağı söylendi.⁶²

17 Mayıs akşam namazında Tacik köyü camisinde çok insan toplandı. Namaz esnasında İşan halka şöyle seslendi:

“Ey saygıdeğer Müslümanlar, Ey biraderler,

⁶² EGAMNAZAROV, Alinazar, *Siz Bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994, s.29-32

Hepinizin bildiği gibi yurdumuz Müslüman yurdudur, halkımız Müslüman'dır, Han Müslüman'dır; şeriatin hükmü uygulanır. Allah Teâlâ biliyor; idareye kâfirler musallat oldu; yurdumuzu Rus işgal etti. Hudayarhan yerine Kaufman, Ömer Han tahtına Çernayuf oturdu. Fergana Hanlığı yerine Moskova Hanlığı, Rus Çarı hükümran oldu.

Rus vatanımızı istila etti, sonra dilimizi istila etti. Yavaş yavaş dinimizi istila etmeye başladı. Biliyorsunuz ki Müslümanların ahlakı bozuldu. Rusların geldiğine daha otuz yıl dolmadan Müslümanlar faize alıştı, haram ve helalin farkına varmaz oldu. Kadılarımız boyunlarına put takar oldu. Sonuç şu ki, şeriatımız hor görüldü; Müslümanlar garip oldu; hürriyetimiz yok oldu; istiklalimiz berbat oldu; kendimiz ve sözümüz hiçbir şeye yaramaz oldu. Yazıklar olsun bizlere!..

Rus Çarının adına yeni emir geldi; Nikalay'ı, yine başka bir Rus'un adını Cuma namazının hutbesinde anılsın diyerek ve yine alıntı siyaseti ile vatanımıza mujikleri (Rusları) yerleştirdi, her tarafı domuz ahırına çevirdi.

Kuray'a Fedçenko, Mergilan'a Gurçakov, Sim'e İskombilif, Bağdad'a Serovo, Konibadam'a Milnikuf diye bütün şehirlerimize Rus generallerin ismi verildi. Her şehirde ve köyde kilise çanlarının sesi yükseldi.

Banka diye bir ribahane (faizevi) kuruldu, dinimizde olmayan tefecilik, haram gelişti. Herkesin boğazı kirlendi, her şehirde yeni şehir diye birer fıskhane yapıldı, kötülüğün bütün çeşitleri hazır hale getirildi. Müslümanları yoldan çıkardı. Müslümanların çoğunluğu yeni şehirdeki içki dükkânlarına, genelevlere gitmeye alıştı ve Müslüman'ın ahlakı bozuldu.

Ey Müslümanlar, bunların olmasına esas sebep biz olduk. Bu durumumuza Allah da razı değil, Resul de. Bu esaret ve mahrumiyete hiç kimse razı değil, insanlar da, cinler de razı değil. Ey biraderler, böylece durursak bu kâfir daha kötü işler yapar! Vay bizim halimize!..

Tarihte muazzam bir saltanat kurmuş olan kahraman ecdatlarımız dâhil bu zillete hiçbir ziruh sabredemez. Nerede bizim şecaatimiz, nerede ecdatlarımızdaki besalet (gurur), sizlere ne oldu?..

Muhammaddin'de defnedilmiş 400 âlimimiz vardı, hepsi Müslüman, hepsi Türk, hepsinin ismi Muhammet. Hepsi Hanefî mezhebine mensuptular. Bir isimde,

bir mezhepte, bir kabristanda bu kadar âlimin toplandığı Türkistan'ın dini takdimde (tebliğde), din âlimlerini yetiştirmede ne derece hizmetleri yüksek olduğunu sizlerin dikkatine arz ediyorum. Cihan tarihinde, yeryüzünde, gökyüzünde böyle bir olay görülmemiştir. Türkistanlılar ne kadar iftihar etse şayandır, yerindedir.

Ey biraderler, bizler böyle bir ecdadın torunlarıyız. Ölü uykusunda uyuyacak mısınız?..” diyen Hazret-i İşan'ın sözü bu yere gelince kesildi, konuşamaz oldu; ağlamaya başladı. Hazır olanlar da ağlayarak İşan'ın emrine amade olduklarını bildirdiler; onların heyecanlarını hafifletmek için Hazret-i-i İşan sözüne devam etti:

“Ey Müslümanlar, Ey Allah'ın kulları, Ey peygamber ümmeti! Hakiki mümin iseniz sizlere cihat lazımdır; Allah yoluna cihat ederiz; ölsek şehit, öldürsek gazi oluruz. Cihat etmeden ülkemize binen bu ayak takımı Ruslardan kurtulmak yok.

Ey müminler gözünüzü açın! Gaflet uykusundan uyanın! Kâfirlerden hakkımızı alalım.

Ey biraderler, hürriyetimizi alalım. Kendi vatanımız, kendi yurdumuzda kendimiz hükümet kuralım. Bundan dolayı sizden gayret istiyor, himmet istiyor, cihat istiyorum. Allah için cihat vakti geldi.”

Bu halde evi dolduran Müslümanlar *“Cihat! Cihat!.. Cihada hazırız, malımız, canımız cihada feda olsun. Hazret-i-i İşan, emrine amadeyiz, hazırız!”* diye yüksek bir sesle bağırdılar.

Hazret-i İşan tekrar söze başladı: *Barekellah (Aferin), Allah yolunda böyle kararlı hizmet lazım...*

Sonra İşan: *“Allah yolunda şehit olanlara ölü demeyiniz, onlar diridirler; kendilerine her zaman rızık verilir, onlarda azab olunma korkusu yoktur; nimetlerden mahrum kalma üzüntüsü de yoktur.”*⁶³ mealindeki ayet-i kerimeyi okuduktan sonra devam etti:

---

⁶³ Al-i İmran suresi, ayet 170

“Ey biraderler, ecel vardır, kırk yıl açlık (kuraklık) olsa da ancak eceli gelen ölür, Allah rızası için cihada hazır olun. Hayyalel cihat, hayyalel felah, hayyalel cihat. Allahu Ekber! Allahu Ekber! Allahu Ekber!”

Bu kelimeyi herkes tekrarladı. Hazret-i İşan konuşmasının sonunda: “Hepiniz hazırlanın, bu gece yatsı namazından sonra harekete geçeriz biiznillah!” dedi.

Yakın köylere haberciler yollandı. Hazret-i İşan’ın emriyle Allah yolunca cihat ilan edildi. Haberciler: “Kim kendini Müslüman olarak biliyorsa, akşama kalmadan cihada hazır olsun.” diye duyurdu.

Yatsı namazına insanlar silahlanarak geldiler. Ama onlardan az bir kısmı kılıç ve silahla silahlanmıştı. Çoğunluğu sopa, çapa sopası, yaba getirmişlerdi. Namaz esnasında silahlarını cami duvarına yasladılar.

Biraz zaman geçince İşan’ın avlusunun kapısı açıldı, oradan beyaz atı çıkardılar. Muhammet Ali Halfa: “*Bismillah’ir-Rahman’ir-Rahim, cihat niyetiyle...*” diyerek ata bindi. Bundan sonra ayaklananlar yola çıktılar.

Altı yüz civarında adam toplanmışlardı, ama onların hepsi süvari değildi. Süvariler yaya olanları bindirdi. Kalan yayalar at arabalarıyla yola koyuldular. Yol boyunca katılanların sayısı yükseldi.

Adamlar iki bayrağın (sancak) arkasından yürüyordu: Birinci sancakla Mavi cübbe giyen, beyaz sarıklı atlı İşan en önde gidiyordu. İkinci sancağa Ziyavuddin Mahsum önderlik yapıyordu.⁶⁴

Andican Yolunda

Dükçi İşan’ın cihat ilan etme isteğiyle, ayaklanma zamanı sünni ve şiiler tarafından yas günü olarak ilan edilen Hz. Hüseyin’i anma günü ve Hz. Ali’nin Kerbela’da ölüm yıldönümü olan aşurenin 10. günü olarak belirlendi. İşan’ın bu günü destekçilerini harekete geçirmek için seçtiğini ve ayaklanmadan önce yazılmış ‘*Aşure*’ adlı ant şeklindeki şiiri de vurgular.⁶⁵

⁶⁴ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.33-35

⁶⁵ KÜGELGEN, Anke von, Menakıb-ı Dükçi İşan, Alma-atı, 2004 s

Milli mcudeleciler, Tacik köyünden Kuti köyüne doğru yürüdüler. Bu köyden iki yüz kişi katıldı. Sonra Karakorgan va Okçu köylerine geçtiler. İşan Okçu köyünde namaz kıldı.

Kulla'da mcudelecileri Gaipnazar Artık Sfioğlu, süvariler, yanında bir grup bahadırla karşıladı. Gaibnazar köyün sokaklarında kılıç sallayarak, "Ey Müslümanlar! Cihat! Cihat! Ülkemizden gayr-i din istilacılarını kovmak istiyoruz!.. İnsanlar eline geçen her şeyi, çapa sopası, balta, yaba gibi aletleri alarak onun ardında yürüdüler.

Mergilan askeri garnizonuna yapılacak saldırıya İnayethan Tora'nın önderlik etmesi gerekiyordu. Ama 17 Mayıs gecesi belirlediği yere yeterli adam toplanmadı. Bununla birlikte o gün, günlerden pazardı ve garnizonda merasim vardı. şehirde bayanlar gelerek gecenin geç saatine kadar raks ettiler. Bu vaziyette saldırmak sakıncalıydı. Bu sebepten İnayethan Tora kararından dönerek, Andican'a doğru yol alan Mcudelecilere yetişmek için yola çıkıp, onların safında olmayı düşündü.

şehre altı kilometre kaldığında, Muhammet Ali Halfa durarak namaz kıldı. İnayethan ve adamları da onlara yetişti. Andican'dan Ali Baybaa komutasında iki yüz kişi de ulaştı.

İşan iki kişiyi yanına çağırıp: "Atları alın, Andican şehir sokaklarında koşturarak 'Cihat cihat!' diye halkı davet ve haberdar edin." buyurdu. Bahadırlar, İşan'ın emrini yerine getirdiler. şehir koruyucuları onların geçmesine izin vererek ses çıkarmadılar.

İşan ve adamları, Andican'a ulaşana kadar onların saflarına katılanlarla beraber sayıları iki bine yaklaştı.

şehir yakınında Muhammet Ali Halfa son kez kendi savaşçılarını gözden geçirdi. O, mcudelecileri beş gruba bölerek her birine birer tane sancak (bayrak) verdi. Askeri kampa saldırmadan önce son kez konuşma yaptı. O, mcudeleye katılanların son nefesine kadar sözüne sadık kalmalarını istedi; mukaddes savaş için, vatan hürriyeti yolunda canını feda etmeye davet etti.

Muhammet Ali Halfa sözün sonunda: "*Ben ve burada bulunan insanların hepsi, adaletin tezahürü için, istilacıların yurdumuzdan kovmak için savaşa koyulduk... Düşmanların, Allah'ın gazabına giriftar olma günü geldi biiznillah.*"

dedi. Muhammet Ali Halfa, oradakilerden emrine itaat etmelerini; talimatlarını yerine getirmelerini son bir defa daha rica etti. “Çünkü bu, Allah’ın iradesi ve galebesinin garantisidir.” dedi.

Mücadeleciler, Andican askeri kışlasını başarılı bir şekilde ele geçirerek orada bulunan silahlara el koyarsak ondan sonraki savaşlarda galebeye ulaşmamız kolay olur diye düşünüyorlardı.

Mücadeleciler safına Andican’dan katılmış olan kişiler arasında Rüstem Bek ve Mollabay da vardı. Bunların birkaç senedir Andican askeri garnizonun yakınında dükkânları vardı ve bundan dolayı garnizon hayatını iyi biliyorlardı. Ayaklanmaya hazırlık sırasında İşan’ın göndermiş olduğu kişiler onlarla görüşerek, garnizonun imkânlarını öğrendi. Rüstem Bek garnizonda iki askeri bölük olduğunu, onlardan 5. bölük askerlerinin 16 Mayıs günü şehir dışında harbi tatbikat için çıkacaklarını söylemişti, ama 16 Mayıs’ta durum değişti. Harbi tatbikat için 5. bölük askerleri değil de, yeni askere katılmış olan 25 kişi gitmişti. Rüstem Bek bu yenilikleri İşan’ın adamlarına zamanında haberdar etmişti.

Mücadeleciler, ağaçlarla kaplı Döng ve Hokand’ın köylerinden garnizona yakınlaştığında Rüstem Bek’in verdiği son bilginin ne kadar sağlam olup olmadığını kontrol etmek istedi. Göndermiş olduğu adamlar garnizonun sessiz olduğunu ve nöbetçilerin uyukladığını fark etti. 4. bölük koğuşunda ışığın olup, 5. bölük koğuşunda ise ışığın olmadığını görerek geldiler. Bu haberden sonra 5. bölük tatbikata gitmiş olabilir kanaatine varıldı ve Rüstem Bek iki birlikte de kuşatmanın gerekli olduğunu teyit etmesine rağmen, güçleri dağıtmak istemediği için sadece 4. bölük koğuşunu kuşatmayı emretti.⁶⁶ Hücumdan sonra 5. Bölüğün orada olduğu anlaşıldı. Askerler hızlıca toparlanarak 5. Bölük tarafından her çeşit silahlarla, ekseriyetle ellerinde sopa, çapa, yaba az bir kısmında kılıç ve silah bulunan Mücadelecileri amansız bir ateş çemberi içine almaya başladılar. Halk bu tazyikata dayanamadı ve geri çekilmeye başladı.

Sabaha doğru, Sirderya Askeri Valisi Korgeneral Korolkov’un Moskova’ya çektiği telgraf şöyleydi:

⁶⁶ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.40-42

“Fergana Askeri Valisi bildiriyor ki bu gece Mergilan ilçesinde İşan Muhammet Ali Halfa cihat ilan etti ve iki bin kişilik grubuyla Andican’a yol aldı. İsyancılar telgraf kablosunu kestiler, bugün seherde 20. Tabur garnizonuna sardırdılar. Bu saldırı sırasında acemi askerlerden 21 kişi öldürüldü ve 10 kişi yaralandı. İsyancılar grubundan çarpışma yerinde ölen 11 kişiyi ve 8 yaralı adamlarını bırakarak geri çekildi. Fergana Askeri Valisi Mergilan’dan Andican’a demiryoluyla 20. Tabur nişancılar ekibini gönderdi. Haberlere göre, bizim tarafımızda ölü sayısı daha da çok oldu ve Andican’daki Rus nüfusu, daha önce görülmemiş böyle bir olaydan paniğe kapılmış durumdadır. Fergana vilayetinin bütün ordularının ihtiyat için şehirlerde askeri valiye itaat etmeleri için tebliğat yazdım. Bununla birlikte Orenburg birliğine otlaktan geri dönmeleri için emir verdim.”⁶⁷

Asaka Naibi Yenikeyev, önceden aldığı ayaklanma haberinden sonra, İşan cihadı gündüz değil de gece ilan edebilir, diye düşünmüştü. Bundan dolayı Tacik köyüne gece birlik ile gidip, adamları toplanmakta oldukları yerlerden dağıtmak istedi.

O, on beş kişiden oluşan iyi silahlanmayan birlik ile yola çıktığında akşam saat yedi idi. Tacik köyüne saat dokuz civarında vardılar. Ama birlik gecikti; vardığında İşan başkan, kalabalıkla Andican’a yola çıkmıştı. Yenikeyev, iyi silahlanmayan emrindekilerle İşan’ın arkasından gitmeye cesaret edemedi. Çok telaşlanmıyordu; Göndermiş olduğum adamım Andican’a ulaşmıştır, orada İşan’a gerekli karşılık gösterilir, diye düşünüyordu.

Nâib, emrindekilerle sessiz kalan Tacik köyünde geceledi. Sabahleyin, İşan’ın evine giderek kapısını çaldı. Ama kapı kapalıydı ve kapıyı kimse açmıyordu. Bundan sonra nâib uzun bir merdiven buldurup, emrindekilere tuğla duvardan diğer tarafa atlamayı emretti. Polisler emri yerine getirdiler. İşan’ın evinde hizmetçiler, hastalar vardı ama aile üyeleri yoktu. Yenikeyev, hizmetçilerden birini sorguya çekti.⁶⁸

⁶⁷ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.5-6

⁶⁸ EGAMNAZAROV, Alinazar, a.g.e. s.40-42

Yenikeyev, Babahorasan'a dört polisi gönderdi. Kendisi evin girişinde oturarak Bryanov adına yine bir rapor yazdı. Raporda Muhammet Ali Halfa'nın Andican'a yürüyüşe başladığını, aile üyeleri evden kaçtıklarını, onları tutuklamak için tedbirler alındığını, şimdi küçük birlik ile İşan'ın evini işgal ettiklerini bildiriyordu. Raporu polislerden birinin eline verip, acil Mergilan'a ulaştırmasını buyurdu.

Polis raporu götürdüğünde general, avlusunda çocuklar, "Hüzünlünen Kızcağız" operetinin provasını yapıyordu. Generalin kendisi, küçük oyunculara yönetmenlik yapıyordu. Sebebi, operette şarkıları amatör şair olmasından dolayı kendisi yazmış, müziğini tabur bando şefi en yeni melodileriyle bestelemişti.

Raporda, "İşan'ın Andican'a saldırı düzenlemesi bekleniyor." denmişse de General Andican ilçe başkanını olması muhtemel olan tehlikeden haberdar etme ile ilgili herhangi bir talimat vermedi.

O vakitte gece saat dokuz idi. Saat 11'de haberci dehlizden bekçilerin oturduğu kulübeye gönderildi. Yardımcı, vali evinin kapısını kapattı. Povalo Şvikovski, dinlenmek için odasına girerken herhangi bir telgraf veya beklenmedik haber olursa beni uyandırın, diye hiç kimseyi uyarmadı. Dolayısıyla en üst yöneticiye kadar kimse böyle bir ayaklanma teşebbüsü beklemiyordu.

Andican isyanı zamanında üç tane hain çıkmış. Onlardan biri, sabık Oşlu Kırgız kasaba başkanı Karabek Hasanov'dur. Bu adam 17 Mayıs günü saat 1'de Oş ilçe başkanı Yarbay Zaysev'in evine gelir. Manevi yönden zayıf bu aksakal, emrindeki Tatar İbrahim Çanişev tercümanlığında şöyle dedi: "Mintepeli İşan Muhammet Ali Halfa her gün evinde yüzlerce adamlara ücretsiz yemek verir; kendi itibar ve saygısını artırıyor. Reisler de onun hizmetinde nereye giderlerse İşan'ı överler. Bugün halk arasında söylenti yayıldı, İşan'ın evinde halfalar, reisler ve başka memurların katılımıyla gizli meşveret olmuş; toplantıda cihat ilan etme ile ilgili karar kabul edilmiş."

Yarbay Zaysev Karabek Hasanov'un haberini duyar duymaz, Oş'un en ileri gelen yaşlısına bu söylentinin sıhhatini araştırmasını söyledi; o anda Oş'ta bulunan Baukat kasabası başkanına İşan'ın Kırgız müritlerinin çok olduğu Kırkgöl'e acil gitmesini emretti.

Akşam saat 9'da Yarbay Zaysev huzuruna Akburun kasabasının önde gelen aksakalı, Yapalak ve Tuleykent köyleri aksakalları gelerek, İŖan'ın adamları Naukat Dağı'nda ve Akterak köyünde toplanacaklarını, orada bayrak (sancak) hazırladıklarını bildirdiler.

Andican garnizonuna saldırı olduğu konusunda 18 Mayıs saat 2'de haber alınca Zaysev, OŖ'un sokakları ve pazarlarını dolaŖtı. Gece nöbet tutan askerleri çoğalttı.

Sonra netleŖtiđine göre İŖan, Ömer Bek Dodgoh'a mektup gönderdikten sonra reisler ve İŖanın diğer yakın kiŖileri Akterak'ta bulunan camide üç yüz civarında Kırgız'ı topladılar. Adamlarda tüfek ve tabancaya benzeyen silahları yoktu; sopa, balta, kerpiç ile savaŖmayı planlıyorlardı. Çoğunluğun takkeleri altına İŖan'ın göndermiŖ olduğu misvak vardı. Eğer kiŖi cihatta vefat ederse Ŗehit olduğunun iŖaretiydi.

Herkes, bağımsızlık mücadelesi için toplanılacak son menzil olarak, OŖ'tan on kilometre uzaklıkta bulunan Tomçibulok'u belirlenmiŖti. Bu yerde Ömer Bek Dodgoh, Mirza Saatibay Molla Rahim Bayoğlu adamlarıyla, Yapalak köyü insanları, Akterağa varmaya yetiŖemeyen baŖka birçok köylerin insanları da gelmesi bekleniyordu. Gece Tamçibulok'a birincilerden Kırgöllüklüler ve Akteraklılar ulaŖtı. Adamlar yavaŖ yavaŖ çoğalmaya baŖladı. O anda ToŖmat ellikbaŖı ortaya çıkar, köye Zaysev geldiğini söyledi. Adamlar sır aŖıkâr olduğunu anlar, vakit kaybetmeden evlerine dağılırlar.

Milli Bağımsızlık Hareketi Sonuçsuz Kalınca

Bir gün sonra vadinin her yerinde olduğu gibi, OŖ'ta da hürriyet mücadelesi mensuplarının tutuklanarak hapse atılmasına baŖlandı. 18 Mayıstan 3 Hazirana kadar OŖ ilçesinde 121 kiŖi tutuklanarak hapse atıldı.

OŖ'luk Mücadelecilere başkanlık yapması planlanan Ömer Bek Dodgoh Bekmuradoğlu, aslı Naukatlı ama OŖ'ta yaŖayan, yaŖı altmıŖı geçmiŖ; Kırgölde, Kurgançada yer ve suları olan zengin biri idi. O, önceleri Hudayarhan zamanında görev yapmıŖ, Ruslar geldikten sonra ise birkaç sene kasaba başkanı olarak çalıŖmıŖtı. Bu adam hürriyet mücadelesinin yapılacağı gün OŖ'ta askerlerin

isyandan haberdar olduğu duyulunca Tomçibulok'a gitmedi. Oraya emrindeki birini göndererek: "Sır aşikâr olmuş, adamlar dağıtılsın." diye emretti.

Bir gün sonra Ömer Bek Dodgoh ilk önce tutuklandı ve askeri mahkemede bir ömürlük sürgünle yargılandı. Sürgüne gönderildikten kısa zaman sonra akrabaları Dodgoh'un vefat haberini aldılar.

İsyanı sadece Andican, Mergilan ve Oş ilçeleri halkı değil Nemengan ilçesi, Yettisu vilayeti halkı da destekledi. Evliyaata'daki harekete Şadibek Halfa isminde işan önderlik yaptı. Toplanan yüzden fazla adamlarıyla dağ yolu kardan biraz temizlenince Andican'a doğru yol aldılar. Nemengan ve Andican'dan onlara doğru yola çıkan askerler beş gün sonra Şadibek Halfayı ve yirmi üç müridiyle tutukladılar.

Nemengan'da ilçe başkanının yardımcısı Buşen başkanın askerleri gizli bir şekilde dağ patikalarını, keçiyollarını gezip birkaç sığınak ve mağarayı arama yaptılar. Yirmi dokuz isyancıyı, onlarla birlikte dört tane reislerini de tutukladılar. Onların yanında cihat başlama konusunda müracaatname Muhammet Ali Halfanın mektubu, bunun yanında Müslüman devleti oluşacağı başkenti olarak Nemengan şehri seçildiği hakkında çağrı mektubu da bulundu.

Mücadelecilerin yakalanarak hapse atılmaları 18 Mayıs sabahtan itibaren başlamıştı. Ağustos ayına kadar Çar'ın isyanın esas teşkilat üyeleri dışında kalanlarının yakalanma ile ilgili emri durdurma talimatını verene kadar devam etti. İlk günde yaralı halde kışla civarında kalanlar; nehir içine, dağlarda saklanan kişiler yakalandı. Onların ekseriyeti kan içindeydiler. Sonra adamları şehirdeki mahallelerden, civarındaki köylerden yakalayarak getirmeye başladılar.

Ayaklanma bitince çekilen mahalli kişiler çeşitli yönlere (çoğunluğu kendi köyelerine) kaçtılar. Burada süvari askerlerin yok olması, garnizon ve polis miktarının azlığı, askerlerin korkuya düşmeleri, yakalananları takip etme ve tutuklamayı geciktirdi. Biraz vakit geçip etraf aydınlanıp gruplar dağılıncaya takibe başlandı.

Andican ilçe başkanı, İşan hangi yöne doğru gittiği hakkında acil ilk bilgileri topladı ve onu izinden takip ederek yakalamak için İzbaskan mahalle yardımcısı Yüzbaşı Agabekov başkanlığında on tane er ve iki gönüllü süvari

gönderdi. O ve birkaç adamıyla Kuyganyar tarafında görüldüğü haberi geldi. Kuyganyar'da Karaderya'dan geçerken onun yanında dört kişi (Karakurgan köyünden Bötabay ve Subhankul, Hokand'lı Hacimat Kökibayoğlu ve İşan'ın ismi bilinmeyen hizmetkârı) vardı. Karaderya'dan geçtikten sonra, O Nemengan ilçesinde ve Poytuk'taki sığınak bulunması mümkün olan kalabalık yerleşimli köylere gitti. O yerlerdeki insanları zor duruma bırakmamak için ahalinin az olduğu yöne -kuzey taraftaki dağlara- yöneldi. Buradan doğuya dönüp sonunda dağ kanyonu yönüne yürüdü. Bir gün sonra, 19 Mayıs gece saat 11'de birkaç yareniyle Karaderya'dan geçen İşan, Çarvak köyünde bulunan taş köprü yanında Yüzbaşı Agabekov'un adamları tarafından yakalandı. Hz. İşan'ın kendisi tabancayla silahlanmıştı. Askerler ellerini uzatarak İşan ile görüşmeye giden adam gibi yaklaştılar. İşan elini uzatmak için tabancasını koltuğunun altına sıkıştırdığında onu tutukladılar.

Andican isyanından sonra Rusya Askeri Bakanlığı; Türkistan Harbi Valisi, Türkistan Askeri İlçe Başsavcısı, Fergana vilayetindeki ilçe başkanları ve Andican Garnizonu Başkanından olay hakkında raporlarını yazarak fikirlerini beyan etmelerini talep etmişti. Bu raporlarda, Muhammet Ali Halfa'nın soruşturmada ve halka çağrısında ve sorgu hâkimine de söylediği sebeplerden hiçbirine değinilmeyip şu maddeler üzerinde durulmuştur: 1. Ülkeyi yönetmek ile alakalı 1886 yılında yapılmış yanlış ıslahat, 2. Müslümanların fanatikliği, 3. Cami, medrese üzerinde doğru nezaret (kontrol) yokluğu, 4. Mahalli kişiler arasından yetişen okuryazar, saygılı kişiler arkasından gizli gözlemciler (ajanlar) koymak için ödeneğin azlığından istihbarat için yeterince insan istihdam edilememesi, 5. Yabancı ülkelerin, özellikle Osmanlı ve Afganistan'ın ülkeye vermekte olan zararları, 6. Ülkeyi Ruslaştırma politikasının ise yavaş gittiği vb. bir sürü alakasız sebepler sıralanmıştır.

Osmanlı ve Afganistan'ın ülkeye verdiği zararlar hemen hemen bütün raporlarda yazılmış; ama bu fikri ispatlayan sebep ve deliller sunulamamış.⁶⁹

⁶⁹ Bu raporlardan da anlaşıldığı gibi Rus yönetimin en çok korktuğu şey: Müslüman ülkelerin irtibatının ziyadeleşmesiyle birbirine yardım etme ve başkaldırma ihtimalidir. SSCB döneminde de devam eden bu korkuları sebebiyle Orta Asya'daki Müslüman unsurları irtibatını zayıflatacak her

Abdulcelil Mirsadık Kârîoğlu'nun Fergana'da hürriyet mücadelesi yapmak için Osmanlı'dan gönderilen casus olması da ihtimalden uzak değildir. Osmanlı ve Rusya'nın o dönemde ve ondan önceki münasebetleri de dostça olduğu söylenemezdi. Rusya'nın kendi sınırlarını Müslüman memleketlerini zapt ederek genişlettiği sömürgeler, Osmanlı hükümetini kaygılandırıyor. Üstelik o dönemde Osmanlı devleti Yunanistan ile yaptığı savaşı kazandı. Müslüman âleminde itibarı daha da yükselmişti. Bu durumda Rusya'nın yeni sömürgelerinde dâhili başkaldırıları meydana getiren imkânları destekleyip bağımsızlığa teşvik etmek Osmanlı hesabına -daha doğrusu İslam kardeşliğine- hizmet ederdi.

Milli Mücadelede Osmanlı ve Afgan devletleri gibi diğer devletlerden çok, oralara hicret etmiş Türkistanlıların memleketlerinin bağımsızlığını teşvik ve arzu ettiğini ve buldukları Müslüman devletlerle irtibata gayret ettiklerini söylemiştik. Aslen Andicanlı, sonra Osmanlı'yı vatan edinen Abdulcelil Mirsadık Kârîoğlu'nun, hürriyet mücadelesi olumsuz neticelenince Osmanlı'ya değil Kaşgar'a kaçığının da sebebini bir derece açıklıyor. Çünkü Abdulcelil hürriyet mücadelesi mağlubiyetle sonuçlandığında sultan fermanı Çarlık Ruslarının eline geçip iki devlet arasında savaşa dönüşmesi mümkün olabileceğini hesaba kattığı belliydi. O yüzden fermanın *Sadat* kısmı hariç Sultan Abdülhamit'in Milli Mücadeleyi teşvik edici beyanlarını sözlü olarak nakletmiştir. Böyle durumun Osmanlı tarafını sıkıntıya sokacağını bilen Abdulcelil Mirsadık Kârîoğlu zekice düşünerek Kaşgar tarafına giderek ülkeyi terk etmiştir.

Hız. İşan'ın yakınlarından biri olan Subhankul Arapbayoğlu, Andican'dan kaçarken ona yoldaş olmuştu. Arapbayoğlu, Andican nâibinin emriyle 23 Mayıs'ta yakalanarak tutuklandı. Yanında bulunan çuvaldan İşan'a ait olan Kur'an çıktı. Kur'an içinde Arapça-Farsça yazılı, altın suyu ile kenarları süslü, Sultanın vezneli (ismi-şerifinin baş harfleri nakşedilmiş) belgesi bulundu. Belge tercüme edildiğinde şunlar netleşti: Halife unvanı Hazret-i Muhammet'den (a.s.m.) Abdulhamidhan'a kadar miras olarak gelmekte olduğunu beyan etmekle başlayan bu belge aşığıdaki cümleyle son verilmişti: *Şimdi ise Türkistan'ın istikbali için o bölgenin halifelik*

vazifesi bütün Müslümanların halifesi Abdülhamit Han tarafından Mintepelik Halfa Muhammet Ali'ye verilmiştir. Onun görevi bütün insanlığın büyüğü Hz. Muhammet'in (a.s.v) 'sünnet'lerini yani buyurduğu işleri samimiyetle yapma vazifesidir.” Eğer o yani Muhammet Ali Halfa kendi görevini içten yapmazsa o halde amaca ulaşamayacaktır. Belgeye iki mühür basılmış, onlardan biri Muhammet Ziyavuddin Kaşgari⁷⁰,ye ait, diğer mührün ise yazısı net bir şekilde okunamadı.

Hz. İşan, bir yıl önce din ve ahlakın hızla bozulduğunu Osmanlı Sultanına mektup yazarak, tavsiye ve talimat istemişti. Osmanlı Sultanından 1898'in ramazan ayından önce Müslümanların sorusuna cevap olarak hacdan dönen bir Kaşgarlı vasıtasıyla mektup ulaşmıştı. Mektupta şeriat taleplerini yerine getirmek için halka etki etmesi için Sultan onu halife olarak tayin ettiğini yazmış ve eski cübbesini hediye olarak göndermişti. Ayaklanma sonrası Sultan'ın İşan'a bir mektup daha göndermesi gerekiyordu. Birinci mektup onun sūfisi Mergilan ilçesinin Kulla kasabasına ait Karakurgan köyünden Subhankul Arabbayoğlu'nda bulundu.⁷¹ Ama ikinci mektup hakkında bir bilgi bulunamadı.

İşan, Çorvok'ta tutuklanarak Andican kalesine getirilmişti. İlk zamanlarda yemek yemedi, sorgu yapanların sorularına cevap bile vermedi. Böyle olmasına rağmen dış görünüşü halsiz düşmüş bir insanı andırmıyordu. Aradan birkaç gün geçince az da olsa yemek yemeye ve konuşmaya başladı. Yemeği de sorguda dayanıklı olmak için yediği sonradan anlaşıldı. Sorgu sırasında hakaretâmiz tavırlarla bazen de zor kullanılarak sorulan sorulara vakarlı bir tavırla cevap verdi. Askeri sorgucun (sorgu hâkiminin): “Halkı isyana teşvik etmenize sizi ne mecbur kıldı?” diye sormuş olduğu soruya karşılık altı maddeden oluşan iddianameyi beyan etti. Bunlar şu şekildeydi:

1. *Ruslar ülkeyi ele geçirdikten sonra halkın ahlakı hızlı bir şekilde bozulmaya başladı;*
2. *Şeriat hükümlerinden dönmeler oldu;*

⁷⁰ İstanbul Üsküdar Özbek Tekkesi Postnişini

⁷¹ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.68

3. Rus hükümeti, gerçi halka görünüşte şefkatli imiş gibi görünse de, hacca gitmeyi yasakladı.
4. Fakirler için toplanması gereken zekâtı kaldırdı;
5. Vakıf kanunlarını yok ederek yenilerini çıkarmadı;
6. Halkın ahlakını düzeltme ve aileyi pekiştirme konusunda kaygılanmadı.

Andican isyanına katılanlara acımasızca dayak atılırken insanların bu dehşeti görüp paniğe düşmeleri için; yakalananlar kale önünde diz çöktükleri, mukavemetlerinin kırıldığı görülsün diye yaz sığağında saatlerce dışarıda bırakıldı. Kol ve ayakları kelepçelenmiş; fazla hareket edemeyen mahpusların güneşin keskin sığağında yere düşerek can verdikleri vakitler oldu. Böyle işkencelere maruz kalanların biri de Muhammet Ali Halfa'ydı. Sorguçlar (sorgu hâkimleri) daha çok bilgi elde etmek için acımasızca dövmüşler. O ise soruşturma başında esas davasını öz bir şekilde beyan etmiş; sonra da bir tek kelime etmemiş; arkadaşlarını satmamış; çoğunlukla suçu kendi üstüne alarak diğerlerini korumuş; dayak atıldığında bir defa bile "ah!" çekmeden devamlı kelimeyi şahadeti tekrarlamıştı. Metin ve iradeli bu insanın merdane davranışı sorgu raporunda da kayıt edilmiş.⁷²⁻

73

Mevcut bilgilere göre iddianame olarak aşağıdaki ifadeler belirlendi: İşan Muhammet Ali Halfa Muhammet Sabiroğlu, Mintepeli 45 yaşında; Subhakul Arabbayoğlu, Kulla kasabasının Karakorgan köyünden, Türkî, 44 yaşında; Bötabay Gaynabayoğlu, Karakorgan köyünden, Türkî, 36 yaşında; Gayıbnazar Artikhocaoğlu, Kulla kasabasının Şıman köyünden, Türkî, 45 yaşında; Mirzahamdani Osmanbayoğlu, Kulla kasabasının Gargar köyünden, Sart, 44 yaşında; Rüstem Bek Satibaldibekoğlu, Andicanlı, Sart, 33 yaşında. Hepsi Müslüman ve şu ana kadar sabıkasız, yargılanmamış kişilerdir.

Beyan edilenler esasında aşağıdakilerde suçlanıyorlar:

⁷² EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.25

⁷³ Bu kuvvetli, baskı altındayken bile minnetsiz, korkusuz ve vakarlı hali halk arasında da uzun yıllar medar-ı bahs olmuş; kendisinin asılıp şehit olmasından sonra da davasının halk arasında – özellikle de sûfiler arasında- yaşamasına sebep olmuştur.

Mintepeli İşan Muhammet Ali Halfa Muhammet Sabiroğlu ũlkedeki arlık hũkũmetini devirmeyi dũřũnũr; bu amaca ulaşmak için ũlkenin birçok Şehir ve kasaba ahalisine cihat ilan ederek, elinde silah ile hũrriyet mũcadelesi yapmaya razı etmiş. Hemfikirlerinden bir kısmı onun ũnderliđinde 18 Mayıs gecesi Andican Şehrinde bulunan Tũrkistan Esas Muntazam Taburunun 4 ve 5. Bũlũđũne ellerinde silahlarla saldırdılar.

Tũrk Sultanının Elisini Arama

Sorgulamalar ve yargılamalar devam ederken, arlık memurları Andican isyanından sonra Abdulcelil Mirsadık Kârŕođlu (Hafizoğlu) arayıp bulmak, onu da sorgu ve yargıya dahil etmek için ciddi caba gŕsterdiler. Onu isyandan ũnce Fergana ve Dilican bŕlgesinde, Őaraf Saidkarvonoğlu isminde halktan biri gezdiriyordu. Bu kişiye acilen bulup tutuklayarak hapse attılar. Vadi'de kiminle mũlakatta bulunmuşsa hepsi yakalandı. Bu olaydan sonra onun Abdulcelal İşhakov'un adına yazılı in pasaportuyla Binyol sınır kapısından Kaşgar'a geçtiği belirlendi.

Onu yakalama konusunda Rusya'nın Kaşgar'da bulunan konsolosluğuna da gizli gŕrev verildi. Ama konsolosluk gŕrevlilerinin, bu kişiye bulma çabaları sonuçsuz kaldı.

7 Kasım 1898'de Merv'den Taşkent'e çekilen bir telgrafta Abdulcelil Halilov isimli Tũrk vatandaşi yakalanarak eli ayağı kelepçeli Şekilde Taşkent'e gŕnderildiđi sŕyleniyordu. Tũrkistan askeri ilçe merkezindekiler, tehlike arz eden suçlu yakalanmış zannederek sevindi. Ama onların sevinci çok sũrmedi. Merv'de yakalanan Tũrk vatandaşi Abdulcelil Mirsadık Kârŕođlu olmadığı anlaşıldı ve serbest bırakıldı.

Osmanlı Sultanının fermanı ve hediyeleri Muhammet Ali Halfa'ya getiren Abdulcelil Mirsadık Kârŕođlu kimdi? Onun asıl memleketi Andican'dı; gençliğinde Mekke'ye gitmiş, yurt dışında yıllarca hayat geçirip sonunda Osmanlı vatandaşlığını kabul eden biriydi. O, ũ sene ũnce İstanbul ũskũdar'da Özbekler Tekkesi olarak bilinen dergâhta yaşamış; sonra Hindistan'a ondan sonra Yarkent, in, Kaşgar yoluyla Yettisu vilayetine gelmiş; Taşkent'te bulunmuş; sonunda,

1895-96 yılının kışında Andican'a gelmişti. O anda Abdulcelil, Hz. Muhammet (a.s.v)'in "*Sakal-ı şerif*"ini getirmiş diye söylenti yayıldı. Halk, bu teberrük sakal-ı şerifi görmek için onun huzuruna gitmeye başladılar.

Bu arada Abdulcelil, Andican ilçe memuriyeti kendisi hakkında bilgi toplanmakta olduğunu duydu. Mergilan ilçesine geçti. Kuva ve Şehrihan şehirlerinde bir süre yaşadı; hacılar için evler oluşturdu. Sonra tekrar ortadan kayboldu.

O, 1898 yılının kışında tekrar Vadi'de ortaya çıktı; Hokand, Mergilan, Kuva'ya geldi ve hürriyet mücadelesi esnasında Şehrihan'da kaldı.

Muhammet Ali Halfa, cihat ilan etmeye samimi başladığı anda Andicanlı Alibek Dodgoh, Rusların askeri gücünün kuvvetli olduğunu, topsuz, tüfeksiz hürriyet mücadelesi yenilgiye uğrama ihtimali olduğunu söyler; onu bu düşüncesinden vazgeçirmek ister. İşan da onun bu fikrine cevaben: "*Bu Allah'ın ve Sultanın istek ve iradesidir.*" dedi. İsyân başarısızlığa uğrar, dağa kaçarken yanındaki sayılı müritlerine: "*Kur'an içinde sakladığımız fermanı Sultan gönderdi. Ben Sultan arzusuna cevap verdim. O; Müslümanların serdarı, Hz. Peygamberimizin nâibi(vekili)dir, onun emirlerini yerine getirmemem mümkün değildi, bundan dolayı da eza ve ceza çeksek, her şey Hakk'ın takdiridir.*" diyerek dini bağlılığını ve tevekkül anlayışını en zor anlarda bile göstermiştir.

Savaş meydanında, Kur'an okurken şehit edilen Molla Ziyavuttin Mahsum Muhammet Şerifoğlu'nun cesedi yanında Kur'an bulundu. Onun içinden Türkî dilde çağrı mektubu çıktı.

Rusya Askeri Bakanlıkta çalışan memurlar ferman hakkında Osmanlı Sultanına ait olup olmadığını netleştirmek için Rusya Dışişleri Bakanlığına çağrıda bulundular. Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla İstanbul'da bulunan Rus büyükelçisine gizli görev verildi. Aradan yedi ay geçtikten sonra elçiden cevap mektubu geldi. Dışişleri Bakanı, bu mektuba kısa ilave mektubu ile askeri bakan A. N. Kuropatkin'e gönderdi.

Rusya'nın İstanbul'da bulunan elçisinin 1899 yılının kışında yazdığı gizli cevabi mektubu:

18 Temmuzdaki gizli mektubunuzda siz cenapları idam edilen Mintepeli İşan Muhammet Ali'ye ait olan, Farsça yazılı belgeyi göndermiştiniz. şu belgenin mahiyetini izah etmemizi istemiştiniz.

İstanbul'da bulunan Özbekler Tekkesi şeyhinin ismi Muhammet Ziyavuddin'dir. Gerçi, bu şahsın mühür nüshası henüz elime ulaşmamış olsa da, bana göre şüphe yok ki bu Muhammet Ali belgesine mühür basan, -ihtimal- bu belgenin müellifi olan şahıdır. Orta Asya Hanlıklarından gelmiş olan kişiler arasında ona olan yüksek saygıdan anlaşılıyor ki Sultan Sarayı ile sıkı münasebeti olan biridir.

Belgenin önemine gelirse, nadir olmasından dolayı değerini, önemini onu hazırlamada iştirak eden şahıslar yardımıyla belirlemek mümkündür. Bu kişilerle tanışarak onların güvenini kazanmak kolay iş değildir. Benim bu görevi verdiğim kişiler maalesef başaramadılar.

Kur'an içinden çıkan bu belge, Muhammet Peygamberden Mintepelik Muhammet Ali'ye kadar devam eden mirasilik (nispet) beyan edilmiş. Burada bir konu dikkati celp ediyor ki o da miras bırakılan halifeliktir. Belgeye göre şeyh Muhammet Ziyavuddin Yarkenti'den, tahmin ettiğimiz gibi bu adam İstanbul'da bulunan Özbekler Tekkesinin şeyhi olabilir. şimdi hâkimiyette bulunan Sultan Abdulhamit'e ve ondan Mintepeli Muhammet Ali'ye geçmiş. Böyle bir yorum bana göre Sultanın Müslümanlar nazarındaki değerine uygun düşmüyor. Sultan, halife sıfatında dini görevi kendinden önceki halifeden miras almış ve eğer bahsi geçen belge Sultanın emriyle hazırlanmış olsa, onun Müslümanlar gözünde itibarını düşürecek böyle bir telkine razı olması şüpheli gözüküyor. Belgenin bu tarz yazılışı, Sultanın dahil olmadığı kanaatini bana veriyor. İsmi yukarıda zikredilen şeyh Muhammet Ziyavuddin tarafından ortaya atılmış, diye tahmin etmeye beni sevk ediyor.⁷⁴

Eğer bu hususta ek bilgiye sahip olursam, ben acil Siz cenaplarına bilgi vereceğim.

4 şubat 1988

Rusya Elçisi, İstanbul

⁷⁴ Mektupta da görüleceği gibi, en yetkil merciler bile bu hususta zanlarla, tahminlerle hareket etmek zorunda kalmışlardır.

Hüküm

Muhammet Ali İşan suçlu bulundu. Hâkim, yargılanan İşan Muhammet Ali, Gayibnazar Artık Hocoaoğlu, Subhankul Arabbayev, Rüstem Bek Satıbaldebekoğlu, Bötabay Gaynabayev ve Mirzahamdâm Osmanbayev, yüce hâkimiyete karşı isyan ettikleri için bütün mal varlıklarından mahrum edilerek, altısının da idam edilmesine hükmetti.⁷⁵

12 Haziran 1898 Günü Andican İnfazı

12 Haziranda sabahtan Andican şehrinde bulunan polisler, şehrin mahallelerini dolaşarak bütün halkı -özellikle de çocukları-⁷⁶ Tolzor yanında bulunan askeri garnizondan yüz elli metre ileride idam sehpaları kurulan meydana zorla yönlendirdiler. Çar memurları, Andican isyanından sonra yeri geldiğinde mahalli halkın cezalandırılması fikrindeydiler. Bundan dolayı isyana esas katılanlara verilen cezayla, sağ kalanlara en az otuz yıl ders olacak şekilde bir idam gösterisi yapalım istediler. Cezayı aşikâr yapmayı, onu göstermek için imkân olan en çok insanı celp etmeyi amaçladılar. Fergana vilayetinin bütün ilçe ve köylerinden Andican'a göstermek ve memleketlerindekiyle anlattırmak amacıyla vekiller gelmesi emri verildi. Şehir memurları her bir evden en az bir vekilin bulunmasını istedi; evinde yatan hastaları bile meydana sürdüler. Gündüz saat on bir olmadan Tolzor yanında, ortasında darağaçları bulunan meydanın etrafı insanlarla doldu taşı. Meydanda toplam sekiz binden fazla insan toplanmıştı, onlardan iki bini çocuklardı.

Saat 12'de şehir kalesinin büyük kapısı açıldı; önünde sırayla dizilmiş trampetler, onların arkasından üç tane Hokand arabası çıktı. Dört tarafı mızraklı tüfek kaldıran askeri korumalarla kuşatılan bu arabalarda ölüme mahkûm edilen el ayakları kelepçelenen altı isyancı oturuyordu.

O gün Andican seması çok berrak, güneşliydi. Birçok olayın şahidi olan şehir sokaklarından, ölüme mahkûm edilen son bir defa geçmekte olan kahramanlar

⁷⁵ EGAMNAZAROV, Alınazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.76

⁷⁶ Özellikle çocukların sevk sebebi: Onlarda bir korku uyandırıp, gelecek nesillerde oluşacak özgürlük, bağımsızlık isteklerini küçük yaştan itibaren öldürmek gibi acımasızca bir düşünceydi.

ise biraz sonra zorla çıkarılacakları sehpaye doğru, ölümü hiçe sayarcasına başları dik vakur bir edayla geçiyorlardı. Adamlar özellikle Rüstem Bek Satıbdibekoğlu'nu görerek şaşırdılar. Yeni 33 yaşına girmiş, uzun boylu, yakışıklı bu yiğit, son güne kadar suçu kabul etmemişti. Bugün ise üzerine kan sıçrayan beyaz gömlek giymişti. Herkes onun bu gömleği nereden aldığına nasıl böyle kanlandığına şaşırmişti.

Arabalar kervanı, şehir sokaklarından trampetlerin güçlü sedaları altında hareket ederek çabucak, darağacı kurulu yere yöneldiler. Burada, hüznü olaydan dolayı yürekleri titreyen halk arasında canlanma meydana gelmiş gibi oldu. Bazıların rengi soldu; yüz terleri oynayarak bir arabada bulunan mücahitlere bir de yanlarında bulunan cellat yapılı bu memleketin insanı olmayıp burada hak dava eden o garip kişilere bakmaya başladılar. Çocuklar anne babalarının kucağına girmeye çalıştılar. Ferace (örtü) takan, ömründe adam öldürmeyi görmeyen bayanlar çocuklarını “korkma yavrucuğum, korkma” diye cesur olmalarını istiyor, ama kendileri tir tir titremelerini gizleyemiyorlardı.

Biraz önce meydana askerler gelerek saf tutmuş, onların arkasından Askeri Mahkeme Reisi Terentev, Türkistan askeri ilçesinin askeri savcısı Dolinski, askeri mahkemenin geçici üyeleri, Fergana vilayet ve Andican şehrinin devlet memurları atlı arabalarda (faytonlarda) gelerek kendilerine ayrılan yerlerde oturdular. Fergana vilayeti ilçelerinde seçilen milletvekilleri de oradaydılar.

Arabalar meydana geldiğinde saat 12.30'du. Cellatlık vazifesi, mahalli ahali içinden çıkmış olan hainlere üstlendirildi. Siyasi kinle: “Bakınız, yerli halk hürriyet mücadelesi çıkarılmasına da hürriyet mücadelesi çıkaranlara da karşıdır.” fikrini göstermek için kasıtlı olarak böyle yapılmıştı.

Cellatlar şehit adaylarını aşağıya indirerek, el ve ayaklarının kelepçelerini açtılar ve darağacına götürdüler. Mili mücadelecilerin bazıları arabadan iner inmez etrafa göz gezdirerek kendi tanıdıklarını aramaya başladılar. Seyirciler içindeki tanıdıkları ise onlarla göz göze gelmekten korkarak, darağacı tarafına bakmamaya çalışıyorlardı.

Dükçi İşan Muhammet Ali Halfa Sâbıroğlu, pervasız görünümde heykel gibi duruyordu. Bir an onun yüzünde azıcık kan dolaşır gibi oldu da sonra tekrar önceki haline döndü.

Andican Şehir camiinin imamı, Milli Mücadelecilerin yanına vakur bir Şekilde gitti ve iman ve kelime-i Őehadet telkin etti; onların Őehadetlerini dinledi. Sonra geri dönerken bir an durarak: “*Elveda delikanlılar, Elveda bu memleketin kahraman evlatları!*” diyerek hafifçe mırıldandı; onlara son bir kere daha baktı ve sakince yürüyerek, devlet memurlar yanına giderek durdu.

Bir an, Muhammet Ali Halfa cesur bir Şekilde halka yöneldi ve yüksek sesle seslendi: “*Biraderler, ben halkım dediğim için; Dinim, peygamberim, Allahım dediğim için ölüyorum!*” diye bağırdı. Halk arasında rahatsızlık başladı; zalimler lanetlendi; ağlama sesleri yükselmeye başladı. Polisler, ses gelen tarafa hızlı bir Şekilde yürüyüp halkın sakin olması için sert bir Şekilde uyardı.

Harp Mahkeme Reisi Tümgeneral Terentev hükmü okudu. Meydanda tertibi düzenleyen askerler başkanı askeri savcı Tümgeneral Dolinski önüne hızlı adımlarla yürüyüp tekmil verdi ve hükmün icrası için her Şeyin hazır olduğunu söyledi.

Meydanda tekrar güçlü trampet sesleri çalmaya başladı. Cellatlar, mücadeleciler Şehit namzedlerine beyaz kefen giydirmeye başladı. Cellatlar kefen giydirilmiş mücadelecileri darağacı altında duran sandalyeye çıkartıp boyunlarına urganı geçirdiler. Sonra onların ayakları altındaki sandalyeleri aynı anda vurarak düşürdüler. Urganı asılı vücutlar, darağacında bir müddet kasıldıktan sonra cansız bir Şekilde kaldı. Aradan 15 dakika geçtikten sonra doktor her bir cesedin yanına giderek göğsünü dinleyerek hepsinin ölmüş olduğu sonucuna vardı. Meydanda mücadelecilerin sancakları yakıldı.

Bu olaydan sonra toplananlara dağılma izni verildi. Ama onların çoğunluğu bu müthiş olaydan çok etkilenecek yürümeye bile mecalleri kalmadı. Özellikle çocuklar çok korktular. Onların bir kısmı bu olaydan sonra dudaklarından uçuk taştı, hasta oldular.

Türkistan’ın Genel Askeri Valisi Duhovski: “İşyanın önderleri idam edilince, Şehir kalesi içine gömülsün ve üzerine tuvalet yapılsın.” diyerek talimat

vermişti. Son anda bu karar değişti. Darağacı kurulu meydanı çok düzlük değildi. Mücadeleciler o meydanda gömülerek, üzerine kireç sonra ise toprak çekildi. Sonra katledilenler nereye gömüldüğü bilinmemesi için bütün meydan düzlendi.

* * *

Mücadelecilerin ikinci grup 1898 yılı 27-28 Haziran'da, üçüncü grup 8-9 Temmuz'da, dördüncü grup 13 Temmuz'da, beşinci ve altıncı grup (Şadibek İşan grubu) 2-3 Ağustos'ta, yedinci-sekizinci gruplar 15-17 Eylül'de yargılandılar. Bu gruplarda yargılanandan on üç kişi daha idama mahkûm edildi.

Andican isyanından sonra toplam 777 kişi tutuklandı. Onlardan suçu ispatlanamadığı için 357 kişi mahkeme zamanına kadar serbest bırakıldı; 32 kişi mahkemede beraat etti. Diğer mücadelecilerden 19 kişi idama mahkûm edildi. 341 kişi, dört yıldan yirmi yıla kadar; üç kişi ömür boyu; 8 kişi değişik müddetle hapis cezasına mahkûm edildiler. 16 kişi Sibiryaya'ya sürgün edildi; 1 kişi deli hastanesine gönderildi. Toplam 388 kişi cezalandırıldı.⁷⁷

Çeşitli yıllara hüküm edilen 341 isyancı önce Moskova'da bulunan Merkezi dağıtma hapishanesinde getirildiler; orada birkaç ay kaldıktan sonra, çoğunluğu Sahalin'e, diğerleri Sibiryaya'ya gönderildi.

Andican isyanından sonra Muhammet Ali Halfa'nın annesi Asalbibi Artıkbaıkızı'nı Fergana Vilayeti Askeri Valisi Çaykovski'nin şahsen kendisi sorguya çekti. Bu soruşturmada ihtiyar kadının hiçbir suçunun olmadığı belli oldu. Ama vali: "İhtiyar kadınının Türkistan sınırında durması vaziyete uygun değil; onu Rusya'nın herhangi bir şehrine sürgün etmek lazım; sadece bu bayanı değil belki İşan'ın bütün aile üyelerini sürgün etmek lazım." dedi. Dükçi İşan'ın annesiyle birlikte hanımları ve çocukları Sibiryanın Penza şehrine sürgün edilmişlerdi. Kadınlar ve çocuklar Penza'da öncelikle dil bilmediklerinden; ikinci olarak, Rusya'nın soğuk iklimine alışamadıklarından zorlandılar; sıklıkla hastalandılar. Onlar Penza'da Baişev diye bilinen Tatar bir İşan'ın evinde yaşadılar. Bu şahıs, kadınlar ve çocukların iyi insan oldukları ve günahsız olduklarından, onların

⁷⁷ EGAMNAZAROV, Alınazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.78-82

durumuna acıyarak Asalbibi Atrıkbaykızı adına Rus Çarına mektup yazdı. Asalbibi ağır hastalandı ve 9 Temmuz 1900’da Penza şehrinde vefat etti.

Hız. İşan’ın ekseriyeti kadın ve çocuklardan oluşan aile efradı, çok sıkıntılar çektikten sonra sürgün müddeti bitince Rusya İçişleri Bakanlığınca vatanlarına dönmelerine 4 Mart 1904’te izin verildi.

Çar memurları isyanı yok etmede ve mücadelelerini yakalamada çalışan askerler ve mahalli milletvekillerini ödüllendirmeyi de unutmadılar. İşanın olacağını Oş ilçe başkanına öncesinde uyarılmış olan Karabek Hasanov, Altın madalyayla ve her yıl 300 som’dan bir ömür emekli maaşıyla ödüllendirildi. Muhammet Ali Halfa’yı yakalamada gayret gösteren İzbaskan nâibi, Yüzbaşı Agabekov 4. derece Dost Bladimir madalyasıyla, onun emrindeki Yakup İbrahimoğlu ve Musa Masadıkogluna “Cesur olduğu için” yazısı olan Georgi kurdele takılarak, Gümüş madalya ve 300 som’dan parayla. Teğmen Karseladze 4. derece Dost Bladimir madalyasıyla ödüllendirildi ve askeri garnizon başkanı Mihaylov albay idi, yarbay oldu. Acemi askerlerden on kişi ödüllendirildi. Yaptığı hizmete (!) Çar tarafından yüksek değer verilen Karabek Hasanov çok yaşamadı. Andican isyanından sonra üç-dört yıl geçince, kendi eceliyle vefat etti. Kırgızlar bu yurttaşlarının hainliğini bir ömür affetmedi.

“Her mahkûm edilen gerçekten ayaklanmada bulunmuş mudur? Ceza verirken adalet ne kadar uygulanmıştır?” sorularının cevabı ‘Giriş’ bölümünde isyanların sebepleri incelenirken garazlı, menfaatperest Rus idarecilerin emirber neferliğini yapan yerel yöneticilerin uygulamalarının suçsuz insanlara bile nasıl ceza verildiği üzerinde durulmuş ve Andican halkı tarafından Çar’a yazılmış bir mektupla da örneklendirilmişti.

Muhammet Ali Halfa ve Mücadeleciler, 17 Mayıs 1898 gecesini Mintepe’den yola çıkmış; Kutçi, Bargak, Karakorgan, Kulla, Ravot, Darhon, Sarıkuy, Naydik, Kayırma, Hokand, Döng köylerinden geçmişlerdi. Mücadelecileri cezalandırma vaktinde Çar memurları ilk önce onların geçtiği yollardaki bütün köylerin ahalisini suçlu diyerek fikir bildirdiler. Kurulda konuşan diğer konuşmacılar da Çaykovski’nin görüşlerine yakın görüş bildirdiler. Kurul: “İşanın ocağı sayılan üç köyün -Mintepe, Kaşgar ve Tacik köylerinin- tamamen yıkılıp yerlebir edilerek

yerine 200 aile yaşayan Rus köyleri inşa etmek gerektir. Bunun dışında umumi tarzda ceza çaresi ve hazineye yapılan zararın yerine bütün Fergana ahalisinden bir milyon som değerinde tazminat parası tahakkuk edilmelidir.” diye karara vardı; ama ahaliden toplanacak tazminat parasını azaltıldı; 300.000 som olarak belirlendi.⁷⁸

Hokand kasabasındaki 382 aileye ait olan 1 km genişliğindeki 286’den daha fazla yer Duhovski’nın isteğine binaen Andican’da yaşayan Rusların yaşadığı bölümün tasarrufuna, birinci sırada mahalli garnizon ihtiyaçlarını gidermek için verildi. Sonuç olarak: isyanın ocağı olan Mintepe, Kaşgar, Tacik köyleri halkıyla beraber isyana katılmayan Hokand halkının kendi evleri ve arsalarına da el konuldu.

Mintepe, Kaşgar, Tacik köylerinden; doğup büyüdüğü yerlerden kovulan ahalinin bir bölümü Aravan taraflarına göç ettiler. 780 aile ise Mintepeden 2 km güneyde bulunan dağ yamaçlarına taşınacak oldu. Rus Çarı ayaklanan Mintepe ahalisini Türkistan’dan sürgün etmekten vazgeçip merhamet gösterdiği için yeni yapılacak yere “*Merhamet*” köyü denilecekti.

Bu köy ahalisine 1899 yılı, 1 Marta kadar evlerini yıkarak taşınmaları emredilmişti. Bu emir tam zamanında yapıldı. Üç gün sonra 4 Mart 1899’dan itibaren, düzlenen bu üç köye yeni sahipleri taşınmaya başladılar.

Taşkent’ten mimarlar getirilerek, 200 aileye planlanan, Vadide yaşayan Avrupalıların iskân edeceği dördüncü etabın projesini hazırladılar. Kilise, okul, ilk yardım, idare binaları ve kilise papazlarının yaşayacağı evlerin nereye yapılacağı belirlendi. 18 Mayıs 1899’da Moskova’da Genel Kurmay General İvanov’un sırf temel atma töreni için geldi. Daha bir yıl bile geçmeden, Müslüman ülkede; vatan hürriyeti, özgürlük ve itikat adına hürriyet mücadelesi yapanların yaşadığı yerde onların arzularına hiçbir zaman ulaşamamalarının remzi olması gayesiyle, kubbesinde altın haçın parlayarak durması hedeflenerek, kilise inşaatına tuğla koyuldu.⁷⁹

⁷⁸ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.101

⁷⁹ EGAMNAZAROV, Alinazar, a.g.e s.69

1.3.ŞAHSİYETİ

1901 yılında Andican isyanı hakkında kitap yazarak Kazan’da bastıran V. P. Calkov, Muhammet Ali Halfa’yı kötülemekte herkesten ileri geçmeye çalıştı. Misal olarak: O, İşan’ın okuması olup yazmasının olmadığı yarı cahil bir şahıs olarak tarif etmeye çalışmıştı. 1906 yılında St. Petersburg’da yayınlayan üç ciltli “*Orta Asya’nın İstila Edilme Tarihi*” kitabının yazarı Askeri tarihçi Korgeneral M. A. Terentev ise, İşan’ın evi arandığında yedi yüz elli beş tane kitap bulunduğunu belirtmiş. Onun dediğine göre, bunlar doğu şairlerinin eserleri, hadisler, fıkıh kitapları, Kur’an tefsirleri, yayınlanan İslam tarihine ait çok kıymetli kitaplar, çeşitli el yazmalarıydı.

“*Trukistanski Vedomosti*” ruznamesinin 1899 yıl 7 Kasım sayısında “Sayın V. V. Bartol’a Cevap” başlığı altında, Taşkent’teki toplum kütüphanesinin el yazılar bölümünün yazı kuruluna iletilen mektupta “Son günlerde Mintepeli İşan’dan haciz edilen 300’den fazla el yazma eser getirildiğini; ama hala mahiyetinin öğrenilmediğini” belirtmiş. Bu el yazılar şimdi Özbekistan Fenler Akademisinin Şarkşinaslık (Şarkiyat) Enstitüsünde bulunmaktadır. Onların bir bölümü Muhammet Ali Halfa’nın kaleminden çıkmış hikmetlerdir. Şu delilin kendisi “İşan yazı yazmayı bilmeyen, yarı cahildi” diyen kişinin fikrinin ne kadar boş ve gözden düşürmeye, iftiraya yönelik asılsız bir söz olduğunu ispat ediyor.

Ayrıca Dükçi İşan’ın kendi yazdığı eseri İbret el Gafilin’in mukaddemesinde hem Arapça hem Farsça iki önsöz yazmış olması ilmi hakkında yeteri kadar bilgi veriyor.

Türkistan askeri ilçe mahkemesi savcısının, Türkistan askeri ilçe ordu kumandanına Ağustos 1898’de yazdığı raporunda şöyle denilmekte: “Mintepeli İşan’ın tamahkârlıktan uzak bir insan olması herkesçe net bilindir şekildedir. Genel âdete zıt olarak, müritleri huzuruna para toplamak için varmamış; kendilerinin getirdiklerine kanaat edip ve bunları da yine ihtiyacı olanlara sarf edip kendi rızkını kendisi kazanmaya çalışması halka çok tesir etmiştir.⁸⁰

⁸⁰ EGAMNAZAROV, Alinazar, Siz Bilgan Dükçi İşan, Taşkent, 1994, s.126

Muhammet Ali Halfa itibarı halk nezdinde çok arttığı dönemlerde de kendi rızkını hüneriyle (Dükçilik yaparak) kazanmaya çabalamış, helal ile haramın farkını öğrenmiş, tasavvuf talimatıyla amel ederek, sade bir hayat yaşamıştı. O bazen (mübarek günlerde) sarı ipekten dikilen cübbe giyer, diğer vakitlerde ise fakirler gibi kumaştan cübbe giyer, eşeğe binip gezerdi. Huzuruna gelen kişileri kendisi karşılar, kendisi sofralar hazırlar, ekmek yemek getirir, kendisi çay ikram ederdi.

Nakşibendî tarikatının kurucusu Bahaeddin Nakşibendi İslam'ı bid'alardan temizlemek, ilk haline döndürmek gayesiniyle Peygamberimiz Hazret-i Muhammet'in (s.a.v) sünnet-i seniyyesine tabi olmaya davet eden büyük zattır. Bahaeddin Nakşibendi başkasının imkânlarıyla değil, kendi emeği ile yaşamayı tavsiye etmiş. "Dil be yâr, dest be kâr"⁸¹ demiş. Kendisi de buna amel ederek, çiftçilikle ve değişik dokuma ve kumaşta nakış yapma işiyle ilgilenmiş.

Muhammet Ali Halfanın İşan olarak itibarı yüksek olduğu dönemlerde de çiftçilik mesleğini bırakmadığı, sade giyim, sade hayat yaşadığı onun Nakşibendilik, dolayısıyla da Sünnet-i Peygamberle (a.s.m.) amel etmesindedir. Bu haline delil olarak, Menâkıb'da şu şekilde anlatılır:

Dükçi İşan, bir yere gittiğinde eski gömleğini giyerdi ve eşeğine binip giderdi; böyle bir alışkanlığı vardı. Rus bir bekçi görüyor ki eski bir gömlek giymiş eşeğe binmiş bir sûfi geliyor. O hemen bağırma ve tehdit etmeye başlar: "Hey, sen kimsin ve neden buradasın? Seni hapse atacağım! O zaman iki üç kişi aralarına girip şöyle der: "Bu İşan iyi, büyük bir kişidir." "İşan böyle olur mu ki, siz bana yalan söylüyorsunuz." der bekçi ve bu şerefli zatı eşekten indirip onun yerine yeni gömlek giymiş olan hizmetçiyi bindirmiş. Pîr o sırada çamura düşer ve şehirden o şekilde çıkarılır. Bunun üzerine Dükçi İşan da: "Allah'a şükür, ben Allah'ın kuluymuşum ve muhakkak ki ben o Efendinin (a.s.m.) cemaatindenmişim; Allah'ın salata ve selamı üzerine olsun. Ben İbrahim peygamberin cemaatindenim ve İmam-ı Azam'ın takipçilerindenim; Dört ashabının arkadaşayım ve büyük mübarek şeyhlerin müridiyim, dediğimde haklıymışım Allah'a şükür! Çünkü benzemeye bin

---

⁸¹ Farsça sözün anlamı: "Dil yar (Huda) ile, el iş ile meşgul olsun." demektir.

can ile arzu edilen geçmişin o büyük insanların gelenekleri ve görünüşleri de böyle idi.^{82_83}

Mütevazı bir insan olduğu, kendi işini kendi görmesi, misafirlerine kendi eliyle çay ikram etmesi gibi muameleleriyle yukarıda anlatıldığı gibi hacca birlikte gittiği bir Tacik köylüsü ihtiyarın hatıralarından da bariz anlaşılmaktadır. Hac seferinde, o zorlu ve uzun yolculukta, arkadaşlık çok önemlidir. Birbirine verilen desteklerle edinilen arkadaşlık, ömür boyunca edinilen birçok arkadaşlıkların hepsinin önüne geçer. Bu yüzden yola çıkmadan hacı adayları yol arkadaşlarını özellikle seçmeye çalışırlar. Muhammet Ali Halfa'yla beraber hac seferine giden yoldaşlarının çoğunluğu başta onu tanımıyordu ve onlar arasında en genci idi. Böyle durumda bir kişinin etrafındakilerin saygısını kazanması kolay iş değildi. Muhammet Ali Halfa ise kısa sürede yoldaşlarının saygısını kazandı. Kendinden yaşça büyük olanlar bile onu tanıdıktan sonra çok defa hizmetlerini yapmayı istediler. O ise kesinlikle kabul etmedi: “Ya ağabeyler, ben, İslam’ın beş farzının bir tanesini eda etmek için hac seferine çıkmış adamım. Sefer esnasında azıcık sıkıntı çekmesem hacı olmaya ant ettiğimin bir manası kalır mı?” dedi. Bilakis o, diğerlerinin ihtiyaçlarına koşmuş, dualarını almıştır.⁸⁴

Muhammet Ali Halfa; orta boylu, akıllı, gözleri düşünceli bakan, bakışıyla insanı şaşırtacak derecede heybetli adamdı. O; esmer, orta boylu, uzun burunlu; sakalına bir iki beyaz düşmüş, geri kalanı siyahtı. Yavaş yavaş yürür, tane tane ve tatlı tatlı konuşurdu. Bazen sinirlendiğinde sesi şimşek sesi gibi olur; adamları dehşete kapılırlar ve hemen kusurlarını idrak ile tövbeye sevk olurlardı. Bazen ise bu ses, kişiyi eritecek derecede tatlı gelirdi.

Ömrünün sıkıntılı, çileli, işkenceli geçen o zor günlerinde bile hiçbir zaman şaşırıp kalmamış, her zaman vakarlı olmuş, her şeyin Hak’tan olduğuna tam itikat etmiş olduğundan mağlubiyet nedir bilmemişti.

⁸² Menakıb-ı Dükçi İşan, El Yazma Nüsha, vr. 127a-b

⁸³ Bu olaydan da anlaşıldığı gibi, basit bir bekçinin yaptıkları bile Dükçi İşan’ı sinirlendirmek, taşkın hareketler yaptırmak yerine örnek aldığı Cenâb-ı Hakkın ve Ebedi âlemin sevgili büyüklerine benzerlik buluyor ve bununla iftihar ediyor; çünkü HAYAT’ında tevazu mesleğini esas almış olduğunun delilidir.

⁸⁴ Fazılbeğ Atabekoğlu’nun yazıları arasında Tacik köylüsü bir ihtiyarın hatıralarındadır.

İşan, Çortok'ta tutuklandığında cebinden 20 kuruş para çıkmış. Çarlık askerleri onun evini bozduklarında gizlemiş altınları varsa alırlar, diye her yeri kazarak dağıtmışlar; ama hiçbir şey bulamamışlardı. İşan'ın Mintepe'de, Oş, Mergilan, Andican ilçelerine bağlı başka köylerde çok arsası, değirmeni var olduğu doğrudur; fakat o, bu mülklerden elde edilen gelirin tamamını açları doyurmak için kullanmıştır. Bu fikri şu delil teyit ediyor ki: İşan, idam edildikten sonra onun borçlu olduğu adamlar ortaya çıktı. Misal olarak, Andicanlı Yahudi, kumaş satan zengin Abbas Pinhasov Muhammet Ali Halfa idam edildikten sonra Türkistan Genel valiye yazdığı mektubunda İşan ondan toplam 2427 som borç aldığını, bunu İşan'ın kâtibi olarak çalışan Mümin isimli müridi teyit ettiğini yazdı. İşan ölümünden önce Mintepe'de hizmetinde olan ustalara *İşançek* diye isim verilmiş yirmi beş aileli küçük bir köy kurdurmuş; köyü kurdururken az parası olmasından, zenginlerden borç almış.

1.4. DÜŞÜNCELERİ ve ESERLERİ

Hız. Dükçi İşan'ın kendisi tarafından yazılan tek eser "*İbret el Gâfilin*"dir. 1893-1897 yılları arasında Orta Asya Türkçesiyle yazılmıştır. Bu eserin ana teması Allah'ın varlığına ve birliğine (tevhid) ait olan öğretilere; ibadetler, ahlaki ilkeler, yasaklardan kaçınma, farz ibadetleri yerine getirme gibi İslam'ın temel kurallarına dayanır. Sûfilikle ilgili konulara nadiren değinilmiştir. Bu eser imansız kişileri hidayete getirme çabası veya mücadele etme ve onları imana davet etmeye yönelik bir eser değildir. Aksine Allah'ın yolundan dönmüş, gaflete düşüp fisk denilen günahlara batmış, imanlı insanları, düştükleri bataklığın dünya ve ahiretini nasıl zehirlediğini anlatmak için yazılmış dini, bilimsel bir eserdir. Eserin yazılma sebebi: 'Tez Giriş' kısmında da ayrıntılı şekilde anlatıldığı gibi, Türkistan bölgesinde Rusların istilasından sonra uyguladıkları siyasetler, eğitim politikaları ve idare şekilleriyle; ekonomik sıkıntılardan çok, hızlı bir ahlaki çöküntü olduğunu Hız. İşan görmüş. Bu noktadan şuur sahibi her mümin hissetmesi gereken şekilde manevi olarak da yükü sırtında hissederek 'Gafilin' olan, imanlı fakat dünyanın cazibedarlığına aldanmış zevk ü sefaya ve işrete dalmış, ubudiyeti bırakmış; sadece

kendi nefsinin tatmin etmek tek hedefi haline gelmeye başlamış kişilere yeniden ‘İbret’ alıp dünyada bulunma gayemiz olan rızay-ı ilahi ve saadet-i ebediyeyi kazanmak vazifesini hatırlatmak için yazılmış olduğu mukaddemesinde beyan edilmiştir.

Eserde, Dükçi İşan “*silahının kalem olduğunu*” belirtir.⁸⁵

İkinci eser ise –üzerinde çalışma yaptığımız -bizzat kendisinin yazmadığı- ismi bilinmeyen bir müridi tarafından yazılmış ‘Menâkıb-ı Dükçi İşan’ eseridir. Bu eser ise (daha önce de belirttiğimiz gibi) Nakşîbendi sûfizmi doğrultusunda halkın şeyhe olan muhabbet, hürmet ve itaatini artırmak ve dolayısıyla şeyhin tebliğ vazifesinin tarikat vasıtasıyla icrasını kolaylaştırmak amacıyla yazılmıştır. Bu iki eser arasındaki en belirgin fark: Menâkıb-i Dükçi İşan'da mistik öğeler yerine Sûfi sembollere gönderme yapılırken; İbret el Gâfilin'de ise Dükçi İşan'ın kendisinin de belirttiği Kuran'da geçen helal işleri yapmak, haramdan kaçınmak misyonu hedef edinilmiştir.

Onun misyonunda İslam davası, ne Sûfizme, ne de Nakşîbendiye özgüdür. Menâkıb'da Sûfi şeyhi olarak kabul edilirken; Gâfilin adlı eserde ise berduşları doğru yola ulaştırmak için Allah'ın emir ve yasaklarını yayan bir vaiz olarak görülüyor.⁸⁶

1890'ların ortalarına doğru Rus baskısına paralel olarak İşan'ın tarikat şeyhi olarak herkes tarafından tanındığı ve Fergana vadisinde hem ismen hem de gerçekte önemli bir Müslüman lider haline geldiği bilinmektedir. İşan'ın Özbek, Kırgız, Kaşgar, Türkmen, Tacik gibi değişik Müslüman gruplarınca tanınmasında ve hepsinden etbainin bulunmasının sebebi: Kur'an-ı Hakîm'in emirlerinde titizliği, sünnet-i seniyyeye uymaktaki gayreti ve Orta Asya'nın öz malı hükmünde olan Nakşîbendi silsilesinde sevilen, şefkatli bir mürşit olup kendisi hakkında anlatılan kerametlerinin etkisi şüphesiz büyüktür. Kısacası 19.yy'ın sonlarında Fergana

⁸⁵ Burada dikkati çeken bir husus, Dükçi İşan'ın kalemle mücadeleyi önceliğe almış olmasıdır. Sünnetine harfiyen uymaya çalıştığı Hz. Peygamber (a.s.m.), her şeyden önce insanların kalbini irşad etmeye çalışmıştır; zararı muhakkak olan bir kişi veya topluma karşı çaresiz kalırsa, en son ihtimal olarak kılıca sarılmıştır; yirmi üç senelik tebliğ döneminde kılıçla mücadelesi toplam iki ayı bile bulmamıştır. Hz. İşan'ın da önce kalemle irşada sarılması O'nu (a.s.m.) kendisine rehber ettiğinin bariz örneğidir.

⁸⁶ KÜGELGEN, Anke von, Menakıb-ı Dükçi İşan, Alma-atı, 2004 s.32

Vadisindeki Müslümanlığı anlamamız için bu iki eser önemli ve güvenilir kaynaklardır.

Özbekistan Fenler Akademisinde yayınlanan bir makalede şu bilgiler veriliyor:

“İbrat-el Gâfilin” (gaflette olanlar için ibret) kitabı Dükçi İşan’ın yazısına ait olup, Dükçi İşan bu kitabının önsözünde kendisinin Arap ve Fars dillerini iyi bildiğini belirtiyor. Eserde Arapça sonra Farsça önsöz yazması bunu ispatlıyor. Daha sonra değerli Mintepe halkı, esasen Özbek, Kırgız, Uygur oldukları için bu kitabı Türkçe yazdığı görülmektedir. Rus istilas döneminde İşan son derece ümmi, cahil biri kabul edilip adı geçen eseri görmezden geliniyor; yok sayılıyordu.

O, Özbek dilinde, okuma yazma bilen avam kişiler için hazırlanarak yazılmış olup; bir kısmı nesir, diğer bir kısmı nazım tarzında ele alınmıştır. Dükçi İşan, tevazusundan kendi yazdığı şiirleri belli etmemek için Ahmet Yesevi’nin hikmetleri tarzında oluşturmuştur. Bu nazımlar, bazen hikmetli bir şekilde cümle sonları kafiyeli bitmektedir. Bunlar çoğunlukla günümüz edebiyatındaki “ Ak Şiir “e de benzemektedir.

“İbret el Gâfilin“in bir şahıs tarafından bir yıl boyunca elle yazılan nüshası F.A. Şarkiyat bölümünün arşivinde saklanmaktadır. Kitap tamamlanamayarak eksik bırakılmış. Bu durum; Dükçi İşan’ın isyandan sonra tutuklanmış olması, onun idamıyla alakalı olsa gerektir. Kitabın Dükçi İşan tarafından kaleme alındığı açık bir şekilde görülse de hiç kimse onun bir eser yazdığı hakkında bilgi sahibi değildi.

“İbret el Gâfilin“ öğüt ve nasihatlerden ibarettir. Eser Dükçi İşan’ın düşünceleri, iç âlemi, fikir ve amaçlarını beyan etmektedir. Eserde Çar Rusyası’nın sömürge devrinde Türkistanlıların çektiği çile ve zulmü, bu sebeple ortaya çıkan Andican isyanı ve onun facialı sonucu hakkında değerli bilgiler verilmektedir.

Dükçi İşan, İbret el Gâfilin’in Mukaddemesinde diyor: “*Özellikle çağımızın insanları meşakatlere maruz kalmışlar. Aldığı ilmi unutarak onunla amel etmemektedir. Cahil kalıp, batıl hareketlerle günah işleyerek, perişaniyet içindeler. Erkek, kadın ve çocuklar birbiriyle çatışma içindeler. Şeriata uymamaktadırlar. Bidatlerle uğraşmaktadırlar. Gereksiz yere arzu ve heveslerine kapılıyorlar. Anlamsız işler yapmaktadırlar.*” Ve sonrasında dua ediyor: “*İlahi, ben garip ve*

hikmeti kut divaneye tevfik et! Mağrifet et. Teyfiksiz amaca ulaşmak zordur. Bu durumda maksada ulaştığımı düşünerek pervasızca hareket etmek boştur. İlahi, cümle mü'mini doğru yola ilet, onlara ve onlar gibilerine doğru yolu göster. Hz. Mustafa'nın (a.s.m.) bayrağı altında birleştir. Ben âcizi de vusule vesile et. Âmin”

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi Dükçi İşan'ın en büyük hedefi Allah'ın emir ve yasaklarını (emr-i bil maruf, nehy-i anil münker) halka iletmeğe şuurlanmasına vesile olmaktı. Aynı anlamda isyandan önceki halka hitabesinde, ayaklanmanın olumsuz neticelenmesiyle yakalanınca Rus Sorgu Hâkimlerine verdiği cevapta ve hayatının her safhasında bu fikri görüyoruz. Fikirlerinde samimi olduğu hayatının son safhasında vakur duruşuyla da görülmüştür. Halka son seslenişinde de: *“Biraderler, ben halkım dediğim için; Dinim, peygamberim, Allah'ım dediğim için ölüyorum!”* demesi de bunun göstergesidir.

II. BÖLÜM

“MENĀKĪB-I DÜKÇĪ İŞĀN” ESERİNİN İNCELENMESİ

2.1. MUHTEVA

Kimin tarafından yazıldığı belli olmayan kitapta müellif; kitaba, Peygamber efendimize (asm) , dört halifesine ve evliyalara övgü niteliğinde olan münacatını yorumlayarak başlar. Bu münacat, Dükçi İşan'ın kendi kaleminden çıkmıştır ve İbret el Gafflin kitabından alınmıştır. Yazarımız bu nazım şeklindeki münacaatı, Kur'an-ı Kerim'den, hadislerden ve önemli dini âlim Ömer el-Nesefi el-Maturidi'den alıntılar yaparak açıklar. Bu alıntılar, çok uzak mesafeyi kısa zamanda aşmak, yiyecek, içecek, giyecek gibi gereksinimlerin ihtiyaç duyulduğunda aniden temin edilmesi, havada ve suda yürüyebilmek gibi örnekleri sunar. Bu örnekler peygamberlere hastır ve '*mucize*' olarak nitelendirilir. Bu gibi örnekleri bir evliyada gözlemlediğimizde buna '*keramet*' denir ve Allah'ın bahşettiği bir erdem olarak görür ve o kişiyi veli olarak adlandırırız. Yazar bu örnekleri vererek şeyhiyle bir bağ kurar ve bahşedilen keramet kavramını vurgular. Dükçi İşan kendisi de evliyaların ermiş kişiler olduklarını ve Allah'ın bahşısıyla insanın fevkinde (hârik-ı âdat) şeyler gerçekleştirebileceklerini düşünür.

Kerametleri ayrıntılı anlatmaya Bahâeddin Nakşîbendi'nin ulu pirleri Hz. Babay-i Semmâsînin kerametlerini beyanla başlar. Hz. Semmâsi, Bahaeddin Nakşîbendi doğmadan Kasr-ı Hinduvan'dan âlemi dinin güzellikleriyle nurlandıracak biri çıkacağını haber vermiştir. [vr.12a] (Hz. Babay-ı Semmâsî, Hz. Nakşîbendi'nin dedesinin müşdidir. Bahâeddin Hazretleri üç günlük bebek iken o sırada doğduğu köyde bulunan dedesinin müşidi Baba Muhammet Semmâsî tarafından manevî evlât olarak kabul edildi.⁸⁷)

Sonraki kısımda Hz. Hâce Bahaeddin Nakşîbendi'nin kerametlerini anlatır. Daha on bir yaşındayken keramet gösterip mektepteki hocasını ve arkadaşlarını kendine hayran bırakmıştır. [vr.12b-13b] Daha sonra sahrada arkadaşlarıyla kumdan kaleler, şehirler kurarken (oyun oynarlarken) Emir Timur gelir; (hemen

⁸⁷ TDV İslâm Ansiklopedisi, c.4, s.458.

devamındaki rivayette ise ‘bazı padişah’ denmiştir.) Kurdukları korganı satıp satamayacaklarını sorar. Bahaeddin de yüz tenge verirse satabileceklerini söyler. Padişah yüz tengeyi verir, korganı alır. Gece rüyasında mücevherden, yakutlardan yapılmış bir saray gösterilir. “Bu saray, o çocuklardan aldığım saraydır.” denir. Padişah, Bahaeddin’in manevi büyüklüğünü anlar. [vr.13b-14b]

Daha sonraki bölümde ise Hâce Seyyid Mir Külal’ın kerâmetini ve Hâce Bahaeddin Pîrin bir harika halini beyan eder. Emir Timur’un (veya mezkûr bazı padişahın⁸⁸) Hz. Bahâeddin’e olan şiddetli muhabbet ve hüsn-ü zannını yanındaki bazı ulema ve vezirler[vr.14b-22b] çekemezler. Padişaha onun kerametlerini kendisi de görmek istediklerini söylerler. Padişah bir hizmetkâr göndererek davet eder. Hizmetkâr hânegaha gelip sûfilere sorduğunda Hz. Nakşîbendi’nin sahrada sebze yetiştirmekte olduğunu öğrenir. Sahraya gider onu gayet fakîrâne giyinmiş vaziyette yeşilliklerle uğraşırken görür ve padişahın davetini bildirir. Hz. Bahaeddin Hocasının emriyle sonra gelebileceğini söyler ve Hoca Emir Külal Hazretlerinin yanına gelir; Padişahın davetini söyler. “Siz gitmemi uygun görür, git dersiniz giderim yoksa gitmem.”⁸⁹ Emir Külal, murakabeden sonra: “Evladım, himmetini bülent kıl.” diyerek ona icazet (izin) verir. Hz. Bahâeddin padişahın yanına ulaştığında küçük büyük herkes toplanmıştır. O gelir gelmez padişah kalkar hemen yanındaki makama oturtur. Niçin öyle yaptığını soranlara: Hz. Pîr girdiğinde sağ yanında da Hz. Hızır beraber giriyordu.” der.

Onun hürmet ve sevgisini çekemeyen ulema ve vezirler ona haram yedirmek isterler. Gönderdikleri hizmetçilerle yaşlı bir kadından zorla alınan koyundan, bir çiftçiden vurup zorla alınan pîrinçten ziyafet hazırlarlar ve Hz. Pîr davet edilir. Pîr

⁸⁸ Halil Ata'nın yanında ise on iki yıl kaldı. İlgili kaynaklarda görülen bütün karışıklıklara rağmen Halil Ata'nın, 748 (1347) yılına kadar Çağatay Hanlığında hüküm süren Kazan (Gazan) Han ile aynı kişi olabileceği ileri sürülmektedir (TOGAN, Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihine Giriş, s. 63). Menâkıb-ı Emîr Külâl'e göre Bahâeddin Hazretleri, bu zalim hükümdarın bir isyanla devrilmesine kadar onun yanında bulunmuştur. Bu ilişki tarikat ehlinin yöneticileri ikaz etmesi ve daha büyük zulümlere mani olması şeklinde yorumlanmıştır. (Togan, "Gazan Han Halil ve Hoca Bahâeddin Nakşîbend", Necatî Lugal Armağanı, s. 775-784

⁸⁹ Hz. Semmâsî, beraberinde bulunan müridi Emir Külal'i Bahâeddin Hazretleri'nin tasavvuf terbiyesi için görevlendirdi. (*TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.4, s.458.) Hz. Semmâsî'nin vefatından sonra Emir Külal, Kasr-ı Ârifân'a gelerek Semmâsî'nin vasiyetini hatırlattı ve memleketi Nesefe döndü. Nakşîbendi Hazretleri Emir Külal'ın arkasından Nesefe giderek uzun yıllar, hizmetinde bulundu ve ondan tarikat adabını öğrendi. (*Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri*, Vefâ Yayıncılık, s.85-86, İstanbul 1993.)

“Bismillah” diyerek yer. O vezirler, ellerine fırsat geçmesinin rahatlığıyla Pîre haram bir şeye besmeleyle başlamanın hükmünü sorarlar. İmam-ı Nakşibendi: “Kişi kendisinin olana besmeleyle başlamak ibadettir.” der. Hz. Pîri mahcup etmek için yaşlı kadın ve çiftçi çağırılır. Yaşlı kadın, hasta bir oğlu olduğunu, kaybolduğunu, bulununca Hz. Nakşibendi’ye koyununu bağışlamayı daha önce adadığını o yüzden koyunu satmak istemediğini, hanın hizmetkârlarının zorla aldığını söyler. Pirinçleri zorla (gaspla) alınan çiftçi de pirinçleri Hz. Pîre niyet etmiş olduğunu söyler. Onu planlayanlar çok mahcup olurlar. Münafıklar, o yaşlı kadının oğlunu kaçırıp, şehirde bir Yahudi’ye satmışlardır. Yahudi çocuğu çok zorlayıp, işkence edip kendi dinine döndürmek ister. Çok sıkıntıdan sonra çocuk: “Onun dinine girmektense kendimi asarak Hz. Peygamber’in (asm) dinine gideyim daha iyi.” diyerek tam kendini asacakken Hz. Bahaeddin’in ruhaniyatı imdadına yetişir. Çocuğun dinindeki salabiyetini, niyetini tebrik eder. Boynuna bindirir: “Gözlerini kapa.” der; çocuk gözlerini açtığında padişahın önündedir. Padişah, çocuğa nasıl geldiğini sorar; çocuk hikâye eder. Padişah: “Seni kim getirdiğini görse tanırsın?” der. Çocuk, Hâce Bahâeddin Hazretlerini görür görmez tanır. Hâce Bahâeddin’in bu kerametlerini gören o kişilerin hepsi ayaklarına kapanıp çok tevbe ederler. [vr.14b-22b]

Yedinci bölüm yine Hazret-i Bahâeddin Nakşibendi’nin kerametini anlatır.[vr.23a] Hocası Emir Külal’in vefatından sonra köyü Kasr-ı Hinduvan’a dönerek orada mürit yetiştirmeye başlamıştır. Buharada bir kısım mürşitler Bu yeni Şeyhi kabullenemezler; gidelim ona öyle şeyler soralım ki, mahiyetini anlayalım derler. Hinduvan’a geldiklerinde (biraz dinlenmek için) uykuya daldıklarında rüyalarında büyük bir deryanın suyu coşmuş, bunları yutmak üzere üzerlerine doğru geldiğini görürler; hepsi aynı rüyayı görmüş ve korkmuşlardır ve bir veli ile muhatap olduklarını anlamışlardır. Hz. Pîr mahremhanesinden çıkıp geldiğinde hemen ayaklarına kapanıp özür ve tevbe dilerler. Hz. Bahâeddin onlara Buhara’da okudukları ilimleri sorar. Onlar okudukları ilimleri bir bir anlatırlar. Nakşibendi Hazretleri ise: “Sizler ilm-i kâl’i esas almışsınız ama ilm-i hâl’i ihmal etmişsiniz.” der. O mollalar Buhara’ya dönüp anlattıklarında çokları söylediklerinden pişman olup tevbe ederler. Amma bazıları bu âmi (yeni yetişmiş) işana bir oyun düşünürler.

Tabuta canlı birini koyalım ve kendisine cenaze namazını kıldırmasını rica edelim; sonra da: “Yaşayan birinin namazını kılmak caiz midir?” diye soralım, derler. Öyle de yaparlar. Namazdan sonra, aynı soruyu sorduklarında Hacı Büzürgan: “Ben ölmüş kişiye niyet ettim.” der. Tabuttaki kişiye seslenirler; ama tabuttan ses gelmez. Açık bakarlar ki, adam ölmüştür. Çok pişman olup Ulu Şeyh’den tevbe isterler.

Müellifimiz bu yedinci bölümün sonunda okuyuca kendisi seslenerek: “Ey yaranlar, gönlünüze fâsit hayali getirip de kerametlerden şüphe duymayın. Hazreti Bahaeddin diyor ki; ‘Ey biraderler, âgâh olun ki, ben bu nisbet-i şerifte ve çok nüshalarda bu çeşit kerametleri görmüşüm ve kıyamete kadar da onların sonu kesilmeyecek.’ Bunu Sultan Beyazid-i Bistami de Hazreti Bahaeddin-i Buhari de söylemişlerdir. Elbette şu sözlerde şek (şüphe) kılmamak gerektir. Gönlünüze, hatırıma bir şüphe gelse “Tezkiret’ül Evliya”yı, “Mesnevi-i Şerif”i, “Mebde-i Nur”u, “Nefâhat”ı, “Reşâhat”ı okuyunuz. İnşallah şüpheleriniz hallolup maksatlarınız hâsıl olur. Amin, Ya Rabbel alemin.” der ve bitirir.

Sekizinci bölümde ise bu eserin asıl yazılma sebebi olan Pir-i Kâmil ve Mürşid-i Mükemmel olan Dükçi Pirimizin analarından doğduğu vakitlerdeki vakıaları beyan eder. Müellifimiz annesine sorar ki: “Pirimiz doğduğu vakit neler gördünüz, beyan eder misiniz?” Valide-i Mihriban der ki: “Oğlumun nişanesi bende vücut bulmadan önceki bir vakit bir düş (rüya) gördüm, bir nurani âdem gelip dedi ki; “Ey zayıf, bî-perva! Sen ihtiyatlı ol! Her daim Hakk’ı anarak lokmanı helalinden ye. Senden öyle bir oğul vücuda gelecek ki halkına emr-i maruf kılıp hepsini hak yola musahhar kılacak.” deyip kayboldu. Bir müddet sonra oğlum vücuda geldi. Bu zat-ı şerif vücuda geldikten sonra bizde çok ferahlık, bereket oldu. Abdest almasam benden süt emmez idi. Yedi yaşına geldiği zaman geceleri yattığında kaybolup sonra yeniden gelir idi. Bu olaya aklım ermezdi. O yedi yaşındayken on dokuz yaşındaki diğer bir oğlum hükm-i İlahi vaki olup vefat edince firakından çok ağladım. Yedi yaşındaki Muhammet Ali oğlum eşikten girip bana yönelip dedi ki; “Ey ana, cahil misin? Hükm-ü ilahiye rıza göstermiyorsun, Allah’ın kazasına razı olmak lazım, tevbe kılın.” dedi; kendime geldim ve derhal tevbe kıldım. On bir yaşına geldiği zaman namaza başlamakla birlikte babasının yanında dük kılıp (iplik yapıp) kendi nafkasını kendi kazanmaya başladı. Bir sığırımız vardı; onu kendi

mülkümüze götürüp otlatıp getirirdi. Ondan başka sığırın sütünü versem içmezdi. Başka yerden (meradan) o sığırı kesinlikle otlatmazdı ve bunun sebebinin şeriki olmayan Allah'tan korktuğu için yaptığını söylerdi. Bundan başka çok güzel halleri saymakla bitmez. On yedi yaşlarına geldiği zaman İşan Sultan Han Tora'nın hizmetlerine varıp dest-i biat kıldı.” diye anlattı. [vr. 27a-28b]

Sonraki hikâyeler, Sultan Han Tora'nın kerametini anlatmaktadırlar [vr.29-34]. Bir süre geçince (zaman belirtilmemiştir) Dükçi İşan rüyasında Sultan Han Tora'nın büyükbabasını rüyasında görmüş; Sultan Han Tora bunun özel bir işaret olduğunu düşünüp Dükçi İşan'a kendi gömleğini (tun) ve sûfi başlığı olan külâhı ona vererek onu kendi halifesi yapmıştır. [vr.35]

Sultan Han Tora'nın hizmetindeyken, pamuk yetiştirip mesleği olan dükçiliğe (yün eğirme, ip yapma) de devam etmektedir. Bu sıralarda onun yanına çoklukla kargalar, leylekler ve kırlangıçlar uçup gelmişler. Onun hocası Sultan Han Tora, bunu şöyle açıklamış:

“Eğer insan, Abdal derecesine ulaşırsa hayvanlar, kurtlar ve böcekler -hepsi-böyle bir kişi ile konuşmak isterler. Böyle bir zattan ayrıldıkları zaman bile onun rızasını alarak izin isterler...” [vr.36]

Yazar, Sultan Han Tora'nın ilginç bir beyanını anlatmaktadır: “Hokand'a Hokand Hanının yaptıklarından dolayı üzuldüm, çünkü o benim halifemdir. Bunun nedeni onun alışverişle ilgili hükümlerini oluşturmada Şeriat kanunlarından uzaklaşması, mihrin ve miras kanunlarının hafifletilmesidir.” Sonuç olarak hayal kırıklığının, ona kırılmasının sebebi hanlıkta şeriat hükümlerinin hafifletilmesi olduğunu söyler [vr.38]. Sonra Hudayar Hanın “terbiyecisi, şeyhi” Sultan Han Tora şunlar söylemiştir: “Ben ona şeriat kanunlarından uzaklaşmaması, Allah'ın hükümleriyle bu milleti yönetmesini tavsiye ettim. O, tavsiyemi kabul etti. Allah'ın izni olursa yakın zamanda o (Hudayar Han) Hokand'ı terk edecek ve hatta onun kuvvetli adı da (saltanatı da) düşecektir.” [vr.38-39]⁹⁰⁻⁹¹

⁹⁰ Sultan Hanın kerameti olan bu sözden çok kısa bir zaman sonra, Hudayar Han'ın iktidarı Rus istilasıyla yıkılmıştır.

⁹¹ Ortaçağın tarihinin son zamanlarında Hokand'ın ayrılcı özelliği, sûfi işanların devletin siyasi hayatına ve aktif olarak karışmalarıydı. (B.M. Bababjanov, Menakıb-ı Dükçi İşan, Alma-ati, 2004, s.

Dükçi İşan, Sultan Han Tora'nın ölümünden önce halifelik sembolleri olan asâyı (hassa) ve başlık üzerine bağlanan sarığı (dastar) vasiyet ettiğini anlatmıştır. Çoğu zaman Dükçi İşan'ın kendisi tarafından yazılan Sultan Han Tora hakkındaki menkıbeler, anlatanın karakteristik özelliklerini içermektedir: Hocasının ona, başka halifelere ve hatta torunlarına göre öncelik gösterdiğini ve hocasının meşru ve özel halifesi olarak Muhammet Ali Halfa'nın özel biri olduğunu söylemektedir. Üstelik ölüm döşegindeyken Sultan Han Tora etraftakilerden sadece Dükçi İşan'ı çağırması ve ona sûfi halifelik sembollerini asâ ve sarığı “sana hassamı ve dastarımı berdim.” demiştir. Dükçi İşan ise şeyhinin vefatı sırasında ona telkin⁹² vermiş ve hocası kollarında ölmüştür. [vr.41-42]

Dükçi İşan, kendi mürşidi hakkında yazarken; yavaş yavaş kendisi ile ilgili menkıbelere, buna karşın onun insanları doğru yola yöneltme ve sûfileri öğretme yetkisi [Halifelik, Mürşitlik vazifesi] ile ilgili şüphelere geçmektedir. Bu tereddütler onu Bahâeddin Nakşibendi'n [1389 yılda vefat etmiş] mezarına sonra da meşhur Nakşibendi şeyhi Mahdum-ı Azam'ın [1542 yılında vefat etmiş] mezarına götürmektedir. Onların (ruhaniyatlarından) rızalarını almaktadır. Daha sonra kalb-i mutmainneye ulaşmak için o, Hz. Peygamberin (a.s.m.) mezarına gitmeye karar veriyor. Hz. Bahâeddin Nakşibendî'nin mezarını ziyaret etmeye gittiğinde İmam-ı Nakşibendî onun rüyasına girmiş: “Cahiller bizim Nakşibendî öğretim yolumuzu (süluk tarzımızı) bozmuşlar. Siz, oğlum, *sulûk-i hafî* (sessiz zikir) usulüne revaç verin.” diye emretmiş. Bu temessül İşan'ı çok memnun etmekle birlikte silsilenin başı olan Rasul-i Ekrem Efendimizin (a.s.m.) de rızasını almak gayesiyle hacca gitme arzusu doğmuş ve Bombay ve Cidde yoluyla oraya yönelmiştir. Mekke'de bir ay kalmış, sonra Medine'ye geçmiş; Hz. Peygamberin (a.s.m.) kabr-i şerifi yanında üç ay yaşamış. Üç aydan sonra emr-i maruf için icazet [izin] almanın işareti olarak Efendimiz (s.a.v) temessül etmiş; memleketine dönüp vazifeye başlamasını söylemiştir. Bu temessül, Dükçi İşan'ın bütün şüphelerini tamamen yok ediyor. [vr.42-44]

⁹² İmanla ahirete gitmenin alameti olan, ölüm sırasında şahadet getirmektir.

İşan, o zamandan sonra memleketine dönünce kendini silsile-i hâceganda tam hissetmiş ve insanlara emr-i marufu uygulamaya hak verildiğini ilan etmiş. [vr.44]

Sonraki menkıbeler Dükçi-İşan'ın “gerçek Müslüman olmak isteyen” Kırgız ve Kaşgarlı milletlerin dağlarda ve dağ eteğinde yaşayan kabilelerini İslamlaştırma çabalarını göstermektedir. Mesela, önceden hiçbir zaman cami yapılmamış halkın toprakları olan Kulbil civarında [Oş'a yakın] kendisi imkân ve para bularak cami yaptırmıştır. [vr.46] Bu olaylar bütün önyargılara rağmen, asırlarca devam eden Orta Asya'nın İslamlaşma süreci öncülerinin sûfî şeyhleri olduğunun göstergesidir.⁹³

Hikâyede “sebze yetiştirirken suya şiddetle ihtiyaç hissettiklerinde yağmurun gelmesi, mescit inşasında yapılan dua ve ustalara verilen talimatlarla uygun olmayan tomrukların bile tam uyması; işin suhuletle, bitmesi mümkün olmayan sürede çok kolay bitmesi; müritlerini ziyarete gittiği bir yerde otuz senedir kullanılan bir su kuyusunun uygunsuzluğunun düzeltilmesi” gibi Dükçi-i İşan'ın, kerametleri⁹⁴ anlatılmaktadır. Daha sonra Arap Divane isminde bir müridinin Kafırbaşı Deresi mevkiinde iki soyguncudan kurtuluşu, o sırada aklından ve başından geçenleri ve “Korktun mu?” diye sorarak haberinin olduğu bildirilmiş. Yusuf Ali Divane isminde bir aşçı müridi, çok az bir pirinç ve ekmekle günde dört yüz, beş yüz kişiyi doyurdukları halde bitirememeleri bereketini anlatır. Molla Ali Sûfî isminde bir müridi, Hz. İşan'ın iki mübarek zattan aldığı manevi işaretle bir aşhane kurmaya niyet etmesi ve duasıyla vücuda gelen harikalardan gördüklerini anlatır. [vr.51-61] Bundan sonra yazar Nefahat'ül Üns'de gördüğü bir menkıbeyi aktarır.

Devamında Dükçi İşan'ın halifesi olan Dost Hacı'nın menkıbesi anlatılmaktadır. Hac yolculuğu ve uğranılan mekanlar ve eda edilen vazifelerden

⁹³ Türk milletleri içinde Hoca Ahmet Yesevi'yle başlayan, sûfiler vasıtasıyla İslamın sevdinilmesi ve toplulukların adeta dem ve damarlarına işleyecek derecede kopmaz bir ahlak, gelenek ve görenek olarak yerleşecek bu dinin oluşmasında tarikatın tesiri azimdir.

⁹⁴ Hz. İşan: “Emdi bu suv şariatga toğrı boldı.” demektedir. Burada ve diğer menkıbelerinden de anlaşıldığı gibi O'nun Cenab-ı Hakk'ın (cc) emrine uygun bir şekilde yaşamak ve yaşatmak hayatının tek gayesidir.

başka, onun anlattıklarına göre onlar Mekke’de Yakub Bek’in tekyesinde ikamet etmişler. Orada İşan çok hasta olmuş ve üç ay kalkamamış.⁹⁵ [vr.69b]

Aynı anda iki yerde bulunma durumuna ilişkin olarak örneğin Dükçi İşan Kurban bayramında dua zamanında Mekke’de hac görevini yerine getirdiğini ve insanları orada beslediğini söyler. Bunlara kanıt olarak da bir kova dolusu şeker ve zenzemi gösterir. Yazar kitapta buna Molla Camii’nin Nefahat’ül-Üns adlı eserinden örnekler vererek Allah dostundan gelen şeylere inanmanın gerekliliğini anlatmıştır. [vr.80b]

Misafirleri için ikram edilecek su, yiyecek, giyeceğin her daim bulunması, kısa sürede o alanda insanların gölgelenmesi için ağaçların büyümesi, insanların çocuk sahibi olmalarına yardım etmesi gibi kerametlerinden de bahsedilir. [vr.83...]

Diğer menkıbelerde onun tüye (deve), at, eşak (eşek), mışık (kedi), it (köpek) gibi evcil hayvanlar ve ayığ (ayı) gibi yaban hayvanlarına karşı çok merhametli davrandığı, onlara üzerlerine sebepsiz şiddet uygulanmasının veya onları gereksiz avlanmaların büyük günah saydığını ve onun bunlara mani olduğu anlatılmıştır. Bir köpeği dayaktan, bir ayıyı zorla dans ettirilmekten, maymunları ve atları kötü davranılmaktan, kedileri çocukların ellerinden kurtarmıştır. İşan’ın kurtardığı hayvanlardan bazıları daha sonra tekrar yakalanmıştır ve bu avcılar örneğin bir kuşu yakalayan birisi ellerine felç inmiştir. Ayıyı öldüren bir avcı kendi silahından çıkan kurşunun kendine dönmesiyle yaralanmış ve bunu görenler avlanmayı bırakmıştır.

Bu menkıbelerin özeti ve onlardaki nasihatler veli mertebesine ulaşmış Hz. Dükçi İşan’ın hayvan dilini anladığını yeniden vurgulamaktadır. Hayvanlar bundan haberdardır ve onlara bakan acımasız sahipleri hakkında şikâyet etmektedirler. [vr.84-95]

Dükçi İşan’ın cemaatinin yapısında *halifelik* sisteminden başka bir de *reislik* sistemi vardı.⁹⁶ Onların görevi ayrıydı. Sûfî grupları yönetmek, şeriat kanunlarına

⁹⁵ İyileştikten sonra memleketine geri dönerken aynı hastalıktan tekrar hastalanmış, iyileşmiş. Bir daha da o hastalıktan hiç eser görmemiştir.

⁹⁶ Hayatı bölümünde de bahsettiğimiz gibi, İşanlığa başladıktan sonra ilk tesis ettiği müesseselerden biri, *reislik vazifesi* olmuştur.

ve dini yönetmeliklere uymayanlara nasihat vermek⁹⁷ ve onların ıslahına çalışmak, cemaate ve camiye yönlendirmektir. Menkıbelere göre bu usullere uymayan kişilerin sayısı çoktu.

Hanegah'da içinde devamlı kalan bir sürü çalışan bulunmaktaymış (muhasip, çifçiler, Hanegahın reisi, caminin imamı, müezzin, medrese ve okulun muallimleri, ustalar, seyis, arabacı, kapıcı, değirmenci, fırıncı, aşçılar v.b.); onların vazifelerinden kitabımızda bahsedilmektedir.⁹⁸ [vr.100-104]

İnsanların İşan'ı sevmelerinin belki de en büyük sebebi onları iyileştirmesidir. O mükemmel bir doktor olarak bilinir ve kaynaklardan edinilen bilgilere göre birçok hasta insanı iyileştirmiştir.⁹⁹ [vr. 83...]

Dükçi İşan'ın hayatında da önemli bir yeri olan ve Rus yöneticiler tarafından da mahkemede ifadesinin alınmasına sebep olan minarenin yapılması ve bir müddet sonra yıkılması hadisesidir. Eserde ise bu olayın gidişatı şu şekilde anlatılmaktadır¹⁰⁰: Yazar, Dükçi İşan'ın emriyle minarenin kurulmasından bahsetmemektedir. Menkıbede, inşaattan sonra Dükçi İşan, yakınındakilerinden olan Hace Nazar'a: "İnsanların hasedinin minareye vuracağını" söylediği yazılmıştır. Kazadan sonra İşan demiş: "Ey sūfi, iyi ki minare düştü, yoksa memleketimiz vebaya yakalanacaktı; şimdi Allah'a şükür tehlike yoktur."¹⁰¹ Bunlardan anlatıcı Dükçi İşan'ın bu kerametinden dolayı, bütün gelecek olayları bildiğinin sonucuna varır. [vr.123]

⁹⁷ "Din nasihattir." Hadis-i Şerifine göre tesis olunmuş bir vazifedir.

⁹⁸ Başka deyişle, diğer sūfi uhuvvetlerinde -kardeşlik organizasyonlarında- olduğu gibi, bu oluşan meşrep (grup) da neredeyse kendi kendine yeten bir toplum haline gelmiştir. Bu topluluklar bulunduğu bölgeyi medenileştirmişler. Ekonomik yardımlaşmalar, yeni öğrenilen meslekler ve talim edilen ahlak anlayışıyla yüzyıllarca devam edecek bir değişime sebep olmuşlardır. Bu husus sosyologlar için, her zaman önemli bir araştırma konusudur.

⁹⁹ Andican ayaklanması sırasında Asaka Naibi Yenikeyev –geç kalmış olarak- Mentepe'ye ulaşmış baktığı zaman Dükçi İşan ve Milli mücadeleci yola çıktığından hanegahta sadece hizmetçileri ve şifa aramak maksadıyla gelmiş birçok hastayı bulmuştur.

¹⁰⁰ Temeli, hanegah ile birlikte yaklaşık 1890 yılında kurulmuş olan, sonra yıkılan minare hakkında, inşaatçıların ve başka şahitlerin dokümanlarda anlattıklarına göre müritlerin ve camide ibadet edenlerin sayısı arttığı için minarenin yeniden inşası ve uzunluğunun yükseltilmesi gerekmiş. Ustalar ham tuğladan yapılmış eski minareyi sökmeye, yenisini pişkin tuğladan kurmaya karar vermişler. Eklemeyi eski minareye yapıp onun uzunluğunu 12 gazdan 34 gaza kadar (üç katına) büyütmüşler (1 gaz=70-75 sm).

¹⁰¹ Her şeyin Allah'tan geldiğini bilen mü'minler, en büyük sıkıntılar da bile bir güzellik bulabilirler.

Başka bir anlatıcı olan mürit Hayıt Bay, minarenin düşmesi hakkındaki tartışmaya Şehrihan şehrinde katılmıştır. Biri Hayıt Bay’a sormuş: “Ey, sufi, eğer sizin piriniz evliya ise minarenin düşmesini engellemez miydi?” Hayıt Bay: “Şüphesiz benim pirim evliyadır; ama böyle bir saygısız taşlamak gerektir.” diye cevap vermiş. Birkaç gün sonra o *be-adab* “saygısızın” ıstıraplar içinde öldüğü söylenmektedir. [vr.124] Aynı akıbet mektebin muallimi Muhammet Ömer’in karısı olaydan sonra Şeyhe karşı saygısız sözler söyleyip yanlış davranışlara girmesiyle kısa süre sonra vefat etmiştir.[vr.124]

Sonraki varakta Hz. Dükçi İşan’ın –daha önce de bahsi geçmiş- şu şekilde anlatılmış bir olayı vardır: “Bizim pirimizin şöyle bir alışkanlığı vardı: Önemli bir yere gitse bile eski gömleğini giyerdi ve eşeğine binip giderdi. Böyle bir vaziyette gâvurların bekçisi görüyor ki eski bir gömlek giymiş eşeğe binmiş bir sûfi geliyor. O, hemen bağırmaya ve tehdit etmeye başlıyor: “Hey, sen kimsin ve neden buradasın? Seni hapse atacağım! O zaman iki üç kişi araya girip şöyle derler: “Bu işan iyi bir kişidir.” Bekçi: “İşan böyle olur mu ki? Sen bana yalan söylüyorsun.” demiş. Gâvur, bu şerefli zatı -pirimizi- eşekten indirip onun yerine yeni gömlek giymiş olan hizmetçisini bindirmiş. Ve bizim pirimiz -o sırada- çamura düşmüş ve bekçi o vaziyette şeyhimizi şehirden çıkartmış. Bizim pirimiz: “Allah’a şükür! Ben, Allah’ın kuluymuşum ve muhakkak ki ben o Efendimin (a.s.m.) cemaatindenmişim; -Allah’ın selamı ve salatı üzerine olsun- ve ben İbrahim peygamberin cemaatindenim ve İmam Azam’ın takipçilerindenim, Dört ashabının arkadaşımı dediğimde haklıymışım ve ben geçmişin ulu şeyhlerinin müridiyim; Allah’a şükür! Çünkü geçmişin insanların gelenekleri ve görünüşleri de böyle idi.”¹⁰²-¹⁰³ Burada tasvir edilmiş olayların en sonuncusu- 1897 yılın sonunda olan yerli sömürücü idare temsilcileri tarafından yapılmış Dükçi İşan’ın sorgulamasıdır. Yazar, Dükçi İşan’ı Rus icra memurları tarafından sorgulanmaya çağırılmasını da

¹⁰² Dükçi İşan’ın kerametine (başka sûfi şeyhlerinde de olduğu gibi) derin ve samimi inancın kaynağı: onun sadece belirli olağanüstü yetenekleri, şifa verme kabiliyeti, geleceği bilmesi vb. özelliklerinden değildir. Bu inanç –özellikle- halkın bilincinde sûfizm vasıtasıyla da kökleşmiş, *peygamber varisliği anlayışı* ve zamanla da gelenekselleşmiş dini bilincinin tezahürüdür.

¹⁰³ Bu olay başka bir detayla da manidardır. Rus bekçisinin gözünde gerçek İşan, dış görünüşüne önem veren, saygın ve dolayısıyla ekonomik yönden başarılı ve zengin bir hayat yaşayan insan olması gerekir. Çünkü bakış açısı sahibindeki mutluluğun hedef yeri, dünya hayatıdır.

aynı tarzda anlatmıştır. Onların hepsi ve özellikle baş hâkim, İşan'a çok saygı duymuşlar; İşan ise "Rus kâfirlere" duyduğu düşmanlığını saklamamış. [vr.125-127]

Bundan sonraki varaklarda Dükçi İşan'ın ihtiyaç sahibi fakirleri doyurması, yemek yapılan mutfakın yetmemesiyle iki katlı mutfak yapılmasını emir buyurmaları, yemeklerin pişmesi mümkün olmayacak kadar kısa süre içinde kolaylıkla pişmesi "sırlı mutfak", az bir pirinç ve yemeklik malzemeyle yapılan yemeklerin ikram etmekle bitmemesi, yemek yapılacak malzemenin bittiği anda lazım olan kadar malzeme veya paranın gelmesi gibi haller aşfazların (aşçıların) şehadetiyle anlatılmaktadır. Yazar, burada özellikle: "Paygamberimiz aytıbdurlar ki: "الكذاب لامتي" ya'ni: Yalançı meniñ ümmatim emas." demekle yalanın ne büyük bir şey olduğunu bir hadis-i şerifle ifade ederek ve aşfazların bu hadisin şuurunda olarak bu menkıbeleri anlattığını vurgular. [vr.128-134]

Daha sonraki sayfalarda Dükçi İşan'ın yakın hizmetinde bulunanlardan nakille kendi çalışmasının ürünü olan yün ve iplikleri satarak geçinmesi, yiyecek alması, onunla yapılmış yemeğin kendisi ve yakınları yedikten sonra grup grup gelen misafirlere de (toplam kırk kişi) ikram edildiği halde bitmemesi, felçlilere ve hastalara eliyle ve duasıyla şifaya vesile olması, bir günlük mesafedeki yolda kalmış iki müridine kendi çaydanlığı ve tabağıyla yemek göndermesi, tekkenin değirmeninin suyu kesilmesinden dolayı un ve ekme yapamazken duasıyla suyun oluk oluk gelmesi ve değirmenin çalışmaya başlaması, on iki günlük mesafedeki müritlerin yaptıkları ve konuştuklarına müttali olması, hizmetkârının kalbinden geçenleri bilmesi ve ona göre cevap vermesi gibi halleri anlatılmıştır [vr.135-152]

Devamında ise kumarbaz, sarhoş, her türlü kötü alışkanlığa düşar olmuş kişilerin onun alaka ve himmetiyle tövbe alıp pişman olması namaza başlaması anlatılmaktadır. [vr.152-155]

Daha sonraki varaklarda Dükçi İşan, kendisine verilen arsa ve mülkleri vakıflaştırmak istemesine karşın kadı mühür basmak için rüşvet istemektedir. Bunu yaptıktan sonra kadıya felç gelir ve bir müddet sonra öldüğü kerametvari şekilde anlatılır. Dükçi İşan'ın hayatının sonlarına doğru büyük mülklerin toplanması ve

onların işlenmesinin özelliklerini eserde görüyoruz.¹⁰⁴ Önceki silsile şeyhlerin geleneklerine uyarak onun hizmetine büyük topraklar ve evler verilmiştir ve o bu bağışları vakıflaştırıp halkın hizmetine vermeyi ihmal etmemiştir. [vr.155-162]

En son varaklarda ise felç olanların şifasına vesile olması, tevbe etmeyenlerin o felç dolayısıyla ölmeleri anlatılır. Sonrada İshak Bay Beççe isminde bir müridinin rüyasında Dükçi İşan'ın ona kızmasıyla bütün mülklerini vakfediş şekli anlatılarak bağlanır. [vr.162-165]

Bütün bu kıssalar bir araya geldiğinde; İşan'ın insanlara olan merhamet duygusunun, onun ciddiyetinden daha çok nazara verildiğini görürüz. İnsanların, hayranlık ya da sevgi duymaları istenmekle beraber, daha ziyade saygı duymaları arzu edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kıssalarının büyük kısmı tarafsız olduğunu söyleyebiliriz.

2.2. ESERİN DİLİ

Eser, Çağatayca'nın son dönemi olan XIX. Yüzyılın sonunda yazıldığı için hem Özbekçeye geçiş dönemi özelliğini taşır, hem de yazıldığı bölgenin yerel konuşma tarzını yansıtır. Çağataycanın son döneminin yazı dili, zamanının Osmanlıcasına da çok benzemektedir. Bunda alfabe olarak Arap alfabesinin yüzyıllarca Türk lehçelerinin konuşulduğu geniş coğrafyada ortak olarak kullanılması ve alfabede birliğin büyük ölçüde bu yazım şekliyle sağlanmış olmasıyla söyleyiş birliğine de büyük katkısı olmuştur. Daha sonraları Türklerin yaşadığı doğudan batıya uzanan büyük bölgede farklı alfabelerin kullanılması ve dil çalışmalarlarıyla yerel konuşmaların öne çıkarılıp yazı diline nazarı verilmiş olmasıyla bölgeler arası anlaşmaların güçleşmesi dolayısıyla Batı Türkçesi olan Türkiye Türkçesi arasında farkların da büyümesine sebep olmuştur.

Metin Özbek dilinin *Nemengan* Şivesinde yazılmıştır.¹⁰⁵ Babadjanov'un ifadesine göre, Özbekistan İlimler Akademisi Ebu Reyhan Birûni Şarkşinaslık

¹⁰⁴ Eserin baş tarafında anlatıldığı gibi, tıpkı Sultan Han Tora'nın mülkünde dükçilik mesleğiyle kendisinin de o mülklerin işlenmesine yardımcı olduğu ve bu arada da sûfilik tahsilini yaptığı gibi; Dükçi İşan da bir mülkler külliyesi oluşturmuştur.

Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan el yazması orijinal metin *Şikeste* yazısının bir türüyle yazılmıştır. Tacik Dilinin Nemengan Şivesinde eklemeler bulunmaktadır. El yazmanın kendisi en az üç kişi tarafından istinsah edilmiştir, bu aynı kronolojik sınırları ve aynı konuya sahip olmayan üç ayrı hikâye grubunun yazısından bellidir. [vr.1-22, 22-38, 38-164] El yazmada çok sayıda [vr.28, 57, 58 vb.] düzeltme ve ekleme yapılmıştır.¹⁰⁶

Eserin gayesi, yerel halka silsilenin önemini anlatıp bu silsilenin zamanın en son, en önemlisi Dükçi İşan olduğunu o yörenin insanına anlatmak niyetiyle yazıldığı ortadadır. Bu sebeple hayli basit ve konuşma diline yakın bir dille yazılmıştır. Geleneğe dayanarak, bilinmeyen yazar önce “*silsile-yi Hâcegan*” [Baba-yi Semmâsî, Emir Külal, Bahâeddin-i Nakşibendî] hakkında menkıbeleri ele almıştır. Eserde Arapça ve Farsça kelimeler çoklukla kullanılmakla beraber bu kelimeler halka mal olmuş, günlük kullanımda çoklukla kullanılan, yerel şiveye göre şekillenmiş kelimelerdir.

Eser o yılın sonunda ya da bir sonraki senenin başında ayaklanmadan birkaç ay önce yazılmış olma ihtimali yüksektir. Yazarın üslubunda ve eserin kompozisyonunda XV-XVIII. asırların sûfi makâmâtlarına benzeme, onlar gibi yazma gayreti görülmektedir.

Bu eser, İşan'ın kerametlerini anlattığı için biçem olarak tektir. Bütün eseri Şeyhin sözleriyle yazmak zaten yaygınken, harikulade gerçekleşen olayların ve amellerinin hayatının içinde şahitlerin dilinden yazarımızın aktarması sıra dışıdır.

İlk dokuz sayfa Dükçi İşan'a ait onun “*İbrat al-gafilin*” eserinin *mukaddimesinde* bulunan şiirlerden oluşmaktadır. Üslubunda da çoğunluk ve işaret

¹⁰⁵ Nemengan kelimesi Farsça "namak" (tuz) ve "kon" (ocak) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Şehir yerleştiği yerde daha önceleri tuz madeni olduğundan "Namakkon" (tuz ocağı), daha sonra telaffuzda değişimle bugünkü söyleyiş şeklini almıştır.

Nemengan 40°59'43N 71°40'21E koordinatlarında yer alır. Özbekistan başkenti Taşkent'in doğusunda yaklaşık 430 km uzaklıkta, Andican'ın 65 km batısında ve Fergana şehrinin 75 km kuzeyinde yer alır. Yaklaşık üç yüz bin nüfuslu bu şehir, Fergana vadisi'nin en güzel şehirlerinden biridir. Özbekistan'ın Nemengan eyaleti'nin idari başkentidir.

(<http://tr.wikipedia.org/wiki/Nemengan>)

¹⁰⁶ BABADJANOV, *Menâkıb-ı Dükçi İşan, Alma-ati, 2004, s. 37*

eklerinin yanlış kullanılmasında yerli konuşma dilinin normlarının etkisi görülmektedir.

2.3. SES ÖZELLİKLERİ

Eserde, dönemin Çağatayca söyleyişini gösteren kelime başındaki “b” sesi genellikle muhafaza edilmiş.

Muhafaza eden örneklerden bazıları şunlardır:

bar [vr.14b...],

ber [vr.12b...],

bo[vr.10b...],

“b” şeklini muhafaza edemeyip de “m” sesine dönüşen örnekler de vardır:

men [vr.16b...], *min-* [vr.33b...], *miñ* [vr.1b...],

muni [vr.17b...], *mundın* [vr.14b...], *muña* [vr.132b],

muniñ [vr.9a], *muñça*[vr.12b]

Nemengan şivesi örnekleri, yazarın özgün seslendirmelerinden bellidir. Şiveye:

tuldurub yerine *tafdurub* [vr.27a],

cunadık yerine *yunadık* [vr.32a],

mirağur yerine *mirağur* [vr.41a],

har hıl yerine *har kıı* [vr.52b],

idiş yerine *uduş* [vr.52b],

dih-yerine *dik-* [vr.53b],

Şarāf’ad-dīn yerine *Şarāb’ad-dīn* [vr.58b],

guvah yerine *guva* [vr.60b],

kand-kandalat yerine *hand-handalat* [vr.122b] ve benzerleri birçok örnek vermek mümkündür.

Metinde konuşma kısaltmaları ve sesli harflerin düşmeleri rastlanmaktadır, bu kelimelerin (özellikle Arap ve Fars) orijinal kabul edilmiş ses şeklinin yerine kullanılan yerli şivenin telaffuz şeklidir Buna:

men bilan yerine *mennan* [vr.26a],

tahaccud yerine *ta'cid* [vr.33a],

Maḥdum yerine *Maḫtım* [s.42],

havz yerine *hevz* [s.52a, 55] ve benzerleri birçok örnek verilebilir.

2.4. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

İsme Gelen Çekim Ekleri

Çokluk Eki: -lar/-ler

bal(a)lar [vr.12b], *suḥanlar* [vr.15a], *miraḥurlar* [vr.41a], *münāfiḳlar*, *kāfırlar* [vr.70b]

İyelik Ekleri

1.Şahıs: -m

özüm [vr.20b], [vr.42a], *köñlüm* [vr.55a], [vr.57ba]

2.Şahıs: -ñ

madḫiñ [vr.5a], *bandañ* [vr.5a], *tiliñ* [vr.5a], *ḳorḡanlariñ* [vr.5a]

3.Şahıs: -ı/-i, -sı/-si

tili [vr.5a], *ḡayreti* [vr.9a], *karāmati* [vr.65a]

camā'ası [vr.73a], *ortası* [vr.74b], *vakı'ası* [vr.79a]

Çokluk

1.Şahıs: -mız/-miz, -ımız/-imiz, -umuz/-ümüz

Payḡambarımız [vr.5a], *pīrimiz* [vr.13b], *darslarımız* [vr.24a], *akamız* [vr.73a]

2.Şahıs: -ñız/-ñiz, -iñız/-iñiz, -uñız/-üñiz

balalarıñız [vr.13b], *cayıñız* [vr.42a], *öziñiz* [vr.46a]

3.Şahıs: -ları/-leri

hammaları [vr.46a], *özlari* [vr.47b], *karamatleri* [vr.70a], *hizmatları* [vr.119a]

Hal Ekleri

İlgi hali(Genitive): -niñ/-niñ

meniñ [vr.125b], *Kafirniñ* [vr.126a],

minārniñ [vr.126b], *çāynakniñ* [vr.135a]

Yönelme hali(Dative): -a/-ge

yolğa [vr.57a], *hanakahğa* [vr.57b], *kulığığa* [vr.58a]

Belirtme hali(Accusative): -ni/-ni, -n

atni [vr.58a], *ularni* [vr.58b], *pīrimni*[vr.59b], *Otin* [vr.62a]

Bulunma hali (Locative): -da/-de

dünyāda [vr.64a], *hizmatlarıda* [vr.64a],

yerde [vr.69a], *tüşümde* [vr.79a]

Ayrılma hali (Ablative):-dan, -den, -dın/-din, -tın/-tin

burkamdan [vr.30a], *közümdan* [vr.33b],

tagiden [vr.65b], *üzeñidin*[vr.65b],

devandın [vr.66a], *sā'attin*[vr.41b],

Üçten [vr.59a]

Eşitlik hali(Equative): -ça/-çe

Birmunça [vr.63b], *neça*[vr.78a],

kıyamatğaçe [vr.80b], *kasgançe*[vr.45a]

Vasıta hali(İnstrumental): -la/-le

ila[vr.4b], *anıñla*[vr.], *sözla*[vr.], *birle* [vr.82a]

Zamir n'si(Pronominal “n”):

Çağatayca'da üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra gelen zamir n'si kullanılmamaktadır.

Üyiga (evi-n-e) [vr.81b], *çaşmalaridin* (çeşmeleri-n-den)

Ancak metnimiz Özbekçeye geçiş eseri olduğundan birçok örneklerde zamir n'sinin kullanıldığı görülmektedir.

daryāsınıñ [vr.5b], *karāmatlarını*[vr.11a],
bāşını[vr.13a], *hassalarını*[vr.71a], *ğarnını*[vr.73a]

Sıfatlarda Karşılaştırma

Sıfatlarda karşılaştırma –rak/-rek eki ile yapılmaktadır. Metinde sadece birkaç örnekte görülmektedir.

ğalınrak [vr.52a], *haramzāderak* [vr.51b], *buzuğrak*[vr.54b]

Sayılar

Sıra sayıları(Ordinals)

Sıra sayıları eki –nç, -nçı/-nçi ekleri ile yapılır. Metinde bu eke sadece bir yerde rastlıyoruz.

üçünçü[vr.9a]

Topluluk sayıları

birav (biri, her biri) [vr.57a...], *ikkav* (ikisi) [vr.37b...]

Belirsizlik sayıları

köp (çok) [vr.57b...]

Şahıs Zamirleri

Men (ben) [vr.17a...]

Menga [vr.16a...]

Meniñ [vr.103b...]

Meni [vr.19b...]

Mende [vr.42b...]

Menden [vr.157a]

Sen [vr.15b...]

Seni [vr.4b...]

Seniñ [vr.104b]

Saňa [vr.4b...]

Senden [vr.90b]

Biz [vr.15a...]

Bizge [vr.15a...]

Bizdin [vr.146b]

Bizlar [vr.16a...]

Bizlarnı [vr.113b]

Bizni [vr.15b...]

Siz [vr.16b]

İşaret Zamirleri

Bu [vr.1a...]

Bul [vr.5b...]

Bularnı [vr.15a]

Munı [vr.17a...]

Muniñ [vr.9a]

Ul [vr.6a...]

Anı [vr.8a...]

Aniñ [vr.1b...]

Andın [vr.24a...]

Anda [vr.2a]

Alar [vr.4a...]

Alarnı [vr.4a...]

Alarga [vr.69a...]

Alardın [vr.11b]

Yukarıdakilerin haricinde metinde diğerlerinden çok fazla kullanılan işaret zamirleri görülmektedir:

Oşal [vr.7b...]

uşbu [vr.2a...]

DönüŖlülük zamirleri

Öz [vr.2b...]
Özün [vr.4a...]
Özi [vr.3a...]
Özige [vr.27a...]
Özün [vr.31b]
Özüm [vr.20b...]
özümga [vr.112a-140a]
özümni [vr.140a]

Soru zamirleri

Kim [vr.2a...]
Ne [vr.5a...]
Niçe [vr.4a...]
Niçük [vr.6b...]

Belirsizlik zamirleri

Bir niçe [vr. 24b...]
har kim [vr.52b...]
har kiŖi [vr.77a...]
hargiz [vr.11b...]
her kayısı [vr.24a]

Zarflar

Yer zarfları

arada [vr.134a]
içra [vr.6b]
her yan [vr.9b]
her yar [vr.151a]
taŖkı [vr.74b]

taşkarıda [vr.113b]

Zaman zarfları

Kaçan [vr.9b...]

avval [vr.54b,59a]

avvalki [vr.108a]

emdi [vr.2b...]

soñra [vr.9b,15b]

tün [vr.4b,87a]

bu kün [vr.57b...]

gah gah[vr.109b]

- Durum zarfları

Yana [vr.8a...]

mundağ [vr.20b]

andağ [vr.32a]

- Miktar zarfları

köp [vr.5a...]

niçe [vr.13b...]

Edatlar

kibi [vr.132b]

birle (ile)[vr.82a...]

Bağlaçlar

u[vr.4b...], *ü*[vr.5b...], *ve*[vr.11b...], *vü*[vr.2b...]

ki [vr.5a...]

ham [vr.10b...]

eger [vr.47b,57b]

İsim-Fiiller

-gan/-gen

alğan[vr.37b, 146a]*aytğan*[vr.25a...]*bolğan*[vr.65a...]

-mas/-mes

bolmas[vr.2b]*emas*[vr.6b]*tanımas*[vr.15b]*kılmās*[vr.21b]*icmas*[vr.28b]

-mak/-mek

yürmak[vr.75a]

-lık/-lik

beraylık[vr.28b]*çıkaraylık*[vr.50a]*urmaylık*[vr.90a]*kitmaylık*[vr.91b]

Zarf-Fiiller

kılmay[vr.17a...]*satmay*[vr.17b]*bermay* [vr.19b]*tapmay*[vr.26a]

-p zarf-fiili

ketip [vr.59a]*çıķıp*[vr.62b]

Fiile Gelen Çekim Ekleri

Şahıs Ekleri

Tekil I. Şahıs: -am/-em, -um

desam [vr.2b...]*bitsam* [vr.11b]*karasam* [vr.31b...]*tartsam* [vr.33b]*körsam* [vr.34b]*yurdum* [vr.35b]

Tekil II. Şahıs: -sin

etmişsin [vr.4b]*aytasın* [vr.134a]*bolmağaysın* [vr.9b]

Tekil III. Şahıs:

kelar [vr.57b]*boldı* [vr.69a]*sordı* [vr.14a]

Çoğul I. Şahıs: -miz/-mız

satamız [vr.14a...]

Çoğul II. Şahıs:

satasız[vr.14a...]

Çoğul III. Şahıs: -lar/-ler

ayttılar [vr.14a]*aydılar* [vr.14a]

Haber Kipleri

- Geniş zaman: -r, -ar/-er, -ur/-ür

Tekil I. Şahıs:

berürmen [vr.20b]

kelürmen [vr.107a]

Tekil II. Şahıs:

barursen [vr.156a]

çalursen[vr.21b]

Tekil III. Şahıs:

aytur[vr.59a]

bolur [vr.60a]

- Belirsiz geçmiş zaman: -miş/-miş

kılıbmış[vr.11a]

- Gelecek zaman eki: -gay/-gey

kotargay [vr.4b]

kelgay[vr.2a]

bolgay[vr.139a]

- Şimdiki zaman: -adur, -adurlar

boladur-[vr.145b]

bitadur- [vr.44b]

çaladur- [vr.48b]

Emir kipi

bergil[vr.105b...]

ketirmayın[vr.118b]

İstek kipi

2. *kelay* [vr.54b]

3. *ketay*[vr.57b]

- Şart kipi: -sa/-se

bolsam[vr.27b]

bolsan [vr.101a]

Gereklilik kipi:

kerek [vr.1376] (haramga kerek aş ta'amlar)

Soru Eki

Metinde soru eki –mu/-mü ekleri ile sağlanır. İsimlerden sonra da fiillerden sonra da aynı ek soru anlamı vermek için kullanılır.

emasmu [vr.139a]

bolurmu[vr.7a]

bilasızlarmu [vr.49b]

kördiñizmü[vr.75b]

barmı [vr.49b]

boldımı [vr.157a]

III. BÖLÜM

METİN

3.1. “MENĀḲĪB -I DÜKÇĪ ĪŞĀN” ESERİNİN TRANSKRİPSİYONU

[1b] بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Ḳubbe-i ‘alāya çıqdı aḥad-i ḳadīm

Bismillāhirraḥmānirraḥīm

Har çaşmalaridin aḳuzdı türlük suv

Cannat bostanığa kirgiz u oyma u

Anıñla ḥusnığa keltürüb hūr-ı ğılman

Behişt coybārına undurup rayhān

Kavşar-ü şarāb an-tahūrā at¹⁰⁷ ḳoyub añā

Ahl-i cannat çanḳāvin basmağa anda

[2a] Ham dünyāda İslam ışığıḳı ḳılıb tāc

Şaytan yüzige urulsun deb kāc

Ḥall-i ḥurmat ortasığa bolsun deya fark

‘İşyān lāyına bolmasun bandalarim ğarḳ

Har kim desa bismillahnı bā-ṭahārat

İşi ravācğa kelgay körmağay ḥasārat

Uşbu ism-i ‘azamın cam‘ ayladı sarāsar

Tört miñ ātın aytmāḳ ila ḳıldı barābar

Bu ham lütf-ı Haḳ mahribān egamdın

[2b] Ümmat-i Muḥammadni közge alıb suykandın

Bolsun deb tillarığa hüb yeñil

Şavāb-ı mīzan pallasığa bolsun şaḳīl¹⁰⁸

¹⁰⁷ Aşl-ı metinde: at

¹⁰⁸ Şaḳīl [A’rabi]: Ağır

Anıñ uçun ibtidâ kıldım nüşhamnı
 İktidâ ayttım Kur' ana ham hadîs-i nabavî
 Tâ kıyâmet desam bu sözdın qalam
 Yüz kıyâmat otar hanüz bolmas tamam
 Ayrub bolmas kim suhta, kim hom
 Sañn-ı kütah bolsun emdi vassalâm

'Aczlik Tili ile Hamd Aytub Bu Şikastaniñ Uluğ Zatiğa Qılğan Münacâtı

İlâhî hamdiña yaman tilimni gūya qılğıl
 Sınemi şarh aylab dilim közgü-nümâ qıl
 Ğıybat çarkı ile bolğan tilim ğubâr-nak
 Seniñ hamdiñ suv ile bolsun pāk
 Şana vü hamd lil-Hālık al-Ħayyu' l-Ma' būd
 Zâtıdur anıñ vācibü' l-vücūd
 Cümle ālamni zāhir etdi kaşr-i mahfısidin
 Tanutmaq üçun halkqa öz haqıkat ma' nāsıdın
 [3a] Ketürdi turfa turfa hilkat-i zuhūra
 Hammani kıldı şanā-guy özi ma' bud
 Har kayu bandaları öz işılāhı bila
 Birav tilida, birav dilida, birav fe' li bila
 Biravni zıkrini kişi bilmas aşla
 Birav şafir birav za' ir¹⁰⁹ birav qılğay şadā
 Birav şarır, birav nahik, birav nañık şahil¹¹⁰
 Birav na' ir, birav nahir, birav şahik bağil
 Birav uqlamas keçasi zıkr aytıb dāstan
 [4a] Camāl-i şavkıda istabān bağ-ı güliston
 Birav tinmay aytar keça kündüz: Yā dost hov

¹⁰⁹ Zeir [A'rabi]: ögürmek

¹¹⁰ Aşl-ı metinde: sehil

Bir neçalar nistan girde kılgay ğulu
 Büm¹¹¹lar öz minbarida kotargay Hov Hax
 Nafs-i badğa kirib ādami bolğay cahül aħmaq
 Alarnı *kel'en'ām*, dedi *belhüm'eğall*
 Hūdā yā, barma alar içiga manşa' vü madħal
 İlāhî, bu bandañni öz zıkrıña kıl gūya
 Diliğa öz şavq-i muħabbatiñni ayt(1) paydā
 [4b] Nafs-i şaytan başını kıl sarnıgün
 Tā seni ħamdiña cūya bolsun tün-kün
 Tā bandañnı panāhiña asramasañ özüñ
 Amanat yüki şaklıda zabun bolğay kuluñ
 Ba'znı uşbu niçe baribsen maķām-ı baland
 Fariştadin ötkazib a'la arcümend
 Bolar hammasibildurmaķ uçun uluğluķıñ
 Öz ħudrat-ı zātıñnı Halkķa tanuķluķuñ
 Seni ħamdiñni bacā keltürmaķķa banda ār u āciz
 [5a] نَحْنُ دُسْبِحُ¹¹² deb köp farişta bolğan tācir
 لَا حُصْنَاءَ عَلَيْكَ¹¹³ dedi habibiñ¹¹⁴
 Özgā ki ne ħad bolğay ado kılmaķğa madħiñ
 Hūdāyā, bandañ hammasi saña günohkār
 Bandañ cürmiğa afüv kılmaķ özün sazāvar
 Ķudrat lavhiñda etmişsin mastūr
 عَبْدٌ مُتَنِبٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ¹¹⁵
 Bandañ garçi kılsa günāh köp köp

¹¹¹ Büm ['Arabi']: bayoglu

¹¹² Kur'an-ı Kerim, Suretil- Bakara, el-ayet:30

¹¹³ La uhsi senâen aleyke [A'râbi]

¹¹⁴ Aşl-ı metinde: Habibink

¹¹⁵ Aşl-ı metinde: عَبْدٌ مُتَنِبٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ [A'rabi]

Raḥmat eli ila anı kılğay lütf köp
 [5b] Raḥmat daryāsınıñ pâyānı yok
 Şul sababdin heçkim ümid uzganı yok
 Uşbu sözga dalil öz qavlı güvah
 Dedi لا تَقْطُ وَاٰمِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ ¹¹⁶
 Bolmasa bul banda qılmışığa be-ḥad
 Vücutı hammasi pür-günoh vu be-adad
 Agar ‘adl siyāsatiğa alsa Ḥudāy
 Zarraça günahığa dozaḥ tekin kılğay cay
 Bas, bandağa bolmaq ḥavf u racāda
 Keça kündüz amr ü nahiysiğa qılmaq ifāda
 ‘Āşi ḥavfi köp sözlama, adab qıl
 Payğambarimiz na‘ tların aytıb شَرَابًا طَهُورًا
 Nüş etar ki qadaḥ qıl

Payğambar Sarar-Şādımız va Ḥātam-ı Bar-Güzīdamizni Na‘ tlarini Bayānı

Kel ey sāki may-i muḥabbatdin kûy cāmıma
 Dam tārtıb şādab etay kelay öz ḥālīma
 Tā ḥaḳ Muştafā na‘ atın kılay āğāz
 Ümid-i şafā‘ at ayla qanat açub bāz
 Durud be-nihāyat ul şahbāz-ı qudsiya kim
 Hammadin ilgarı nūrın kıldı muḳīm
 [6b] Ṭafil ul yarattı on sakkiz miñ a‘ lam
 Falak u malak ‘arş-ı kürsī lavh-i ruḥ-ı Ādam
 Ādam içra ḥalḳ ayladi köp nabī payğambar
 Payāmin Ḥalḳқа yetküzmaq uçun rahbar
 Alar nekin Muştafānı kıldı ḥātam

¹¹⁶ [El-Kur’an-ı Kerim, Sûreti zümer, el-ayet: 53]

Har neçük emas rahmat nisânıdın bolğandur na-tamom

Yaruttı ul dur tâbışı ila ‘âlamnı

‘Adam zulmatıdın vücudğa keturdı Ādamnı

Ḥalkda ilgarı vücudda kıldı keyin

[7a] Tâ ümmatları yatmasun yerda kubin

Ümmatların Ḥaḡ özi dedi: *ḥayrū‘l-umam*

Arzu kılgan ümmat bolışka köp nabi ham

Mūsā eşitgan sözün payğambarim körgan

Sözlağan teñ bolurmu körgan bilan

Maḡāmın baland etti çünan kılib bālā

‘Arş-ı ‘alādın otub boldı *Sidretü‘l-Müntehā*

Ḳurbat maḡāmında bolub Kāb-ı Ḳavseyn¹¹⁷

Yarluğun başığa suḡdı mab‘ ūş-ı¹¹⁸ şaḡalayn

[7b] Oşal yürüşida erdi Cabrāil cilavdār

Mikā‘il vü İsrāfil yanında ḡāşiye bardar

Der erdilar ey maḡbub-ı Rabbül-‘ālamīn

Tartıb yürsañiz Buraḡ markab cilāvin

Çünkü yetib yürsa farišta muḡarrablar

Ta sizga kılsalar andak taḡarrüblar

Şul ravişda etib Aḡsā tavāfın

Falak ‘alāsına sürüb markab-ı Buraḡın

Behişt ü düzaḡ ‘Arş-ı Kürsi, Lavḡ-i Ḳalam

[8a] Cazvi şab ḡay kılub cay erdi karam

Añ (amñ) işarat-ı ila oldı şaḡḡ u‘l-ḡamar

Ḳuruḡan daraḡt sabz olub bardı şamar

Emasmu bir katta bolğan mu‘cizası

¹¹⁷ Aşl-ı metinde: Ḳābe ḡavseyn [El Ḳur’an-ı Kerim, Sūreti’n-Necm, el āyet: 9]

¹¹⁸ Aşl-ı metinde: Mâ’bus

Nabilar ornıǵa bolǵan avliyā ümmati
 Yana şul kim ʿİsa āsmandın yerga tüşüb
 Hādım bolǵay ornıǵa ḥalīfa bolub
 Hüb-1 bas kıl anı naʿ tını pāyānı yoǵ
 Deryāy-1 muḥiṭ yañlıǵ қаʿ r maʿ vāy-1 yoǵ
 [8b] Emdi alqab çahār-1 yārǵa bargıl
 Āl-1 aşḥāb küllisıǵa tiliñi cāri kıl
 Yār ul, yār-1 ğar Abu Bakr-i Şıddıq-1 Akbar
 Neçand balālar dafʿ iǵa bolǵan sipar
 Külli mālın Ḥaḳ yolına nişār kılǵan
 Anıñla külli dīnin hisar kılǵan
 İkinci yār ʿUmar-1 ʿĀdil-1 İbn-1 Ḥattab
 Düşman başını kesmaǵa kılurdı şitāb
 Sāyasidin kaçurdı şayṭān-1 lʿ ain
 [9a] İbā kılur erdi Resūl-i Ekrem anıñ ğayretidin
 Munıñ tafşilin sayr-i kebirde kör
 Anda kılǵan bayānın köb meşṭūr
 Üçünci yār Usman İbn-i ʿAffān
 Rasulniñ ikki kızın alub zınnūrayn atalǵan
 Kalām-1 Kadīmin toblab kaǵızda yazǵan
 Ānıñ uçun bolǵan laqab cāmiʿ il Qurʿ ān
 Tördünçi yār ʿAli İbn-i Abī Ṭālib
 Düşmandıǵa yüzlansa gelurdı ğālib
 [9b] Nʿ āra ursa har kaçan kāfirǵa qarab
 Yaksan bolırdı kaçub har yana turab
 Aşūl hamma ʿilm aydı ānıñla Muştafā
 Dedi انا مدينة العلم وعلى بابها
 Soñra bolsun āl-i aşḥābıǵa tamom

Hudādın nasār dambadam şalātü vas-salām
 Kel ey ‘āşī qadam yazma sahnını qıl kütah
 Henüz nazuñ bul barıñ şab t̄arik guduvvet t̄a
 Bināgah tapmagaysan bu yolarda
 Bas qıl t̄a bolmağaysın şarmende

[10a] Neşr

Bul bāb neçand kitablarda karāmat-i avliyā haq deganlarını kıssası zıkr bolub
 bitilgan: بقرآن شريف وبحديث وقال في العقائد النّفى وكرامات الاولياءحق فيظهر الكرامات على طريق نقض
 العادة للولى من قطع المسافة ابعيدة في المّدّت القليلةوتظهر الطّعام والشراب واللباس عندالحاجة والمشى على
 الماءوالطيران فى الهواءوكلام الجماد واندفاع المتوجه من البلاءوكفاية مهم من الاعداءوغير ذلك من
 الاشياءويكون ذلك معجزةللرسولالّذى ظهرت هذه اكرامات لواحد من امّته لانه يظهر بهائه ولى وان يكون
 هذه [10b] محققا في ديانتته والاقراربلقلب اللسان برسالة رسوله مع الطاعة له في اوامره نواهيه حتى لوادعى
 الولي الاستقلال بنسه وعدم المتابعة لم يكن ولياً ولم يظهر ذلك على يده عقائد نسفى

Kel ey āşī beliñ bağla, huş qıl
 Cām-ı ‘ışqđın m̄ay-i nāb nūş qıl
 Sözla p̄irlar karāmatidin tezraq
 Bolsın dil zahriğā ul tiryaq
 Karāmat-i avliyā’ haqdur Qur’an içinde
 Nafaḥāt-ı aq̄ayid ham mişbāḥ içinde
 Şak keltürğan bolur k̄afir u bad
 Düzaḥda qalır t̄a abadü’ l-abad
 [11a] Har ḥāriq ki bolsa muvāfiq şar‘i
 Aña qılmasun inkār ahl-i şar‘i
 Otubdur köp avliyādın karāmat
 Qılıbmiş ‘āmlar qırtaş kitābat

Payğambarimizdin nima izhâr bolsa anı mu‘ ciza derlar, ham nübüvvat ul Abu Bakr, ‘Umar, ‘Usman, ‘Ali bul tört yârdın bolğanın derlar hâriq-ı ‘âdat valî ‘azizlardın bolğanın aytur kaşf-i karâmat bul zâtlarnı hâriq-ı ‘âdatlarını ve kaşf-i karâmatlarıdın bayân kılib bitsam aşla tükanmas, bitib kağazğa sığdırıb bolmas.[11b]

Har kim alardın bir hikâyat eşitse haq bilsun

Güman-ı bad kılib randa-i dargâh bolmasun

Valîlardın şekva kıлма ey yâranlar hazar kıl

Alar ki hargiz güman-ı bad kıлма kışsa-i *mâ tekdamlarğa* nazâr kıl

Alarnı luḫfi, luḫf -i Hudâdur; alarnı qahrı, qahr-ı Hudâdur

Ularnı şa’niga köp bitilgan hikâyat

Niçalar nâbud bolğan, alarnı kılib şikâyat

Hast(i) Bahâuddîni Uluğ Pîrları Hast(i) Babay-i Sammâsını Bir Karâmatlarını

Bayânı

[12a] Naql ki; Hast(i) Babay-ı Sammâsı bir kün Qaşr-ı Hinduvandın otub barur erdilar. Yaranlarığa iltifât kılib ayttilar ki: Şul caydın bir şâhib-i nasab çıqıb ‘âlamni musahḫar kıladur. Özları Bahâuddîn Balâgardan nam kutarurlar, dedilar. Şul iltifât kılgan vaqtlarıda Hast(i) Hâce Bahâuddîn tuğulğan ermas erdilar. Neçand fırsat ottı. Hast(i) Hâce Bahâuddîni anaları tavallüd kıldılar. Ataları alıb barıb Babay-ı Sammâsı’nı etaklarığa saldılar. Hursand bolub peşânasidın silab “Bul farzandimiz Bahâuddîn” dedilar. Darḫal Hast(i) Mir Kulal’nı çağırıp vaşıyyat kıldılar ki: “Bul güdakni sizga tapşurdım. Hüb siz parvariş kılin, yaḫşi âdam bolur [12b] *inşâ’Allâh*” dedilar. Sahl fırsatda ‘âlamdin fâni boldılar.

قَالُوا وَاللَّهِ إِنَّا إِلَهُهُ رَاجِعُونَ¹¹⁹

¹¹⁹ El Qur’ânîl Kerim, Sûretil Baqara, El âyeh: 156

Hast(i) Hâce Bahâuddîn Pîrimizni Hârîk-ı ‘Âdat ve Karâmatlarını Bayânı

Naqlast ki: Yaşları on bir yaşğa kirdi, maktabga barıb oğur erdilar. Haçkim ul zât-ı şarîfni fahmlamas erdi, bir âdam kelib maktabdar damlağa ayttılar ki: Bul maktab bal(a)larını içinde bir valî bar, hâzır boluñ, dedilar. Maktabdar ayttılar ki: Oşal valî balanı menga korsatıb bersañız ‘izzat hurmatini bacâ keltursam, dedi. Ul ‘aziz ayttılar ki: Birmunça otun yığıñ hamma maktab baçalarını cam‘ kılub ayttıñ ki, şul otunni bir bir pu(f)lab yandurursızlar, deñ. Şundağ kılsañız tapıb alursız, deb ğâyıb boldılar. Maktabdarnı dillarığa bir ‘ışk payda boldı. Birmunça otun [13a] yağıb maktab balalarını cam‘ kılib ayttı ki: Şul otunni bir bir pu(f)lab yanduruñızlar, dedi. Maktab baçalar birbirlarığa tabassüm kılib külüb ayttılar ki: Damlamiz devâna bolupdur. Ot bolmasa yanurmu, deb bir bir pu(f)lab ota berdilar. Mulla baçalar otub tamam boldı. Bir bala qaldı ki egnilarıda eski çafan neçand caylarını yamagan, köñülları şikasta bolğan bir burçakda munkayıb turubdur. Damla ayttı ki: Botam, siz ham bir puflab otuñ, dedi. Ayttılar ki: Bul iş uluğ zatlarını işi bolğan, alarğa Hüdânın farmayışı bizdek be-çārani haddi barmı ki uluğ ‘azizlarını işini tutuşğa, dedilar. Al-kışşa damlalarını suhanlarını rad kılışğa çāra tapmay barıb bir pufladılar. Farmân-ı İlâhî bilan mubārak ağızlarıdın ot çıkıb otun yanıb [13b] ketti. Damlaları neçand ‘uzrlar aytıb köp yıgladı. Yana bir kün maktab baçalar bilan sahrāğa otunga çıktılar. Baçalar bilan qamnan(qumdan) qorğan kılib oynab turub erdilar. Amir Timur Pādşāh avdın kelaverdilar. Bir cayğa kelsalar maktab baçalar qamnan qorğan kılib oynayıb turubdur. Pādşāh atların başını tartıb turub ayttılar ki: Bu qorğanlarıñni satasızlarmu? Hast(i) Bahâuddîn pîrimiz ayttılar ki: Āri satamız, dedilar. Pādşāh ayttılar ki: Bahāsi neça pul? Ayttılar ki: Bahāsi bir yuz tañga. Hüb bolğay, deb pādşāh sanab berib ketaberdi. Pādşāh makānlarığa barıb oşal keça tüş kördilar ki; bir cayda tîllādın qorğan kılınğan durr-i marvārıdın, yaqut zümreaddın uylar kılınğan. [14a] Pādşāh sordı ki bir âdamdın: Bul kimni köşkidur? Ayttılar ki bul keçağı çölda satıb alğan qorğanıñızdur, dedilar. Vaqtları hüş bolub bîdar boldılar. Bāz pādşāh sahrāğa avga çıkıb kettilar. Körsalar balalar bilan qorğan kılib turubdurlar. Pādşāh ayttılar ki: Bu

qorğanıñızlarnı satasızlarmu? Hast(i) Bahāuddīn pirimiz: Saturnız, dedilar. Pādşāh aydılar ki: Bahāsi niçe pul? Aydılar ki: Bahāsi yetti yuz tanga. Pādşāh aydılar ki: keça bir yuz tanga erdi. Bukün yetti yuz tanga boldımu? Hast(i) Hâce aydılar ki: Ul savdā-i nādida erdi, emdi kördiñiz ‘arızsa alın. ‘Arzımasa almañ, dedilar. Bul karāmatni körüb pādşāh atdın özlarını taşlab, neçand ‘uzrlar aytıb ihlaş-ı ‘etiğadlarını ziyāda kılıb bāz yetti yuz tanga berib qayttılar. Hast(i) Bahāuddīn Pīrimiz [14b] himmat kamarını bağlab Hast(i) Mir Kulal’ını hızmatarığa qadam qoyub bardılar. Hızmatarığa müşarraf bolup neçand fırsat yurdılar. Bir postınları bar erdi. Qışda yüzini içiğe kılıb kıyar erdilar. Yaz bolsa terisini (kıyar erdi) Mundın ham başqa neçand riyāzatlari bar erdi.

Hast(i) Hâce Sayyid Mir Kulal’ını Bir Karāmatlarını, Hast(i) Hâce Bahāuddīn Pīrimizni Bir Hārık-ı ‘Ādatlarını Bayānı

Naqlast ki: Amir Temur Pādşāh mazkūr bolğan karāmatlarını körüb ‘etiğad kılıb yūrgan erdilar. ‘Ulamay-i fuzalālar, hamnişin vazirlar eytur erdilar ki: Siz uluğ pādşāh bolsañız tüzükrağ pīrni tapmay bir devānaga ‘etiğad kılıb yürüşñiz qandağ der erdilar. Ul zāt-ı şarif pādşāh, bularnı suhan[15a]larığa qulağ salmas erdilar. Kazārā bir kün ‘ulama(la)r, vazirlar maşlahat kıldılar ki: Ul pīriñizni çağırsañız bir hārık-ı ‘ādatlarını körsak, biz ham ul kişiğe tābi‘ bolsak, ul kişida hārık-ı ‘ādat bolmasa sizga bir pīr-i zabardastni tapsak, sizdeñ uluğ pādşāhını bir devānaga ‘etiğad kılıb yürüşñiz dürüst emas, dedilar. Pādşāh hursand bolub bu ‘ulamalar ham bizga birēdar bolar erkan, deb darhal kişi buyurdılar. U zāt-ı şarif pīrları Hast(i) Hâce Sayyid Mir Kulal’ını ul hızmatarıda turub erdilar. Pādşāhını yasavulı barıb hanağahdağı şūfildarın sordı ki: Devāna Bahāuddīn qanı çıqsunlar, Pādşāh çarlaydur, dedi. Şūfilar cavab aydı ki: Şahrāda sabzı otab turubdur, yasavul şahrāğa bardı. [15b] Körsalar ki qanča ādam bilan sabzı otab turubdur. U zāt-ı Şarifni yasavul tanımas erdi, aydı ki: Devāna Bahāuddīn deganıñ kaysı, dedi. Hast(i) Hâce aydılar ki: Faķir, dedilar. Egñılarıda bir eski postın kıygan, neçand caylarını yamagan erdi. Yasavulını

aççığı kelib Bahāuddīn sen bolsañ yür, aldımğa tüş, deb siyāsat kıldı. Hast(i) Hāce aydılar ki: Pīrimni amrlari vācib, sabzini otab soñra barurman, dedılar. Yasavul conab ketti, darhal sabzini otab boldılar. Pīrları Hāce Sayyid Mir Kulal'ını hızmatalarığa bardılar. Hast(i) Hāce aydılar ki: Bizni pādşāh çarlabdur, hāzratlarıdın icāzat bolsa barsam, bolmasa yok, dedılar. Pīrlari Sayyid Mir Kulal sukut kılıb [16a] murāqabaga barıb qaldılar. Bir sâ' at ottı başlarını murāqabadın kutardılar, iltifāt kılıb aydılar ki: Ey botam, himmatni baland kılıñ bukün avlād (u) acdād, mürid (u) muhlişlarıñızni arıgını çifar(?çıkar) ekansız, deb cavāb berdılar. Hast(i) Hāce, Pādşāhni hızmatalarığa bardılar. 'Ulamāy-ı fuzalālaru katta kiçiklar cam' bolub yığılgan erdi. U katta kiçik 'ulamālarını makşūdı u zāt-ı şarifni muştar kılıb pādşāhğa ta'na kılış erdi. 'Ulamālar katta kiçik, pādşāhğa 'arz kıldılar ki: Hāce Bahāuddīn kelsalar ornıñızdın turmañ. Çarā ki siz tursañız bizlar ham turış lāzım bolur. Tācdār pādşāh ve 'ulamāy-ı fuzalālar menga ornıdın turdılar, deb kibr-i havā kılıb özlarıga binā koyur, dedılar. Pādşāh ham [16b] hıb, dedılar. Bir maħram hast(i) hāce kelib turubdurlar, deb 'arz kıldı. Pādşāh alıb kiriñlar, dedılar. Maħramlar alıb kırdılar. Pādşāhğa közları tüşgan, hamān pādşāh ornılarıdın turub yügürdilar. 'Ulamay-ı fuzalālar ham yügürdilar. Pādşāh mubārak çap qoltuklarıdın kotarıb özları olturgan künhaf körfega alıb barıb, otquzdılar. Hamma katta kiçik hayrān qaldı. Pādşāhni hılvatga tartıb 'arz kıldılar ki: Ey taqşir qavliñızni buzıb neçük ornıñızdın turdıñız, dedılar. Pādşāh aydılar ki: Hast(i) Hācenı ong qoltuklarıda Hāzrat-i Hızır¹²⁰ 'Alayhissalam kotarıb kelip turubdurlar. Binābarın men ham yügürub barıb çap qoltuklarıdın kotarıb abarıb ornımga otquzdım, [17a] dedılar. Pādşāh türlü alvan dasturħanlarını saldırdılar. Katta kiçik 'ulamālar, hamnişin vazırlar pādşāhğa aydılar ki: Biz özimiz ziyāfat kılsak, canablarını işları bolmasa, dedılar. Pādşāh: Hayır, dedılar. Bu mazkūr fāsıklar maşlahat kıldılar ki gāşb, haram narsanı tapıb bersak, munı farq kılmay yesa sizni kim ayttı hālal haramnı farq kılmay, eşānlık kılsun, deb

¹²⁰ Aşl-ı metinde: Hızır

urub çıkarurumuz, deb maşlahat kıldılar. Mazkūr ‘ulamay-ı vazirlar, ikki yasavulnı buyurdılar ki: Biravni urub qoyını gürünçni tartıb alıb keliñlar, deb. Yasavullar barur erdilar. Bir kamfir qoyını suğarıb turubdur. Yasavullar aydı ki: Kamfir qoyını bizga satarmusun? [17b] Kamfir: yoq, dedi. Sen satmay tuğanmusan, deb urıb qoyını tartıb aldılar. Kamfir dād, deb qaldı. Yasavullar qarasa bir ādam yarım kaf gürünçni kotarıb ketib yatıbdur. Yasavullar aydı ki: Toқта kürünçni bizga satarmusan? Saturmen, dedi. Bahāsını aytt, dedi. Bahāsi munça, dedi. Sen şundağ kıymat sataturğanmusan, deb urub tartıb aldı. Ul ham yığlab qaldı. Yasavullar qoy bilan gürünçni alıb pādşāhnı ordasığa keldi. Qoyını egası kamfir gürünçni eykası ham arqalarındın yığlab qaldı. Yasavullar kırgızmay darvāzani tagıda turub qaldı. Mazkūr mullalar hamnişin pādşāhlar kamfirni qoy(ı)nı soyub tartıb alğan gürünçda aş kıldılar. Hast(i) Hāce Bahāuddīn pīrimiz [18a] katta kiçik ‘ulamay-ı fużalālar bilan olturub erdilar. Pādşāh ham bar erdi. Dasturhan salıb ğaşbdın qılğan aşnı kelturub qoydular. Bu işdın hammaları vāqıf erdi. Göştini torğadılar. Hast(i) Hāce Bahāuddīn pīrimiz: *Bismillāhirrahmānirrahīm*, deb alıb mubārak ağızlarığa saldılar. Bāz qol uzatıb alıb erdilar. ‘Ulamālardın biri kelib mubārak qullarındın uşlab aydı ki: Ey ‘ulamālar ğaşbnı hükmi nümādur. Aydılar: haramdur. Haramga *Bismillāh*, desa nima bolur? Aydılar: haqādur. Haligi be-adab aydı ki halalnı haramnı fark qılmay kim ayttı sizni eşānlık kılsun, deb dedi. Hast(i) Hāce aydılar ki: Bul özimni haqqımdur. Kişi öz haqqığa *Bismillāh*, disa ‘ibādat [18b] bolur, dedilar. Haligi ādam aydı ki: Yasavullar barmı, dedi. İki yasavul keldi. Yasavullarga aydı ki: Bul qoyını gürünçni qayerdın aldıñlar. Yasavullar aydı ki: Bir kamfirni qoyı erdi. Urub tartıb aldık. U be-adab bāz aydı ki: Sizlar güvah bolunlar, biravni haqqını özimni haqqım deydu, dedi. Hast(i) Hāce aydılar ki: Men yalğan aytmasmañ, özimni haqqım, dedilar. Pādşāh maħramga qarab aydı ki: U kamfirni gürünçni egasını çağır, dedilar. Darħal maħram çağırıp keldi. Pādşāh kamfirdin sordı ki: Qoy sendin erdimu? Kamfir: Āri, dedi. Pādşāh aydılar ki: Bul ādamlarga niçuñ satmabdursan. Kamfir aydı ki: Taqşir pādşāhım satmaganımnı vachi bar. Vach şul ki: Bir bathu bath oğlum bar erdi. [19a] Neçand yıl

boldi. Yuqalıb kitgan erdi. Şul oğlum tapılsa Hast(i) Bahāuddīn pīrimga şul qoy hadiya, deb baqıb erdim. Ādamlarıñız urub tartıb alıb keldi, dedi. Pādşāh gürünç egasıga qarab aydılar. Şul gürünçni dolab qılmasañ bolmasamdı. Aydı ki: Taqşır pādşāhim ‘arz özimde bolsa erdi. Ba-cān-ı dil hadiya qılır erdim. Bul amānat ardi. Hast(i) Bahāuddīn pīrimizga bir fal şalı hadiya qılıb erdim. Şul şalını gürünç qılıb satıb pulını alıb birayın, deb barur erdim. Ādamlarıñız urub tartıb alıb keldi. Hast(i) Hâce Bahāuddīn pīrimiz ayttılar ki: Birādarlar, bul qoy, gürünç özimni ħakīm ekanmu, dedilar. Neçand ādamlar: Ārı sizni [19b] ħaqqıñız ekan deb ħursand boldılar. Mazkūr munāfiqlar aydılar ki: Bul kamfir oğlum tapılsa hadiya degan ekan, bul kamfirni oğlını tapıb bermay yeyişları cāiz emas, dedilar. Hast(i) Hâce Bahāuddīn pīrimiz himmat kamarlarını bağlab candalarını boşlarıga yafub Ĥudāga mütavaccih bolub ruĥları istab kettılar. Ul kamfir oğlını birav cahudga alıb barıb satgan erdi. cuĥūd har kün şaĥrāga otuña buyurar erdi. Otundın kelgandın keyin aytar erdi. Meni dīnimga kirsañ köp in‘amlar berurmen. Yoq bolmasa neçand cazāga qalursen, der erdi. Haligi bala bir kün şaĥrāga otuña çıqtı. Bir çalduvarga kirib aydı ki: Şul kāfirni dīniga kirgunçe [20a] özumni asıb halāk qılıb ān-Ĥazrat Şallalahu ‘Alayhi ve Sallam dinlarında ketsam, deb yığlab bir boyunturuqını tapıb arqanını sırtmaq qılıb özini asıb turub erdi. Bir ādam hāzır bolub aydılar ki: Botam sen qayerliksen? Bala aydı ki: Men falan şaĥarlik erdim, dedi. Ata anañ bar mı, dedilar. Bala aydı ki: Bir anam bar erdi, mendin başqa farzandi yoq erdi. Bir kün şaĥrāga çıqıb erdim. Bir ādam alıb qaçıb kelib bir cuĥūdga meni satdı. Har kün cuĥūd meni ĥitāb qılıb aytur ki: Meni dīnimga kirgil, yoqsa köp külfat berurmen, deydur. Kāfirni dīniga kirgunçe özimni asıb halāk qılıb ān-Ĥazrat-i Şallallāhu ‘Alayhi ve Sallam’ni dīnlarında ketsam deb tururmen, dedi. [20b] Hast(i) Hâce pīrimizni ruĥları u zāt-ı şarif aydılar ki: *Barakallāh* botam, himmatiña raĥmat, dedilar. Bāz iltifāt qılıb ayttılar ki: Botam, anaña alıb barsam barurmusan, dedilar. Bala yığlab turub aydı ki: Mundağ qılsalar kaşki erdi. Aydılar ki: Undağ bolsa şul boyunturuq sırtmaq bilan boynınga min, keyin köziñni yum, hargiz açma, özüm aç degan vaqtde açğıl, dedilar. Ul bala, u

zāt-ı şarîfni boyunlarığa minib közini yumdu. Birav köziñni aç, dedi. Közini açsa ki pādşāhni ordasıda turubdur. Bala hayran bolub turub qaldı. Hast(i) Bahāuddīn pīrimiz candani başlarıdın kotarıb qarasar ki hamma avqatlar¹²¹ turubdur. Salğan dastarhā(n)la(r) ham hāzır yığılmabdur. Hast(i) Hāce pīrim aydılar: Kamfir balasını [21a] tanurmukin, dedilar. Kamfir aydı ki: Tanıydurmen. Hast(i) Hāce aydılar ki: Ordahni darvāzaside bir bala turubdur, alıb keliñlarçı oşal kamfirni balası bolmasun, dedilar. Pādşāh yasavullarnı buyurdılar: alıb kiriñlar, deb. Yasavullar çıqıb alıb keldi. Kamfir balanı körgan haman dād, deb yığılab barıb boynıdın quçaqlab aydı ki: *Alḥamdülillah* tagi oşal kördim balamnı, deb Hūdāğa şükr (u) şanā aydı. Ul kamfirni, balasını pādşāh çağırıp sordılar ki: Ey bala, sen qaysı şaharga bardıñ, qayırlarda yürüb erdiñ. Bala aydı ki: Men, bir kün şahrāğa otun tergalı çıqıb erdim. Bir ādam kelib meni közümnı bağlab bir şaharga alıb barıb bir cuhūdga satdı. [21b] Ul cuhūd şahrāğa har kün otuña buyurar erdi. Men barıb şahrādın otun alıb kelar erdim. Mazkūr cuhūd har kün hitāb qılıb eytar erdi ki: Hov bala, meni dīnimga kirsañ saña köp in‘amlar berarmen. Yok bolsa sen köp külfatlarga qalursen, der erdi. Men qabul qılmas erdim. U qāfir meni dīnimga nimaga kırmas sen, deb kündin küña köp külfat beradurğan boldı. Bir kün şahrāğa otuña çıqıb özimga naşihat qılıb aydım ki: Hov, men şul qāfirni dīniga kirib kāfir olgunça özimni āşıb ān-Hāzrat Şallallāhu ‘Aleyhi ve Sallam’ni dīnlarıda ölüb ketsam hubraq, deb bir çaldevarga kirib bir boyunturuqni [22a] tapıb boynumga arqannı sırtmaq qılıb asayın, deb turub erdim ki, bir ādam kirib hāzır bolıb aydılar ki: Hov bala, bu yerde nima qılıb turubsen. Mazkūr ādamga otgan vāqı‘anı bir bir bayān qılıb aytıb berdim. Mazkūr ādam aydılar ki: Meni boynumga minib köziñni yümgin, aç deganımda açgın, dedilar. U zāt-i şarîfni boynularığa minib közimni yumdım bir fırsatdın keyin köziñni aç, deb āvaz keldi. Közimni açsam ordañızni darvāzasi tagide turubdur men. Bu nima ḥikmat, deb hayran bolub turub erdim ki bir maḥram çıqıb canābıñızni ḥizmatıñızga alıb kirdi. Bu

---

¹²¹ Aşl-ı metinde: oqlar

yerga kirib *alḥamdulillāh* anamni ham kördim, deb köp yıǵladı. Pādşāh [22b] balaga qarab bāz aydılar ki: Oşal seni boyunlarıǵa mindurub alıb kelgan kişini tanurmusan, dedilar. Bala aydı ki: Āri tanurmen, dedi. Pādşāh aydılar ki: Tanusañ şul ādamlarını içini qaragin, dedilar. Mazkūr bala Hast(i) Bahāuddīn pīrimizga qarab aydı ki: Meni boynularıǵa mindurub alıb kelgan oşal canda kiygan kişi, dedi: Hast(i) Hâce pīrimizni bu ḥārīq-ı ‘ādatlarını körib hammaları ayaǵlarıǵa yıǵılıb tavba kıldılar.

Yana Ḥāzrat-i Bahāuddīn Pīrimizni Bir Ḥārīq-ı ‘Ādatlarını Bayānı

Naḳlast ki: Ekan Ḥāzrat-i Bahāuddīn pīrimiz, pīrlari vafat kılgandıñ keyin öz caylarıda kelgan ādamlarğa amr -i ma‘ruf kılub turub erdilar. Bir kün Buḥaray¹²²-ı Şarīfni ba‘zı [23a] ‘ulamaları cam‘ bolub aydılar ki Qaşr-ı ‘Ārifān‘da bir ‘āmi devāna fayda¹²³ bolubdur. Amma öziça amr -i ma‘ruf kılıb neçand ḥaṭa ma‘nālarını aytar emiş, deb kırk mulları buyurdılar ki: Sizlar barıb u şayḥ minan(bilen) ḥub münāzara kılıb mülzam kılıb keliñlar, deb buyurdılar. Mazkūr mullalar, Ḥāzrat-i Hâce-i Büzürg‘ni ḥizmatlarıǵa kılib ziyārat kıldılar. Ḥāzrat-i Hâce Pīrimiz mullalarga dasturḥān salıb ḥaramlarıǵa kirib kettilar; amma u zāt-ı şarīf eski yamak ton kiyar erdilar. Mullalar, mubārak hırqalarını körib birbirige qarab külüşüb ayttılar ki: Bu biçare devāna şul ḥālıǵa da‘vay-ı eşānlık kılmasa nima ekan, deb safсата kılışıb turub [23b] nāgah hammasini közi uykuǵa barıb tüş körib kıldılar. Tüşlarıda bir tarafdın bir daryā cüş urub urgac atıb mullalarga qarab kelaberdi. Yakbāre mulla qaçamız deb uyǵanıb ketti. Karasa ki daryā gāib bolubdur. Mullalar yıǵlaşıb birbirleriǵa aydılar ki: Bu zāt-ı şarīf valī ekanlar darḥal cavāb qaıtalı, deb turub erdiler ki: Ḥāzrat-i Bahāuddīn pīrimiz ḥaramlarıdın çıķıb keldilar. Mazkūr mullalar ‘arz kıldılar taķşir bizga cavāb bersalar qaıtsaq, dedilar. Ḥāzrat-i Hâce-i Büzürg aydılar ki: Hay mullalar, biz bilan münāzara kılmaysızlarmu, dedilar. Mullalar yıǵlab ayaǵlarıǵa [24a] yıǵılıb tavba kıldılar. Bāz Ḥāzrat-i Hâce-i Büzürg mullalarga qarab aydılar ki:

¹²² Aşl-ı metinde: Buḥāre

¹²³ Aşl-ı metinde: feyd

Hoy mullalar, nima dars oқuysızlar, dedilar. Mazkūr mullalar har kaysıları oқuğan darslarını aytıb berdilar. Hâce-i Büzürg aydılar: Ey mullalar, har kaysılarıñız oқuğan darslarıñni¹²⁴ fastını(pastını?) fahmlaysızlarmu, ya yuқarısını fahmlaysızlarmu, dedilar. Mullalar aydılar ki: Oқuğan darslarımızni fastını(pastını?) fahmlaymız, yukarı fahmlamaydurmız, dedilar. Házrat-i Hâce Bahāuddīn pīrimiz mullalarga karab aydılar ki: Hoy mullalar, ‘ilm-i ḥal, ‘ilm-i ḳal deydurlar. Sizlar ḥāli, ḳālni taḥşilide turubsızlar; amma ḳālnı ḳoyub, ḥalni taḥşiliga kirganlarıñızda andın miniñ bilan münāzara ḳılışga yaraysızlar. [24b] Mundağ be-adab bolmañlar, dedilar. Mulla ayağlarıga yıqılıb köp yığlab tavba ḳılıb kettilar. Barıb u mullalarga otgan vāqı‘ alarnı ayttilar. U mullalar ham yığlab tavba ḳıldılar.

Naqlast ki: Ḳazārā bir kün Házrat-i Bahāuddīn pīrimizni bir müridları çağırıp uyga alıb bardılar. Yana Buḥārā’ni bir niçe mullaları eşitib birbirlarını çağırışib aydılar ki: Oşal Ḳaşr-ı ‘Ārifān’dagi ‘āmī eşān falannı uyga kelibdur. oşa eşānnı ādābını bersak, deb maşlaḥat ḳıldılar. Bittaları aydı ki: U zāt-ı şarif eşān bolsalar kandağ ādābını birarsızlar, dedi. Bir be-ādāb aydı ki: men falannı ölük ḳılıb tabutga salamen. Oşal eşānnı [25a] çağırıp eytamen ki şu biçārani canāzasini tabarrukāne oқub bersañız, deb takbir aytgandın soñ aytadurman ki: Hoy eşān; amma ölükka canāza oқuğa körüb erdik. Tirikka canāza oқuğannı körmab erdik. Cīrā(zīrā?) siz tirikka canāza oқursuz deymen mülzam boladur, dedi. Bu suḥan mullalarga maḳūl tüşti. Derḥal ḥaligi tirikka ölük ḳılıb alıb kelib Házrat-i Hâce-i Büzürg’ni çağırıp kelib aydı ki: Taḳşir şul be-çāreni cenāzesini tabarrukāne oқub birsañız, dedi. Házrat-i Hâce-i Büzürg, ḥub bolğay, deb beraverdilar. Tabutga yetişga on gaz ḳalganda toḥtab murāḳaba ḳılıb ḳaldılar; [25b] amma hamma ādamni közi şul kişide erdi. Házrat-i Hâce Bahāuddīn pīrimiz yardın engeşib bir çöb aldılar. Barıb tabutni üstiga taşlab *Allāhu akbar*, deb ḳulaḳ ḳaḳtilar. Mazkūr mülzam ḳılurmen degan be-adab aydı ki: Hoy taḳşir; amma ölükka cenāza okuş dürüst tirikka ham cenāze okuş

¹²⁴ Aşl-ı metinde: darlarıñızni

câyizmu, dedi. Hâzrat-i Hâce pîrimiz aydılar ki: Sizlar ölüğ deb rû-be-rû kıldıñlar; men ham ölüğ deb oğudum, dedilar. Hâligi câhil¹²⁵ni aççığı kelib aydı ki: Bu kandağ gap ki bir mağâm martaba tapmay eşanlığ kılıb yürü(r), deb dedi. [26a] Hâligi fâsıknı aççığı kelib tabutdagını hoy falanı, deb çağırdı. Dâvuş bermadı, barıb karasa ki ölüğ kalıbdur. Bu sırnı körüb hama(n?) ayağlarığa yıkılıb tavba kıldılar. Ey birâdarlar, ‘azizlar menan(menbilan?) oynaşmasa bolar ekan bir çöb taşlaş bilan tirik âdam ölüğ boldı.

Amma ey yâranlar: Dillarıña hayal-i fâsidni kelturmañlar; amma izhar câyiz bolmasa erdi. Hâzrat-i Bahâuddîn pîrimiz izhar kılmaz erdilar. Heçkim yâ Bahâuddîn, deb namlarını aytmaz erdi. İzhar kıılış hâşiyatidin tâ hâli şu vağıtığaça biravnı âtı kaçılısa ham yâ pîrim Bahâuddîn deydurlar: [26b] Ey birâdarlar, âğah boluñlar men nüşhalarda köp köp körganmen, uşbu nisbet-i şarif daste daste tâ kıyâmetğaçe¹²⁶ münkağı bolmaz, deb. Binâbarın ‘azizlarını aytıbdurlar ki har kim öz vağıtıda Sulţan Bayâzid¹²⁷ Bistâmi, Hast(i) Bahâuddîn Buğari debdurlar. Albatta bu suğanga şak kılmamızlar. Başarğı dillarıña hatra kelsa “Tezkiretü’l Avliyâ”nı, “Meşnevî-i Şarif”ni, “Mebde-i Nûr”nı, “Nefeğât”, “Reşehât”nı karañızlar, *inşâ’Allâh* mağşudlarıñ hâşıl bolur, *âmin ve yâ Rabbel ‘âlemin*.

[27a] Pîr-i Kâmilimiz ve Mürşid-i Mukammilimiz, Dükçi Pîrimiz Analarım

Tuğulub Bolğan Vağı‘alarını Bayânı

Nağlast ki: Hast(i) pîrimizni vâlide-i mehribânlarım zaifimni buyurub soratdım ki: Pîrimiz tuğulğanlarıdağı bolğan vağı‘alarını bayânını eşitin, deb. Ul vâlide-i mehribânları aytıbdurlar ki: Ul zât-ı şarif farzandim nişâna bolğandım keyin ‘asalnı yahşi körüb anı tafdurub isti‘ mâl kılar erdim. Qazârâ birkün tüş kördim, bir nûranî âdam kelib ayttular ki: Ey za‘if be-parvâ bolma, özüña ihtiyâğ bolğın, özüñ

¹²⁵ Aşl-ı metinde: câ’il

¹²⁶ Aşl-ı metinde: kıyağçe

¹²⁷ Aşl-ı metinde: beyaz

ba-yād-ı Həq bolub loqmañni həlaldın yeğın, sendin bir farzand vucudga kelur. Həqni amr -i ma' ruf qılıb öziga hammani muşahhar qılır, deb gəib boldılar. Neçand fursat ottı. [27b] Bu zāt-ı şarif farzand vucudga keldilar. Bu zāt-i şarif vucudga kelgandın soñ bizga köp fərəhlik hursandlık roy berdi; amma yığları ham bu balalardek emas erdilar. Bul gəyatları ham boyı yoq, be-boy erdi. Taharet kılmağunça emizar bolsam, emmas erdilar. Neçand fursat ottı yaşları yetti yaşga yetti. Keçası yatgan caylardın gəib bolub ketib yana həzır bolur erdilar. Nima vāki' a ekanıga fahmim yetmay hayran qalur erdim. Kazārā bir kün on toqquz yaşga kirgan farzandim hūkm-i ilāhī bilan vafāt kıldı. Şunu firāqıga yığlab turub erdim. İşikdin kirib keldilar. Qahırları bilan menga qarab aydılar ki: Ey ana, cāhil ekansiz hūkm-i ilāhıga rızā bolmaydursız, har āyine cāhil bolmasañız erdi, qazāsıga¹²⁸ rāzı bolur erdiñiz tavba qılıñ ki [28a] yığlagan bilan tirilmaydur, dedilar. Derhal tavba kıldım. Şu iltifāt-ı naşihatları bilan u farzandimni firāq otı oçub ašlā yādımga kelmadı. On bir yaşlarıda namaz oqub atalarını yanlarıda dük qılıb nafaqa gızālarıga kasbdin yer erdilar. Tuy temāşaga ham barmas erdilar. Kasb qılıb alğan bir sı(g?)ırımız bar erdi. Şunu öz mülkimizga alıb barıb otlatıb kelar erdilar. Mundın başqa sı(g)ırını sütiga ta'ām¹²⁹ kılsam icmas erdilar; amma oşal mazkūr sı(g)ırını otlatgani¹³⁰ barıb ot orub kelmas erdilar. Kazārā bir kün sordım ki: Ey botam orağni alıb barıb neçük ot orub kelmaysız malıñızga, dedim. Ayttilar ki: Hamma giyahlar Hudāga şanā eytur ekan [28b] qaysı giyāhni uşlab orak salay desam vahdehu la şerike lehu deydu dedilar; amma bu kişini mundın başqa ham 'alāmatları köp aytgan bilan tuğalmaydur; amma on yetti yaşlarıda Eşan Sulţan Han Toramni hizmatlarıga barıb dest-i bay'at kıldılar, dedilar. Bu hikāyani zaifimdin eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hast(i) pīrimizni Muħammad İşhak degan ukaları bar erdi. Bir kün pīrimizdin naql kıldılar ki: Bir ādam atamızıñ hizmatlarıga kelib aydı ki: Ey

¹²⁸ Aşl-ı metinde: qazāsıga

¹²⁹ Aşl-ı metinde: ta'ām ta'ām

¹³⁰ Aşl-ı metinde: otlatgali

birādar, oğullarıñızni buyursañız¹³¹ bizni piça qayraq buğday bar erdi. Balalarıñız orub berse, hakkını bersak, dedi. Atamız aydılar ki: Bu balalar yaş bu işni udda kılalmaydur, dedilar. Hast(i) Eşān akamız aydılar ki: Ey ata barıb orub beraylık şul be-çāre hāceti çıksun, dedilar. Hāligi ādamğa uçavmızni qoştılar. Oşal çanda [29a] men tokkuz yaşda erdim. Hast(i) Eşān akamız on ikki yaşda erdilar. U katta akamız on beş yaşda erdi. U kişi buğday ‘Aşakaniñ ādırıda ekan, bizni alıb barıb buğdayni başıga taşlab qayttı. Ertesi bir qurcımniñ közīda nan, bir küzīda suv¹³² ve bir qazan alıb¹³³ keldi. Bizga şularni berib qayttı. Oşal küni su adā boldı. Ertesi ham kelmadı. Eşān akamız namazni tayammüm¹³⁴ kılıb oqudılar. Men bilan katta akamız oqumas erdük. Cīrā(zīrā?) ki men bālig emas erdim. U katta akamız fāsıkrağ erdi, bāz keç boldı. İçarga ham suv yoğ tahāratga ham. Katta akamız köp taşna bolub bālig eşān akamız [29b] tayammum kılıb namaz-ı huftanga meşgul boldılar. Biz qızık uyquda erduk. Oşal vaqt bir yamğır quydi ki hammamız höl boldıq. Eşān akamız qazanı ornatıb qoyğan ekanlar, qazanğa suv yarım bolub qalıbdur. U sudın içib serāb boldık. Kazandagı qalğan suvni közega qoyıb qoydılar. Erte bilan buyurdılar ki: U pas(t?)likdagı burkamdan alıb keliñ, bağılık kılalılık, dedilar. Yügürüb barıb yulay desam aşla yolunmaydur. Yer qatıb turfaqları cankgıb (çangıb) turubdur. Bu sırğa hayran qaldım. Barıb Eşān akamızga ‘arz kıldım ki: Bul qandağ¹³⁵ gap ki bul yer lay bolub yürüb bolmaydur. Ul yerni çangı çıqıb turubdur, bu nima hikmat, dedim. Eşān akamız aydılar ki: [30a] مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ dedilar. U buğdayni egası beş kungaday haç narsa alıb kelmadı. Oşal mazkūr közaga alğan yamğurnı suvı beş kungaday harçand icdik. Eşān akamız tahāret ham kıldılar ki edā bolmadı. U buğdayni egasını kelmaganni vachi şul ekan ki āamlar aytıbdurlar ki seni buğdayniñ beş āamiyyat (?) kişi yigirme künde zorğa orub boladur. Sen be-‘aql

¹³¹ Aşl-1 metinde: buyusañız

¹³² Aşl-1 metinde: bir közide bir közide suv suv

¹³³ Aşl-1 metinde: alıb alıb

¹³⁴ Aşl-1 metinde: timim

¹³⁵ Aşl-1 metinde: kıdağ

bolmasañ üçda kiçkine balaga berib orağçı saldı, deb vaysab yurarmıdın. Koy, barma, özlari zerikib ketib qalar, debdur. Binābarin ul dehқан kelmegan erkan. Altıncı küni namaz-ı çaş(ğah)da orub bolub dam alıb yatıb erdü. Dehkan-nan aş alıb kelib başımızda yığlab turubdur. Haligi dehқан [30b] yığlab köp ‘uzrlar aytıb tavba kıldı. Haligi katta ekamız aydı ki: nimaga altı künden bari hıbar almadın, emdi keldiniz, dedi. Mazkür ādamları eytkanını aytıb köp ‘uzrlar aytıb yığladı. Katta akamız bāz üstüga uşal ādamları gapıga kirib şul vaqtigaca kelmay, emdi nimaga keldiniz? Eşān akamızga qarab dehқан aydı ki: Şul bala keçası tüşümde barıb aydılar ki: Ey nā-insaf, barıb közeñ bilan kazanıñnı alıb kelmaysanmu? Emdi buğdayıñnı orub boldıq. Katamız, dedilar. Uyğansam tüşüm ekan, bul nima vāqı‘a ekan, deb havluqub turalmay. Binābarin keldim, emdi kiçiriñ, deb tavba kılıb Eşān akamıznı ayağlarıga yıqılıb köp yığladı. Eşān akamız aydılar ki: Siz tüş körgan ādam başqadır, [31a] biz kāyış martabada emas. Biravni hıżmatını kılıb turgan ādam kāyışga yaramaydur, deb du‘a kıldılar. Bu kişida mundın başqa hārık-ı ‘ādatları köp erdi, deb mazkür İshak Şūfi men keminaga bayān kıldılar. Binābarin bu vāqı‘anı yazdım.

Pir-i Mürşidimizni Sülukga Kirgan Vaqtlarında Hārık-ı ‘Ādatlarını Bayanı

Naqlast ki: Bir keçası saharde Mulla Şālih degan bir şūfi bolar erdi. Anı re‘is kılgan erdilar. İkavimizni çağırıp çağırıp naşihat kılıb aydılar ki: Himmatni baland kılıñlar, hıżmat uluğ ni‘matdur, neçand ‘azizlar hıżmatını toğrısiga iltifāt kılıb köp köp aytğanlar hıżmat toğrısım özlari¹³⁶ iltifāt kılıb aydılar ki: Pirimiz keça kündüz hıżmatga buyursalar bizga [31b] barabar erdi. Haç melal kelmas erdi. Kazārā bir kün, Paytık‘dın Miñtepe‘ga hıżmat buyurdılar ki: Beş on āt yem alıb kel, deb hub bolğay, deb conadım. Oşal çande namaz-ı ‘aşr erdi. Migurnı? kiçki deryanı boyıga namaz-ı şamda keldim. Eşaknı bağlab deryanı boyda namaz-ı şamnı oğudum, Hudāga ‘arz kıldım ki Hudā ya, Hudāvanda, biravga at beribsen. Biravga arava, bu deryādın otub

¹³⁶ Aşl-ı metinde: özlari özlari

ketayatıbdur, menga bir eşak beribsen. Meni ham otkazaturğan özünsen, deb eşakka minib *yā šāhib-i külli hay*, deb deryağa eşaknı saldı. Deryānı ortasığa barıb qarasam taşlar körünüb turubdur. Deryādın çıķıb tüşüb eşakka qarasam ki suvnı aşarı tizzasiga ham kelmaydur, deb iltifāt kıldılar, başqa gap urmadılar.

[32a] Naqlast ki: ‘Arab Devāna degan bir şūfıları bar erdi. Pīrimiz bilan ham sayra erdi. Bu zāt-1 şarif pīrimizga bay‘at kılıb keça kündüz bala çakaları bilan eşak ve mallarnı baķıb yurar erdilar. Mazkūr ‘Arab Şūfi‘din çağırıp soradım ki: Pīrimiz pīrlarını hizmetga buyurganlarıdın deryādın eşak minib otganlarını iltifāt kılıb ayttılar; amma yemni yüklab kaytıganlarını aytmadılar. Oşal yemni yüklab bāz kaytıb barğanlarını bilu(r)musiz, dedim. Āri bilurmen, dedi. Andağ bolsa bizga bayān kılıb aytıb beriñ, dedim. Ayttı ki kelib on şūfiğa habar berdilar. Mazkūr yem koyçı halfa ‘Ammaride(?) erdi. Yemni yüklab yarım keçade conadık katta Sirderyā‘nı boyıga keç peşinde yetduk. Atlık aravālık ādamlar otub [32b] ketib yatıbdur. Aravasını şatsını kömüb atlarını toķumıga yetib zor-be-zor otub ketib yatıbdur. Bu Hast(i) Pīrimiz eşaklarını minib: Ey birādarlar, yürüñlar, deb deryağa saldılar. Biz ham arķalarıdın saldı, deryādın otub qaracak ki suv atlarımızga tizzasiga kelibdur. Yafa(yapa!) salğan kaflarga tegmabdur. Pīrimizni eşaklarığa qaracak tizzasiga ham kelmabdur. Bu eşakka hayran kalıb şūfılar yığlaştık. Pīrimiz iltifāt kılıb ayttılar ki: Bu sırdur, biravga hargiz aytmañızlar, deb haķķımızga du‘ay-1 hayr kıldılar. Mazkūr ‘Arab Şūfi bāz ayttılar ki: Mundın başqa ham hārık-1 ‘ādatları köpdür, dedilar. Bu zāt-1 şarif, pīrimizni hizmetlarında dāim turar erdilar. Paytıķ‘dın köçüb keldilar. [33a] Koyıcı‘dagı qorğanlarığa har küni namaz-1 bāmdadnı pīrimiz arkalarında oķub ba‘d ez halka(ga) ketar erdim. Qazārā bir kün ğaflat alıb azān vaķtida turub kalıbmen, tahaccüd¹³⁷ qazā boldı. Köp yığlab puşayman kılıb yana şöhetlarıdın ham qalmayın, deb yunadım. Tā Pīrimizni hanaķahlarığa yetkunce yığlab közümdan yaş qurumadı. Bu hast(i) halife birādarimizni darvāzani tagide

¹³⁷ Aşl-1 metinde: te‘cid

turgan ekanlar, salam qılıb körüştim. Qolumnı uşlab turub aydılar ki: Ey birâdar, munça yığlab puşayman qılır ekansız, ilgarrax tursañız bolmasmıdı uşlab tahaccüdni qazâ qılgunca, dedilar. Tavba qıldım, bâz ‘etiğâdım ilgarıdın ham bu kişige ziyâde boldı. Himmatni baland qılıñızlar. [33b] Ey birâdar, bu kişi köp uluğ zâtlar, mundın başqa ham hûrıq-ı ‘âdatlarını köp körganmiz, dedilar.

Naqlast ki: Pîrimiz bir kün iltifât qılıb beş altıda şūfıların çaqırıp aydılar ki: Ey şūfılar, himmatni baland qılıñlar, sizlarga pîrimizni hizmatlarına barganımdın ve yürganımdın aytıb beray, bu aytışımıdın murad minnat ve riyâ emas, ez barây sizlarga ‘ibrat aytamen, dedilar. Bir ikki kün özüm kasb qılıb birmunça tarıq aldım öz qolum bilan tüyüb suk(?) qıldım. Tartsam yarım çârık keldi. Şul sukni ezan vaqıtide Miñtepa cayımızdın kotarıb Paytıq’ğa conar boldım. Ağalarımız aydılar ki: Atga minib barıñ munı kotarıb barış harac, dedilar. Alarnı sözige qabul qılmay, men piyâda kotarıb barurmen [34a] deb conadım. Sirdaryâ’nı boyıga peşinde yettim. Deryâni boyda peşinni taqlid qıldım. Qarasam ki âdamlar aravâlık ve atlık otub turubdur. Men ham sukni kotarıb deryâga karab aydım ki: Ya daryâ men dost-ı Hudâlarını hizmatiga ketib yatıbdurmen, be-adablık qılmağın, dost-ı Hudâlarını hizmati, Hudâni hizmatidur. Kimi ki dost-ı Hudâlarını istasa Hudâni istagan bolur. Hudâni istaganlarga kimi ki be-adablık qılsa qabâhat bolur. Âdab bilan turğıl deb deryâga saldım. Deryâdın otub qarasam ki özümga suv tizzamdın kelibdur. Âdamlarnı atını suv tokumıga yetibdur. Bir niçelarnı atını boynıdın suv aşıb ketib yatıbdur ve âdamlar körüb hayran qalıb[34b] kelib yığlaşıb ziyârat qıldılar. Derhal conadım Paytıq’ğa namaz-ı ‘aşrda yetib pîrimni arqalarıda namaz-ı ‘aşrını oğudım. Ba‘d ez namaz-ı ‘aşr pîrimni ziyârat qıldım. Aytılar ki: Botam, himmatinga ballı rahmat bād, dedilar. Bâz qavl-i acib dua‘ qıldılar ki: Botam, saña Hudâ şari‘ atdın, tariqatdın, hakiqatdın, ma‘rifatdın naşib etgay, âmin ve yâ Rabbel ‘âlamîn, deb dua‘ qıldılar. Neçand fırsat pîrimni hizmatlarıda yürdim. Neçand hûrıq-ı ‘âdat kaşf-i karâmatlarını ham kördim. Ey şūfılar qulaq salın(g)lar, sizlarga pîrimni bir ikki karâmatlarıdın aytay. Bir kün tüş körsam bir çöldä turub ekanmen. Kün çıkar tarafdın

ikki atlıq çapıb kelayatıbdurlar, yakın keldilar. [35a] Qarasam ki oşal atlarını tuyacağını tagi suv bolub suvni üstide kelib yatıbdur. Mundağ yüzlarığa qarasam bittaları pîrim ekanlar yügürüb barıb ziyârat kılay desam pîrim hamrahlarığa qarab işarat kılib aydılar ki: Ul an-Ḥazrat Buvamnı ziyârat kılgın, dedilar. Yügürüb mubârak qollarını öpüb közimğa sürtdüm. Qolumnı uşlab turub aydılar ki: “Bu Ḥalîfa-i ‘alîmen ast” deb du‘a kılib âtlarını bu başını burub kıblığa ravân boldılar. Bir pasda közdin gâib bolub kettilar. Bırağ çörçöb(çarçab?) oyğansam, tüşüm ekan darḥal taḥârat kılib, namaz-ı tahaccüd oqub, Ḥudâğa şükr (ü) şanâ aydım. Tañ âttı [35b] namaz-ı bamdadnı oqub ḥalka oturdık. Namaz-ı ‘işraqdın keyin pîrimiz ḥılvatğa çağırıp aydılar ki: Ey devâna, an-Ḥazrat buvamnı tüş kördiñmu, dedilar. Hov taqşir, dedim. Ḥalîfalik qulluğ bolsun, dedilar. Tura kelib qulluğ kıldım. Biz ham ḥalîfa kıldıq, deb bir aski tonlarını başlarıdagi külahlarını berdilar. Bir kün Hokand kışlaqını, Üstimiyân degan cayda qorğan salıb gah gah barıb oturar erdilar. Bir kün sar-âsab kılsam pîrimizni qorganlarığa aṭrafıdagi daraḥtlarğa bahar vaqtide zaqçe qarğalar kelib benihâyet qondi. Sar-âsab kılib yurdum uç künga day qarab tursam har kün şundağ kelib qonar erdi. Uç kündin keyin yoğ bolub [36a] kettilar. Yana sarâsab kılib yurdum zıgır orağı bolğan vaqtide laylaklar ham kelib qorğanı tepasida be-zar be-zar kılib har kün aylanıb ketar erdi. Uç kün gaday şundağ kılib hammaları gâib bolub ketti. Yana sarâsab kılib yurdum kaldırğaçlar ham kelib divarlara qonub qorganlarını tepasida uc kün gaday aylanıb yürüb uç kündin keyin bolar, ham yoğ bolıb ketti. Bu nima ḥilm-i ḥikmat ekan, deb ḥayran bolub yurar erdim. Qazârâ bir kün pîrimiz çağırıp aydılar ki: Ey devâna zaqçe qarğa, laylak, kaldırğaçlarını ham ḥub kördiñ mü? Hov taqşir, dedim. İltifât kılib aydılar ki: Kişi maqâm-ı ‘abdalğa yetsa ve can-ı canvarlar ve qurt-ı qumurz(s)qalar parranda ve çarranda ve darrandalar ham u zatlarnı soḥbatlarını arzu [36b] kılib kelurlar; ketar vaqtida ham kelib du‘a alıb bâ-cavâb ketarlar, dedilar. Ey şūfilar, ‘azizlarga Ḥudâ candarlarını ham mūṭi‘ ve fermânbardar kılib, alarnı ḥidmatlarığa kulture ekan, dedilar. Bâz pîrimiz iltifât kılib ayttılar ki: Pîrimizni eski şūfilaridin pîrimizni bir ḥarıq-ı ‘âdatlarını eşitib erdim.

Sizlarga ham aytib beray, dedilar. Aydılar ki: Pīrimizni Mulla Raḥman degan Türk ve Rāzık Çal degan Türkī ve Maniyaz degan Қазақariy şūfıları bar erdi. U mezkūrlar pīrimizdin naql kıldılar ki: Pīrimiz bir kün qara atğa mindular. Haşşalarını qollarıga alıb taşkı eşiklarıda u yaqdan bu yaqqa atlarını bastırıp bir pas yürüb tüştılar. Bu nima vāqı‘a ekan, deb ḥayran qaldıq. Namaz-ı ‘aşr ertaraq erdi. Mergılandın bir şūfi [37a] birādarlardın keldi. Esan aman soraşdıq aytıq ki qačan çıqdıñız. Aydı ki: Sehar çıqıb erdim. *Alḥamdülillāh* bir ölümün qutuldım, dedi. Aytıq ki: Gaf urun, nima vāqı‘a boldı; aydı ki: Palvan taşını daşıda kelib yatıb erdim, bir cılğadın ikki ādam çıqdı. Davış kıldı ki hov şurat toқта, dedi. Qarasam ki fe‘li beziqraq, bir aq atğa kamçı berib qaçtım. Bir pasdın keyin arqamga qayrılıb qarasam ikavnı qolıda ikki kılıç yalañaç çapıb kelib yatıbdur. Aytım ki: Ḥudāya özün saqla, yā pīrim madad kılıñ, vaqt-i madaddur, dedim. Yana qarasam ki: arqamga yaqın kelib qalıbdur. Bāz aytım: Yā pīrim kollağaysız, deb aldımga qarasam ki bir qara at mingan, bir nayzani qollarıga alğan. Nayzani qoltuqğa alıb çapıb [37b] kelayatıbdurlar. Aldımnan miltıknı oqıdeq otub kettılar. Arqamga qarasam haligi ikkavlarını adırını bir cılğasığa qovub kirib kettılar. Ḥudāya şükür salāmat keldim, dedi. Birbirlarimizga qaraşıb haligi pīrimizni atğa minganları be-ḥikmat emas ekan, deb turub erdik ki: Pīrimiz iqaaradın çıqıb qeldılar. Haligi mihman körüb yögürüb barıb ziyārat kıldı. Biz ham arqasıdın barıb ziyārat kıldıq. Pīrimiz haligi Marğılanlık şūfiqa karab aydılar ki: Hov şūfi palvan taşdağı qaraqçıdın ḥub qorqdıñmu? Qara atga mingan, nayzani qolıga alğan adam bolmasa erdi. Qaraqçı seni çapıb taşlar erdi, dedilar. Pīrimizni mundağ karāmatları bar erdi, deb mazkūr şūfılar menga şundağ, [38a] deb aytıb erdilar. Pīrimiz yana aydılar ki: Pīrimizni men ham bir karāmatlarını şariḥ körganmen. Qoyçı Ḥalife degan ḥalifaları bar erdi. U kişi bilan oturub erdim. Pīrimiz ḥaramlarıdın çıqıb kelib aydılar ki: Hokand‘nı ḥākimi Ḥudāyar Ḥan‘dın kabadım(?) ve tābi‘larıdın ham qarā ki vaşıqalarını buzub mahr-i meraşga cavāb berib şari‘atga naqş yetkuzdı, dedilar. Qoyçı Ḥalifaga qarab a(y)dılar ki: Bu keça uqlamay murāqaba kılıb bu nā-insaf zālimleri yuqalışığa du‘a kılgın, dedilar. Pīrimiz menga qarab ham iltifāt kılıb

aydılar ki: Ey şūfi, sen ham ḥalīfa buvaña koşulub du‘aga yari berişkin deb ḥaramlarığa kirib kettılar. Men uḥlamay oturub erdim. [38b] Yerim keça bar erdi. Bir boz atga miñan yal kıyruğını ḥınalagan bir adam kelib ḥalīfa buvanı başığa kılıc bilan salay salay, deb turubdurlar. Közümnı aksam yoq bolur. Yumsam paydā bolurlar. Bir pas turub pīrimni ḥaramlarığa atlıq kirib kettılar. Yana bir sā‘atdın keyin çıktılar. Pīrimiz atlarını cilavlarını yetalab alıb yettılar. Pīrimiz u zāt-ı şarifga karab sekin sekin bir narsa, deb kofurub ketib yatıbtılar. U zāt-ı şarif ḥub, ḥub, ḥub deb ketib yatıbtılar. Şul çinde(çandda?) mü‘azzin azan aytıb yubardı, turub taḥāret kıldıq. Namaz-ı bāmdādını oquduk. Ḥalka kıldıq ba‘dez ‘işraq ḥılvatga tartıb ḥalīfa buvaga qarab pīrimiz aydılar ki: [39a] Bu keça nima sır kördiñ, dedilar. Ḥalīfa buvam aydılar ki: Bir boz atga miñan dumı yalını ḥınalagan bir ādam kelib menga haybat kıldılar. Köp korqđım, bir sā‘atdın keyin gāib bolub kettılar. Qayaqqa kitganlarını bilalmadım, dedilar. Hast(i) pīrimiz menga karab aydılar ki: Ey devāna, sen ham haç narsa kördiñ mü? Hov taqşir, dedim. Ayt körganını, dedilar. Aytım ki, bir boz atga miñan dumı yalını ḥınalagan qollarıda kılıç Ḥalīfa buvamni capıb taşlayman, deb fufsa(pupısa) kılıb turubdurlar. Közimni açsam gāib bolur, yumsam ḥāzır bolurlar. Bir sā‘atdın keyin cenāblarını ḥızmatlarığa ḥaramga kirib kettılar. Yana bir sā‘atdın keyin çıktılar. Cenābları atnı tizginini yatalab [39b] kofuruşub ketib yatıbtılar. *Bārek’Allāh* devāna ḥub rast körübsen, dedilar. Oşal dumı yalını ḥınalab atga minañ Ḥudāyar Ḥān’ını tarbiyat-künendesı erdi. Ortaga tüşmañ, dedim, qabul kıldılar. *İnşā’Allāh*¹³⁸ sahl furşatda Ḥokand’ın çıqıb yoqalıb ketar; zor atları ham barham yeb ketar, dedilar. Sar-āsab kılıb yürüb erdim. Sahl furşatda Ḥudāyar Ḥān, Ḥokand’dın qaçıb çıqıb ketti. Zor atları ham barham yeb yoqaldı. Ey şūfilar āgah boluñlar ki maqām-ı tabқан ‘azizlarga be-adablik kılgudık emas. Çarā ki kimi ki dost-ı Ḥudālarğa be-adablik kılsa; Ḥudāğa kılgan bolur. Har kim Ḥudāğa be-adablik kılsa, qabāḥat bolur. Şāḥib-i [40a] Mesnevī aytıb durlar ki: “Kimi ki Ḥudānı

¹³⁸ Aşl-ı metinde: inşāAllah

istayin deb arzu kılsa dost-ı Hudâlarını istesün. Kişi ki Hudâ bilan ham-şoĥbet bolayin deb arzu kılsa dost-ı Hudâlar bilan ham şoĥbet bolsun.” debdurlar. Yana pîrimiz iltifât kılıb ayttılar ki: sizlarga pîrimizni vafat kılgan vaĥtlarındaĥı karâmat aytıb beray, dedilar. Qulluĥ kılduĥ. Aydılar ki: Bir kün pîrimiz meni çaĥırıp aydılar ki: Ey devâna balam meni uĥ künlik ‘umrim ĥaldı, himmatni baland ĥıl, botam men ölsam öziñ yuvub ĥabrga ham öziñ ĥoy, dedilar. Oşal ĥandda özlari şıĥĥat erdilar. U küni uttı, irtesi ham uttı, uĥunĥi küni be-tab boldılar. Namaz-ı ‘aşr bar erdi. Mûsa Ĥan Tura degan [40b] oĥıllarını men faĥirni yana bir sarkarnı çaĥırttılar, kirib ziyârat kıldıĥ. Hast(i) Pîrimiz iltifât kılıb aydılar ki: Meni zambarga salıb taşkıĥa alıb ĥıķıñlar bir şamallab kelay, dedilar. Ĥub bolĥay, deb zambarga salıb kotarıb alıb ĥıķdık. Musa Ĥan Tura degan oĥullarını taşķı mihmanĥânalarını saĥnıĥa¹³⁹ kotarıb alıb bardılar. Musa Ĥan Tura’ĥa karab aydılar: Şul havliñni menga berasınmu, dedilar. Ĥub bolĥay ba-cân-ı dil berdim, dedilar. Hast(i) pîrimiz mubârak ĥaşşaları bilan ĥızib korsatıb aydılar ki: Men vafat kılsam şu yerga ĥoyıñızlar, deb iltifât kıldılar. Yana iltifât kılıb aydılar ki: kotarıñlar [41a] meni, dedilar. Kotarıb özlarını taşķı ‘imâratlarıĥa alıb keldik, şu yerde bir pas tavaĥķuf kılıb turub aydılar ki: Şu yar köp pak cay ekan namaz-ı canâzamni şu yerda okunlar deb iltifât kıldılar. U zât-ı şarifni beş onta yahşî atları ham bar erdi. Bâz miraĥur¹⁴⁰larını çaĥırıp aydılar ki: Ey miraĥurlar atlarını yem ot bermay ĥantarıb ĥoyuñlar, şûfilar ta(h!)ziyaga ĥabar berganı minurlar, deb iltifât kılıb icgarıĥa kirib kettilar. Uylamagan(?) şûfilar nima vâķı‘a ekan, deb yıĥlaştılar. Menga aytĥan va‘daları boldı, nima vâķı‘a bolur ekan, deb darvâzani taĥide uĥlamay turub erdim. Yarım kiĥede ĥızmatkar [41b] aĥ çaşları köze alıb suĥa ĥıķtı, aĥ çaşdın sordım ki: Pîrimiz ĥalay yahşimilär, dedim. Aĥ çaş: *Alĥamdulillâh*, namaz-ı tahaccüd oĥub turubdurlar, deb kirib ketti. Yana bir sâ‘attin keyin aĥ çaş yügürüb ĥıķıb aydı ki: Pîrim lahazraĥ boldılar sizni yoklab çaĥır, dedilar. Tez kirin, dedi. Derĥal kirdim selam berdim, ‘aleyke aldılar. Mubârak

¹³⁹ Aşl-1 metinde: saĥnıĥa

¹⁴⁰ Aşl-1 metinde: meraĥur

qollarını uşlab ziyārat qılıb közimga sürtdim menga karab aydılar ki: *Bāreckallāh* botam, kemāl tab, saña haşşāmni ve destārımni berdim. Başımni uşlab turğın, dedilar, Hüb bolğay, deb mubārak başlarını uşlab talqın aytıb turdum. U zāt-ı şarif ham kalima-i şahādat aytıb turub can-ı be-hağ teslim qıldılar. [42a] رَجَعُونَ إِلَيْهِ وَإِنَّا¹⁴¹ vafat qılğanlarıdın keyin pīrzādalar ve halīfa şūfilar andın keyin habar tapıb kirdilar. Haligi qantarğan atlarını mindirib habarga har tarafga yubardılar. Mundağ karāmatları bar erdi. *Alḥamdulillāh*, ul āḥir ‘ömürlarıda du‘alarını aldım. Yana ‘amrlarını tutub özüm yuvub öz qolım bilan qoydum, dedilar. Yana on yetti gün qabirlarıda yatdım, pasbanlıq qılıb bir kün başārat berdilar ki: Botam, barıñ cayıñızga, şūfılarga ta‘lim u tavaccüh qılıñ, deb. Cayımızga kelib haç qayağqa barmay ādamlarga qoşulmay yatıb aldım. Ādamlar köp kelaverdi. Fikr qılıb özimga aydım ki: Men özim resvā erdim. Bu ādamlarını ham resvā [42b] qılayın mu deb Buḥaray-ı Şarif’ga Hast(i) Bahāuddīn pīrimizni ziyāratlarıga kettim. Barıb u zāt-ı şarifni qabirlarıda neçand kün turdum. Faqirga köp iltifātlar qıldılar. Yana iltifāt qılıb aydılar ki: Lādanlar sülukni veyran qıldı, siz botam süluk-i ḥafıga ravāc beriñ, deb du‘a berdilar. U zātını ḥizmatidin conab Dehbed’ga Maḥdum-ı¹⁴² ‘Azam’ni qabirlarıga keldim, kırk kün çille olturdum. U zāt-ı şarifdin neçand iltifatlar boldı. Yana qaytıb Miñtepa cayımızga keldim. Bāz ādamlar ḥucūm (?) qılıb kelaverdi. Öz nafsimga naşihat qılıb aydım ki: Mende haç narsa bolmasa bu ādamlarını kelişga bekibar ma‘zur bolub şarmanda-i dünyā ve aḥirat bolmayın, [43a] deb qaşd-ı ziyārat ān-Ḥazrat Şallallāhu ‘Aleyhī ve Sallam qıldım. Ğıza toğrısın kasb qılıb uç çaksa talqan qılıb qurcinga saldım. Az-barāy ḥaluğ-ı istibrā bir köziga kesak ham aldım. Bir kiçede yolğa ravāne boldım. Neçand fırsat yol yürüb deryāni boyı manbayıga bardım. Oşal yarga barganda kesagim edā boldı. Emdi kesakni ‘ilacını nima qılurmen, deb fikr qılıb andişa bilan yatıb erdim. Bir ādam aytadurlar ki: Ey botam, hüb ādab bilan yürgin ādabni cayga emdi qıldın, dedilar. Uygansam tüşüm ekan

¹⁴¹ Aşl-ı metinde: Er-rāciūñ

¹⁴² Aşl-ı metinde: maqtūm

özimga naşihat kılib aydım ki: Ey devāna nasīb bolsa daryādın otursan ān-Ḥazrat Şallallāhu ‘Aleyhī ve Sallam’ni mubārak qadamları [43b] tekkan ve közları tüşgan yerga barursen be-adablik emasmu ki oşande pak caydın kesak alıb öziña tutsan, deb ikki tañgaga turfaq alıb, kesak kılib qurcinga salıb kemaga tüşüb deryādın ottum. Cidde-i mubārak bardım, andın conab Makka-i Mu‘azzama’ga kirdim. Makka’ni tavaf etib bir ay istikāmet kılib turdım. Andın Madine-i Münavvara’ga bardım, Ravza-i Mubārak’de uç ay istikāmat kıldım. ān-Ḥazrat Şallallāhu ‘Aleyhī ve Sallam’din başārat boldı ki: Ey botam, sizga icāzat berdik. Barıb ḥalkğa ‘amr-i ma‘ruf kılib dā‘vat kılıñ, dedilar. Ḥub bolğay, deb Cunāb-ı Makka-i Mu‘azzama’ga keldim. ‘Arafāt kılib farzını bacā kelturdım. *Alḥamdulillāh* Ḥudā [44a] nasīb etti. Bāz Miñtepa cayımgı keldim. Pīrimizni iltifatlarıga qabul kılmay. Hast(i) Bahāuddīn pīrimizni iltifatlarıga ham unamay ān-Ḥazrat Şallallāhu ‘Aleyhī ve Sallam’ni iltifatları bilan ḥalkğa ‘amr-i ma‘ruf kılib qol alıb tavba berdim, dedilar.

Bāz iltifāt kılib birādarlarga naşihat kılib aydılar ki: Ḥazır boluñlar bir cāhil eşānlar paydā boldı. Eşānlıqını mīraş kılib alıbtı. Bir lādan at birsı aña ḥalīfa nam qoyubtı. Ḥudādın iltifāt bolmay, arvāḥ-ı ṭayyibalardın başārat tapmay, özica iş tutgan ḥudrūy¹⁴³lardın qaçmaq kerak. Çarā ki ān-Ḥazrat Şallallāhu ‘Aleyhī ve Sallam iltifāt kılib aytıbdurlar ki: *مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ*¹⁴⁴ debdurlar, deb yār u birādarlarga köp naşihat kıldılar. Hast(i) pīrimizni mubārak ağızlarıdın bu ḥikāyani eşitib men kemīne qalam sürüb bittim. [44b] Pīrimiz öz pīrlarını ḥārıq-ı ‘ādatlarını kılgan ḥizmatlarını ayttilar, eşitib bittim tamam boldı. Emdi yikçi pīrimizni¹⁴⁵ özlerini kaşf-i karāmatlarını ve ḥārıq-ı‘ādatlarını şūfıların sorab eşitganımını bitadurmen *inşā’Allāh*.

Naqlast ki: Pīrimizni Muḥammad ‘Umar Ḥacı degan bir şūfıları bar erdi. Aydı ki: Ey birādarlar, pīrimiz bir ḥārıq-ı ‘ādatları ve karāmatlarını sizlarga aytıb

¹⁴³ Aşl-ı metinde: ḥodru

¹⁴⁴ Hadis-i şerif

¹⁴⁵ Aşl-ı metinde: ferimizni

beray, dedi. Hüb bolğay ayttıñ, dedik. Ayttı ki: Pîrimiz bir katta miħmanhâna salar boldılar. Ustalarğa buyurub devâlinı urub bitkazdılar. Pîrimiz duradğâr ustalarını çağırıp aydılar: Şul miħmânĥânani ĥarılık kılib yapıb barsañızlar, dedilar. Hüb bolğay, deb ĥarı(?) yağaçlarını kesib fiçib tayâr kıldılar. Ustalar ĥarını ‘imâratğa çıkaramız, deb olçasalar ki yarim kulaç kam [45a] keldi. Ustalar köp ĥicâlet bolub âadamlarını içida şarmısar boldı. Bu ĥabar hast(i) pîrimizğa yetti. Ustalarını çağırıp aydılar: Ey ustalar, ĥarını ‘imâratğa olçab kessañlar bolmasmıdı, olçamay kalta kasgançe, dedilar. Usta aydı ki: Men kasgan emas erdim; şâkirdim kasgan ekan, dedi. Pîrimiz iltifât kılib aydılar ki: Bugün qoyuñlar ĥarını irteğa çıkarınlar, dedilar. Ustalar ĥicâlat bolub qayıtıb kettılar. Pîrimiz ertasi namâz-ı işraqdın¹⁴⁶ keyin barıb ĥarını körüb mubârak ĥaşşaları bilan kulaçladılar. Ustalarını çağırıp aydılar ki: Ey ustalar, bul ĥarılarnıñ uzun ekanku ġalat olçab sizlar [45b] kutarıñlar, dedilar ve befarmân-ı ileyhi pîrimizni karâmatları bilan ĥarı devalğa minib har tarafdın bir karışdın âşıb qaldı. Bu sırnı hamma âadamlar yığı sığı kıldılar. Ustalar pîrimizni mubârak ayağlarına yıkılıb tavba-i tazaru¹⁴⁷ kılib küb yığladılar. Pîrimiz iltifât kılib bâz aydılar ki: Ey ustalar dillariñni çalgıtmañlar oşal ĥarı uzun ekan, adaşıb ölçgan ekansızlar. Emdi, bir yerga barıb ‘imâret kılsañızlar âğahlık bilan kılıñızlar. Biravni yağaçnı kalta kesib âvâre kıılmañızlar, deb iltifât kılib keldilar, dedi. Bu hikâyani mazkür Muħammad ‘Umar Hâcı’dın eşitib qalam sürüb kağazğa bittim.

[46a] Naqlast ki: Bir Mulla Muħammad ‘Umar degan birâdarimiz bar erdi. Özi parhîzkar-ı rast kul ve rast-güy erdi. Pîrimizdin naql kılib aydı ki: Oş’nı kün curuş tarafıda Gökbil (Kavkabil) degan cay bar erdi. U yerde pîrimizni ihlasmend müridları bolar erdi. Bu âadamlarını buvay-ı buva kalanları ham otub mascid kilğan emas erdi. U âadamlar maşlahat kılibdurlar. Pîrimiz alıb kelib mascid kıldurub olurmız, deb katta kiçik hammaları cam^c bolub pîrimizni ĥizmatlarığa keldilar. Pîrimizni ziyârat kılib aydılar ki: Bizğa bir mascid kılib barsañız, bala çakalarımıznı

¹⁴⁶ Aşl-1 metinde: ‘ işrakdın

¹⁴⁷ Aşl-1 metinde: t zerħ

maktabga berib özimiz beş vaqt namaz u namaz-ı cum‘anı cam‘ bolub oqub tursaq, dedilar. Pīrimiz ħub yahşī bolur, men fātiha berāy barıb, mascid qılıb alıñlar, dedilar. [46b] Haligi lādan-ı illat şūfilar aydı ki: Öziñiz barıb, mascid qılıb birmesañız; namaz oqumaymız, dedilar. Pīrimiz aydılar ki: *Ne‘uzu billāh*, undağ demañlar ki ħaṭāğa ketasızlar, dedilar. Bir niçe birādarlar bilan turub erdik, ħalvatga çıqıb aydılar ki: Bu lādanlarga barıb mascid qurıb bermesak, ħaṭāğa ketsa ham ihtimāl deb, haligi ādamlarnı çağırıp; barınlar, cevāb sizlarga, Ĥudā ħahlasa, barıb mascid salıb berurmız sizlarga, deb cavāb berdilar. Bir kün saħarda eşaknı minib conab, çāştgahda¹⁴⁸ mascid qılardurğan yerga yettilar. Şul ħanaķah-ı şarifdin mascid qılardurğan yerni ortası toquz fersaħ kelur erdi. U yaħ bu yaħķa karasalar ki haç caydın terak kisişni imkānı yoħ. Bir bulaķnı başı carda beş tūf terak [47a] turubdur. Tiraknı körüb aydılar ki: U terak ķandaķ terak, dedilar. Şūfilar aydı ki: U terak mezar tagide bir bolak ham bar, dedi. Ĥayr yuruñlar bolmasa deb irtasi teraknı tagiga bardılar. Teraknı tagidagi bulaķnı körselar ki ādamlar alsa akmay qalur. Mallarnı sigan sīdukları ham koşulub turur ekan. Hast(i) pīrimiz aydılar ki: Ey şūfilar ketman, balta, teşa alıb keliñlar. Masciddin ham bu havuznı dahi darda qılıb tüzatış bizga lāzım ekan, dedilar. U bulaķnı dah darda qılışga haç çāre yoħ erdi. Çarā ki hammasi ğazem taş erdi. Ķani azamatlar çafiñlar, dedilar. Kıtman balta bilan çaftılar. Be-fermān-ı ilāhī taşlar köcüb çıkavardi. Bir pasda dah darda qılıb [47b] arçadın çarçup lab quydılar. Kanı emdi teraknı kesiñlar, dedilar. Bir niçe şūfilar aydı ki: Ey taqşir bu uluğ mezār-ı kadimdin ve atā buvamızdın beri ihlaş qılıb kelganımız kesişimiz ķandaķ bolur ekan, dedi. Hast(i) pīrimiz aydılar ki: Bu azizdin kayıb turubmen özlari be-parhiz fāsıķ ekan. Eger be-parhiz fāsıķ bolmasa erdi sizlernı tüşleriñızda korkutub bu bulaķnı tüzatturub qoyar erdi. Atā buvalarıñızga ve sizlarga ham ħaram suv içirib hammañızga zamin bolmas erdi. Şul sığınğan evliyalarıñ közümga körünse erdi. Ĥudā ħahlasa kallasini kesib taşlar erdim; kesiñlar teraknı, dedilar. Şūfilar terakni

¹⁴⁸ Aşl-ı metinde: çāştgāda

kesib bolub erdi ki bir yoğan bā-haybat [48a] yılan çıktı. Hāzrat-i Pīrimiz aydılar ki: bu yılannı kallasini kesiñlar sizlarnı ve atā buvalarıñnı ‘etiğad kılıb sığıñğan avliyāsı şul, dedilar. Şūfilar derħal çapıb taşladılar. Hāzrat-i Pīrimiz iltifāt kılıb aydılar ki: Uşbu havuznı eṭrāfını devāl kılıb üstünü yapuş lāzım ekan. Çarā ki mal, āt, tüya, koylar kelib suv içamen, deb palid kılur ekan, dedilar. Şul iltifāt kılıñan vaḫtlarıda vaḫt-i peşin erdi. Ḳanı şūfilar devalnı urub bir yola üstünü ham yapıb ketaylık, dedilar. Katta kiçik şūfilar ‘arz kıldılar ki: Ey taḫşir peşin ham boldı. Havā ham gürkürab yamğur ham yağıb kelayatıbdur. Bu yerni selları köp yamandur, barıb mascid boladurğan. [48b] Cayga barıb özimizni penağa alsak, dedilar. Hāzrat-i ‘Adīmü’l-mişāl mürşidimiz bulutga karab bir nimarse, deb mubārak haşşaları bilan işāret kıldılar. Bulut bul tarafdın otmay, başqa tarafdın otub ketti ve havuznı eṭrafını bir aylanıb aydılar ki: Keliñ şūfilar devalnı urub üstünü yapub andın keyin peşinni Ḥudā hāhlasa mascid kıladurğan cayğa çıkıb oḫurmız, dedilar. Bir sa‘atde devalnı urub ve üstünü yapub mascid kıladurğan cayğa çıksak ki hamma yerlarga yāmğur yaḫub sel yürüb aḫıbdur. Oşal selni suviga taḫāret kılıb turub erdik. Hevā açılıb aftāb çıktı. Küñga ḳarasaḳ ki ḫali ham peşin vaḫti ırte ekan bu sırnı körüb hamma ta‘accübga ḳaldılar. [49a] Ertesi Hāzrat-i Mevlāmız tüşüb bardılar. Oşal mazkūr kesilgan teraklarını alıb çıkurmız, deb hamma şūfilar ham bardılar. U ḫarılarını alıb çıkışga haç ādamni aḳlı yatmaydur. Şul mascid bilan teraknı ortası uç miñ ḳadam aşuḳraḳ kelar erdi. Oşal yerni balandlığı şundağ erdi ki, āadamlar atlık çıkışga ‘ilacın tapmay piyāde atnı yetalab çıkar erdi. Oşal keskan ḫarılarını alıb çıkaradurğan boldılar ve Hāzrat-i Pīrimiz iltifāt kılıb şūfilarğa aydılar ki: Atlarıñıznı minib keliñlar u ḫarılarını mascid kıladurğan cayga alub çıkarayluk, dedilar ve şūfilar darħal atların minib keldilar ve ba‘zı [49b] şūfilar aydılar ki: Taḫşir ‘arz uşbu hol teraḳnı alıb çıkıb bolmaydur. Bu yıl ḳoysalar ḳurub tursa yana yılga ḳılsak, dedilar. Hāzrat-i Pīr-i Mürşidimiz aydılar ki: Ey lādanlar, yana yılga ‘ömürlarıñ bar mı yokmu bilasızlarmu ḫatağa ketmañlar *الْخَيْرُ لَا يُوعَى* debdurlar. Ḳanı arḳanlarıñ bilan baḫlañlar, dedilar. Atlarıdagı bir kulaç, bir yarım kulaç arḳanlarını alıb teraḳnı baḫladılar. Hāzrat-i

Pīrimiz mubārak haşşaları bilan ħarını urub urub tartıñlar, dedilar. Bir sâ‘ atda mascid kıladurğan yerga çıqıb qaldı. Bu mazkūr ħarını uzunlıǵı sakkiz kulaç, yoǵanlıǵı bir kuçaq erdi. Oşal küni bu mazkūr beş ħarını tā peşin vaqtıǵaçe alıb çıkarıb [50a] boldılar. Hast(i) Pīrimizga ustalar ‘arz kıldı ki: Taqşir bu yerde yaǵac bolmasa Oş‘nı ortası uç farsah yol kelur. Eravada yaǵac alıb kelişi mümkin emas ve Navqatnı ham uzaǵlıǵı uç farsah kelur. Mundın ham aravada yaǵac kelişi mümkin emas. Beş ħariǵa qarab turuşımız bizni ħub emas. Bizga cavab berselar avqatdın qalmasaq, dedi. Pīr-i Mürşidimiz aydılar ki: Ey ustalar ertega ham turuñlar Ĥudā ħahlasa devalnı uraylik ħarını ham çıkaraylık Ĥudā Qādir yaǵacnı ham ħalk qılsa ‘aceb emas, dedilar. Oşal küni peşin ve ‘aşr (u) şāmnı şūfilar bilan bā-cemā‘at oqudıq. Ba‘d ez şām hamma şūfiları çaqırıp aydılar ki: Şūfilar sizlarga cevāb, cay caylarıñızga ketiñlar. [50b] Ĥudā ħahlasa irte bilan keliñlar, deb cevāb berdilar. Oşal yerde qalğan şūfilar bilan ħuftanni bā-cama‘at oqudıq. Namaz oquğan yerde bir çar deval bar erdi. Hast(i) Pīrimiz çar devalda cay namazlarını salıb ru be-kıble bolub olturub qaldılar. Başqa şūfilar hammamız har tarafga yatqalı tarqasıb kettik. Yana bir Qaratay degan şūfi ikavımız bir paslik cayga barıb namaz-ı nafıle oqup meşǵullıq¹⁴⁹ kılıb olturub erduk. Yarım keça bar erdi ki şaraqlab yaǵacnı avāzı keldi. Barsak ki anda munda har qayırdı haşaklarını içida yaǵac yatıbdur. Oşal mascidni cayıǵa çıkan sabzı giyahlarını boyı bir qarış, bir yarım qarış kelar erdi. Köp yaǵac körünmedi. Bāz caymızga kelib turduk. Yana şaraqlab [51a] yaǵacnı avāzı keldi. Nima ħikmat ekan, deb ħayran bolub yana bardık. Haç ādamnı kilganını aşarını bilmadık. Şūfilar bilan andişa kılıb aytık ki irtega deval urub ħarı çıkarar bolsa, lay qılışǵa suv yoq, qandaq kılurmız, deb fikr-i andişada erduk ki farmān-ı ilāhī bilan havā bulut bolub bir yamǵur yağdı ki hamma yerlardın sel yürüb cāri bolub aqtı. Erte bilan şūfilar yığılıb lay kılıb devalnı urub ħarını çıkardık. Hast(i) Pīrimiz ustalarga karab aydılar ki: Hov ustalar, tosunlarını ham salıñlar, dedilar. Ustalar aydı ki: Taqşir menga bir yüz, ikki yüz tosun

¹⁴⁹ Aşl-ı metinde: meşkullıq

ketadı. Bul uç tört tosun bilan iş bolurmu, dedi; amma haşaklarını içida yağac tosunlar [51b] korunmas erdi. Hast(i) Pîrimiz aydılar ki: Ustalar çıkıñlar ħarını tepasiga biz yağac uzatıb beraylık, dedilar. Ustalarını aççığı kelib yağac bolmasa bizni āvāre kılib nīmaga çıkarar ekanlar, deb ħafe bolub çıktılar. Hast(i) Pîrimiz öz mubārak ħolları bilan ikki tosunu uzatıb berdilar. Şūfilarğa qarab aydılar ki: Ķanı şūfilar ustalarga tosunlarını uzatıb berabariñlar, deb mubārak ħaşşaları ħollarıda mascidni içida ħıyam bolub turdılar. Şūfilar yağaçnı alıb berabardik yağaç yetib artıb ħaldı. Ustalar aydı ki: yağaç yetib boldı. Ħāzrat-i Pîrimiz iltifāt kılib aydılar ki: sizlar ħaramzāderak usta ekansızlar vese(?) [52a] kılış sizlarga melal kelse ham ‘aceb emas. Yağaçnı ħalınrak salsañlar vesega(?) ham nef̄ bar, dedilar. Ustalar alıb salaverdi. Şundağ ħalın boldı ki bir niçe cayga vese(?) ham ħācet bolmay ħaldı. Bul vāqı‘alarını körüb u mürid-i muħlişlarını ‘etiħadları ziyāde boldı; amma ustalar mastar bolub köp ħıcılga ħaldı. Kıçesi ustalar vese(?) kılib irte bilan burya ħamış turfağını salıb vaqti peşinde boldı. Bul mazkūr havz¹⁵⁰ mascidni bināsi tört künde tamam boldı; amma ħanaħānı uzunlığı altı kulaç ve eni beş kulaç erdi ve eyvānını uzunlığı yetti ħulaç ve eni altı ħulaç erdi. Bul mazkūr ħānaħah masciddin conab Ķırħħol degan matarlığa keldük ve anda Uç bay ve ‘Alday degan [52b] bir camā‘a bar erdi. Alarını ortasında bir kuduħları ham bar erdi. U ħuduħdın har kim fark kılmay ħolını yumay har ħıl¹⁵¹ uduşnı salıb suv alar erdi. Atrafğa tökülğan suvlarını mallar içib köp palid kılgan erdi. U palid sulardın ham sarħıb ħuduħğa tüşer erdi. Ħāzrat-i Pîrimiz kelayatıb ħuduħğa közları tüşüb eşaklarını başını tartıb turub aydılar ki: Şul ħuduħdın şu içgan ādamlarını aytıb keliñlar, dedilar. Bir ādam barıb aytıb keldi. U ādamlardın Hast(i) Pîrimiz soradılar ki: Bul ħuduħnı kavlab suv içganlarıña niçe yıl boldı. U ādamlar ayttı ki: Otuz kırħ yıl boldı, dedi. Hast(i) Pîrimiz aydılar ki: Ķuduħ bul türüşide ħaram bolur dah darde bolmasa közeni ħükmi dah bolur. Közega [53a] sahl-i nā-pak narsa tüşse ħaram bolur. Ħaramnı ħalal ‘etiħad kılsa kişi ħaħāğa ketar. Munı ħaramlığını bilmasdın

¹⁵⁰ Aşl-1 metinde: hevz

¹⁵¹ Aşl-1 metinde: kıl

sahvân şahârat kılib içgan bolsañlar tavba kılib namazlarıñı kıayıb oğub ve rûzeleriñni kıazâsını tutunlar. Mundağ kılmasınlar kıabâhat bolur, dedilar. Şûfılarga karab aydılar ki: Şunu haramlığını bilib turub tuzatmay ketsak câhilni ve bağıllarını kıatarıda¹⁵² baş kotarsak ‘acab emas. Çarâ ki mü‘min¹⁵³ birâdar, mü‘min mü‘min birbiriga ziyânını revâ körüş dürüs(t) emas. Ketman, teşe baltanı alıb keliñlar, deb şûfılarını buyurdılar. Reca tartıb olçadılar. Har kıanatı on altı gazdin altmış tört gaz keldi. Şûfılarını buyurub kıavlattılar. Çukurlığı [53b] yigirmi gazga yetib erdi ki fermân-ı ilâhî bilen suv çıқты. Oşal suv çıkan yerni olçattılar. Har kıanatı on gazdin, kırık gaz keldi. Suv kıaynab çıkaverdi, heş feş deb conagünçe suv âdam boyı keldi. Hast(i) pîrimiz iltifât kılib aydılar ki: Emdi bu suv şari‘atga toğrı boldı. Emdi içişlarıñ hâlal, dedilar. Bu mazkûr mascid havzını hikâyalarını mazkûr Mulla Muğammad ‘Umar’dın eşitib kıalam sürüb bittim. Andın conab Atabek Hâlıfa degan dikiga (!) kelib kıondılar. Namaz-ı ‘aşrını oğub ta namaz-ı şâmğa day hâlka olturdılar. Namaz-ı şâmını oğub bir hücre¹⁵⁴ga kirib olturdular ki bir ‘Arab Devâna degan şûfılarını bar erdi. U âdam dâim mal bağar erdi. Bir sâ‘at maldın acrab bir yerga beralmas erdi. Darğal aydılar ki: ‘Arab cindini çağrınılar, dedilar. Şûfılarını aydı ki: ‘Arab Devâna [54a] Mintepa’de kıalğan, kelgan emas, dedi. Bâz Hast(i) pîrimiz aydılar ki: Köçede kelib turubdur, alıb kiriñlar, dedilar. Şûfılarını çıksalar ki köçede turubdur, alıb kirdilar. ‘Arab devâna yügürüb kelib körüşüb ziyârat kııldı. Hast(i) Pîrimiz ‘Arab devânaga karab aydılar ki: Kıâfirbaşını daraside namaz-ı ‘aşrdın keçrak namaz-ı şâmın ilğarrağ ikki âdamını körüb hıub kıorğdınmu ‘etiğâdını muğkam kıılmasağ erdi. oşa ikkavı kıarağçı erdi. Atını alıb öziñni daryâğa taşlar erdi. Tavba kıılğın, seni kim kelsin, dedi. Mundın nârı be-icâzet bir yağğa barmagın, dedilar. Hıub boladı tavba kııldım, dedi. Mazkûr ‘Arab Devâna’din bir hılvatga çıkarıb şûfılarını sordığ ki: [54b] Nima vâkı‘a boldı ki hast(i) pîrimiz sizga mundağ, dedilar. ‘Arab

¹⁵² Aşl-1 metinde: hâtarıda

¹⁵³ Aşl-1 metinde: mü‘min

¹⁵⁴ Aşl-1 metinde: hücre”

Şūfī aydı ki: Pīrimni sağınıb turalmay körüb kelay deb cunādım. Kāfirbaşını darasiga namaz-ı şāmda kelib erdim ki ikki ādam kelaverdi. Qarasam ki: fi‘li buzukrak ādamlar, özimni öldürub ātumni alsa balalarım emdi yetim qalur ekan deb könlümga keldi. Küstā(h)lıq qılıb pīrimga ‘arz kıldım ki: Emdi pīr bolsañız küçüñizni körsatiñ, avval Hūdā, qalmışı pīrim sizga takiyya kıldım, ya hācet-bararım¹⁵⁵ meded qılıñ, deb ketaverdim. Dilimga bir kuvvet paydā boldı ki zerre havf qorqış dilimde qal(ma)dı. Haligi atlıqlarga yaqın yatıb erdim. Atlarını başını tartıb toqtab(tohtab) turub arqasıga qarab qacıb bir cılğağa kirib ketti *alḥamdülillah*. [55a] Ulardın sağ u salāmet qutulub pīrimni ḥizmatlariga keldim. Hast(i) pīrimiz meni çağırıp oşal otgan vāqı‘alarını ayttılar; amma mundın başqa ham sır gablar köp bitib adā qılıb bolmaydı, dedi. Andın conab Miñtepa‘ga keldik. Bu ḥikāyalarını mazkūr ‘Arab Şūfī‘din eşitib men kemīne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Yusuf ‘Ali Devāna degan birādarimiz bar erdi. Evvel vaqtda oşal aşfaz erdi. Bir kün pīrimizni bir ḥārık-ı‘ādetlarım naql qılıb aydı ki: Mazkūr Gökbił‘dağı mascidga barganlarıda gürünç, nan alınlr, dedilar. Hüb bolğay, deb bir qorcınnan yana bir qorcınga gürünç aldık. Oşal mazkūr mascidga barganda har kün tört yüz, beş yüz ādam kelur erdi. Şul ādamlarga har kün şilan qılıb berur [55b] erdik. Tört künga day hakazā şundağ boldı. Masciddin cunaşda kurasak ki gürünç nannı yarımı turubdur. Qırqkoldagi dah darda qılıñan ḥavzda ikki kün turdık. U yerde ham qançe şilan qılıb berdık. U yerde ham gürünç nan arttı. Artgan gürünç nannı bāz Miñtepa‘dağı ḥanqahğa alıb keldik. Muñdın başqa ham ḥārık-ı‘ādetları köp, bitgan bilan tamam bolmaydı. Bu ḥikāyani mazkūr Yusuf Ali Şūfī aşfazdın eşitib men kemīne bittim.

Naqlast ki: Hast(i) Pīrimiz Mulla Ahmad Ali Şūfī degan şūfīlari bar erdi. Keça kündüz ḥizmatlaride kāim erdi. Mazkūr şūfī aydı ki: Bir küni hast(i) pīrimiz bilan Quvaga Hācım Pādşāhnın qadamcaylariga ziyāratga bardık. Erte [56a] bilan

¹⁵⁵ Aşl-1 metinde: barārırım

halkanı içida tikke turub yana olturdılar. Ba‘d ez halk be-adabâne sordım ki: Taşır sabab nima turub ketib yana olturdılar? Hast(i) pîrimiz iltifât kılib ayttilar ki: Mağbaradin ikki ‘aziz çıqıb keldilar; turub muşāfaha kılışdık, qarasam ki halkada turub ekanmen yana olturdım. Mazkūr ‘azizlarını bāz halkada ‘arz kıldılar ki: Bir merd yoq ki daşqazan āsīb Hūdāyı kılib du‘ay-ı takbir kılib tursa bizni haqqımızga, dedilar. İknün(inçünün) bir aşkāne(aşhane) salıb aña daşqazan qurub Quvadagi şūfıların hāt-m-i hācega buyursak Hūdā hahlasa bu zāt-ı şarif ‘azizlarını haqlarına du‘ay-ı takbir kılib türse bolur ekan, dedilar. Oşal küni darhal āşkāna(aşhane)ga taraddüd kıldılar. Ba‘d az peşin [56b] ‘Arab devāna degan bir şūfıların buyurdılar ki: Miñtepa‘dın ikki ikki arava qamış yüklab alıb keliñlar, deb; hūb bolğay, deb conab ketti. Oşal küni huftanı oqub turub erdük ki ikki arava qamış yüklab yetib keldilar. Mazkūr ‘Arab devānadin soradım ki: Miñtepa‘ga ne vaqtide yettiñiz. Ayttilar ki: namaz-ı ‘aşda yettim, tā arava tapıb yüklagünce huftağa ezān¹⁵⁶ ayttı. Darhal huftan oqudik. Oşal hinde şamal-i qarboran bolub turub erdi. Şundağ qarangu erdi ki birav biravni körüb bolmas erdi. Yā pîrim madad kıliñ, deb yolğa tüştüm. Bir vaqtgā közimni açıb qarasam ki bir darvāzanı içkarısında çırağ yaquluq [57a] ādamnı şalfa(şarpa)si kelib turubdur. Hamrahlarga aytım ki: Şul ādamların yolnı soraylıq, bu yolda qışlaq yoq erdi, adaşganga oşaymız, deb kirsem siz birādarlarını kördik. Karāmat-i avliyā haq ekan, deb köp yıgladılar. Şul mazkūr şūfılar qamış alıb kelgan Miñtepa bilan qovanın ortası ikki yarım farsağ yol erdi. Hāzrat-i Pîrimiz iltifāt kılib aydılar ki: Bul vaqtdaki şūfılar ham zor, pîrlarını aravaga koşub qamçılıb keladı, deb iltifāt kıldılar. İkki künde qadamcayga āşkāne(aşhane) salıb daşqazan qurdılar ve yana pençsenbe, cum‘a hāt-m kılib şilan kılib savābını şul ‘azizlarga bağışlab turuñızlar, deb iltifāt kılib qayıb Miñtepa caylarına keldilar, dedi. Bu mazkūr hikāyani Mulla Aħmad ‘Ali Şūfı‘din men kemine qalam sürüb eşitib bittim.

---

¹⁵⁶ Aşl-ı metinde: ezan

[57b] Ey yāranlar maḳām tabḳan zatlarga şundağ işlar ham boladimu, deb şak kılıb bolmaydur. Çarā ki Nafaḫātü'l-Üns¹⁵⁷de aytıbdurlar ki: Hirat'da Abu 'Abdullah degan şayḫ bar ekan. 'İd-i ḳurban oḳuydurğan kün bir müridlariga aytıbdurlar ki Makka'ga bargın, falan aziz bar, falan filan gafni aytıb darḫal kelgin, dedilar. Men bir ayağımni kotarıb yerga ḳoydum. Özimni Makka'da kördim. Haligi ādamga pīrimni payāmını yetgüzib aytım. Yana men könlümga kelturub aydım ki: Bu kün 'Arafat ekan munçalıg keldim, 'Arafat kılıb ketayın, dedim. Haligi şayḫ aydı ki: Hov şūfi, pīriñni söziga ḫilaf ḳılma; eger ḫilaf kılıb hac kılıb ketay diseñ uç ayda pīriñni ḫizmatiga yetasın, dediler. Bāz kaytıb pīş ez namaz pīrimni ḫizmatiga keldim, debdur.

Naḳlast ki: Ḥazrat-i pīr-i mürşidimizni bir 'Abd-i Ḳayyum Şūfi degan bazarçıları bar erdi. Ḥanakahğa pista, muyiz(mayiz), ḳand (u) ḳandalet alıb kelar erdi. U şūfini dāim ḫizmati şul erdi. Hast(i) Pīrimiz bir küni 'Abd-i Ḳayyum Şūfi degan bazarçını ḫuftandin keyin aş ḳoyğalı çıkıb yatıb erdilar. Mazkūr şūfini çağırıp şafalaḳ bilan bir urdılar. Muḫammad 'Azim Şūfi ve Ḥal Murad Şūfi ḫuzūrunda aydılar ki: Ey şūfi, nima uçun 'Asāka bazarıdın keç çıkıb tört tarafga ketaturğan yolda bir ḫarafı Niyāzbatur barādurğan ve bir ḫarafı Aravan baradurğan [58a] ve bir ḫarafı Miñtepa baradurğan ve bir ḫarafı 'Asāka baradurğan yolınıñ ortasında bir cılıgda ḳorḳub çahar ḫarafga ḳaradıñ kördiñ mü? Oşal cayda ḳaraḳçı bar erdi. U ḳaraḳçını ḳulağığa köp atnı düpüri kelgandın bolub ḳorḳub bekinib ḳaldı. Ularnı diliga Ḥudā mundağ vahima salmasa erdi seni helāk ḳılır erdi. Bul safardin keyin mundağ be-maḫal yürmeğın, dedilar. Andın keyin mazkūr bazarçı şūfidin sordum ki: Nima vāki'a bolub erdi ki Hast(i) pīrimiz mundağ, dedilar. Mazkūr bazarçı şūfi aydı ki: şāmni oḳub 'Asākadın çıkıb erdim. Hast(i) pīrimizni iltifat kılıb eytgan caylariga [58b] kelib erdim ki at pişkırib çahār tarafga ḳarab(karay)verdi. Nazarımga köp ādamni şalfasi(şarpa) kelgandek boldı. Ḳorḳub aytım ki Ḥudāya, Pākā, Parvardıgārā,

¹⁵⁷ Aşl-1 metinde: enes

öz panâhında sakla; yâ pîrim madad kılıñ, deb atnı başını tartıb este este kelaverdim. *Alḥamdülillah* haç şikast körmay esan aman keldim, dedi. Hast(i) pîrimiz¹⁵⁸ uşal yerde otgan sırlardın ḥabardar ekanlar, dedi. Bu ḥikâyani ‘Abd-i Qayyum Bazarçı’dın işitib bittim.

Naqlast ki: Hast(i) pîrimiz ḥizmatlaride Şarâb’ed-dîn Maqşûm degan şūfıları bar erdi. Hast(i) pîrimizni yaqın ḥizmatkar maḥramları erdi. Bir kün pîrimizni ḥârık-ı ‘âdat karâmatlarıdın naql kılıb aydı ki: [59a] Issıq Saraḥan erdi. Bir kün iltifat kılıb aydılar ki: Ey Maqşum, sandal kılıb ot salıb berin. Men köp savqatıp ketip yatıb men, dedilar. Ḥub bolğay, deb sandal kılıb ot salıb berdim. Yattılar, mubârak ayağlarını uşlasam ki köp savıq ekan, nima vâkı‘a ekanlığını bilmadım. Bir kün İshâk Bay degan Qaraqurğanlık bir şūfî keldi. Olturuñ mihman¹⁵⁹ḥânağa desak qabul kılmay aytur ki: Avval pîrimni köremen deydur. Hast(i) pîrimizga kelib ‘arz kıldım ki: Bir şūfî kelibdur, canâbıñızni körsem, deb mihmanḥânağa kermay turubdur. Farmayışları nima bolsa şunu kılsağ, dedim. Hast(i) pîrimiz [59b] aydılar ki: U şūfîni çakırñılar¹⁶⁰ kirsun, dedilar. Darḥal alıb kirdim, ḥizmatlarıga körüşüb ziyârat kıldı. Ḥaligi şūfîga qarab hast(i) pîrimiz aydılar ki: Daryânı keması lafañlab qımillağanda ḥub qorqdıñmu, bir ḥıl şūfîlar qorqğanda pîrimni tiñşerik kılıb işi bitgandın keyin aynıb ham kalar erdi, dedilar. Haligi şūfî özini urub yığlab köp tavba tazarru‘¹⁶¹ kıldı. Hast(i) pîrimiz aydılar ki: Şūfîni mihmanḥânağa alıb çıkıp dasturḥân salınlar, dedilar. Mazkûr şūfîni alıb çıkıp dasturḥân salıb soradım ki: Birâdar nima vâkı‘a otub erdi ki hast(i) pîrimiz mundağ [60a] dedilar, dedim. Mazkûr şūfî yığlab aydı ki: Toqmaq Avliyâ Atağa koyğa barıb erdik. Qoy alıb qaytib kelib kemaga tüştük. Daryânı ortasığa kelib erdik ki, kema lafañlab ğarq bolış martabaga keldi. Dilimga kelturub aydım ki: Qoyum bilan esan eman deryâdın çıksam. Şul koyını pulını yarımı pîrimga hadiya, dedim. *Alḥamdülillah* esan eman koyum bilan daryâdın çıktım. Alıb kelib

¹⁵⁸ Aşl-ı metinde: ferimiz

¹⁵⁹ Aşl-ı metinde: maḥman

¹⁶⁰ Aşl-ı metinde: ḥakırñılar

¹⁶¹ Aşl-ı metinde: tezriḥ

qoylarını sattım. Şaytān-ı vasvas qılıb dilimğa kelturdı ki: Şunca pulını pīrimizğa berasanmu? Üçten birini bersañ ham bolur, deb vasvas qıldı. Şaytānı söziğa kirib qoyını pulını üçten birini kelib erdim. Bu zāt-ı şarif pīrimizğa men na-insafnı hıyānat qılğanım ma‘lum bolub betimğa [60b] izhār qılıb aytılar. Men tavba qıldım, siz güvah¹⁶² boluñ. Minba‘d bul nā-ma‘qul çalıqnı qılmayın, deb köp yıǵladı, dedi. Bul hikāyani mazkūr Şerāb’ed-din Maqşüm’dın aşıtib men kemina qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Mazkūr Mulla ‘Ahmad ‘Ali Şūfī, hast(i) pīrimizni bir karāmatlarıdın yana aytıb beray dedi. Aydı ki: Bir Hācım pādşahnın qadamcaylarına ziyāratğa barıb erdik ki, hast(i) pīrimiz ba‘dez huftan meni çağırıp iltifat qılıb aydılar ki: Hov şūfī meni uqalab qoy, dedilar. Hüb bolǵay deb barıb uqalasam ki mubārak badanları köp esib turubdur. Be-adabāne sordım ki: Taqşir mubārak badanları esib turubdur, sabab nima, dedim. [61a] İltifat qılıb aydılar ki: Közüm uyquğa ketib men, bir tüş körüb qalıb men. Okçı degan cayda bir şūfī bar erdi. Küb ‘imāratlarını yaqşı qılğan erdi. Bir falākat basıb tamdagi hāşagıǵa ot ketti, barābare avc aldı. Haligi şūfī aydı ki: Pīrim sizğa bir yaqşı qoy hadiya madad qılıb oçurgaysız, dedi. Hudā karam qılıb oçurdı. Biz bargünçe qoyını ham alıb kelar, dedilar. Hanaqah ki qaytıb kelsak ki bir ādam zabardest bir qūynı alıb kelib turubdur. Hast(i) pīrimizni ziyārat qılıb haligi qoyını koldalañ(kondalañ) qılıb du‘a aldı. Hast(i) pīrimiz tabassüm bilan külüb menga qarab aydılar ki: ‘İmārat küyganda aytğan koy şul, dedilar. [61a] Haligi koy alıb kelgan şūfīdın bir hılvatğa çağırıp soradım ki: Bul qoyını qaçan pīrimizğa hadiya etib erdiñiz. U şūfī aydı ki keça ‘imāratmizğa bir ot ketgan erdi. Ādamlar kelib kelib köp yıǵıldı. Ot ham barabara avc aldı. Uçuruşğa haç ‘ilaç yok, qarasam ki yaqşı ‘imāratlar ham küyüb ketadurğan, dilimde aytım ki: Şul ot esan eman oça bir yaqşı koy pīrimizğa hadiya. Ya hacet barar pīrim madad qılıñ, deb turub erdim ki qollarıǵa hassā alğan egnilarıǵa cendanı kiygan hāzır bolub otnı aralab yürübdürler. Hıyal otmay oçtı bir paste ğāyib boldılar; amma hamma ādamlar otnı icide körüb bu kişini

¹⁶² Aşl-ı metinde: güva

tanıgan erdi. Halı şu yerde [62a] turub erdilar. Bu kişini tapıb ziyārat kılsağ, deb istāb birbirlarındın soraşıb tapalmay hayran bolub qaldılar, dedi. Bu hikāyani Mulla ‘Ahmad ‘Ali Şūfi’ dīn işitib men kemīne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hast(i) pīrimizni Mulla Sulṭan degan ḥaṭ bitādurğan mirzāları bar erdi. Ayttı ki: Hast(i) pīrimizni bir karamatlarını şariḥ kördüm, dedi. Küz vaḳti savuḳ erdi. Çaḳırıb aydılar ki: Ey devāna, meni ukalab qoy, dedilar. Oşal uqalañ degan vaḳtlarıda ḥuṫtan oqulğan erdi. Barıb uqalsam ki mubārak badanları çünan esibdur ki: qol ṫakat kılmaydur. Be-adabāne ‘arz kıldım ki taḳsir mubārak badanlarını uşlab bolmaydur. Issıḳnı ḥarāratidin [62b] sabab nima, dedim. Ayttılar ki: Közüm uyḳuğa barıb tüş körüb men. Sirderyā’dın nārı Bazarḳurğan degan cay bar erdi. oşa cayda bir şūfini paḫtası küyğan ekan. Otını içida aralab yürğan ekan men uyğansam tüşüm ekan, dedilar. Uşo kün uşo sa‘atni qoyğan erdim. Bir kün bir ādam keldi. Hast(i) pīrimizni ziyārat kılib mubārak qollarını öpüb köp yıḳladı. Ḥazrat-i pīrimiz haligi şūfiga qarab iltifāt kılib aydılar ki: Bu vaḳtdagi şūfilar dünyāga köp ḥırş qoygan. Pīrim küysa küysün; paḫtam küymasın, deydur; amma paḫtası be-yekbar küyüb ketsa pīrdin ham keḫadı, dedilar. Haligi mazkūr şūfi tavba tazarru¹⁶³ kılib bāz özini urub [63a] köp yıḳladı. Ḥazrat-i pīrimiz bu şūfini mihmanḥānaga alıb çıḳınlar, dedilar. Alıb çıḳıp dastarḥan saldım. Çolgalık Ziyāaddīn Maḳşum degan damla sordı ki: Hast(i) pīrimiz sizga bir niçe kināya gaplarını urdılar, fahmlāyalmadık; nima vaḳı‘a utub erdi, dedi. Haligi şūfi yıḳlab aydı ki: Men badbaḫtdin soramañlar. Meni günāhım köp, meni be-adabligimni pīrim bilib izḥār kıldılar. Bazarḳurğan degan cayda bir baynı ḡozasını ekib erdim. Köp yaḫşī bolub erdi. Bu mazkūr ḡozadin otuz çarık paḫta menga tikkan erdi. Bir katta tam uyga kirgüzib qoyub erdim. İşik şamāl yamḡur erdi. Birazgina ıssıḳ kılib içayın, deb mazkūr paḫtani [63b] aldığa kirib otḳaladım. Azgina ıssıḳ kılib, içib çıḳıb kettim. Birmunça qavın ham ekkan erdim. Oşa qavın başığa bardım. Balalarga ayttım ki sizlar barıb paḫtani aldı da yatıñlar.

¹⁶³ Aşl-ı metinde: tezriḥ

Men bu yerde turayın deb balalarını yubardım. Oşal vaqtdə huftan keçraq erdi. Bir sâ'at turub erdim ki bir köp şavkımnı(şavkınnı) avâzı keldi. Havluqıb yügürüb barsam ki âdam köp yığılıbdur. Haligi otdın pahtaga çaçragan(şaçragan) ekan. Pahta lavullab küyüb ketib yatıbdur. Haç oçuruşnı imkânı yok. Mal aççığı gâliblik kılib pahta aldığa yügürüb barıb aydım ki: Yâ Yikçi Hâlîfa pîrim madad kılib pahtamni oçurub bergaysız bu dünyâda dastgirlik [64a] kılalmasañız, âhıratde qaydaq(қандақ dastgirlik kılursız, deb etagimni kotarıb bir yılfi urub erdim ki yanıbturğan pahta oçub kaldı. Bu işga hamma âdamlar hayrân u âfarin qaldı. Hamma yığlaşib aydılar ki: Kişini pîri bolsa şundağ bolsa dünyâda ham mundağ dastgirlik kılsa deb yığlaşib hammaları 'etiğâdını tam kılib pîrimni hizmetlariga kelmaççı bolub qaldılar. Oşal pahtani tepasidin kuyganlarını sıdırıb aldım. İrte bilan pahtani tartsam ki yigirmi altı çarık keldi, tört çariki kuyubdur. Sizlar bilmadıñızlar. Mazkür meni be-adab rüsvâlıgımnı kinâye kılib menga aydılar, deb puşayman kılib köp yığladı. Bu mazkür hikâyani Mulla Sulţân'dın ve Ziyâ'ed-dîn Maqşum'dın¹⁶⁴ eşitib men kemîne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hast(i) pîrimizni hizmetlarıda Mulla Muğammad 'Azîm degan gâzneçileri bar erdi. Mazkür gâzneçi naql kılib aydı ki: Ey birâdarlar, men pîrimdin bir sır kördüm. Sizlarga aytıb beray dedi, ayttı ki: Sünbüle vaqti erdi, yarım keça bar erdi ki: Hast(i) pîrimiz meni çağırıb aydılar ki: Hov şüfi, ot qalañ savqatıb ketayatıb men, dedilar. Darğal ot qaladım, tahârat kılib kelib namâz-ı tahaccüd oqudılar. Ba' d az namaz-ı tahaccüd kelib otğa olturdılar.¹⁶⁵ Mubârak rankları sarğâyıb bezgakdek titrab turubdurlar. Be-adabâne [65a] sordım ki: Taqşîr bezgak tuttımı köp qaltırab turubtilar, dedim. Aydılar ki: Men bezgak bolganım yok, uqlab tüş körüb kalıb men. Yoldaş Bay degan bir bağış şüfi bar erdi. Uyı Kergar kışlaqni etagide erdi. Şul şüfi mendin fâtiha alıb Qaşkar'ğa savdağa ketgan erdi. Savda kılib qayıtıb kelib Toñbarun degan davanda keçası qar basıb qalıbdur. Mazkür şüfini üstidağı qarlarını açıb yürgan

¹⁶⁴ Aşl-ı metinde: maqşum

¹⁶⁵ Şu yerde metinden iki qatâr uçurulgan

ekan men. Uygansam, tüşüm ekan qarasam hamma yağım köp savqatıb qalıbdur. Binābarin sizga otqalab beriñ dedim, dedilar. Bu işga fahmim yetmey hayran bolub yürar erdim. Qazāra bir kün bir ādam keldi. Hast(i) pīrimizni [65b] ziyārat kılib *alḥamdülillah* sizni kördüm, deb köp yığladı. Hāzrat-i Pīrimiz haligi şūfiğa qarab aydılar ki: Hūdānı iltifātı bilan qarnı tagiden esan eman çıqdıñ bāz lādanlık kılib yolga yürmay nimaga be-yol yürdiñ. Oşa zūnı(?) pasidegi bir tūf yolğın bolmasa erdi. Ātıñ bilan tüşüb ketib mayda mayda bolur erdin. Yağşi ham bir ādam kelib ayağıñnı üzeñidin çıkarıb yubardı. Ayağıñnı üzeñidin çıkarıb yubarmasa erdi. Köp rasvā bolur erdin, köp kelle-i ḥam aqlıñ pas şūfi ekansen. Mundın nārı öziñçe be-yol yürüb be-adablık kılmagın, dedilar. U mazkūr şūfi köp yığlab pīrim sizni karāmatiñiz bilan *alḥamdülillah* tirik keldim. Bolmasa men ölgan ādam erdim, tavba kıldım, [66a] deb köp yığladı. Mazkūr şūfini eşikka alıb çıkıb sordım ki: Hast(i) pīrimiz sizga mundağ, dedilar. Nima vaqı‘ a otub erdi. Menga aytıb beriñ, dedim. Haligi şūfi aydı ki Kaşkar barıb qoy alıb qaytıb kelib yatıb erdim.

Tüñ barun degan devandın aşıb bir paslıqğa kelib yatıb erdim; amma oşal ḥında qar uçqunlab turğan erdi. Köp çarçagan ekanmen, kigizni yaqıb uqlab(uḥlab) qalıbmen, bir vaqtga uygansam ki: haç kımillab bolmaydur. Qar basıb qalıbdur. Barabara demim qaytıb kelayatıbdur. Dilinga kelturub aydım ki: Attāñ, emdi ölür ekanmen. Ya ḥācat-barar yikçi pīrim madad kılıñ, dedim. Bir past turub erdim ki bir tarafdın qar tişilib şamāl [66b] kirdi. *Alḥamdülillah* demimni raslab aldım. Oşa teşikka qarab qarnı tartıb cilib cilib çıkaverdim. Hıla fırsatdın keyin qarnı tepasiga çıkıb aldım. Qarasam vaqt-i namaz bolubdur. Yatgan yerimge sarāsab kılsam ki paslik cay ekan şemal qarlarını uçurub kelib üstimge yığıb taşlabdur. Qarga qarasam taḥmīnan qalınlığı altı qarış kelur. U qarnı tagiden haç çıkışnı imkānı yoq erdi. Hūdānı iltifātı, pīrimni karāmatları bilan çıktım, dedi. At, qoylarğa qarasam ki tağlarını can bādirlarığa çıkıb ketibdur. Ādam barmıkin, deb baraverdim. Qarlarga batıb köp kınalıb bir küncakdın tört uynı tapıb [67a] oşa yerde otğa ısınıb āram aldım. oşa qoylarını hammasini şul ādamğa tabşurdım. Bir at tapıb berdi. Katta yolğa

yürmay be-yol minib kelaverdim. Kelib kelib bir zavğa keldim. Zavni pasi¹⁶⁶ bilan evvel Hudā qalmışı pīrim madad qılğaysız deb kelib yatıb erdim. Bırağ atnı ayağı tayrılıb sıyrılıb tüşüb ketaverdim. Bir yolğın keldi. oşa yolğınını yā pīrim, deb uşlab turub qaldım. Qarasam ki atnı uzañisiga ayağım kirib qabtı(qalıbtı). Menga asılıb at ham turub qaldı. Emdi qolum talıb yulğındın çıqışğa kelib erdi ki haligi zavni tepasidin bir ādam hāzır bolub kelib ayağımını üzañidin [67b] çıkarıb yubardı. At şavilğaniçe yumalanıb tüşüb ketti *alḥamdülillah* esan eman zavni tepasiga çıktım. Zavni tekiga qarasam ki köz yetmaydı köñlümga keldi ki; at mayda mayda bolub ketgandır. Atdın ham ayrıldım, deb ketaverdim. Nārağ(narırağ) barıb qarasam ki at zavni tagide körünüb turubdur. Bir caynı tapıb atnı aldığa tüşdüm. Atğa qarasam ki haç cayıga ziyan tikmabdur. *Alḥamdülillah*, Hudāya şükür, bul ham bolsa pīrimni karāmati deb atğa minib kelaverdim. Toğrı uyumga kelib erte bilan pīrimni ḥizmatlariga keldim. Hamma otgan vaki'alarını bir bir bayān qılıb aytıb berdilar. Bildim ki atnı üzañisidin ayağımını çıkarıb yibargan, ham pīrimiz ekanlar [68a] Ḥazrat-i pīrimizni be-şakk avliyā ekanlar, deb mazkūr şūfi köp yığladı, dedi. Bu mezkūr ḥikāyalarını mazkūr Muḥammad 'Aẓīm Gaznaçi'din eşitib men kemīne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Aḥmad 'Ali Şūfi degan birādarimiz bar erdi. Aydı ki: Hast(i) pīrimizni yana bir ḥarıq-ı' adatlarını kördüm. Aytıb beray, dedi. Mazkūr şūfi aydı ki: Camğal degan cayda bir Raḥīm Bek degan Qırğıznı kattakānı bar erdi. Unı bir Mullagī degan ham oğlı bar erdi. Oşa yigit kelib Ḥazrat-i pīrimizğa qol berib ketgan erdi. Yana bir kün bir yaḥşi atnı yatalab yetib keldi. Haligi atnı kündalañ qılıb hast(i) pīrimizni ziyārat kıldı. [68b] Ḥazrat-i pīrimiz mazkūr şūfini qolını uşlab tabassüm bilan külüb aydılar ki: Seni kim ayttı; ḥaram narseni ağızıga koysun, deb yana tiliñni tartıb şafālağ bilan betiña bir quyay mı, dedilar. Mazkūr şūfi tavba kıldım, deb köp yığladı. Mazkūr şūfidin bir ḥılvatga çıkarıb sordım ki: Hast(i) pīrimiz siyāsāt bilan

¹⁶⁶ Aşl-ı metinde: bisi

sizga gaf urdılar. Nima vâkı‘a otub erdi, dedim. Mazkür şüfî aydı ki: Qazārā bir kün uyda be-tab boldum. Bir ādam kelib aydı ki: Falan narsadin saña ‘arağ kılıb bersa tüzalürsen, deb ‘arağ kılıb alıb kelib berdi. ‘Arağnı ağızıma qoyğan hemān hażrat-i pīrimiz hāzır bolub aydılar ki: Ey nā-insaf, seni kim ayttı ağızıña [69a] haram narsani qoysun, deb mubārak qolları bilan tilimni burab şafālağ bilan betimga bir urdılar. Esim āvıb tahta bolub beş küngaday yatıb qalıbmen. Bırağ hast(i) pīrimiz kelib: Tur be-adab, dedilar. Közümni acsām ki qarındaş uruğ heş aqrabālar yıglaşıb turubdur. Hast(i) pīrimiz tarafiga qolumni işarat kıldım. Ata analarımız hursand bolub bir yaşşı atnı pīrimga hadiya kıldılar. Hadiya kılgan hamman tilim küyā boldı. Atā ana heş aqrabālar soraştılar ki nima vâkı‘a boldı ki tiliñ yoğ bolub be-hüş bolub qaldıñ, dedi. Men alarga aydım ki menga ‘arağ bermay kettiñlar. ‘Arağnı ağızıma qoyğan haman Min[69b]tepa‘degi hażrat-i pīrimiz kelib aydılar ki: Hov nā-insaf kim ayttı seni haram narsani ağızıga alsun deb, dedilar. Ğazab bilan tilimni burab betimga şafālağ bilan qoyub yubardılar. Binābarin be-hüş bolub qaldım. Yana hāzır bolub kelib: Tur emdi, dedilar. Bāz huşumga keldim. Hüşyar bolub közümni açıb qaragam ki sizlerni kördüm. *Alḥamdülillah* atā ana heş aqrabālarımıznı ‘etiğadı pīrimga köp ziyāde boldı. Qanı meni cunatıñlar. Pīrimni hizmatıga berayın, deb conab on kün yol yürüb kelib hast(i) pīrimizni dīdarlarıga müşarraf boldum. *Alḥamdülillah* hażrat-i pīrim meni oşa yerdeki [70a] be-adablıgimni bilib izhār kılıb ayttılar, dedi. Aḥmad ‘Ali Şüfî menga aydı ki: Bu hikāyani mazkür Mullagi degan şüfidin eşitib sizga ayttım, dedi. Bu hikāyani Aḥmad ‘Ali Şüfî‘din işitib men kemine qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Dost Ḥacı degan bir birādarimiz bar erdi. Hast(i) pīrimiz bilan hem-ḥac erdi aydı ki: Hast(i) pīrimizni bir ḥarık-ı ‘adat karamatleridin aytib beray, dedi. Aydı ki: Hast(i) pīrimiz Makka-i Mu‘azzama‘ga bardılar, andın conab Madīna-i Münavvara‘ga barıb uç ay istiğāmet¹⁶⁷ kılıb yana qayıb Makka-i Mu‘azzama‘ga keldilar. Yāqub Bek‘niñ takyaside turub erdik. Neçand fırsat be-tab boldılar. Şundağ

¹⁶⁷ Aşl-ı metinde: üstikāmet

be-tab bolub erdilar ki [70b] ʃaharat-i ʃikastga kotarib alib barar erdik. Bir kün hast(i) pīrimizdin ayrılıb ʃalur ekanmız, deb ʃafa bolub köp yıgladım. Hast(i) pīrimiz meni ʃaķırıp aydılar ki: Ey ʃūfi nimaga yıglaysız ʃorķmañ, payġambarimiz menga küb iltifat ķılġanlar ʃudā ʃāhlasa yurtımızga bararmız ķaņçe katta ʃanaķah salurmız. Yanıga madrasa ve ķārīḥāna ham ķılrurmız, dedilar. Yana iltifāt ķılıb aydılar ki: U cayda ķaņçe ḥārīķ-ıʻādet ve kaʃf ü karāmatlarını ʃudā izḥār ķıldıradı. Neġandlık mürid bolub nā-insaf münāfiķ¹⁶⁸lar yolġa kirib bir niġe kāfirlar ham müsülman bolub dinga kiradı, dedilar. Bu iltifatların eʃitib dilim ķarar tapıb menga bir ḥursandlık rūy berdi; amma men dāim yanlarıda yaķın yatar [71a] erdim. Bir kün yarım keġa bar erdi. Hama uyķuda erdi, men uyġaķ erdim ki hov nā-insaf İrisbay Baṭtal nimaga bul işni ķılırsen, deb ḥassalarını uʃlab turub ketib yana yattılar. Yanlarıga yaķın barib be-adabāne aydım ki: Taķşir kimga gaf urdılar, dedim. Aydılar ki: Men uyķusırāb özimġe gaf urubmen, dedilar. Bāz aydım ki taķşir bu sırını menga aytıb bersalar, dedim. Aydılar ki: Ḥayr, bolmasa saña aytıb beray kişiga aytma, dedilar. Ayttılar ki: Men uķlab tüş körüb ķalıbmen; tüşimde hama ʃūfilarnı naķarımđın otkazıb turgan ekanmen; oşa Miñtepaʻde Ƙut(ı)ġı Şah Mırza Dādḥānı bir İrisbay degan ḥizmatķarı bar erdi. Özi köp nā-insaf [71b] erdi. Bizga ķol barib birmunġa insafga kelgan erdi. Şūfilarnı hammasini naķarımđın bir bir otkazıb turub erdim. Mazķür İrisbay bir ḥaram narsani aġzıġa alıb turgan ekan. Hov nā-insaf deb ḥassanı ḥavala ķılıb erdim ki ķarnını teşib otub ketti, deb iltifat ķıldılar. Men kemīne oşa kün saʻatini bitib ķoyġan erdim. Miñtepa kelġandın keyin mazķür İrisbay Şūfiʻni yaķın aġa-inilarığın soradım ki: İrisbay ʃūfi nima vakıʻa bolub öldi, dedim. Aġa-inilarnı aydı ki: Beş on kün be-tab bolub erdi. Bir ādam kelib aydı ki: Sen boze iġsañ tuzalursan, deb boze keltürüb berdi. [72a] Oşa bozeni aġzıġa ķoyġan hama kāseni taşlab: Attañ, deb aydı ki: Ḥac ketġan İyikġi Pīrim kelib, ķarnıġa bir narsa bilan urdılar. Men emdi ādam bolmaymen, deb bala ġaķa ķarındaslarımıznı ʃaķırıp rızālık tiladı. Oşa

---

¹⁶⁸ Aşl-ı metinde: münāfiķ

rızâlık tilagan vaqtide yarım keça erdi. Āzan vaqti bolub erdi. Can ba-ħaq teslim kıldı, dedi. Mazkūr Ĥacı aydı ki: Bu sözni qarındaşlarıdın eşitib barıb oşa bitib koyğan ĥatimni qarasam oşa kün oşa sa‘at ekan. Ey birādarlar, be-parvā bolmañlar. Pīrimizni mundağ karāmatlarını köp körgan men, deb köp yığladı. Bu ĥikāyalarını mazkūr Dost Ĥacı‘dın eşitib, men kemīne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Mulla Aħmad ‘Ali Şūfi degan birādarimiz bar erdi, aydı ki: Hast(i) pīrimizni bātın gāzab ġayratlarını körüb köp qorqub qaldım. Sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki bizni cayımız Oşda erdi. Menga Ĥudā bir ‘ışq-ı muhabbat berib pīrimizni ĥizmatlarıga keldim. Uç tört ay pīrimni ĥizmatlarıda turub erdim ki atam bilan akam meni körgalı hast(i) pīrimizni ĥizmatlarıga keldi. Atam bilan akam hast(i) pīrimizni körüb dillarıga bir ‘ışq-ı muhabbat tüşüb, bular ham qol berdilar. Bir ikki kün şuħbatlarını tapıb yana Oş‘ga qayıt kettilar. Hast(i) pīrimiz bir kün meni çağırıp aydılar ki; Hov Aħmad ‘Ali Şūfi [73a] men bir tüş körübmen, tüşümde akañ bir günah işga bargan ekan. Hov nā-insaf, sen şūfi bolub şundağ işni kılasanmu, deb ĥaşsām bilan bir urdım. Ĥaşsa qarını teşib otub ketti. Uyğansam tüşüm ekan. akañ emdi ādam bolmaydı, dedilar. Hast(i) pīrimizdin bu sözni eşitib köp hıcālet bolub yürüb erdim ki akam be-tab bolgan ekan. Ata anamız aravaga salıb hast(i) pīrimni ĥizmatlarıga alıb keldilar. Körüb soradım ki: Nima be-tablığınız bar, qayeriñiz ağrıdı, dedim. Aydı ki: Ey uka, sorama meni be-tablığımı, mendin bir be-adablık ottı; qarınınga birav bir narsa bilan [73b] bir urgandek boldı. Yürägimge bir mumıqñı (?) qadalğandek bolub turubdur. Hezar miñ tavba kıldım. Emdi esan eman tüzalıb ketsam. Hast(i) pīrimizni ĥizmatlarıda ‘ömrüm otsun deb köp yığladı; amma uç tört kün yatıb ‘ālamdin ottı. Bul ekam nima günah kılgan ekan, deb suruşturub sorab tegini taptım, kılgan günāhı şundağ ekan ki bir ādam şaytan bolub biravni za‘ifini zina kıldurğan ekan. Ey birādarlar, dost-ı ĥudalarğa haç narsa farda bolmaz ekan. Kişidin har iş şādır bolsa mu‘ayana körüb turar ekanlar. Bu zatlarını ĥizmatlarıda bilmaydı, deb be-parvā yürüyiş ladanlık ekan, deb Aħmad ‘Ali Şūfi köp yığladı. Bu ĥikāyeni Aħmad ‘Ali Şūfi‘din eşitib men kemīne qalam sürüb bittim.

[74a] Naqlast ki: Mulla Şâlih degan bir birâdarimiz bar erdi, aydı ki: Hâzrat-i pîrimizni bâtın ğadablarıdın aytıb beray sizga, dedi. Aydı ki: Hast(i) pîrimizni bir Muḥammad ʿAzîm degan ğaznaçıları bar erdi. Özi tuyalasını (?) Aq Eçki degan camâʿasıdın bolur erdi. Qazâra bir kün lâzımını yuvġan ekan. Hast(i) pîrimizni aldılarıdın otub ketayatıb erdi ki tizesini közi körünüb kaldı. Hast(i) pîrimiz aydılar ki: Bul nâ-insaf ʿâsî¹⁶⁹ boldı, dedilar. Tahârat-şikast kılib yana qaytıb keldi. Hast(i) pîrimiz aydılar ki: Ey devâna, satr-i ʿavrat farz idi. sen tark-i farz kılib ʿâsî [74b] boldıñ, emdi ğaznaga kirme, dedilar. Yıġlab taşkıda qaldı. Sūfıların kattakâni madrasadagi mulla ve müdarrisler beş ontası laġad¹⁷⁰ yıġlışıb kelib hast(i) pîrimizga ʿarz kıldılar ki: Taşsir şul ğaznaçini ġunahını sizdin tilab keldik, dedilar. Hâzrat-i pîrimiz iltifat kılib aydılar ki: Munı ortasıġa tüşmañlar, bukün ḥalkada olturub bir tüş körüb qalıbmen, qolımda bir ḥancar bar ekan. Bul balaga qarab nâ-insaf nümâga tark-i farz kıldıñ, deb ḥancarni qarnıġa urubmen. Qarnını teşib otub ketti. Sizler ortaga tüşmañlar; *Allāhuʿalam* bul âdam bolmaydı, [75a] dedilar. Hammaları yıġlaşıb tavba tazarru¹⁷¹ bilan çıqıb kettilar. U mazkūr ğaznaçi ham yıġlab atasını üyiga bardı. Sahl fırsatda içidin qan kelib ʿâlamdin otti. Ey birâdarlar, maqâm tabqan ʿazizlarını eşigida be-parva bolmay âġahlık bilan yürmak derkar ekan. Çarâ ki bul gazneçidin başqa ham şūfıların be-parva yürüb nâbud bolġanlarını köp kördüm, deb mazkūr Şâlih Şūfî köp yıġladı. Bu ḥikâyani Mulla Şalih Şūfîʿdin eşitib men kemîne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hast(i) pîrimizni Maşrab Qâri degan bir şūfıları bar erdi. Mihmanlarını qolıġa dâim suv quyar erdi. Mazkūr [75b] qâri aydı ki: Oşlık bir Mulla Balta Ḥan Ḥacı degan Maşnavî-ḥân bâr erdi. Unı Maşnavi-ḥânlıġı Marġılan, Andican, Namangan bu mizâfâtga kitab-ḥân ve Maşnavi-ḥânlıġı maʿlum ve meşhur idi. Bir kün mazkūr Ḥacı kelib Hast(i) pîrimizga ʿarz kıldı ki: Taşsir men qattıġ

¹⁶⁹ Aşl-ı metinde: âsi

¹⁷⁰ Leġad [ʿarabi]: irtesi

¹⁷¹ Aşl-ı metinde: tezriḥ

günah kılibmen, keçiriñ tavba kıldım, deb köp yıgladı. Hast(i) pīrimiz iltifat kılib tabassüm bilan külüb aydılar ki: Hüb otdik, indi ketidin (?) nari ādam göş(t)ını yemañ. Ādam soyadurğan calladlarını kördiñiz mü tavba kıliñ, deb eşikga çıkıb kettiler. Mazkūr Hâcî'dın mehmanhânadagi ādamlar soradılar ki: Ey birādar, [76a] nima günah kılib erdiñiz ki hast(i) pīrimiz mundağ gaf urdılar, dedilar. U Hâcî yıglab aydı ki meni kılgan günahım şul ki: Bir yerde kadın, müfti, 'ālamlarını içiga kirib kıaldım. Bu zāt-ı şarif, Hast(i) Īşānımızdın har kıaysıları har hıl gaf uruşub şikāyat kııldılar. Men undamay tek olturdım, u mazkūrlarını gafaları tamam bolğandın keyin üyimga kettim. Bu zat-ı şarif ādam göş(t)ını yemañ, tavba kıliñ deganları şul toğrıdın, çarā ki sükut, 'alāmat-i rızā. Üyimga bargandın keyin uqlab bir tüş körübmen; tüşümde bir cay ki sebza u kökle maydan, u yaḥşi çadırlar tikilgan. Ādamlar köp [76b] be-ḥisab, köp yürübdür. Bir ādamdın soradım ki: Bul kim deganını cayı, dedim. Ādamlar aydı ki: Bul Miñtepa'deki Hast(i) Īşān'ını caylarıdur, dedilar. Men aydım ki: Hast(i) Īşān'ını şunça çadırları bar ekan körüb bir sanayın, deb yürüb sanadım. Haç ḥisabiğa yetalmadım. Aylanıb yürüb bir tegi çukur zavğa keldim. Haligi zavdın bir ādamni avāzı kelib aytadı ki: Hov mulla, nima kılib yürübsen. Bu yer ādam soyadurğan yer, Hast(i) Īşān Halīfa kimdin kaysalar şu yerga alıb kelib soyub taşlaydur, dedilar. Men aydım ki: U zat-ı şarif mandın kaymaydurlar, deb turub erdim ki ikki ādam pıçaqını kıayrab turubdur. Bir yaḥdın bir ādam ikki ādamni bağlab yetalab keldi. Haligi pıçaqını kıayrab turğan ādamlar ikkavını soyub çukurga taşlab yubardı. Köp kıorqub tavba tazarrū kılib uyğansam tüşüm ekan bu zāt-ı şarif ādam soyadurğan calladlarını kördiñmu, deb şunı ayttilar: Ey birādarlar, mundağ maḳām tapқан 'azizlarını bilmaydı, deb be-parva yürüş lādanlık ekan. Men bir kitabda kördüm ki Hūdā bir maḳām, martaba bersa uç yüz yetmiş farsaḥ yol bir kıadam bolur ekan, debdurlar. Yana Şāḥib-i Maşnavi aytıbdurlar ki: Şundağ maḳām tapқан dost-ı Hūdālarını istese har kışi Hūdānı istagan bolur. Alarnı [77b] adab bilan şuḥbatını tapsa Hūdānı şuḥbatını tapқан bolur. Ey yāranlar aḡāḥ boluñlar ki dost-ı Hūdālarını lutfi, lütf -ı Hūdādur. Alarnı kıahrı, kıahr-ı Hūdādur.

Ey yāranlar bu sözga hargiz şak qılmañızlar. Çarā ki bu sözga dalil darkar desañızlar, taparsızlar. Maşnavi-i Şarif'ni yana başqa kitaplarnı istasañızlar, deb köp yığladı. Balta Hān Hacı deb mazkūr Maşrab Qari menga aydı: Bul hikāyani mazkūr Qari'din eşitib men kemine qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hast(i) pīrimizni 'Abdualil degan bir āşfazları bar erdi. Qımillamay dāim āşqānada turar erdi. Qurban hayıtı küni erdi. Mazkūr āşfaz hast(i) Pīrimiz bir hārık 'adat ve karāmatlarıdın [78a] aytıb beray, dedi. Aydı ki: Hast(i) pīrimiz namaz-ı bamdadnı oqub halkadın keyin ādamlarga körinmay çillaḥānaga kirib darḥal yattılar. Hayran qaldık; bu nima hikmat ki beş miñ, on miñ ādam kelib qurban hayıt namazını bu zāt-ı şarif bilan oqub ziyārat qılıb kelsek, deb tursalar, bu zāt-ı şarifni yatıb alışlarıdın nima hikmat bar ekan, deb bir neça yār u biradarlar dillariga ve tillariga keltürüb aydılar. Çillaḥānade yatgan yerlariga mu'azzin¹⁷² barib Hāl Murad Devana degan şūfiga aydı ki: Namaz vaqt(ı) bolub hamma yığılıb muntazır qarab turubdurlar. [78b] Hast(i) pīrimizni uyğatıñ, dedi. Hāl Murad Şūfi barib hast(i) pīrimizni mubārak ayağlarını uqalab uyğattı. Mazkūr şūfi aydı ki: Taqsir mu'azzan kelib canābıñızga 'arz qılıb turubdur ki hamma masjidga kirib canab-ı pīrimizga muntazır turubdurlar deydu, dedi. Hüb, deb darḥal gısl-ı ṭahārat qılıb ḥānağa kirdilar. 'İyd-i Qurban namazını oqub āşqānani yanıdaki çillaḥānağa kirdilar. Hidayat Hān Tura men(bilan) ikkavmız kirib pīrimizni ziyārat qıldık. Tabassüm bilan külüb aydılar ki: Ādamlar aytgandur bizni bu kün hayıt küni nima hikmat ekan ki munça ādamlarnı muntazır qılıb uḥladılar, degandur. [79a] Men uḥlab bir tüş körübmen; tüşümde Makka-i Mu'azzama'ga barib Makka'ni yetti martaba aylanıb ṭavaf¹⁷³ qılıb Hācar-ül Asvad'ni öpübmen. Makka'din çıkıb Mina'ga barib qurbanlık ham soyubmen. U qurbanlıkni göş(t)ini pişirib şorba qılıb adamlarga berib turub erdim ki Hāl Murad Devāna meni uyğatıb yubardı. Qarasam tüşüm ekan meni

¹⁷² Aşl-ı metinde: mü'ezzin

¹⁷³ Aşl-ı metinde: tevaf

uħlab yatıb tiz turmaganımnı vakı‘ası şul, deb bir utu ħurma¹⁷⁴ yana bir kutu zamzam oynıların ıarıb bizlarga iltifat ılıb berdilar, dedi. Bu ħikāya ħārı-ı‘ adatlarını mazkūr āşfaz ‘Abdücalil’din¹⁷⁵ eşitib men kemıne alam sürüb bittim. [79b] Ey yāranlar Ĥudā maām bergan dost-ı hüdalara ha narsa, deb bolmaydı. arā ki Nafaāt üL Üns’de nal ılınıbdur ki Şayĥ Müfarraĥ degan bir şayĥ bar ekanlar. Özlari ba-riyazat ve şāhib-i karāmat ekanlar. Bu zāt-ı şarifni bir müridları ħacqa barıbdur. Pīrlarını ‘Arafat taıda körübdür. Ba‘d az ‘Arafat töpalañ bolub pīrlarının adaşıb alıbdur. Neand fırsat yol yürüb mazkūr şüfi üylarına kelibdur. Özlarına faħr ılıb ādamlarına aydı ki: *Alĥamdülillah* men pīrim bilan hem-acmen, deb izhar-ı ĥursandlık ıldı. U zāt-ı şarifni yana bir müridları [80a] bar erdi. Dāim ĥizmatlarında ıyam turar erdi. Bu sözni eşitib aydı ki: Ey birādar, şul sözni yaĺan ayttıñız. arā ki pīrimiz ha ayerga bargan emaslar. Ruz-ı ‘id-i urban men mascidde hem-rah kafış mubārak ĥaşşalarını kotarıb turub erdim, dedi. Mazkūr Ĥacı aydı ki: Ĥatunım falan ala ki men pīrimni ‘Arafat’da körganmen, dedi. Ĥizmatlarında turğan mazkūr şüfi ham aydı ki: Ĥatunım falan ala ki ‘id-i urban küni mascidde pīrim bilan hem-rah erdim, deb ikkavları şayĥni ĥizmatlarına keldilar. Mazkūr Ĥacı bilan şüfi otgan vakı‘anı aytıb ‘arz ıldılar. Şayĥ iltifat ılıb aydılar ki: [80b] Seni ‘Arafat’da körganıñ ham rast, bu şüfini mascidde körganı ham rast, ikkavıñıñ ham ala emas, dedilar. Yāranlar karāmat-i avliyā ĥadur. Bu zāt-ı şariflarını nisbatları vāsıta ba-vasıta ta ıyamataae ketadur, debdurlar.

Nalast ki: Hast(i) pīrimizni Ātaul degan ve Sübhānul Şüfi degan ve Muĥammad Tay Şüfi degan şüfilari bar erdi. Mazkūr şüfilari aydı ki Ĥazrat-i pīrimizni bir ħārı-ı‘ adat ve karāmatlarını kördik aytıb beraylık, dedilar. Ayttilar ki: aragurğan’da bir Mulla Şāhı ve Ya‘kub Bay degan baylar bar erdi. İkkavını yigirmega kirgan bir nabiresi bar erdi. Neand vat şal bolub uyıda [81a] yatan erdi. Bir yerga aravaga salıb alıb barışı mümkün emas erdi. ahārat-şikest ılışı ham bir

¹⁷⁴ Aşl-ı metinde: urma

¹⁷⁵ Aşl-ı metinde: āşfazdın ‘Abd-i Celil

cayda erdi. Haligi mazkür baylar hast(i) pîrimizga ‘etiğadlık mürid-i muhliş¹⁷⁶ erdi. Bir kün kelib pîrimizni ayağlarığa yıqılıb yığlab aydı ki: Taqşir bizni nebiremiz neçand vaqt boldı ki şal bolub yatıbdur. Hızmatlarığa alıb kelay desek alıb kelişi mümkün emas. Ümid kılamız ki şul be-tabnı bahānasi bilan mubārak qadamları bizni faqrhānağa yetse, deb köp yığladılar. U zāt-ı şarif pîrimiz har qayırga barmas aydılar. Hast(i) pîrimiz aydılar ki: Hüb, be-tabnı ortağa saldıñlar [81b] beraylık, deb cavab berdilar. U baylar hursand bolub üyalarığa çapıb kettilar. Hast(i) pîrimiz huftandin keyin eşaklarığa minib haligi şalnı üyiga barıb tüştilar. İrte bilan namaz-ı bāmdadnı okub halka olturdılar. Ba‘d az halka namaz-ı işraqnı oqub bolub aydılar ki: Haligi şalnı aytıñlar aldımga özi yürüb kelsun, dedilar. U şal kasalnı heş akrabāları yığlab aydılar ki: Taqşir u şalnı ornıdın qozğatıb cıldırıp bolmuydur, dedilar. Hast(i) pîrimiz aydılar ki: Ba-amr-ı Hudā hassa üşlamay yürüb kelsun, dedilar. Hudānı amri bilan haligi kımillayalmay yatğan şal özi yürüb keldi. Darhal haligi şalnı arqasığa [82a] bir ikki şafalık urub qoydılar. Bu sırrını körüb hamma yığlaşıb bu işga ta‘accüb ve āfarin qaldılar. Hast(i) pîrimiz markab-i eşaklarını minib hanaqahlarığa qayıtib conadılar. Conar vaqıtlarıda haligi şal balaga qarab aydılar ki: Hov bala, biliñni bağlab, meni eşagimni cilavını yetalab yürgin, dedilar. Haligi bala belini bağlab eşakni cilavını yetalab hıyla cayga hast(i) pîrimiz bilan birle bardı. Pîrimiz haligi balaga qarab aydılar ki: Boldı işiñ, qayıt emdi; deb cavab berdilar. Hamma mürid muhlişlar bu sırrı körüb kişini pîri şundağ bolsa, deb köp yığlaştılar, dedi. Bu hikāyani mazkür şūfildarın eşitib men kemine qalam sürüb bittim.

[82b] Naqlast ki: Hazrat-i pîrimizni Hal Murad Devāna ve Aħmad ‘Ali Devāna degan şūfiları bar erdi. Aydılar ki Hast(i) pîrimizni bir hārık-ı ‘adat ve karāmatlarını biz ham körganmız aytıb beraylık, dedilar. Ayttılar ki: Bir kün Hoqand Qışlaq degan caydın qolı şal bolub qalğan sartaraş bir usta keldi. Hazrat-i pîrimizni ziyarat kılıb köp yığlab ‘arz kıldı ki: Taksir meni oñ qolum şal bolub haç narsani

¹⁷⁶ Aşl-ı metinde: muhliş

uşlab bolmaydı. Hatta ki ağzınga ham yetmaydı, ümid bilan pay-ı astane-i ğaniñızga yıǵlab keldim, dedi. Ğazrat-i pīrimiz iltifat kılıb bir şūfiǵa aydılar ki: Ğaznadin dü karat bir ustaranı [83a] alıb bergin menga, dedilar. U şūfi darhal ğaznadin dü karat ustaranı alıb berdi. Dü karat ustaranı mubārak qollarıǵa uşlab turub pīrimiz aydılar ki: Ğudā ya Ğudāvandā dard bergan ham özüñ şifā beradurǵan ham özün, şul bīçara kuluñ ümid bilan kelibdur. Nā-ümid kıılma, deb ustara bilan dü karatnı haligi şal ustani qolıǵa berib aydılar ki: Bar, şūfılarnı moylab, çaçını alaber, deb fātiha berdilar. Mazkūr usta çıkıp şūfılarnı moylab, çaçını alaberdi. Hast(i) pīrimizni mundağ karāmatlarini biz ham körganmız. [83b] Ey yāranlar, Ğudā dostlarını qavlini rad kıılmas ekan, dedilar. Bu hikāyalarını mazkūr Ğal Murad Şūfi ve Aħmad ‘Ali Şūfıların eşitib men kemīne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Ğazrat-i pīrimizni Mulla Şaliħ degan bir ra‘is¹⁷⁷ ları bar erdi. Şūfılarnı ve madrasadaki mullalarını dāim ihtisab kılıb yurar erdi. Özi parhizkār rast kuy ve rast qul erdi. Mazkūr ra‘is aydı ki: Ğazrat-i pīrimizni bir karāmatlarını şariħ kördüm aytıb beray sizlarga, dedi. Aydı ki: Aravan degan caydın bir şal mulla keldi. U şal ornıdın cilalmas ekan, şahārat uşatışı ham bir cayda ekan. U şalını [84a] aravadın tüşürüb zenbarga salıb Ğazrat-i pīrimizni Ğizmatlarıǵa alıb keldilar. Hast(i) pīrimiz iltifat kılıb aydılar ki: Örneñdin¹⁷⁸ tur, Ğudānı amri bilan, dedilar. Haligi şal: Ya pirim, deb ornıdın turub yürüb ketaverdi. Neçand kün ketman çapıb Ğizmat kılıb tuzalıb üyıǵa ketti, dedi. Bāz mazkūr ra‘is aydı ki: Hast(i) pīrimizni bul pay-ı astānalarıda mundın başqa şal, körlar ham şundağ bolub köp tuzalğan, dedi. Bul hikāyalarını mazkūr Mulla Şāliħ Ra‘is‘din eşitib men kemīne qalam sürüb bittim. Amma Nafaħat-ı Şarif‘de kördim ki aytıbdurlar ki: Bir Abul‘Abbas Qassab degan şayħ bar ekanlar. Bazar başıdın otub [84b] ketib yatsalar ki bir ādam bir tüyaga yükni köp yüklağan ekan, layga tayrılab yıqılıb tayanı ayağı sinibdur. Tayanı egası u yükni

¹⁷⁷ Aşl-ı metinde: rā‘is

¹⁷⁸ Aşl-ı metinde: örneñdin

laydın alıb bir yerga caylaşğa haç ‘ilac tapmay¹⁷⁹ yığlab turubdur. U ādamni hālını körüb şayhni raħm(ı) kelib aydılar ki: Ey Hūdāya, şul ādamni tuyasını ayağını tuzatgın, tuzatmasañ nima uçun meni raħmimni keltürdiñ, dedilar. Hūdā u zatnı sözini rad kılmay tuyanı ayağını tuzattı. Tuya ornıdın turub yürüb ketaverdi. Ey birādarlar, maķām tapķan ‘azizlarga bir narsa, deb bolmaydı. Ćarā ki karāmat-i avliyā haķ, bu nisbat vāsıta ba-vāsıta tā kıyāmatğaçe ketaveradi. Hargiz fāni bolmaydı.

[85a] Naķlast ki: Mulla Şālih degan ra‘is¹⁸⁰ bir birādarimiz bar erdi. Aydı ki: Hāzrat-i pīrimizni bir Muħammad Yusuf degan murāķorbaşı şūfıları bar erdi. Hāş atlarıga minadurgan eşaklarıga ķarab yurar erdi. U mazķūr muraķornı çağırıp hāzrat-i pīrimiz aydılar ki: Hov şūfı, āt bilan eşak menga ikki kündın beri ‘arz kıladı ki: Taķşir murāķor bizni parvariş kılıb ķaramaydı, dedi. Atlarga aydım ki: Ķaramasa siyāsat kılıb ķorkutub ķoyuñlar, dedim. Bu keça uķlab tüş körsem tülpar at senı bir tepti yıķılıb kaldıñ. Tavba kılgıl; *Allāhu‘alam* saña bir şikast bolurmikin, dedilar. Bir künden keyin mazķūr murāķornı [85b] bir cindi içiga fıçaķ urdı. İci yarılıb öldi. Mulla Şālih Şūfı yığlab aydı ki: Ey birādarlar, ‘azizlernı atlarıga ham bilmaydı, deb be-adablık kıladurğan emas ekan. Ćarā ki bular ham barıb ‘azizlarga ‘arz kılıur ekan, deb köp yığladı. Bu hikāyani mazķūr Mulla Şālih Şūfı‘din eşitib men kemīne ķalam sürüb bittim.

Naķlast ki: Hast(i) pīrimizni bir Nişan Hāce degan darvāzabanları bar erdi. Dāim kelgan kitgan mihmanlernı darvāzadın kırgüzib çıkarıp turar erdi. Mazķūr darvāzaban şūfı aydı ki: Hāzrat-i pīrimizni bir karāmatlarını körganmen, aytıb beray, dedi. Aydı ki: Bir kün hast(i) pīrimiz [86a] iltifat kılıb meni çağırıp aydılar ki: Hov darvāzaban şūfı, tüşümde bir ayıg kelib ‘arz kıldı ki: Bir nā-insaf meni köp urub halāk kıldı. Oşal ādamdın meni acratıb alsañız, deb köp yığladı. Sen eşakka ķarab turgın, bir ādam bir ayıgñı yetalab keladı. Hābardar bol, dedilar. Hıub bolğay, deb bir

¹⁷⁹ Aşl-ı metinde: tafmay

¹⁸⁰ Aşl-ı metinde: ra‘is

sa' at turub erdim ki; bir ādam bir ayıǵnı yetalab keldi. U ayıǵnı¹⁸¹ darvāzani tekiga bağlab qoyub aydı ki; kirib Hast(i) İşanımızni bir ziyārat qılıb qıksam, dedi. Hūb, deb men pīrimni hızmatarıǵa alıb kirdim. Hāzrat-i pīrimizni ziyārat qıldı Hāzrat-i pīrimiz mazkūr ayıǵçıǵa qarab aydılar ki: Hov ayıǵçı, [86b] sen özin yaǵsi ādam ekansen. Saña bir naf' -i naşihatnı aytay. řul ayıǵnı yetalab yürüşüñ hilaf-ı řar' i, haç kitabda yoq ki munı bağlab urub oynatış, tañla kıyāmat küni Hūdā qaızı bolub hūkm kılsa seni ham řundaǵ bağlab yetalab yürüb ursa 'acab emas. Çarā ki *al-qaşaş* (minel)*haq*, dedilar. Ayıǵçı hūb tavba qıldım taqşir, dedi. Hast(i) pīrimiz aydılar ki: Bul ayıǵnı neça pul alǵan sen, dedilar. Ayıǵçı aydı ki: Tört tilla ve dört tiyinga alǵanmen, dedi. Pīrimiz bir yaǵsi bir tün barıb aydılar ki: řul at tonnı ayıǵnı badaliga alıb rıza boldıñ mu, dedilar. Hov taqşir rızā boldım, deb [87a] ayıǵnı berib ketti. Hāzrat-i pīrimiz řūfilarǵa qarab aydılar ki: Hov řūfilar, bul ayıǵnı uç kün mihman qılıñlar. Uç kündin keyin alıb barıb Köket taǵnı çarbaǵıǵa qoyub keliñlar, dedilar. Uç kündin keyin bir řūfi alıb barıb hāzrat-i pīrimizni aytǵan yerlarıǵa qoyub keldi. Yana ořal taǵdın bir ādam kelib aydı ki bir mergan hast(i) pīrimizni qoyub yubargan ayıǵnı atǵan ekan, atǵan oqı qaytıb kelib öziǵa tegibdur. Merganlar bu vaqı'anı aşitib ayıǵ atışnı hammaları bas qılıbdur. Pīrimizni nazar-ı mubāraklar tüşǵan ayıǵnı řarāfatidin ořal taǵnı ayıǵları [87b] merganlardın qutuldı. Ey yāranlar, bizlar ham hāzrat-i pīrimizni hızmatarını asdaydil qılıb mubārak nazarlarını tapsak şaytannı şarridin Hūdā qutǵazsa 'acab emas, deb köp yıǵladı. Bu hikāyani mazkūr Niřan Hāce darvāzabandın eşitib men kemīne qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hāzrat-i pīrimizni bir Mulla řālih degan řūfiları bar erdi. Mazkūr řūfi aydı ki: Men hāzrat-i pīrimizdin bir 'acāyib sözlarnı eřitganmen, sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Uç dört řūfilar bilan turub erdik ki hast(i) pīrimiz çağırıb aydılar: Hov řūfilar, bir kuř kelib tüşümde aytadur ki: Men neçand vaqt [88a] banda erdim. Sizni hızmatañizǵa bir ādam nazr qılıb meni alıb kelayatıbdur. Hūdā meni

¹⁸¹ Aşl-ı metinde: yıǵnı

sizni hizmatiñizga kelturganiga hursand bolub Hudāga neçand şukr-i şanā aydım; amma oşal meni nazr kılğan şūfīni ham-rāhı kelayatıb aytadur ki: Siz nazr kılıb bersañız bu kuşnı pīrimga men pīrimdin tilab alurmen, deydur. Şuña köp hicālatmen. Şul mazkūr ādamlarındın meni kutğazıb qoyub yubarsañız, deb ümit kılamen, deb köp yıgladı; dedilar. Yana ayttılar ki; amma birav kuş alıb kelsa habardar bolub turunlar. *İnşāʿ Allāh* oşal tüşümde körgan mazkūr kuş kelsa ve canuvarnı qoyub yubarıb hursand...(88b, 89a-b varaklar yazılmamış?)

Ki bir ikkita it sizlernı hurub quvdı, rastmı, dedilar. Haligi yigitlar ārı taqşir rast, dedi. Yana pīrimiz aydılar ki: U biçara itlernı nümāga urdınızlar, u itlernı hurganı sizlarga naf idi-ku, dedilar. U canuvarlarnı hurganı şundağ erdi ki: Hov banda-i Hudā ümmat-i Muḥammad Hudāʿnı çandan naz niʿmatlarını yiyib turub çera amrini [90a] kılmay nega ketayatıbsızlar, şarm kılmaysızlarmu? Hudādın qayıñızlar. Nā-insaflar deganı erdiku emdi kılğan günahlarıña tavba kılınlar. Min baʿd itlernı urub hafa kılmañlar, dedilar. Haligi yigitlar bilmagan ekanmız tavba kıldık. Dubāra itlernı urmaylık deb yıglaşıb tavba kıldılar, dedi. Bu hikāyani Mulla Aḥmad ʿAli Şūfiʿdin eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Mazkūr Mulla Aḥmad ʿAli Şūfi bāz aydı ki: Bir kün pīrimizni hizmatlarıga bir devāna kirib keldi. Yügürüb kelib ḥazrat-i pīrimizni ziyārat kılıb olturdı. Pīrimiz u qalandar devānaga qarab aydılar ki: Hov devāna [90b] sen be-adab zālīm ekansen. Qalandar aydı ki: Taqşir men zālīm emas biçara dīvanamen, dedi. Ḥazrat-i Pīrimiz yana aydılar ki: Zālīm bolmasañ erdi, falan yerde illatlarını () aviliga aralab itlernı urmas erdiñ, dedilar. Qalandar aydı ki: Ey taqşir, ʿarz: U itlernı urmasam, meni qapıb mayıb kılar erdi, dedi. Ḥazrat-i Pīrimiz aydılar ki: Sendek be-adab lādannı qapıb bir yeriñni mayıb kılsa ham rava erdi. Çarā ki lādan bolmasañ it seni hurub quvdı. Nimā vacihdin hurub quvğanını bilasañmu, dedilar. Qalandar aydı ki: Men itni nimā, deb hurub [91a] kuvğanını bilmasmen, dedi. Pīrimiz aydılar ki: Binābarin aytım ki sen ladan ekansen, deb itlernı quvğanını vacih şul ki hov banda-i Hudā, ümmat-i Muḥammad şarm kılmaysanmu? Hudādın kalāmi da ḥabar beribdur

ki: Ey bandalarim anā‘at ılınlar, gūman ılmağın yerdin, rızqlarını yetguzarmen, debdur. Şarm ılmaysanmu ki hācañı amrini taşlab nafsni amriga kirib ketibsen deganı erdi. Yana hurganını vachi bul erdi ki bizni hācemiz bir ikki künde bir kāse, yarım kāse yuvğundı berar erdi. Şunga anāat ılıb hācemizni busağasıdın ıķıb [91b] kitmaydurmız. Seni uyiñda Hūdāni endan ni‘matları turub alarnı yeb Hūdāga şŭkr-i şanā aytıb hāceñi āstāneside yastanıb yatmay. era nafsniñi asitānasiga kelib yŭrŭbsen. Yoğalgin bu yerdin tizrağ ey be-adab, seni kasāfatiñ bizlarga ham urub hācemizni eşikidin biz ham randa bolub kitmaylık deganı erdi, dedilar. alender bu sözni pīrimizdin eşitib köp yığlab pīrimizni ayağlarıga yıķılıb tavba ıldı. Attañ haṭāga ketgan ekanmen, deb köp yığladı: Ey birādarlar, ‘azizlar itni ham tilini bilar ekanlar. Bizdek lādanlar [92a] nimaga bu it köp huradı, deb uramız, itni hurganını ham bizlarga naf‘i bar ekan-ku indi ketidin nārı itni urmaylık: Ey birādarlar, deb mazkŭr Aḥmad ‘Ali Şŭfi köp yığladı. Bu mazkŭr hikāyalarını Aḥmad ‘Ali Şŭfi‘din eşitib men kemīne alam sŭrŭb bittim.

Naqlast ki: Bir Mulla Şālih degan birādarimiz bar erdi. U birādarimiz bir mişikni baķıb erdi. U maşık beş bala tuğgan erdi. Beş onta şŭfilar bilan turub erdik ki haligi mişik molab pīrimizni aldılarıda be-taḫat bolub u yaḫḫa, bu yaḫḫa özini uraverdi. Pīrimiz, Mulla Şālih‘ni aķırıp aydılar ki: Hov zālīm şŭfi, [92b] beri kel bu mişik meni balamnı biravga berib yubardı; tapıb beriñ, deb yığlab turubdur. Bul biçareni balasını kimga berdin, dedilar. Mazkŭr şŭfi aydı ki falançını hātunı men baķıb alurmen, deb alıb ketib erdi, dedi. Pīrimiz aydılar ki: Bul biçareni balasını darḫal tapıb keltŭrŭb bergin, dedilar. Pīrimiz bu sözni aytgan haman özini urub bezabta bolğan mişik davişi ıķmay tek turub aldı. U şŭfi mişikni balasını darḫal tapıb keltŭrŭb berdi. Ey birādarlar, hayvanatlar ham başıga bir müşkil iş tŭşsa ‘azizlarga kelib ‘arz ılıb maḫsudıga yetar ekan. [93a] Siz (u) bizlar ham ‘etiḫadımızni maḫkam ılıb maḫsudımızni bu zāt-ı şariflardın tilasak Hūdā bu dostlarını hŭrmatidin maḫsudımızni rava ılsa ‘acab emas, deb mazkŭr Mulla Şālih Şŭfi köp yığladı. Bu hikāyalarını Mulla Şālih Şŭfi‘din eşitib men kemīne alam sŭrŭb bittim.

Naqlast ki: H azrat-i p irimizni bir Dos(t)mat Ő fi degan Ő filari bar erdi; amma p irimiz bilan birga y r b h lk ga suv berar erdi. Mazk r Ő fi p irimizdin naql kılıb aydı ki: P irimiz ‘AŐaka’ni  adırıda hum ga suv qoyub h lk ga berar erdilar. Meni uyum daryanı labide Qarçıgay degan [93b] cayda erdi. Bir k n adır ga  ıkıb p irimizni suv qoyğan yerlariga kelib aydım ki: Takşir, men sizga suv taŐıb h zmat kılayın, dedim. P irimiz aydılar ki: H b, H d  u un kılayın de , dedilar. H b bol ay, dedim. *All h  akbar*, deb f tiha berdilar; amma p irimizni bir ur a ı¹⁸² eşakları bar erdi. U eşaklarıga tort k za suvni  rtib özları bir k zani kotarıb saydın alıb çıkar erdilar. Men ham bir k za suvni kotarıb çıkar erdim; amma oşal hum ga suv qoyğan yerga bargande eşaklarıga qarab bir narsa der erdilar. Dar al eşak yatar erdi. [94a] K zeni  stidın alıb hum ga qoy andın keyin yana ornıdın turub ketar erdi. Bu sırğa hayran qalıb yurar erdim. Qaz ra bir k n be-adab ne sor(a)dım ki: Takşir, can bı ız eşakka qarab bir narsa deselar yatadı, yana turadı; sabab nima  adamlar eşaklarını ursa ham yatmaydı, dedim. H zrat-i p irimiz tabassüm bilan k l b aydılar ki: Ey botam, H d  bir ma am a yetk zse kişini parrande ve carrende ham  urt  umurz a, hayvanatlar ham h zmatlarıga kelib h zmatkar boladı, dedilar; amma biravdin  ulm, külfat tegse u dost-ı H d lar a kelib ‘arz ham kıladı, dedilar. Mazk r Dostmat Ő fi yı lab aydı ki: Ey bir adarlar, p irimizni [94b] mundın baŐ a ham neçand h rık-ı ‘ datlarını k p k rganmen, dedi. Bu hik yaları Dostmat Ő fi’din eşitib men kemine qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: H zrat-i p irimizni bir Babatay Ő fi degan Ő filari bar erdi. C yı Qara or an degan cayda erdi; amma  zi bayba  a, f sık, boza ur bayh de k p  akki erdi. Bir k n H zrat-i p irimizni h zmatlarıga kelib tavba kılıb k p yahşi Ő fi ham bol an erdi. Hımmat(ı) sunda  baland erdi ki p irimiz eşakka minib y rsalar, men atlı  y r Őim be-adablık, deb piy de yala  aya  yurar erdi. Mazk r Babatay bir k n kelib p irimizga ‘arz kıldı ki: Takşir ‘AŐaka’ni  [95a] adırıda i hum ga suv qoyuŐ

---

¹⁸² AŞl-ı metinde: ir aci

hizmatini menga berselar, u hizmatni men kılsam, dedi. Hızrat-i pırımız húb bolğay, deb fâtiha berdilar. Neçand kün, neçand fırsat halkğa suv berib hizmat kılib yürüb erdi. Qazara bir kün pırımız mazkür şüfini çağırıp aydılar ki: Hov Babatay Şüfi, keça erte bilan bir baqa “dād zalimni zulmidin”, deb ‘arz kılib kelib turubdurmen. Baqağa aydım ki nimaga munça dād, deb yıgılaydursen, saña kimdin zulm yetti, dedim. Mazkür baqa aytur ki: Meni bir şüfîñiz ‘Aşakanıñ adırıda köp külfat berdi, deydu. Şüfi bolub turub nimaga biçara baqağa azar berdin. Hali ham barıb baqanı cayğa koygın, dedilar. Mazkür [95b] şüfi tavba kıldım, tavba kıldım. Dubara mundag be-adablignı kılmayın, deb yıgılab çıkıb ketti. Mazkür şüfidin hılvatga çıkıb sordım ki: Pırımız sizni çağırıp baqadın naql kılib aydılar; sabab nima, dedim. U şüfi aydı ki: Ey biradar, meni hālimni soramañ men nā-insafdın köp kattıg günah otubdur. Meni günāhım şul ki keça erte bilan barsam humğa baqa tüşüb qalıbdur. U baqanı humdın alıb yerga ırğıtıb taşlab erdim. Pırımız oşal baqanı aydılar. Meni kılgan günāhım şul, mazkür baqanı cayğa eltib qoymasam bolmas ekan, deb mazkür şüfi yıgılab ketti. Barıb baqanı cayğa koyub keldim, deb keldi. [96a] Bu hikāyani mazkür Babatay Şüfi’ din eşitib men kemine qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hızrat-i pırımızniñ bir Mulla Mü’min degan ra‘is şüfiları bar erdi. Mazkür şüfi aydı ki: Pırımızniñ İslam Şüfi degan arava-kaşları bar erdi. Dāim mihmanga beda, saman taşır erdi. Pırımızni mazkür İslam Şüfi’ni çağırıp siyāsət kılib aydılar ki: Hay nā-insaf zālīm, bukün sen miñan at kelib tüşümde ‘arz kıldı ki meni kır ve batkaq yerga saldı; tıqılıb qaldım, intildim, alıb çıkışga küçim yetmay baş közümga kamçılab köp külfat berdi. Hudāniñ madadi [96b] bilan alıb çıktım. Sizga ‘arz kılmurmen ki naşihat kılsalar, bu zalim minba‘d mundağ menga cabr-i sitam kılmasa, dedi. Nā-insaf sen zālīm ekansen; be-zabān hayvanga şundağ cabr kılmurmusun, yoqalgın nā-insaf deb aldılarıdın çıkardılar. Men araba-kaş şüfini arkasıdın çıkıb soradım ki: Pırımız sizga munça siyāsət kılib söktular, atğa nima cabr kılib erdiniz, dedim. Mazkür araba-kaş yıgılab aydı ki: Atnı tıqılğan yerde baş köziga kamçılab köp urub erdim. Hatta ki kamçım üzülüb ketti; atnı tili yoq. Biravga ayta

almaydı deb ursa bolmas ekan. Çarā ki hayvanlar ham ‘azizlarga ‘arz-ı [97a] dādını eytar ekan. Ey birādarlar, tavba kıldım. Meni günāhımnı pīrimdin tilañlar, deb köp yıǵladı. Şūfılar kelib mazkūr şūfını günāhını pīrimizdin tiladılar. Hıub, öttim günāhını, emdi minba‘d mundaǵ zālmlık kılmasun, dedilar. Bu hikāyani mazkūr Mulla Mü‘min ra‘is şūfıdin eşitib qalam sürüb bitti.

Naqlast ki: Hast(i) pīrimizni Erkabay degan¹⁸³ bir mirahurları bar erdi. Dāim hıaş atlarga qarar erdi. U hıaş atlar içinde pīrimizni bir tulfar atları ham bar erdi. Adamlar oşal tulfarnı nāmını eşitar erdi; amma kişi köralmaz [97b] erdilar. Bir kün mazkūr mirahur¹⁸⁴ aydı ki: Bir kün pīrimiz havlıǵa tahārat kılgalı ottılar; tahārat kılıb kelib cilavhānaǵa kirib mazkūr tulfarnı ham kördilar. Menaranı urub turǵan Mulla ‘İsā Hıan degan usta bar erdi. Darhal meni buyurdular ki: Minar tuzatıb turgan ustanı çağır. Darhal çağırıb keldim. Pīrimiz ustaǵa qarab külüb aydılar: Hay usta, siz tulfarnı körüşǵa köp müştāk ekansız körün, dedilar. Usta qulluǵ kılıb yügürüb barıb tulfarnı peşānasini silab ufub yıǵlab çıqıb ketti. Mazkūr mirahur aydı ki: [98a] Ustanı arqasıdın barıb soradım ki: Ey birādar, siz tulfarnı körganıñızǵa hıursand bolmay yıǵlaydursız, sabab nima, dedim. Mazkūr usta aydı ki: Dilimǵa keltirib ‘arz kılıb turub erdim ki: Pīrim valı bolsalar; meni çağırıb uşbu tulfarnı körsatadurlar. Ba-şartı dilimde ‘arz kılganımnı bilmasalar. Bir kün toǵrı bolub ‘arz kılurmen ki: Taqşir menga tulfarnı körsatsañız daymen, deb turub erdim ki darhal siz yügürüb kelib pīrimiz çağırıb yatıbdurlar, deb habar berdiniz. Binābarin kelişim bilan [98b] hay usta, siz tulfarnı körüşǵa köp müştāk ekansız körün, deb iltifat kıldılar. Tavba kıldım birādar; pīrimiz be-şak valı ekanlar, deb köp yıǵladı, dedi. Bu hikāyani mazkūr mirahurdın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hast(i) pīrimizniñ ‘Abd-i Rasul degan bir şūfıları bar erdi. Pīrimizni bir kaşflarıdın aytıb beray, dedi; aydı ki: Pīrimizni bir Hıal Murad Şūfi

¹⁸³ Aşl-ı metinde: deykan

¹⁸⁴ Aşl-ı metinde: merāhıayr

degan şūfıları bar erdi. Yağşam'ga sarkar erdi. Miñtepa¹⁸⁵ni bazarı küni vaqt peşında mazkūr Hāl Murad Şūfı pīrimizga 'arz kıldı ki: Taqşir, bazarga şamga kişi buyursak, dedi. Pīrimiz iltifat kılıb aydılar ki: Qançe şamiñ bar. Mazkūr şūfı aydı ki bu künlükka yetar yetmas, dedi. Pīrimiz aydılar ki: Hay nā-insaf ertelikni [99a] ğamını bukün yermusan, ağızınga şafalaq bilan qoyaymu, deb siyāsət kıldılar. Mazkūr şamniñ sarkarı tavba kıldım, deb yığılab turub erdi ki: Bir ādam bir yüz şam alıb kelib pīrimizdin du'a aldı. Yana bir sa'atdan keyin bir adam bir yüz ellik şam alıb kelib du'a aldı. Bu sırlarını körüb mazkūr şamniñ sarkarı tavba kıldımmen, men hıtağa ketgan ekanmen, deb köp yığılab tavba kıldı, dedi. Bu hikāyani mazkūr 'Abd-i Rasul Şūfı'dan eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hāzrat-i pīrimiznin bir Mulla 'Umar degan maktabdar şūfıları bar erdi. [99b] Mazkūr şūfı aydı ki: Ey birādarlar, men pīrimizniñ bir kaşf-i karāmatlarıdın aytıb beray, dedi ve ayttı ki: Pīrimizniñ bir aq tevaları bar erdi. Mazkūr tevani yunlarını yığıdırıb qoyğan erdilar. Bir kün pīrimiz meni çağırıp aydılar ki: Hay şūfı, vālıdañni aytıb kelgil. Darhal barıb aytıb keldim. Pīrimiz vālıdamga aydılar ki: Hay kamfir, faşimna libas keyiş sünnat. Uşbu yunni menga çakman kılıb bargaysız; amma ba-tahārat yurub qılğaysız, dedilar. Validam hıub bolğay, ba-can-ı dil kılıurmen, deb mazkūr yunni alıb ketti. Bir kün pīrimiz Asiran Devāna degan devānalarını çağırıp qaldılar. Mazkūr divānaga [100a] ayttılar ki: Hay devāna, bizga çakman kılıb baradurğan, nā-insaf kamfir bir fasıq-ı za'ifniñ uyıga baramen, deb cavrıunub turubdur. Darhal barıb kamfirni qaytarıb bu yerga alıb kelğaysen, dedilar. Devāna darhal yügürüb ketti. Mazkūr devāna barsa ki kamfir darvāzadin çıqıb conab¹⁸⁶ ketib yatgan ekan. Devāna aytıbdur ki: Hay kamfir, qayan barursen. Kamfir aytıbdur ki: Bir ortağımmı uyıga, dedi: Ey be-aql kamfir, qayt aldımga tüş, pīrim seni alıb kel, deb buyurdılar, deb validamni mazkūr devāna pīrimizni hıızmatlarığa alıb keldi. Pīrimiz validamga qarab aytıbdurlar ki: Hay be-aql kamfir, oşal ortağıñni

¹⁸⁵ Aşl-ı metinde: tife

¹⁸⁶ Aşl-ı metinde: yunab

uyıga ba-şartı barsañ [100b] erdiñ seniñ kılğan çakmaniñ men kiymas erdim. Uşbu kılğan işiña ey kamfir tavba kılğıl, dedilar. Validam yığlab tavba kılıb pīrimizniñ aldılarıdın çıqtı. Validam menga naşihat kılıb yığlab ayıttı ki: Ey botam, ‘azizlar bilmaydur, deb be-farva yürüş haña ekan. Çarā ki, u zāt-ı şariflar hamma sırr-ı asrardın vaqıf ekanlar, deb çandan tavba-i nadāmet kılıb köp yığladı, dedi. Bu hikāyani Mulla Muḥammad ‘Umer Şūfi’din aşıtib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Mazkūr Mulla Muḥammad ‘Umar Şūfi aydı ki: Ḥazrat-i pīrimizni bir kaşflarıdın aytıb beray sizlarga, dedi. Aydı ki: Qaratepa¹⁸⁷ Çavgan[101a]niñ miñbaşısı nāmı Taşfolat deganı bir küni Ḥazrat-i pīrimizni ziyāratlarığa keldi. Ziyārat kılıb mihmanḥānağa kirib olturdı. Pīrimiz dasturḥān salıb şari‘at ve tarikatdin amr -i ma‘ruf kılıb aydılar ki: Ey Miñbaşı, sizniñ atañız bizga qol berib dāhil-i süluk bolğan erdi. Siz be-parvālıq kılıb miñbaşı bolubsiz. Emdi sizga ḥuşāmat kılıb gap uruş şar‘i emas; amma buzaḥur qumarbaz¹⁸⁸ amşālin ḥilaf-ı şar‘i bolğan işlarnı men‘ kılıb şari‘atga müstaqim bolsanız ḥayr, dedilar. Mazkūr miñbaşı ornıdın turub yığlab aydı ki: Taqşir, du‘a kılıñ otgan ḥaḥalarımga [101b] tavba kıldım, minba‘d *inşā‘Allāh* şari‘at ḥizmatların ba-can-ı dil kılayın, deb köp ‘özürler aytıb tavba kıldı ve yana ketiş murtunda(?) birmunça hadāya Ḥazrat-i pīrimizni aldılarığa qoydı. Pīrimiz tabassüm bilan külüb aydılar ki: Hay miñbaşı, bu hadāyañ ata mīrāşınıñdın; amma ata mīrāşınıñdın bolmasa almas erdim, dedilar: Hov taqşir, deb mazkūr miñbaşı ornıdın turub ta‘zım bilan aydı ki: Ata mīrāş yerdin çıkқан şalını, gürünçni satıb, alıb kelib erdim, deb yığlab olturdı, dedi. Bu hikāyani Mulla Muḥammad ‘Umar Şūfi’din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Ḥazrat-i Pīrimizni ‘Abd-i Calil degan [102a] āşfazları yığlab aydı ki: Pīrimizni bir kaşflarıdın men ham aytıb beray, dedi. Mazkūr āşfaz aydı ki bir bozakçe bar erdi soyub qarab turub erdim. Ḥazrat-i pīrimiz namaz-ı şamni oqub çıktılar. ‘Arz kıldım ki: Taqşir, bukün mihman be-nihāyet köp ekan, başqa soyuş

¹⁸⁷ Aşl-ı metinde: Qaratife

¹⁸⁸ Aşl-ı metinde: ḥumarbaz

yok; hayran bolub turubmen, iltifâtları nima bolur ekan, dedim. Pîrimiz başlarını yerga salıb murâqaba kılib qaldılar. Bir fırsatdın keyin başlarını kutarıb aydılar ki: Hay âşfaz, ğam yema, bir şüfi göş(t) alıb kelib yatgandır, dedilar. Sahl fırsat otub erdi ki bir şüfi bir nimte göşni âşhânağa kutarıb [102b] kirib keldi. Bu zât-ı şariflarga hamma iş ma' lum-ı mu' ayana körünüb turur ekanlar, deb âşfaz köp yıgladı. Bu hikâyani mazkûr âşfazdın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hâzrat-i pîrimizni bir Egamberdi Şüfi degan şüfiları bar erdi. Pîrimizni bir kaşflarıdın men ham aytıb beray, dedi; aydı ki: Pîrimizni Mulla Sulţan degan şüfiları bar erdi. Çolga degan yerga Candapuş Maqşum ikkavlarını ra' is kılgan erdilar. Mazkûr ra' islar kelib pîrimizni ziyârat kıldı. Bâz kaytıb yana ziyârat kıldı. Pîrimiz aydılar ki: Hay şüfi oşal bozağûr fâsık uçun ham ziyârat kıldıñızmu? Hüb, hüb, [103a] dedilar. Bâz ayttılar ki: aytmavdum ki şabr kılm, yañsı âdam bolur, deb dedilar. Mazkûr ra' is köp yıgladı. Hılvat kılib soradım ki: Pîrimiz fasık uçun körüştüñ, dedilar; sabab nima, dedim. Ra' is aydı ki bir fâsık bozağûr¹⁸⁹ bar erdi. Anı köp naşihat kılib urar erdik. Bozañnı taşlab namaz oqu, deb. Aşlâ kabul kılm erdi. Bir kün pîrimizga ' arz kıldım ki: Ey taqşir, bir bozağûr fasık bar. Şunça naşihat kılib bozañnı taşlab namaz oqugin desak hamma kabul kıladur; ul nâ-insaf aşla kabul kılm, dedim. Pîrimiz sükut kılib turub aydılar ki: Hay ra' is, şabr kılm Hüdâ hâhlasa sahl fırsatda ul âdamga [103b] Hüdâ insaf berib sizlarga karrande bolub hammani taħkik kıladurğan boladur, deb erdilar. Kaytıb cayımgı barıb haligi bozağûrga uçradım, yügürüb kelib körüşüb aydı ki: Ey birâdar, kılgan günahlarımgı tavba kıldım. Men nâ-insafga ta' zir beriñ, dedi. Darhal ta' zir berdik. Aldımızga tüşüb hamma coralarını tâfib ta' zir bardirib bizga koşulub ra' is bolub âdamlarga ta' zir beradurğan boldı. Bir kün pîrimizni hizmetlarıga yürgin barurmız, deb erdik. Ul aydı ki: Hüdâ hâhlasa bir kün barurmen, Hâzrat-i İşânımıznı meniñ üçun ham ziyârat kılm, deb erdi. [104a] Şul qarız boynumda qalmasun, deb oşal fâsık uçun bâz ziyârat

---

¹⁸⁹ Aşl-ı metinde: buze

qılıb erdim. Pīrimizga oşal otgan işlar kaşf bolgan ekan tavba qıldım. Bu zāt-ı¹⁹⁰ şariflarga hamma iş ma' lum ekan; bilmaydılar, deb be-parva¹⁹¹ yürüş haşa ekan, deb köp yığladı. Yana bir kün ra' is aydı ki: Mazkūr fāsıq kelib pīrimizni hizmatlarında tavba qılıb köp yaḥşi ādam boldı: Ey birādarlar, maḳām tabḳān ' azizlarını nafasi zāyi' ketmas ekan. Āgah boluñlar, deb yığlab köp naşihatlar qıldı, dedi. Bu hikāyani mazkūr Egamberdi Şūfi' din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Pīrimizni bir Muḥammad Rasūl degan navayları bar erdi. Pīrimizni kaşflarından aytıb [104b] beray, dedi. Aydı ki: Qaraqorğanlık Nur Muḥammad Şūfi degan ādamnıñ bir oğlu bar erdi; amma ul kelib pīrimizga qol bergan erdi. Oşal mazkūr qol bergan yiğit bir kün bir cama' a ādam birlan pīrimni hizmatlarığa keldi. Haligi yigitga qarab aydılar ki: Hay nā-insaf, çarā kumar¹⁹² oynagan yerga bārib tamāşa¹⁹³ qılıb turduñ. Seniñ günahıñ oşal oynaganlarınñ günahından eşerak, dedilar. Pīrimiz daviş qılıb çakırdılar ki: Hay ra' is bu nā-insafnı alıb barıb ta' zir qılıb tavba bergil. Minba' d mundağ nā-ma' kulçılıqnı qılmasun, dedilar. Ra' is alıb barıb ta' zir qılıb tavba berdi ve yana mazkūr ta' zir yegan şūfidan [105a] soradım ki: Pīrimiz mundağ siyāsət qılıb ta' zir berdilar sizga; sabab nima, dedim. Yığlab aydı ki: Ey birādar, men nā-insafnı günahım bul ki bir ādamga birmunça pul¹⁹⁴ qarız bergan erdim. İstab yürüb erdim ki bir ādam aydı ki: Siz aytgan ādam mena bu yerde turubdur, dedi. Körsam ki kumar¹⁹⁵ oynaşib turubdur. Bir ikki sa' at oşal nā-insaflarını aldıda turub erdim. Meni qılğan günahım uşul erdi, deb köp yığladı, dedi. Bu hikāyani mazkūr Muḥammad Rasul Navvāydın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hāzrat-i pīrimizni bir Mulla Mü' min degan şūfiları bar erdi. Pīrimizni kaşflarından men ham aytıb beray, dedi. [105b] Aydı ki: Pīrimizni bir

¹⁹⁰ Aşl-ı metinde: zāt

¹⁹¹ Aşl-ı metinde: ferva

¹⁹² Aşl-ı metinde: ḥumar

¹⁹³ Aşl-ı metinde: temāşah

¹⁹⁴ Aşl-ı metinde: fil

¹⁹⁵ Aşl-ı metinde: ḥumar

Egamberdi Şūfi degan şūfiları bar erdi. Bir küni pīrimiz mazkūr şūfiga birmunça pul¹⁹⁶ berib bazardın külah ve şakar ve mayva alıb kelin, deb buyurdılar. Mazkūr şūfi ornıdın turub, hūb bolğay, deb bazarğa barıb birmunça külah ve şakar ve mayva alıb kelib; pīrimiz tabassüm bilan külüb aydılar: Hay şūfi, ātınızı koşğa koşamen, deb ayab biravnı ātını minib keldiñiz. Özimniñ ātım semursun, deb hizmatdin çıkarısañız albatta ul āt bir şikastga qalsa kerak, dedilar. Mazkūr şūfi ornıdın turub tavba kıldım, tavba kıldım, deb yığlab çıktı. Men arqasıdın bārib soradım ki: Ey birādar, [106a] pīrimiz ātdın hikāya kılıb gap urdılar, nima vakı‘a bolub erdi, dedim. Mazkūr şūfi aydı ki: Men Andican bazarğa barurda ‘Asaka‘dagi uyumga barub könlümga kelturdım ki koş vaqti yakın bolubdur. Ātımni koyub bölak āt minib barsam, ātım yana kelkōnimçe dam alıb tursa *inşā‘Allāh* koşğa koşsam, deb koyub ketib erdim. Andican‘dın bazar kılıb kaytıb kelsam. Ātımni bir āt tifiib mayib kılıb koyubdur. Hatta ki yürüb suv içgalı ham çıqalmaydur; tavba kıldım. ‘Azizlarga dildagi ve tildagi otgan vakı‘a hammasi ma‘lum ekan ve yana u zāt-ı¹⁹⁷ şariflarnı hizmatidin hayvannı ham mahrūm kılıb bolmas ekan. Ey birādarlar, ‘azizlarnıñ hizmatidin mahrūm bolğan āt [106b] şundağ balağa kiriftar bolsa bizniñdik rū-siyah¹⁹⁸lar amrlarını tark kılıb hizmatlarındın tacāvaz kılsaq hālimiz neçük bolğay, deb tavba kılıb köp yığladı, dedi. Bu hikāyani mazkūr Mulla Mü‘min Şūfi‘din eşitib kalem sürüb bittim.

Naqlast ki: Hāzrat-i pīrimizni bir ‘Abd-i Calil degan şūfiları bar erdi. Pīrimizni bir kaşflarındın aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pīrimizni bir Nişān Hāce degan şūfiları bar erdi. Dāim darvāzani tagida kelgan kitgan mihmanlarnı kir gezib çıkarıb turar erdi. Bir kün pīrimizdin cavab alıb heş aqrabām¹⁹⁹ni körüb kelurmen, deb ketib erdi. Anıñ cayı Çimyan degan yerde erdi. Mazkūr şūfi bir neça kündin [107a] keyin hāzrat-i pīrimizni hizmetlarığa kelib yığlab ziyārat kıldı. Pīrimiz tabassüm bilan

¹⁹⁶ Aşl-1 metinde: fil

¹⁹⁷ Aşl-1 metinde: zāt

¹⁹⁸ Aşl-1 metinde: ruşyā

¹⁹⁹ Aşl-1 metinde: aqrābam

külüb aydılar ki: Hay şūfi, barıb kelürmen, deb va‘ adaga hilāf kılib uy cay kılurmen, deb şal bolub ölüyazduñ ku tavba kılgıl. Har āyina mināra üstiga çıķıb çağırmasam edi. Şul dard bilan ölüb ketsañ, ham ‘acab emas edi, dedilar. Mazkūr şūfi tavba kıldım, tavba kıldım, deb köp yıgladı. Men hılvatga çıķıb soradım ki: Ey birādar, pīrimiz mināraga çıķıb çağırmasam erdi. Şal bolub olub ketar erdiñ, dedilar; nima vakı‘a bolub erdi, dedim. Mazkūr şūfi aydı ki: Men pīrimizdin cavab alıb uyumga barıb neçand vaķt yürdüm. Bir kün könlümga keltürdüm ki: [107b] Emdi pīrimizni hizmatlarıga barmasam, şul yerde dehқанçılık kılib, uy rüzgar kılsam, dedim. Keçası yatıb erdim. Saħarda turay desam қol, ayağım yok. Şal bolub kalıbmen; tahārat uşatşım. Bir cayda bolub kalğan edi; amma қol, ayağımını kımillata almas erdim. Neçand azayimhānga oқutub damlalarga çahl yasınlar ham kıldurdum. Çīzi(haç?) naf ü şifa‘ bolmadı ve yana bir kün köp yıglab, puşayman kılib aydım ki: Men şul dardimdın halāş bolsam; Pīrim²⁰⁰ga barıb ve ayağlarıga yıķılıb tavba kılsam ve āsitānalarıdın aşla çıķmasam, deb yıglab yatıb erdim ki tüşümde pīrim bir baland mināraniñ üstide turubdurlar. [108a] Atraflarında ādamlar had hasabsız köp. Meni şundağ, deb kıçkırdılar ki: Hay şūfi orniñizdin darhal turub menin, aldımga keliñ sizga kelgan balānı alıb taşladım; *inşā‘ Allāh*, dedilar. Ba-nagāh uyğanıb tursam ki haçkim yok. Özüm avvalkidiñ şihhat bolubmen. Ey birādar, pīrimiz be-şak valı ekanlar, deb köp yıgladı, dedi. Ey birādarlar, ‘azizlarnıñ hizmatidin ketgan şundağ balāga kiriftar bolsa bizniñdek rü-siyah²⁰¹lar neçük ki astānalarıga baş urub dāim mudām hizmatları da turmaydurmız, deb mazkūr ‘Abd-ı Calil Şūfi köp yıgladı. Bu hikāyani ‘Abd-i Calil Şūfi’ din eşitib қalam sürüb bittim.

Naқlast ki: Hazrat-i Pīrimizni bir Hal Murad²⁰² degan gāzneçıları [108b] bar erdi. Pīrimizni bir kaşf-i karāmatlarıdın aytıb beray, dedi. Aydı ki: Arқada Susamir

²⁰⁰ Aşl-ı metinde: firim

²⁰¹ Aşl-ı metinde: ruşya

²⁰² Aşl-ı metinde: Hal Merrat

degan mavzi' iden bir Egamberdi degan²⁰³ yigit, p̄irimizga qol berib ketgan erdi. Yana bir kün p̄irimizni ziyaratlarığa kelib ziyarat qılıb olturdi. P̄irimiz mazkūr şūfiga qarab aydılar ki: Hay nā-insaf şūfī, kim ayıttı seni h̄ilāf-ı şar' i iş qılısun, deb; bir za' if²⁰⁴ birlan günah qılmadıñmu? Beri kel, kel, tavbani sındurduñ; qayıb tavba beray; dubara mundağ nā-ma' kulçılığını qılmagin, deb tavba berdilar. Men h̄ilvatga çıqıb mazkūr şūfiden soradım ki: Ey birādar, nima günah iş qılıb erdiniz ki p̄irimiz mundağ [109a] siyāsət qılıb tavba berdilar, dedim. Aydı ki: Ey birādar, men nā-insafdın soramañ. Meni bir za' if köp vasvas qılıb yurar erdi. Ba-nagah bir kün şaytan galaba qılıb, zinā qılıb erdim. Oşal otgan iş p̄irimizga kaşf bolgan ekan. P̄irimiz keça kündüz müridlarınıñ h̄ali aqvallarından vāqıf ekanlar. Ey birādarlar, sizlar ham p̄irimiz bilmadılar, deb be-parvā²⁰⁵ bolub yürmaynar āgah bolunlar, deb köp yığladı, dedi. Bu hikāyani mazkūr H̄al Murad²⁰⁶ Şūfī' din eşitib men qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: H̄azrat-i p̄irimizniñ dasturhānçıları bir kün aydı ki: P̄irimiznin qahr-ı ḡazablarıdın sizga aytıb beray, dedi. Aydı ki: P̄irimizni [109b] bir H̄acı H̄an Tura degan p̄irzādaları bar erdi. Gah gah h̄anaqah²⁰⁷ğa kelib ketar erdi Qazāra bir kün ham-darsları mullabaççalar birlan kelib miymanh̄anağa kirdilar. H̄azrat-i p̄irimiz çıqıb h̄üş kelibdurlar, deb dasturhān salıb kirib kettilar. Yana dasturhān yığar vaqtde p̄irzādalarını aldığa bāz kirdilar. H̄aligi mullabaççalar ornidın turub qol qavuşturub ta' zim bilan turdı; amma mazkūr p̄irzādaları köplərini andak kotarıb nim-hiz bolub ornidın turmadılar. P̄irimiz çıqıb kitganlarıdın keyin bir şūfī p̄irimizga kelib aydı ki: T̄akşir, H̄acı H̄an Tora ham-rahları [110a] mullabaççalarga aytadur ki: İşān H̄alīfa har kirganlarıda urunlarıñızdın tura bermañlar. Çarā ki, bul kişi bizni atamıznı itları boladur. Biz turgan yerde ul kişini ' izzati lazım emas deydur, dedi. P̄irimiz aydılar ki: H̄ayr, bizga turuş malal kelse urunlarıdın turmay olsalar ham ' acab emasmen.

²⁰³ Aşl-1 metinde: deykan

²⁰⁴ Aşl-1 metinde: za' ib

²⁰⁵ Aşl-1 metinde: ferva

²⁰⁶ Aşl-1 metinde: H̄al Murat

²⁰⁷ Aşl-1 metinde: h̄anqa

Kemine bu kişiga şikast bolmağay erdi, deb sar-ħisāb qılıb yurar erdim ki arada bir هفته otub erdi. Bir ādam kelib pīrimizga aydı ki: Hacı Hān şal bolub urunlarıdın turalmay kaldılar. Meni ħakkımğa du‘a qılsunlar, deb meni yıbardılar, dedi. Pīrimiz indamadılar [110b]; amma tahārat şikastları bir cayda bolub urunlarıdın turalmay yürüb sahl fırsatda ‘ālamdin öttılar. “Galı innā lillah, inna ileyhi raciun”²⁰⁸ Ey birādarlar, mullamen, sayyidmen, deb öziga bina qoyub dost-ı Hūdālarğa be-adablik qılış yahşi emas ekan, deb köp yığladı. Bu ħikāyani mazkūr dasturħançıdın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Talmezarlık Badal Bay degan bir şūfī bar erdi. Özları Bay Hālıfa degan eşānga mürid erdilar. Mazkūr şūfī bir kün kelib bizga aydı ki: Ey şūfilar, pīrlarıñıznı [111a] uluğlığlarını sizlarga aytıb beray, āgah bulunlar, dedi. Aydı ki: Oşlık bir Yunus Hān Tora degan eşān bar erdi. Mazkūr tora bir işları çıqıb Merğılan‘ga bardılar; amma men ham birle barıb erdim. Bir köçeden Hidayet Hān Tura degan ham-pīralarıñız yik kat, yik kat, deb otaberdi. Hālangi Yunus Hān Tora aççığları kelib biravni buyırdılar ki: Oşal yik satğan cinni rasvā turanı çağırıp kel, dedilar. Derħal çağırıp keldilar. İkkavları muşāfāħā²⁰⁹ qılıb körüştülar. Mazkūr Oşlık tura aydı ki: Ey Hidayet Hān, siz turalıqñı rüsvā kıldıñız. Bu yik satış [111b] nima degan gap? Pīriñiz Yikçi Hālıfa ham cinni bolubdur. Çarā ki sizdek sayyid avladnı yik satışğa buyurubdurlar, deb köp ħafā boldılar. Mazkūr Hidayet Hān Tura haç narsa demay mustar(muhtar) bolub çıqıb kettilar. Bul kişi ham darħal atlanıb Oş‘ğa conadılar.²¹⁰ Meni ham yürüñ, dedilar. Men ħub bolur, deb ham-rah conadım²¹¹ Miñtepa²¹²ga yaqın kelganlarıda ‘arz kıldım ki: Ey taqşir, oşa Hidayet Hān Tura‘ga aytgan gaplarıñız ünçe yahşi bolmadı. Tüşüb İşān Hālıfamni körüb ‘uzr aytıb kitsañız köp yahşi bolur, dedim. Meni gapımgā aççığları [112a] kelib indamadılar.

²⁰⁸ Aşl-1 metinde: El-Ķur‘ān-il Kerim: Suretil-Bağara; El-āyeti:156

²⁰⁹ Aşl-1 metinde: meşāfehe

²¹⁰ Aşl-1 metinde: yunadılar

²¹¹ Aşl-1 metinde: çunādım

²¹² Aşl-1 metinde: tife

Bildim ki körmay otuşlarını fikr kılib özümga aydım ki bir tahārat şikastni bahāna kılib keyin qalib uşbu zat-ı şarifni ziyārat kılib otsam, deb tahārat şikastni bahāna kılib keyin qaldım. Kelib hāzrat-i hālīfamni hīzmat(i)ğa kirib ziyārat kıldım. Darhal menga karab iltifāt kılib aydılar.²¹³ Hay Badal Bay şūfī, ādamniñ göşti haram-ku az barāy-ı hürmat nimega Oşlik Yunus Hān Tora bizniñ göştimizni yedilar. Hidayet Hān Tura'nı yik satışını tahkik kıliş u kişiga hācat emas erdi-ku; men uşa Hidayet Hān Tura'nı arvaḥ-ı tayyibalarını icāzaları birlan yik satğalı buyurub erdim. Turıñız uşbu degan [112b] be-adablikiga arvaḥ-ı tayyibalar a(y)ttılar. Darhal barib aytiñ torañizga, estaydil tavba kılsun. Yana be-ıman ketmasun, dedilar. Oşga barib darhal be-tāb boldılar. İşān Hālīfamni aytgan vāqı'alarını ayttım. Köp puşayman²¹⁴ kılib yığlab tavba kıldılar. Oşa be-tablığı birlan 'ālamdin ottılar. Ey botam, pīrlarıñız şundağ uluğ zāt²¹⁵durlar. Be-parvā²¹⁶ bolmañlar. Çarā ki mazkur Yunus Hān Tora'nı uşbu kişi özlari a(y)tganlar; amma arvāḥ-ı tayyibalar a(y)tganlar, deb kamab kıladurlar, deb köp yığladı. Bu hikāyani mazkūr Badal Bay Şūfī'din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Men beş onta şūfilar birlan bir yerda olturub erdim. Hāzrat-i pīrimizni āşfazları aydı ki: Pīrimizni qahr u gādablarıdın sizlarğa aytıb beray dedi. Aydı ki: Pīrimizni özlari minadurğan haş āt eşakları bar erdi, dedi. Alarga qaraydurğan bir Erkabay degan mirahur²¹⁷ları ham bar erdi; amma özi be-parvāraq erdi. Bir kün pīrimiz aydılar ki: Haş āt ve eşaklar menga kelib 'arz kıldı ki: Takşir, 'arz; bu nā-insaf mirahur bizni suy-ı otımızdın tüzükraq haber almaydur. Yana bizni eşikga koyadur. Neçand fāsık ve münāfiqlar köradur. Şul [113b] toğrıdın bizlar köp be-tākat bolduq. Ümid kılamız ki uşbu mirahurdın bizlarnı cüdā kıliñız deydur, dedilar. Men barib u be-çāre hayvanlardın haber alayın, deb gāzab birlan urunlarıdın

²¹³ Aşl-1 metinde: iltifāt aydılar

²¹⁴ Aşl-1 metinde: feşiman

²¹⁵ Aşl-1 metinde: zāt

²¹⁶ Aşl-1 metinde: fervā

²¹⁷ Aşl-1 metinde: meraḥur

turub kettilar. Men ham arqalarıdın āhiste āhiste basıb bardım. Barsalar ki ātlar taşqarıda aldılarıda ot²¹⁸ yoq. Aç susuz teşne bolub turubdur. Mazkur mirahurnı çaqırıp aydılar ki: Sen nā-insaf ekansen; bu hayvanlarga cabr-i sitam qılıbsan, yoqalgın, deb cavab barib başqa mirahur²¹⁹ kıldılar. Yeñi mirahurga ayttılar ki: Ātlarnı içgarı [114a] āthānaga kirgazib hūb parvariş qılğın, deb buyurub caylarığa kaytıb qaldılar. Bir fırsatdın keyin bu²²⁰ mirahurnın aldıdın Yusuf ‘Ali Devāna degan birādarimiz keldi. Pīrimiz soradılar ki: Ātlarnı mirahur āthānāğa kirgizdimu, dedilar. Mezkur devāne aydı ki: Hama āt eşaklar āthānāğa kirdi; amma bir fırsat hāş boz āt cangārilik kirmağı, dedi. Pīrimiz aydılar ki: Ul āt be-ādablık qılıb kirmagan bolsa, ölsun nā-insaf, dedilar. Darhal yūgürüşüb barsaq ki haligi boz āt be-şab bolub özini kotarıb urub [114b] turubdur. Sahl fırsatda pıçaqğa zorğa ürgüb soyuldı. Ey birādarlar, pīrimiz köp uluğ zāt²²¹ ekanlar hāzır bolub āğahlık birlan yürsak bolur ekan. Çarā ki gāđab bilan kāyısalar kırkılib civanmark ketsak ham ‘acab emas, deb köp yıgladı. Men bu hikāyani mazkūr aşfızdın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Mulla Şālih degan birādarimiz bir kün aydı ki: Pīrimiz bir katta sır körganmen aytıb beray, dedi. Aydı ki mihmanhānani şahni²²² da bir kayrağaç bar erdi; amma katta bolub şahlāb ketgan erdi. Bir kün [115a] u şah mihmanhānāğa pīrimiz kirib aydılar ki: Hov şūfilar bu qorub ketkör kayrağaç mihnanhānani köp karañgu qılıb koyubdur, dedilar. İrtesi qarasaq ki bargları solub qalıbdur. İkki künga kalmay tana ve şahları hammasi qorub qaldı. Pīrimiz çıkıp aydılar ki: Bu kayrağaçnı köçürüb taşlangızlar qurub qalıbdur, dedilar. Darhal şūfilar kavlaşıb yıkıttılar. Qarasak ki tā tamurlarığaça körüb ketibdur. Bu sırnı körüb şūfilar yığlaşıb aydılar ki: Ey birādarlar, hargiz be-parvā²²³ bolmay pīrimizni du‘alarını alayluk. Çarā ki [115b] şundağsız bolub turğan daraht bar-nafasları minan ikki künga qalmay tamurlarığaça

²¹⁸ Aşl-1 metinde: öt

²¹⁹ Aşl-1 metinde: merāhūr

²²⁰ Aşl-1 metinde: nu

²²¹ Aşl-1 metinde: zāt

²²² Aşl-1 metinde: şahni

²²³ Aşl-1 metinde: ferva

qurudı; amma p̄irimizğa be-adablik qılğan ādam puşt puşt²²⁴ğaçe qorub kitse ‘acab emas, deb köp yığlaştılar. Bu hikāyani mazkūr Mulla Şālih‘dan eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Nişan Hâce degan birādarimiz bir kün aydı ki: Ey birādarlar, men ham p̄irimizden bir sır körganmen, sizlarga aytıb beray dedi. Aydı ki: Uş bu mihmanhāna şahnıda oşunga uşşāş bir kayrağaç bar erdi. Bir kün p̄irimiz çıqıb aydılar ki: Ey şūfilar bu qayrağaç[116a]nı köçürüb alıb barıb hācihānağa ekib qoyuñızlar. Çarā ki mihmanhānani şahnıga daraht hācat emas. Qarāngu bolur ekan, dedilar. Darhal şūfilar köçürüb navda ve şahlarını kesib taşlab köp ādam bilan zo(r)-bazor alıb barıb ektilar. Mazkūr qayrağaç kökarıb daraht bolub ketti; amma oşal darahtnı köçürğan vaqt yaz erdi. Darahtnı ekadurğan vaqt emas erdi. Ey birādarlar, har kim p̄irimizni²²⁵ estaydil hizmetlerini qılıb du‘alarını alsa zürriyatları köp bolub kökarıb kitsa ‘acab emas, dedi. [116b] Bu hikāyani mazkūr Nişan Hâce‘din eşitib kalem sürüb bittim.

Naqlast ki: P̄irimizni bir Qaratay Devāna (degan) bir müridları bar erdi; amma anıñ cayı Kökbel degan mavzī‘da erdi. Mazkūr şūfī aydı ki: P̄irimizni bir karāmatlarını şarih körganmen, sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Oş‘nıñ uzaside Yañiarıq degan mavzī‘da bir Karim Bag degan birādarim bar erdi. Özi Yaflağ degan halkdın erdi; amma u be-çārani oğul farzandi yoq erdi. Mazkūr birādarim aydı ki: Ey birādar²²⁶ meni oşal p̄iriñizga alıb barıb menga bir oğul tilab [117a] bersañiz, dedi. Bu birādarimniñ şahnlarıga hayran bolub neçand hıçālatlar minan p̄irimizni hizmetlarıga alıb bardım. *Alhamdülillah* p̄irimizni körüb ziyārat qıldım. P̄irim menga qarab tabassüm bilan külüb aydılar ki: Hov Qaratay Devāna, dostuñ p̄iriñden menga oğul tilab bergil deydurmu, dedilar. Men yığlab aydım ki: Hov taqşir, dedim. P̄irim koyunlarıdın uç alma alıb birādarimni qolığa berib aydılar ki: Ey Kırgız, bu almanı

²²⁴ Aşl-1 metinde: feşt feşt

²²⁵ Aşl-1 metinde: ferimiz

²²⁶ Aşl-1 metinde: barād

hātunuña bergil; Hudā saña uç oğul beradur *inşā' Allāh*,²²⁷ dedilar. Tabarrük almanı alıb hātunuña berdi; amma dostumniñ hātunı [117b] yaşı bir yerga yetib baladin ham qalğan erdi. Bu qarı hātun qaydağ tuğar ekan, deb neçand fikr-i andişa minan yürür erdim. Qazara bir kün dostum barıb haber aydı ki: Menga suyunçi bergil, *alhamdülillah* hātunum oğul tuğdı, dedi. Sahl fırsatda oşal birādarımğa bir bir ketin Hudā uç oğul bardı. Ey birādarlar, pīrimni hizmetlarığa harkim kelib astaydil bir namarse talab kılsa Hudā rad kılmay berur ekan, deb köp yığladı. Bu hikāyani mazkūr Qaratay Şūfi'din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Urusniñ içinde bir Ğazi Bek²²⁸ degan Tora degan[118a] 'amaldar bar erdi. Candar degan kāfirniñ kattasiğa tilmaç erdi. Mazkūr tora uç tört hātun ālğan erdi. Haç qaysıdın farzand bolmağan erdi. Bir kün pīrimizni hizmetlarığa yığlab kelib aydı ki: Taqsir²²⁹ meniñ yaşım bir yerga yetti. Uç tört hātun aldım. Haç farzand körmedim. Du' a kılsañız bir farzand körsam, dedi. Pīrimiz hūb, deb mazkūr toranıñ qolığa bir sümek berib aydılar ki: Hafa bolmañ, *inşā' Allāh* Hudā farzand berur, dedilar. Pīrimiz mundağ dedilar, deb könlümğa bir gap kelib sarāsab kılıb [118b] yurar erdim. Bir kün mazkūr toranıñ ādamı kelib beşik satadurğan şūfiğa aydı ki: Bizga bir beşik satın Ğāzi Bek Tora hātunı oğul tuğdı, dedi. Bu sırnı körüb tavba kılıb aydım ki: 'Azizlarını qavlını Hudā rad kılmaz ekan. Emdi minba' d²³⁰ dilimğa haτρα ketirmayın, deb tavba kılıb bu hikāyani izhār kılıb qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Pīrimizni bir Mulla Bahādır degan şūfıları bar erdi. Mezkūr şūfi aydı ki: Pīrimizni bir kaşf ü karāmatlarıdın men ham sizlarga [119a] aytıb beray, dedi. Aydı ki: Men bu zāt-ı şarif pīrimizni hizmetleriğa kelğan vaqtimde şūfılar kim erdi. Bısaŋlarıda bir mihmānhānaları bar erdi, atĥānaları ham yoq erdi. Bir kün dilimğa keltirib aydım ki bu kişi eşan bolsalar, hānakahları bolmasa, bi tüzökkina mihmanhānaları ham yoq, özlari barıb maĥallani mascidida namaz oquydular.

²²⁷ Aşl-1 metinde: *inşe' Allāh*

²²⁸ Aşl-1 metinde: ğazi bin

²²⁹ Aşl-1 metinde: taqsir

²³⁰ Aşl-1 metinde: min ba' d

Qaydağ eşanlıq ki biravga berişga aş-nanları bolmasa. Bir yaman eşakları bar. Minişga tüzük ätları ham yoq. Qaydağ ham eşanlıq [119b] qılar ekanlar, deb könlümga kelar erdi. Qazāra bir kün pīrimiz be-tab boldılar. Ādamlar kirib körüb çıqıb turubdur. Men ham körganı kirib ziyārat qıldım. Pīrimiz menga qarab aydılar ki: Hā devāna, oltur bu yerde, dedilar. Olturdum. Menga iltifāt qılıb aydılar ki: Sen könlüña keltirib aytasen ki bu kişi eşan bolub hanaqahları bolmasa bir tüzük mihmanhānaları ham yoq. Yana biravga beradurğan aşnanları ham yoq bir yaman eşakları bar; minişga bir tüzük ätları ham yoq. Qaydağ eşanlıq [120a] qılır ekanlar daysen. Şundağ haıra gıplarnı diliña kelturganıña tavba qılın. Yana on yıldan keyin bu yerlarnı körgün. *İnşā`Allāh* katta hanaqahlar boladı. Günbez taqlid-i gayr-i nüsha yanıga madrasa, qārihāna, maktabhāna ham boladı. Hudā hahlasa yana qançe mihmānhānalar ham boladı. ‘Aql hayrān qaladurğan. Neçand yüz ādamlar kelib vazīfa²³¹ yadurğan boladı. Neçand miñ ādamlarğa kiyim beradigan bolamız. Neçand ātı yoq. Ādamlar āt tilab kelse, āt barurmiz *inşā`Allāh*; amma diliña, tiliña kelturgan haıra sözlariña tavba qılın. Şu be-adabligiña [120b] tört yıl, beş yıl bizni şöhetimizdin yırağ bolasan, dedilar. Bu sözni eşitib men köp yığlab be-ṭāqat bolub edim ki pīrimizni bir sa‘at körmesam be-ṭāqat bolur erdim. Tört yıl, beş yılğaça qaydağ ṭāqat qılurmen, deb fikrga qaldım. Yana taş(h)ih-i dil qılıb aydım ki: pīrimiz iltifāt qılıb ez-barāy men be-adabni āgah qılışga aytgandurlar *vallāhu ‘ālam*, deb yurar erdim. Arada beş yıl ottı. Qazāra bir kün şaytān meni vasvās qılıb şūfilar bilan muşlaşib ağızımdın neçand haıra gıplar çıqtı. Şūfilar pīrimizga ‘arz [121a] qılıb aydılar ki: Taqşir, bu şūfi haırağa ketti, eşikdin çıkāriş lāzım, deb ‘arz qılıb çıkarıb yıbardı. Neçand ādamlar ortağa tüşüb tiladılar, pīrimiz qabul qılmadılar. Yığlab yürdüm. Beş yılğaçe, beş yıldın keyin özlari iltifāt qılıb çağırıb günāhımnı ottılar. Ey birāderlar, ‘azizlarnı nafasi zāyi‘ ketmas ekan. Beş yıl şuhbatımdın yırağ bolasan, deb erdilar. Oşal aytganları keldi. Ey yāranlar ‘azizlar, kimyay-ı nazar bolur ekanlar.

²³¹ Aşl-1 metinde: vazīfe

Mendek yaramas ğulam[121b]larığa yana iltifat kılib ğanağahğa ra'is kılib ğoydular. Etraflarını aylanıb ğarasam ki ğanağah 'acāyib, künbezğhay-ı ğarāyib madrasa, ğārīğāna-i dilkeş, maktabğānahay-ı kan-ı 'ilm u revācdın paydā²³² bolubdur. Yana mihmanğānahay-ı ğūnāğūn ta'rifları ğaddin fuzun körgan ādamni 'aklı lal buladı. ğarasam bıravğa āt beradılar. Bir niçelarga ton beradılar. ğarīb ü gurabalarga ta'am berayabtilar. Bu işlarga ğayran ğalib [122a] bir kün vazıfa yeydurğan ādamnı sinasam miñ beş yüz ādam ekan. Kelğan mihmandın başğa; amma sarāsab kılsam. Mazkūr özlerini aytganlarıdın ham ziyāda bolubdur. Ey birādarlar, pīrimizni bilmaydılar, deb ğāfil bolmay, āğah bolub yürüñlar. Çarā ki on yıl keyin boladurğan vakı'alarını bizğa aytıb erdilar. [122b] Oşal mazkūr vāğı'alarını közimiz bilan kördük *elğamdülillah*, deb mazkūr Mulla Bahādır köp yığladı. Bu ğikāyani Mulla Bahādır'dın eşitib ğalam sürüb bittim.

Nağlast ki: Pīrimizni bir Ħāce Nażar degan şūfıları bar erdi. Dāim aldılarıda turar erdi. Ānı kılgan ğızmati ğand ğandalet²³³ pista²³⁴ rustalarını pitinsaga²³⁵ tuzat mihmanga çıkarar erdi. Mezkūr şūfi [123a] aydı ki: Pīrimizni bir karāmatlarıdın aytıb beray, dedi. Āydı ki: Mascidlarığa bir mināra kıldırğan erdilar. Mazkūr minār ikki yılda pottı. Pīrimiz bir kün aydılar ki: *vallāhu 'ālam* şul minār yıķııarmıkin, dedilar. Men be-adabāne sordım ki: Taķşir, şundağ oluğan katta minār sabab nima yıķııadur, dedim. Pīrimiz iltifat kılib aydılar ki: Men tüş körübmen; bir ādam kelib aytadurlar ki: Hov İşān Ħalīfa ğasad payğambarlarga ham ta'sir kılgan ğafā bolmañ; amma ādamlarını ğasadı minarga uradur, dedilar. Binābarin yıķııarmukin dedim, dedilar. Ħayāl otmay bir keçasi [123b] zalzala bolub yıķııladı. Minār yıķıığandın keyin ğazrat-i pīrimiz iltifat kılib aydılar ki: Hov şūfılar minarnı yıķıığanı yağşī boldı. Yurtğa vabā aralab turgan erdi. Emdi kutarıldı *alğamdülillah*, dedilar. Ey birādarlar, men şunca fahmladım ki: pīrimiz nima vāğı'a bolsa özları bilar ekanlar; amma baru

²³² Aşl-1 metinde: feydā

²³³ Aşl-1 metinde: ğand ğandalet

²³⁴ Aşl-1 metinde: feste

²³⁵ Aşl-1 metinde: fetenisga

kelib tüşümde ayttı deganları qumabga oqşaydı, deb mazkür şüfi köp yığladı. Bu hikâyani Hâce Nazar Şüfi'din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Hayıt Bay Şüfi degan bir Şahrihānlık [124a] birādarimiz bar erdi. Yıgılab menga aydı ki: Hāzrat -i pīrimizni arqalarıda gıybat qılğan ādamları şikast tabqanını kördüm. Şahrihānnı bazār başısıda gap maclisni içinda turub erdim. Bir ādam aydı ki: Hov şüfi, pīriñiz avliyā bolsalar erdi; minar yıqılıb ketayatganda toqtatıb qalmasıdı, dedi. Şu münāfiqñı sözini eşitib dilimga keltürdüm ki, pīrimiz be-şak valīlar; amma şundaq be-adabni ātib taşlasalar köp yaqşı bolur erdi, [124b] dedim. Mazkür be-adab oşal halde yuragim aqrıdı, deb yığındın çıqıb ketti. Üyga barıb oşa keçası aqzı burnıdın qanı kelib ölubdur. Hama ādamlar bu hādışa²³⁶ni körüb hayran qalıb tavba qıldılar. Erta bilan barıb canazasını oqub yırtıñı(?) ālıb keldim. Bu 'alāmatdin keyin Şahrihānda minarnı toqrısın heçkim gap urmaydurğan boldı. Ey birādarlar, sizlar ham be-parvā²³⁷ bolub öz canlarıña cabr qılmañlar. Çarā ki şahib-i Masnavi aytıbdurlar ki: [125a] Valīlarını lütfi, lütf-ı Hudādur. Alarnı qahrı, qahr-ı Hudādur, debdurlar. Albatta āgāh boluñlar birādarlar, deb köp yığladı. Bu hikâyani mazkür Hayıt Bay Şüfi'din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Mulla Şālih degan birādarimiz aydı ki: Minardın gap²³⁸ urub şikast tabgan ādamnı men ham kördüm aytıb beray, dedi. Aydı ki: Bir Mulla Muhammad 'Umar degan birādarimiz bar erdi. Pīrimizni hizmatlarında maktab oqutub yurar erdi. Qazāsı yetkan ekan. Taqdir-i ilāhi bilan minar yıqılıb basıb öldi. Ārada beş [125b] on kün otgandın keyin mazkür maktabdarnı hātunı pīrimizni haramlarığa kirib bir neça za'iflarnı alda aytıbdur ki: Bu minarı qurusun, meniñ erim uçun bolğan ekan, deb malaya'ni gap urubdur. Oşa yerde turğan za'iflar aytıbdur ki: Ey be-adab, mundağ deme, desa bāz beyhūde gap urubdur. Uyga barıb oşal keçası ölubdur. Erta bilan ta'ziyaga, deb kişi keldi; amma 'azizlarnı kelgan eşikga ta'na qılıb bir nerse, deb

²³⁶ Aşl-1 metinde: hādise

²³⁷ Aşl-1 metinde: fervā

²³⁸ Aşl-1 metinde: ket

bolmas ekan, deb [126a] köp yığladı. Bu hikâyani mazkür Mulla Şâlih'dan eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Pîrimizni Ziyâ'addin Maqşûd Damla degan bir müridları bar erdi. Mazkür Damla aydı ki: Pîrimizni bir karâmatlarıdın aytıb beray, dedi. Aydı ki: Meni bir kün çağırıp aydılar ki: Hov Damla, meni bu Orus kâfir simga çağırıp zulm minan bir alıb barışı bar. *İnşâ'Allâh* oşal hıynda köp martabalar bizga hâşıl boladı. Āgah bolub yūrūñ, dedilar. Sarâsab kılib yūrür erdim. Ārada tōrt yıl ottı. Heç aşarni bilmadım; amma bir minara [126b] kıldılar. Taqdir-i İlâhi minan bir kımıllab yıkıldı. Uşbu minârniñ toğrısıdın hâkimlar çağırıp simga âlib bardı. Kafirniñ uluğları 'izzat-i ikram kılib siz uluğ âdam ekansız; carimañizni ottik; sizni âvâra kılib alıb kelganımızga rızâ boluñ. Haqqımızga du'ay-ı hayr ham kıluñ, deb neçand 'uzrlar aytıb cavab berib uzatıb koydı; amma bir tarafga barsalar pîrimizni 'âdatları şul erdi ki: Bir eski çafan kiyib bir eşakga minib barar erdilar. [127a] Eski çafan üstilarıda, eşakga minib bir şūfi yatalab kelib yatıb erdi. Kâfirni qaravulı uşlab: Sen kaydağ âdamsen ki bu yerde yürübsen. Seni kamab koyaman, deb popısa²³⁹ kıldı. Bir ikki âdamlar ortaga tüşüb bu kişi İşan yahşi âdam, dedi. Kafir aydı ki: İşan degan şundağ bolurmu, yalğan aytasen, deb zât-ı şarif pîrimizni eşakdan tüşürüb, eşak yatalagan hizmatkarlarını tonı yengi erdi. Anı eşakga mindirib pîrimizni yatala, deb batkağda [127b] yatalatıb şahardin çıkarıb koydı. Pîrimiz²⁴⁰ Hudâga neçand şükr-i şenâ yıbarıb aydılar ki: *Alhamdülillah* men Hudâga bandamen; ân-Hazret-i Şallallâhu 'Aleyhi ve Sallam'ga ümmatmen deganım rast ekan; bâz cihâr-ı yârlarga dostmen; Hazrat-i İbrahim paygamber millatidamen; Hazrati İmam 'Azam mazhabidamen; maşayib *مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ* 'larga müridmen, deganım rasat ekan. *Alhamdülillah*, Hudâya şükr. Çarâ ki *ma taqaddümlarnı* ravişi şul erdi. Bizga ham boldı, deb Hudâga şükr-ü şanâ ayttılar. Ey birâdarlar, bu zât-ı şarif pîrimizga har vakı'a [128a] bolsa mu'ayana bilinib turur ekan. Çarâ ki tōrt yıl ilgırı aytgan sözlari keldi. Āgah bolub be-tahkiq

²³⁹ Aşl-ı metinde: fofsa

²⁴⁰ Aşl-ı metinde: ferimiz

biliñlar ki pîrimiz maqâm-ı rızaga ham bargan ekanlar, deb mazkûr Damla köp yıǵladı. Bu hikâyani Damla'dın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Pîrimizni bir Mulla Şâlih degan bir ğazineçıları bar idi. Mazkûr ğazineçi aydı ki: Pîrimizni bir hârık-ı ‘adatlarıdın aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pîrimizni bir pul²⁴¹ saladurğan duffıları bar erdi. Bir cayda aǵzı açuq biktilmagan turar erdi. Pul karak bolsa [128b] sanab âlib yana cayğa qoyar erdim; amma haracatga pul lazım bolsa, yüz tanga karak bolsa yüz tanga çıkar erdi. İki yüz tanga darkar bolsa ikki yüz tanga çıkar erdi. Tört yüz tanga dargar bolsa dört yüz tanga çıkar erdi. Ba-şartı miñ tanga dargar bolsa miñ tanga çıkarırdı. ‘*Ala hazal kıyās* şundağ ketabarar erdi. U duffıdağı pul hargiz kamaymas erdi. Şu işga ta‘accüb qalib dilimda aytar erdim ki: Bu kiçkine duffıdağı pul hargiz adağ bolmaydı. Nima hikmat ekan, deb könglümga kelturur erdim. [129a] Bir kün pîrimiz çağırıp aydılar ki: Hov ğazineçi şufi, düffidin köp şikayat kılma, pul darkar bolsa haracatga alıb beravergin, dedilar. Kelib boryaning tagidin neçand kün haracatga alıb beraverdim. Hargiz adağ bolmadı. Yana pîrimiz çağırıp aydılar ki: Hov sūfi-i nâqıs, minba‘ d²⁴² dilinga mundağ haıra keltürma tavba kılın. Emdi mundın keyin haracatga düffiden alıb bergin, dedilar. Yıǵlab aytım ki Hudāya, Hudāvanda, bu dostlarıña ğazine-i kudratiñden beribsen [129b] adağ bolmaydurğan. Minba‘ d tilimga haıra keltürmayın, deb tavba kılıb köp yıǵlab yana haracatga düffiden alıb beraverdim, dedi. Bu hikâyani mazkûr ğazineçiden eşitib bittim.

Naqlast ki: Hazrat-i Pîrimizni bir ‘Abd-i Calil degan aşfazları bar erdi. Aydı ki: Men ham pîrimizni bir karāmatlarıdın aytıb beray, dedi. Mazkûr aşfaz aydı ki: Hâh palav²⁴³ hâh suyuq aş kılсам, yüz ādam bolsa aşıb qalmas edi; miñ ādam bolsa yetmay tūgab qalmas erdi; ba-huzūr yetar erdi. Bu işga hayran [130a] bolub ta‘accüb qalib yurar erdim. Bir kün kış çillaside ustalarını çağırıp aydılar: Hov ustalar,

²⁴¹ Aşl-ı metinde: ful

²⁴² Aşl-ı metinde: miñ ba‘ d

²⁴³ Aşl-ı metinde: falu

aşhānaniñ üstiga bir aşhāna qılıñlar, dedilar. Ustalar hūb, deb aşhāna qilib yapıb²⁴⁴ tayyar qıldı. Hāligi tamni üstiga uç katta daşqazan qoydılar. Dilimga bir hatra keldi ki bu past²⁴⁵dağı qazanlarğa ot yaqıladı, qaynaydı; amma balanddağı qazanlarğa ot yaqılmağay, qaydağ ta‘am pişār²⁴⁶ ekan, dedim. Pīrimiz haybat bilen menga qarab aydılar ki: Hov be-adab aşfaz, Hūdāni ‘azamat ve qādirliğini bilmadiñmu, yüzüm kavunni(?) [130b] körgün. Heçkim otqalab fişirganmu? Ey lādan şalını ham kör, sunı içinda Hūdāni ‘ilm-i kudrati bilan pişib²⁴⁷ turubdur-ku? Tavba qılgin, dedilar. Tavba qıldım, deb ayaqlarığa yaqılıb köp yığladım. Yana ot qılaydurğan devānani çağırıp aydılar ki: Hov devāna, qazanga ot qala, dedilar. U devāna pastga qazanga ot qaladı. Past²⁴⁸dağı kazandan ilgarı tamdağı qazan qaynadı; amma pastdağı qazanlarını aşı yarım sa‘atde pişār erdi. Tamdağı kazannı aşı bir yarım daqıqada [131a] pişti; amma sakkiz qazan bir oçaqda qaynar erdi, dān salmaganı qaynamaz erdi. Qazanga yaqadurğan otunı atnı küngı şalını tūfanı erdi. Şunça ki saçıb turar erdi; amma ādamlarını köziga otqalagandak körünar erdi. Ul küngı tūfannı üstiga aş pisişga kişini ‘aqlı yetmas erdi. Ey yāranlar bu işlar maḥz-ı karāmat ḥārık-ı ‘adatdan ḥālī emas. Bu sözga hūb taşdiq qılıñlar; bu hikāyaga heç ḥilaf yok. Çarā ki paygambarimiz aytıbdurlar ki: “al kazzab lā ümmati” ya’ni: Yalançı meniñ ümmatim emas [131b] deganları mundağ bolsa albatta yalğan gapni aytmassen. *İnşā‘Allāh* özüm körgan rast gapni aytım, deb köp yığladı. Bu hikāyani mazkūr aşfazdın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Pīrimizni nan yafādurğan navayları bar erdi. Mazkūr navaylar aydılar ki: pīrimizni ḥārık-ı ‘adatlarıdın biz ham aytıb beraylık, dedi. Aydılar ki: Har künde tokquzta ḥamırını nan qilib yafar erdik. Har qançe ādam kelsa yetib aşar erdi;

²⁴⁴ Aşl-1 metinde: yafıb

²⁴⁵ Aşl-1 metinde: fas

²⁴⁶ Aşl-1 metinde: fişar

²⁴⁷ Aşl-1 metinde: fişib

²⁴⁸ Aşl-1 metinde: fes

amma har küni vazîfa²⁴⁹ alıb yeydurğan miñ beş yüz âdam idi. Mihmândın başqa; amma mihmänni [132a] ‘adadini aytıb bulmaydı. Çarâ ki mihmänni ‘adadini aytışga ‘acizdurmız. Bu işlarga ta‘accüb qalıb aytar erdik ki: Bir künde toqquz hamırını nan qılıb yafsaq vazifağūr munça bolsa mihmannı ‘adadini bilib bolmasa bu qaydağ hikmatdur, deb birbirimizga gap uruşub hayran bolub yurar erdik. Bir kün pîrimiz aldımızga kirib aydılar ki: Ha be-adab navây şūfilar, Hudānı ‘azamatligiga münkirmusızlar. Çünança bir yerga kiçikine çaşma bulaqça payda²⁵⁰ qılıbtı. Hudā şundın çendan âadamlar parrandayu çarrandalar be-‘adad çiharpâlar qurt qumursqalar [132b] şamattu‘ qılurlar. Mazkūr bulaq hargiz kamaymaydur; amma bâliğ adamga şu hikâyaya bas emasmu? Hudānı bir âtı karim, bir âtı rağīm, bir bandasiğa Hudā rahmı kelib, karam qılsa bulaq kibi naz u ni‘matlarını gaybdın yetgüzüb hargiz kamaytmese ne ‘aceb; ‘etikadlarını suset(?) qılıb andağ hayal-i fasidğa ketib köp vaysamañlar, dedilar. Bu sözni hast(i) pîrimizdin eşitib birbirimizga hasret-i nadâmat qılıb yığlaşib aydı ki: Ey birâdarlar, azizlarga Hudā berse bulağ dek qaynab çıkaverar ekan. Muña heç şak şüpha qılmasa bolur ekan. Ba-şart şak [133a] qılsa kişi hatağa ketsa ham ‘acab emas, deb mazkūr navây²⁵¹lar köp yıgladı. Bu hikâyani navâyıldın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Pîrimizni bir Qozı Devāna degan devānaları bar erdi. Dâim daşga otqalar erdi. Mazkūr devāna aydı ki; Men otqalab yürüb ‘acâyib ğarâyıblarını körganmen; aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pîrimizni daş oçaqlarına aşfaz otqala deganda şalını tufānıdın sahl fahl çaçıb qoyar erdim. Har kançe aş bolsa pişaverar²⁵² erdi; amma be-namaz fāsık âdam daşını oçağın aldığa kelse oçağdın ot [133b] çıkıb kuvar erdi. Ba-şart kaçmasa hamma yoğını ot alıb küyüb ketar erdi; amma bir niçe yaman âadamlarını saqal moylavını küydürub yana ot oçaqqa qaytıb kirib ketar erdi. Uşbu eşga ta‘accüb qalıb aytar erdim ki bu otını birav örgatmasa yâ kişi çaçmasa öziçe

²⁴⁹ Aşl-1 metinde: vazîfe

²⁵⁰ Aşl-1 metinde: fayda

²⁵¹ Aşl-1 metinde: nevay

²⁵² Aşl-1 metinde: fişāvırar

çıķıb ādamlarını küydürub yana oçaķķa kirib ketadur; bu nima hikmat ekan, deb hayrān bolub yurar erdim. Bir kün pīrimiz kelib aydılar ki: Ha şūfi, sen be-adab ekansen, be-adab bolmasañ neçand hatra gaplarını diliña keltirib yürürmüdiñ? [134a] Hūdānı kudratı uluğ. Sen oçaķķa tūfan çaçmasañ ham pişirse kādīr²⁵³ yana aytasın ki bu oçaķdın ot çıķıb ādamlarını kuvub küydüradı. Bu nima gap deysan. Nafaḥātül-Üns²⁵⁴ ve Mabda'-i Nur degan kitabda 'azizlarını karāmatlarını aytgan. Ularını ah deyişi bilan neçand şaharlar ot alıb küyüb ketgan. Bu nisbat²⁵⁵-i şarīf tā kıyāmatgaçe munḫatı' bolmadı, deb nüshalarga bitilgan. Emdi tavba kılgın şū be-adablığıña sen ham küyüb ḫalmagay erdiñ, dedilar. Men pīrimden bu sözni eşitib ḫavf kılıb ḫorḫub yürür erdim. Arade uç tört kün ottı, bir kün uç tört kulaç oçaķdın yıraç [134b] yatıb erdim. Oçaķdın ot çıķıb meni ortağa alıb kıyimlarım küyüb turgan ekan. Örnimdin turub kıyimlarımını taşlab ḫaçıb berirak kelib turdım. Ot, kıyimlarımını küydürüb bolub yana cayıga kirib ketti. Ey birādarlar, 'azizlarını bilmaydı, deb har gapni ḫāh tilga ḫāh dilga keltirib yürüş ḫub emas ekan. Çarā ki alarga Hūdā har vaki' a bolsa bildirib ve körsatıb turur ekan, deb mazkūr Ḳozı Devāna köp yığladı. Bu hikāyani Ḳozı Devāna'din eşitib kalem sürüb bittim.

[135a] Naḫlast ki: Pīrimizni bir Şādık Āḫund degan Kaşğarī ḫizmatkarları bar erdi. Dāim ḫāhāratlarıga suv ḫuyub berur erdi. Mazkūr şūfi aydı ki: Pīrimizni bir karāmatlarını şariḫ körganmen, aytıb beray, dedi. Bir kün pīrimiz menga ḫarab aydılar ki: Hā şūfi, suv alıb kel, dedilar. Meniñ köñlümga keldi ki: Pīrimiz ḫollarını yuvarmikimler, deb çāynakniñ tagide azgine suv bar ekan, alıb bardım. Derḫal ḫāhāratga taraddüd kıldılar. Köp ḫicālet bolub aydım ki: Men emdi şarmanda bolur ekanmen. Çarā ki bul suv ḫolnı yuvişga zorğa yetar erdi. ḫāhāratga ḫaydağ yetadur, deb köp ḫicālet bolub turub erdim. Pīrimiz aydılar ki: Suvnı ber, deb ḫollarıga suvnı berdim. Müstaḫab kıldılar yana ḫolumga berdilar. Ḳuyub bargin, deb ḫāhāratlarıga

²⁵³ Aşl-1 metinde: kādīr

²⁵⁴ Aşl-1 metinde: nefehāt ins

²⁵⁵ Aşl-1 metinde: nişbet

kuyub berdim. Tahāratni qılıb boldılar. Yana ayağlarını yeşib ham yuvdılar. Çāynakdağı suvni karasam aşla kamaymay bayagidek turubdur. Pīrimiz menga qarab aydılar ki: Ha şūfi, içgin bu suvni, tahāratdan qalğan şavāb bolur, dedilar. Harçand içtim adağ bolmadı. Ey birādarlar, mundın katta karāmat bolmaydur. Çarā ki u suvga bir ādam qol yuvsa zorğa tāza bolur erdi, [136a] deb mazkūr Şādık Āḥund köp yığladı. Bu hikāyani Şādık Āḥūn'ni ağızdın üzülmay turub Hāce Nazar degan bir şūfi bar erdi. Oturub aydı ki: Ha birādarlar, men pīrimizni mundın ham katta karāmatlarını körganmen; ham aytıb beray, dedi. Aydı ki: Bir kün pīrimiz kündüzi oḥlab yatıb erdilar. Tura kelib menga qarab aydılar ki: Hay devāna, suv tapı²⁵⁶ kel, dedilar. Men ābdasteni karasam azgina suv turubdur. Ağızlarını çaykarmikinlar, deb ālib bardım. Qolumdın ālib tahārat kıladurğan kençinā kirdilar. Qulaq salıb turdum, müstaḥab qılıb yana tahārat ham kıldılar. Daviş [136b] qılıb aydılar ki: Ha şūfi, oşa ğusl kılganda bağlaydurğan pardani alıb bergin, dedilar. Pardani ālib berdim, menga bir vahm tüşti ki: Bu suv tahāratga yetmas erdi. Ğuslga kaydağ yetadur. Men idiş tapıb suv alıb kelsam bolur ekan, deb fikirda turub erdim. Hast(i) pīrimiz daviş qılıb aydılar ki: Ha şūfi, şabr kı, dedilar. Tek turdum, ğusl kıldılar. Qulaq salsam suvni āvāzı quddu(huddı) közedin quyandek şavillab kelib turubdur. Ğusl qılıb bolub üstibaşlarını kiyib çıktılar. Menga qarab tabassüm bilan külüb aydılar ki: Ha devana, bir içse çanqavi basılmaydurğan suvni tahāratga [137a] berurmusan. Āl, abdestadağı suvni özün içgin, dedilar. Harçand içdim, adağ bolmadı. Ey birādarlar, 'azizlarını nazarları tüşüb mubārak qolları tekkan suv adağ bolmadı. Ümid kılamam ki siz bizdek faqir be-çāre mürid-i muḥlişlarığa nazar-ı marḥamatlarını salsalar kimya bolub āḥirat tarafıdın ğanī bolsaq 'acab emas, deb mazkūr Hāce Nazar Şūfi köp yığladı. Bu hikāyani Hāce Nazar Şūfi'din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Bir Mulla Şalih Şūfi degan birādarmiz bar erdi. Dāim eşik kaqar erdi. İçkarıdın za'ifi çıkıp ḥaramga kereklik aş ta'amlarını ālib kirib ketar erdi. [137b]

²⁵⁶ Aşl-ı metinde: tafib

Mazkür şüfi aydı ki: Pīrimizni bir hārık ‘adatlarını körganmen. Sizga aytıb beray, dedi. Aydı ki pīrimiz yik satıb, öz kasblarından loqma kılib yer erdilar; amma ikki kün, uç künde, bir künde bir ta‘am kılar erdilar. Özlari tanhā yemay mihman bilan yer erdilar. Bir kün meni buyurdılar ki: Oşah kasbni pulıdın²⁵⁷ h̄aracāt kılib içgarıga kirgizgin āş kılib çıqarsın. Uç tört h̄aş mihmanlar keldi. Şular bilan nahārı kılaylık, dedilar. H̄üb, deb h̄aracat kılib kirgizdim; amma pīrimizni bir kiçkine āş yeydurğan yağaç tabağ²⁵⁸ları bar erdi. Şu tabağga aşnı salıb urub içqarından [138a] çıqardılar. Alıb barıb pīrimizni aldılarıga qoydum. Mihmānlar bilan nahārı kıldılar. Mihmānlar toyub qollarını arttılar. Mazkür mihmanlardan biri aydı ki: Takşir, bizni on beş, on altı ham-rahlarımız bar erdi. Oşalarını çağırsağ şu tabarrük aşdın bir loqmadın yeyişib qalsa qalay ekan, dedi. Pīrimiz aydılar: Hay hay, köp yağşi bolur, çağırınıñlar. *İnşā‘ Allāh* ulardan ham āşib qalar, dedilar. Darhal mihmanlarını biri çıkıb mazkür şariklarını alıb keldi. Qatar otquzub āşnı aldıga qoydı. Pīrimiz aydılar ki: Mihmanlar h̄üb ba-zavq nahārı kılıñlar. [138b] Bu yik satıb h̄aracāt kılingan aş, dedilar. Mihmanlar h̄üb ba-zavq yeyiştiler, adağ kılalmadı. Mazkür mihmanlar bu sırnı körüb birbiriga qaraşib ta‘accüb qaldılar. Pīrimiz menga qarab aydılar ki: Ha şüfi, şu aşnı mirahurga alıb bargın, hammaları cam‘ bolub yesun, dedilar. H̄üb bolğay, deb aşnı alıb barıb mirahurlarını cam‘ kılib berdim. Mirahurlar ham h̄üb ba-zavq yeb adağ kılalmadılar. Mazkür mirahurlarını sanasam yigirmi beş kişi ekan. Ey birādarlar, mundın katta hārık-ı ‘adat bolmaydı. Çarā ki bir kiçkine tabağdaki āşnı evvel tört kişi, ikinci on altı kişi [139a] uçuncı yigirmi beş kişi yeb adağ kılalmasalar. Bu zorkarāmat emasmu, deb mazkür Mulla Şālih Devāna köp yığladı. Bu hikāyani Mulla Şālih‘den eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Bir Hal Murad²⁵⁹ Devāna degan birādarimiz bar erdi. Aydı ki: Pīrimizni bir uluğluğlarını sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Bir dostum bar erdi;

²⁵⁷ Aşl-ı metinde: feliden

²⁵⁸ Aşl-ı metinde: tabağ

²⁵⁹ Aşl-ı metinde: qalmerat

amma özi bayhüde hilaf-ı şar‘i işlarga yuradurgan edi. Bir kün dostumga maşlahat kılib aytım ki: Bizni bu yuruşumuz behude ekan. Taleb-i ‘ilm kılib oqusak bolur ekan, dedim. U dostum ham hıub bolgay, dedi. Men aydım ki andağ bolsa [139b] Miñtipe²⁶⁰ degan cayda bir ‘aziz çıqqan emişlar. Uşe kişige bārıb bir du‘alarını alıb andın keyin oquylik, deb conab hıızmatlarına yetib keldik. Körüşüb ziyārat kıldık. Dilimga kelib aydım ki: Hamma nazr u niyāz alıb kelib du‘a alıb turubdur. Mende dünyalığdın bir nimerse bolmasa quruq kelib ziyārat kılib qaydağ du‘a alamen, hay dariğ, deb afsus yeb turub erdim ki: Pīrimiz menga qarab aydılar ki: Ha bala, beri kel, dedilar. Yügürüb keldim. Yelkamga şafatlab aydılar ki: Ey bala köñlüñe undağ gapni keltirme. [140a] Bizga dünya manzur emas. ‘Etiqad manzur, kelgin tavba kılgın, deb qolumni alıb tavba berdilar. Birle ham-rah kelgan dostumga qarab aydılar ki: U be-adab na-insaf şerigiñ mulla ham bolmaydı. Şūfi ham bolmaydı *inşā’Allāh*. U ādamdin yırağ yürgin, dedilar. Yana ertesi çağırıb menga tavaccüh berdilar. Özümni bilmay yıqılıb qalıbmen. Şūfilar kötarıb eşikga çıkarıb taşlabdur. Özümga kelib qaragam ki ağzımdın küfük āqıb yatıbmen; örnümdin tursam içimde bir ot yanıb turubdur. Bırağ havlukub köçelarga çıkıb [140b] ketibmen. Yalañgaç yalañ ayağ mest be-ihtiyar bolub şūfilar bu bala cinni bolubdur, deb alıb kelib kündege salıb koyubdur. Neçand kün kündege yatıbmen; amma kündege yatganımnı ham bilmabdurmen. Pīrimiz bir kün yoqlab iltifāt kılib aytıbdurlar ki: Ha şūfilar, tünav künge qol bergan Hal Murad degan devāna qanı? Şūfilar aytıbdurlar ki: Taqsir, u devāna cinni bolub köçelerde yalañgaç yalañayağ yürgan ekan alıb kelib kündege salıb koyduq, debdurlar. Pīrimiz aytıbdurlar ki: Ha na-insaflar, oña tavaccuh tekkan, cinni bolgan emas. Kündadin çıkarıb alıb [141a] keliñlar, debdurlar. Şūfilar alıb keldi. Pīrimiz iltifat kılib yalkamga şafatlab urub koydular. Hoşumga kelib sālīmül a‘za boldum. Ey birādarlar, āgah boluñlar bir tavaccuhlarını kötaralmay, pāk ölayazdım; amma mandin başqa neçand ādamlarını kördüm. Tavaccuhlarını

---

²⁶⁰ Aşl-ı metinde: tife

kötäralmay, ölüb ham ketgan. Pīrimiz astaydil biravga tavaccuh kılsalar, ya öler edi; ya cinni bolar edi. Ba-şart biravga yaḥşi nafas kılsalar yaḥşi bolub ketar erdi; amma yaman nafas kılsalar, yaman bolur erdi. Çarā ki oşal mazkūr dostumga bir nafas kılıb erdilar. Mulla ham bolmaydı, şūfi ham bolmaydı, deb oşa nafasları zayı‘ ketmadı. Mulla ham bolmadı. [141b] Şūfi ham bolmadı, köp fasıḳ bolub şu vaḳtilarda rasva bolub yürübdür. Ey yāranlar, pīrimiz ḡanīmatlar, bir iş kılıb dua‘larını ālış derkar. Ba-şartı be-parvā bolub yürüb du‘ay-ı badlarını alsa, har kişi aḥirati ketse ham ‘acab emas, deb Ḥal Murad Devāna bāz aydı ki: Pīrimizni nazarlarıdın yıqılıb ölgan ādamnı ham körganmen aytıb beray sizlarga, dedi. Aydı ki: ‘Asakalik Esar Āḥūn degan bir vakil bar erdi. Pīrimizni toḡrılarıdın neçand mālāya‘ni ḡapni kāfirni ḥākimiga aytgan ekan. Bir ādam kelib pīrimizga aydı ki: Ey taḳşir, ‘Asakalik Esar Āḥūn [142a] sizni toḡrıñızdın kāfirni ḥākimiga neçand behūda ḡaplarnı aytıb ‘arz kıldı. Sizni ḥākim çağırarmikin, dedi. Pīrimiz aydılar ki: Ḥayr nā-insaf ekan-a yalḡan ḡapni aytıbdur. Sahl künde teşilib ḳuturub ölar badbaḥt, dedilar. Sarāsab kılıb yürüb erdim ki sahl fırsatda hamma badanları teşilib özi ḳuturub saḳallarını yülüb özini aḡzıga özi şafatlab şunday resvālık bilan öldi. Ḳuşnuları kelib menga aydı ki be-adab Esar Āḥūn‘nı ḡörini on ikki kişi namaz-ı bamedad oḳub kavladık. Tā namaz-ı aşḡaçe hargiz [142b] butmadı. Harçand kavlaymız tar boladı. Aşla köñgimaydur alıb kelib zor be-zor tıḳıb ḳoydıḳ laḥidga, dedi. Ey birādarlar, ‘azizlarını nafisları zayı‘ ketmas. Çarā ki teşilib ḳuturub ölar, deb nafas kılıb erdilar. Oşal aytganları boldı. ‘Azizlarga be-adablik kılgan ādamlarga kör, ham yol bermas ekan. Ey yāranlar, pīrimiz köp ātaş-nafas avliyālar du‘ay-ı badlarını almay. Albatta du‘alarını alḡay sizlar, deb mazkūr Ḥal Murad Devāna köp yıḡladı. Bu ḥikāyalarını Ḥal Murad Dīvana‘dın eşitib ḳalam sürüb bittim.

[143a] Naḳlast ki: bir ‘Abd-i Ḳayyum degan ḡazineçi birādarimiz bar erdi; aydı ki: Pīrimiz köp ātaş-nafaslar, ātaş-nafaslıklarını körganmen, men ham aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pīrimizni bir mışıḳları bar erdi; amma haç narse ki tegmaydurḡan yaḥşi mışıḳ erdi. Yana bir it bar. İkavı birbirları bilan köp ittifaḳ erdi.

Hatta ki aşnı ham birle içar erdi. U mışık mihmanhānalarga ham kirib yurar erdi. Bir kün meni çağırıp aydılar ki: Mihmanhānalarını darparda²⁶¹ siga kağaz tutıñ kün köp savuq bolubtı. Mihmanlar malal bolmasun, dedilar. Hüb bolğay, deb hamma mihmanhānalarga kağaz tuttim; amma pīrimizni ‘adaları [143b] bul erdi ki, har kaydağ mihmaniga kelsalar, özları yürüb dasturhān salar erdilar. Ertesi dasturhān salıb yürüb erdilar: Men bārib haşşa kafşlarını kōtarıb yürüb erdim. Dar-pardalarını kağazlarını kōrüb köp yaḥşi bolubdur, deb hursand boldılar. Dastārhan salıb aylanıb yürüb bir mihmanhānaga dar-pardasını mazkūr mışık teşib çıķıb ketibdur. Pīrimiz meñga qarab aydılar ki: Ha şūfi, bu yarni nimaga çala koyduñiz, dedilar. Men aydım ki: Taqşir, men yaḥşi kılıb koyub erdim; mışık teşib çıķıbdur, dedim. Pīrimiz aydılar ki: U na-insaf mışık be-adab ekan-a, it talab öldürgür, [144a] dedilar. Oşal halde mışık bilan ittifaq bolub birla ta’am yiyib yürkan it mazkūr mışıķnı talab oldürdi. Harçand acratsak ham bolmadı. Ey birādarlar, āğah boluñlar ki: Pīrimiz oşa mışıķnı it talab öldürsun, deb nafas kılıb erdilar. Oşal fırsatda ‘etifaq bolub yürğan it talab öldürdi. Har kişi pīrimizga be-adablık kılıb gaplarını kayırıp kayıtsalar bir balāga giriftar bolşa ‘acab emas, deb köp yığladı. Bu hikāyani mazkūr ‘Abd-i Qayyum ğazinaçiden eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Bir Taş Maḥmud Şūfi degan birādarmiz bar erdi. Tācık [144b] camā’asidin bolur erdi; amma özi rast kul erdi. Mazkūr şūfi aydı ki: Ha birādarlar, Pīrimizni bir karāmatlarını şariḥ kōrganmen; sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Bizni pīrimiz ‘Arabān²⁶²ga terakga, buyurdılar. Mulla Nāşır Āḥun ikkavimiz bārib ‘Arabāndın bir munça terak kesib yüklatıb conatdık. ‘Arabannıñ üstiyağıda Manğit degan elat birādarlar bar erdi. Bulardın ham bārib soraylık, şavabdın qalmasun, deb bardık. Bārib soradık, bir munça terak u yerdin ham tüşti. Oşal teraklardın bir arabaga yüklab namaz-ı digerde conadık. ‘Arabān minan Manğit camā’asınıñ [145a] ortasında bir üzülüş adır bār erdi. Şu adırğa huftanda keldik. Uşa keça köp karāngu

²⁶¹ Aşl-1 metinde: dar-farda

²⁶² Aşl-1 metinde: erbān

boldi. ‘Arabanga kelişga heç ‘ilac yok. Na-‘ilac oşal yerde yatar bolduq; amma oşal küni ta‘am yemay köp aç qalğan erdik. Bir yerdin barıb ta‘am satıb alaylük, deb eţraf canıblarını qarasax heç adamni aşari yok; nā-‘ilac qana‘at qılıb turduk. Mulla Nāsır Āhun şerigim aydı ki: Pīrimiz valī bolsalar bizni hālimizdin hıbar alsalar kerak, dedi. Hıyal otmay bir Kırğız bir nan, bir çaynak çay piyālesi bilan ālib keldi. Aydı ki: Birādarlar, sizlar aç qalgandursizlar, munı nahārı qılıñlar, [145b] dedi. Nannı qarasak pīrimizni nanlarıdın, çaynı qarasak... Qand²⁶³ sālğan çay hūb ba-zavk yedik nannı, içdik çaynı, aşla tūgamadi. Bazor adā kıldık. Mazkūr Kırğız qolıga çaynaqnı berdik. Ornıdın turub ketti. Men şerigim Mulla Nāsır Āhuna aydım ki: Şu adamdin bir soray: Nan, çay pīrimnikiga oşaydı, qayerdin aldı ekan, deb ornımdın turub, yūgürüb qarasam heç kimni daragi yok, u yaq bu yaqğa qaradım. Heç adamni aşarini tapmadım. Bu işgā hayran bolub bu yerda bir panah²⁶⁴ boladurğan yer bolmasa qayaqqa ketti ekan. Bu be-hikmat ādam emas, ekan attañ, deb puşayman²⁶⁵ qılıb şerigimga kelib aytım ki: [146a] Ha birādar, oşa nan pīrimizni nanları idi; sorasak bolur ekan. Soramay ğafil qalıbmız, dedim. Şerigim şakkaklık qılıb aydı ki: Nima ki hafı bolursan. U ādam bir oğrı Kirğızdur-da, pīrimiznikige bargan bolsa aldıga çıqargan nandın oğurlab algandur, dedi. Ul keça oşal yerde yatdıq. Erte bilan turub pīrimizni hizmatlarıga keldik. Pīrimiz içgarıdın çıqtılar. Ziyārat kıldık. Bizga qarab külüb aydılar ki: Ha şūfilar yolda hūb aç qaldıñızlarmu? Bu vaqtdağı şūfilar bir kün aç kalsa karamat talab kıladur. Yaşşi ham be-çäre oğrı [146b] Kırğız bir nan bilan bir çaynāk çay eltib berdi. Başarţ eltib bermasa erdi bu şūfilar bizden ham keçibverse ‘acab emas edi, dedilar. Bāz iltifāt qılıb aydılar ki: Bu şūfilarını şarbatħānaga alıb kirib dasturħān sālınlar, dedilar. Bizni şarbatħānaga kirgizib dasturħāncılar dasturħān salıb çıqıb ketti. Şerigim Mulla Nāsır Āhun‘ğa qarab aydım ki: Ey birādar, sizni oşa şakkak be-adablığıñız aşla qalmadı. Pīrimizni aldılarıda meni şarmısār kıldıñız-ku,

²⁶³ Aşl-1 metinde: ğand

²⁶⁴ Aşl-1 metinde: fend

²⁶⁵ Aşl-1 metinde: faşiman

azizlarga har iş mu‘āyana ma‘lum bolub turur ekan. Emdi min ba‘d mundağ be-adab[147a]ligini ikkavmız ham kılmaylık, deb yığlaşib tavba kılib turub erdik. Bir Mulla Mü‘min degan pīrimizni şūfıları bar erdi. Oşal şūfi üstimizga kirib keldi. Bu otgan vakı‘alarını mazkūr şūfiga aytıb berdik. U şūfi aydı ki: Undağ bolsa bu keça men, bir katta sır körganmen; sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pīrimiz namaz-ı huftanni oqub çıķıb uşbu şarbatḥānaga kirib olturdılar. Menga qarab aydılar ki: Ha botam, bir çaynakda çāy bir munça nan alıb keliñ, dedilar. Hıub bolğay, deb yügürüb barıb alıb kelib aldılarıga qoydum. Yana aydılar ki: Bu çāynākga [147b] azgine navvat ham salıb qoygın; amma bu çāydan siz ümid kıлмаñ. Sizga berilmaydı. Men bir fast istirahat kılib alay, deb yattılar. Men yügürüb barıb navvat alıb kelib çāynākga sālıb qoydum. Barıb ayağlarını uqalab turub uqlab qalibmen; biraq uyğanıb qaragam pīrimiz uqlab yatıbdurlar. Derhal çāynākni qaragam içida çāyı nandın ham bittasi yoq. Hıayran bolub şarbatḥānade turğuçı şūfıların soradım. Bu çāynı kim içti, bu nānnı kim aldı, dedim. Şūfılar aydı ki: Bu yarga heçkim kirgan emas. Pīrimizni çaylarını kim içar erdi. [148a] Nannı be-ruhsat kim alar erdi. Pīrimiz bir sa‘at keyin uyğanıb ornılarında turub ḥāhārat kılib namaz-ı tahaccüd oqudılar. Tang attı namazga çıķıb kettilar. Men çāynākni ālib takcaga qoydum. Hıali ham hicālet bolub turub erdim ki: Bu çāynı kim içti ekan, deb. Sizlar kelib bu hikāyani kıldıñızlar. Yana bu işga ta‘accüb qalib turubmen, dedim. Mazkūr Taş Muḥammed Şūfi aydı ki: Ey birādar, uşāl çāynak qanı bizga körsatıñ, dedi. Çāynākni tākçadın ālib aldılarıga qoydum. Çāynākni körüb birbiriga qarab yığlaşib aydılar ki: Ey birādar, keçasıdağı Kırgız alıb bargan çāynāk şul-ku [148b] aytımdum ki: Bu nān, pīrimizni nānları munda bir gap bar, deb; siz şakkaklık kılib har narsa, dediñiz. Oşal çāy ālib bargan kişi pīrimiz ekanlar. Özları ham kelgan vaqtimızda izhar kılib ayttılar-ku bir Kırgız çāy alıb bardımu, deb?! Bildik ki pīrimiz be-şak valı ekanlar, deb köp yığlaşib çıķıb kettilar. Bir sā‘atdın keyin şarbatḥānaga pīrimiz kirdilar. Men be-adabāne ‘arz kıldım ki: Taqşir, Taş Muḥammed Şūfi bilan Mulla Nāsır Aḥun şundağ deydur, deb ötkan vakı‘alarını ayttım. Pīrimiz iltifat kılib aydılar ki: Hıayr, har kişi maqām-ı abdalğa

yetse uç yuz yetmiş farsah yol bir qadam boladı, [149a] debdurlar. ‘Azizlar andağ bolsa ‘Araban(Aravan) ikki farsah ham kelmaydur. Bir qadamga yüzden bir ham emas. Şūfilar şu yerga kelib içgandur. Özlari fahmlāmabdur, deb küldilar. Ey birādar, pīrimizni qalamlarından bildim ki: Özlari maqām-ı abdalga yatgan ekanlar. Şūfilar özi kelib içgandur, deb qamab qilib bekittilar; amma muqarrar bildim ki çaynakdagı çay ornide turub yoq bolgandı. Mazkūr şūfilar ki özlari ‘ilm-i karāmat manan uzatıb bergan ekanlar. *İnşā’Allāh* bu qalamga heç şak yok. Çarā ki pīrimizni mundın ham uluğ karāmatlarını köp körganmen, deb mazkūr Mulla Mü’min Şūfi köp yıqladı. Bu hikāyanı Mulla Mü’min’din eşitib qalam sürüb bittim.

[149b] Naqlast ki: Pīrimizni bir Muhammad Şiddik Hālifa ve Rahman Qul Şūfi degan tegirmançıları bar erdi. Mazkūr şūfilar aydı ki: Pīrimizni bir karāmatlarını şārih kördük. Karāmatları şul ki: Toqsan tüşüb köp soviq bolgan erdi. Yetti taş tegirman, bir üyda yurar erdi. Mazkūr tegirmanni suvi qara suv erdi; amma aq suv muzlab hamma şu tegirmanga kelar erdi. Bir kün namaz-ı şāmdın suv qurub tegirmanlar yatıb qaldı. Nima boldı ekan, deb alışını başıqa barsak suv urub ketibdur; amma alışını baylaşını haç ‘ilacı yoq. Bu keça turub qalsa hamma yoqni cer qilib ālıb [150a] ketadur. Ya pīrim emdi madat qılığaysız, deb uç tört bağ faqal tapıb²⁶⁶ kelib ālışa basıb erdik. Alış maqkem bolub suv tegirmanga qarab yürüb ketaverdi. Ey birādarlar, pīrimiz be-şak valī ekanlar madat qıldılar. Çarā ki u alışını yigirmi araba haşak bilan ham baylab bolmas erdi, deb köp yıqlaşıb turub erdi ki: Pīrimizni bir ‘Abd-i Qayyum degan şūfıları bar erdi. Dā’im hanaqahını unını tartar erdi. Mazkūr Şūfi yıqlab aydı ki: Ey birādarlar, tegirmanni alışını suv orışından men vāqıf erdim. Sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Uşal tegirmanni [150b] suv uradurğan küni namaz-ı ‘aşrdan ilgarırağ pīrimiz meni çağırıb aydılar ki: Hov şūfi, barıb tegirmançılar ya ayıtgin. Bu keça alışını suv uradur, ihtiyat²⁶⁷ bolsun, dedilar. Men esimdin çıkıb barıb aytmabmen. Huftan oquğandı keyin meni çağırdılar. Ha şūfi,

²⁶⁶ Aşl-1 metinde: tāfib

²⁶⁷ Aşl-1 metinde: ihtiyat

kel; meni ayağımni uqalağıl, dedilar. Barıb mubārak ayağlarını uşlasam muznu uşlagandık. Qolum sovqattı, bu sırğa ta^c accüb qalib turub erdim ki, özları iltifat kılib aydılar ki: Ey devāna aytmavdum ki barıb tegirmançılarga h̄abar bergin, tegirmannı alışın. Suv oradı, deb sen be-adab h̄abar bermadiñ. U ladan tegirmançılar bizni ham faqalğa koşub [151a] alışğa bastılar, deb tabassüm bilan küldüler. Mazkūr şūfi aydı ki: Har yarda yoqlasa h̄azır bolur ekan. Bizdek lādanlar bilmas ekanmız, deb köp yığladı. Bu hikāyani ‘Abd-ı Qayyum Şūfi’din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Bir Mulla Şūfi degan birādarimiz bar erdi. Mazkūr şūfi aydı ki: Pīrimizni bir kaşflarıdın aytıb beray, dedi. Aydı ki: Mulla Abd-ı Rasul degan bir mulla baça bar erdi. Pīrimizni madrasalarıda oqub yürar erdi. U bala bir mulla baçça bilan maşlahat kılib Qarateginga barıb oqusax bolur ekan, deb qaçıb ketib erdi. Karatkinga barıb [151b] beş altı ay turub qaıtıb keldi. Menga aydı ki: Ey birādar, pīrimizni bir ziyārat kıldırıñ meni, dedi. H̄üb bolğay, deb alıb kirdim. Pīrimizni ziyārat kıldı. Pīrimiz mazkūr mullaga qarab siyasat bilan aydılar ki: Oltur bu yerga na-insaf sen bir mulla baççanı yoldan çıkarıb alıb kettiñ. Qarateginni kiraberişide bir mascid bar erdi. Uşanda barıb yattıñlar. Bir toñboyun Tācık kirib şerigiñni başınçılık kıldı. Bilib turub nimaga indamadiñ. Ey nā-insaf süküt-ı²⁶⁸ ‘alāmat rıza bolur sen ham günāhkar bolduñ-ha ra’islar ālıb çıkıb bunı adabga on bir darra ta^c zir beriñlar, [152a] dedilar. Ra’islar ālıb çıkıb ta^c zir berdi. Bir hılvatga tartıb u mulladın soradım ki: Ey birādar, nima günah kılib erdiñ ki pīrimiz mundağ siyāsāt kılib ta^c zir berdilar, dedim. Mazkūr mulla aydı ki: Men şerigim mulla baçça bilan Qarateginni kiraberişide bir mascid bar ekan. Şuña kirib yattıq. Uç tortte Tācık kirib olturdı. Bir fasdın keyin bittasi yatıb qaldı. Başqası çıkıb ketti. Men uygāk yatıb erdim. Bir vaqt bar erdi ki haligi badtāl Tācık şerigim minan hilāf-ı şar^c işga maşğul boldı. Men misāfir ādam bir narse dişga qorqub tek turdum. Pīrimiz şunu ayttılar: [152b] Ey

²⁶⁸ Aşl-ı metinde: süküt

birādar, pīrimiz köp uluğ ekanlar, bu zāt-ı şarifga heç namarsa parda²⁶⁹ bolmas, bilib turur ekanlar. Çarā ki oşal hādīşa²⁷⁰ bolgan yer manan şul hanaqahnı urtası on ikki künlük kelür erdi; amma bu vakı‘anı haçkinga men eyitkan emas erdim. Pīrimiz har qayırdı bir sır otsa körüb turur ekanlar, deb mazkūr Mulla ‘Abd-i Rasul meni aldımda köp yığlab tavba kıldı, dedi. Bu hikāyani Mulla Mü‘min Şūfi‘din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Mulla Bahādır²⁷¹ degan bir birādarimiz bar erdi. Pīrimizni bir kaşf-i karāmatlarıdın sizga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Mağzum qışlaqlıq Hāl Nazar degan bir Tācık bar erdi. Özi oğrı qaraççı qumarbaz²⁷²[153a] ve calabbāz ve baçabāz ve büzehūr ve şarābhūr köp şerāratpīşe²⁷³ erdi. Bir vaqt namaz ham oqumas erdi. Bir kün pīrimiz namaz-ı şāmnı okub çıqқанlarıdın keyin meni aydılar ki: Hay Mulla Bahādır Devāna, sen bārib Mağzum qışlaqlıq Hāl Nazar Şūfi‘ni aytıb kelgin, dedilar. Hüb bolğay, deb conadım; keteyatıb dilimga keldi ki: U Hāl Nazar bir rak‘at namaz oqumaydurğan. Be-namaz fāsık erdi. Pīrimiz bu badbahtnı şūfi dedilar. Bu qaydağ gap, deb barıb haligi Hāl Nazarnı çākırdım. Aldımga çıktı. Aydı ki: Yürüñ, sizni pīrim çağıradılar, dedim. Aydı ki: Hüb bolğay ba-cān-ı dil barurmen. Çarā ki men uç yıldın beri dilimga keltirib [153b] aytur erdim ki: Bu kişi valī bolsalar meni çağırıp tavba berādılar. Bolmasa özümçe barıb tavba kılmamen, deb yurar erdim. Bu kün namaz-ı peşinden keyin uğlab yatıb tüş körübmen; tüşümde hast(i) İşānımız aytadurlar ki: Ha nā-insaf fāsık, uç yıldın beri aytasan İşān özi karāmat minan ālib barmasa, men tavba kılmaymen deysan, şu deyişñ katta be-adablık. Çarā ki ‘azizlarını sınaş ham küfr. Qoşnılıknı hürmati hata ketmagin. Bu kün saña tavba berurmen. Bar, tahārat kılib kelgin, dedilar. Hüb bolur, deb yığlab turub oyğanıb ketibmen. Qarasam [154a] namaz-ı ‘aşr-ı qaza bolay, debdur. Tahārat kılib namaz-ı

²⁶⁹ Aşl-1 metinde: farda

²⁷⁰ Aşl-1 metinde: hādise

²⁷¹ Aşl-1 metinde: Behātir

²⁷² Aşl-1 metinde: humarbaz

²⁷³ Aşl-1 metinde: fişe

şâmnı oqub bu nima hikmat ekan, deb istiğfar aytıb yığlab turur erdim. Siz keldiñiz *inşâ* ‘*Allāh* barurmen, deb derħal ātlanıb²⁷⁴ menin bilan ham-rah keldi. İçgarı kirib şūfıların pīrimiz kayırdalar, deb sorasam; aşhānade ekanlar kaydağ ma‘lum qalurmen, deb turub erdim. Bir şūfi aşhānadin yügürüb çıkııb aydı ki: Bahādır bilan Ĥal Nazar kimdur, dedi. Men bizdurmuz, dedim. Yürüñlar, pīrimiz çağırıp yatıbdurlar, deb başlab ālıb kirdi. Pīrimizni ziyārat kıldık. Pīrimiz [154b] Ĥal Nazar’ga qarab aydılar ki: Ha lādan, uç yıldın beri aytar erdiñ ki bu kişi valī bolsalar meni çağırıp bārıb tavba beradılar. Bolmasa tavba kılmaymen, der erdiñ. Şu deyişñ ĥatā. Çarā ki ‘azizlarını sınāş günāh-ı ‘azīmdur. Ĥata yolda ketmasun, deb binābarin çağırıp tavba beray, dedim. Bu kün namāz-ı ‘aşrda ham tüş körüb erdin-ku, kelgin tavba berāyın, deb qolunı uşlāb tavba berdilar. Mazkūr Ĥal Nazar eşikka çıkııb menga aydı ki: Ey birādar, men bu kişini karāmati bolsa, meni ālıb bārıb tavba beradılar, deb bu sırnı haçkimga aytgan emas erdim. Bildim ki pīrimiz be-şak valī [155a] ekanlar, deb köp yığlab üyiga ketti. Yana pīrimiz meni çağırıp aydılar ki: Ha Mulla Bahādır keteyatıb ayttıñ ki pīrimiz bir rek‘at namaz oqumağan badbaħt şūfi dedilar, dediñ. Bu kün namāz-ı şâmnı oqudu-ku, nimaga yalğan aytasan, deb küldilar. Ey birādarlar, āğah boluñlar ki bu kişini kaşf-i karāmatları köp zāhir, mundın başka ham karāmatlarını köp körganmen; amma bu kişi bilmadılar, deb hargiz be-parvā bolmañlar, deb mazkūr Mulla Bahādır Devāna köp yığladı. Bu ĥikāyani Mulla Bahādır Devāna’din eşitib qalam surub bittim.

Naqlast ki: Bir ‘Abd-ı Qayyum Şūfi degan birādarımız bar erdi. Mazkūr şūfi aydı ki: Pīrimizni bir maqām-u martabalarından aytıb [155b] beray, dedi. Aydı ki: Pīrimizni eşiklarında it, mışık bisyar köp erdi. Köpligini vachı bul erdi ki ziyāratga kelgan āadamlarını ergaşıb kelgan itları ĥanaqāhda turub qalur erdi. Harçand ursak ham kitmas erdi; amma birbirleri bilan it ve mışık hargiz uruşmas erdi. Bu ĥikmatga ĥayran kılıb yurar erdim. Qazāra ramazān-ı şarif keldilar. Uç tört kün roza tutub

²⁷⁴ Aşl-ı metinde: ātlanıb

erdik. Bir kün pîrimiz meni çağırıp aydılar ki: Ha şūfi, barıb İmam Nazar Şūfi bilan Hasan Bay Şūfini aytıb keliñ, dedilar. Yügürüb barıb aytıb keldim. Pîrimiz mazkür şūfilarga qarab aydılar ki: Ha İmam Nazar Şūfi, sen itlarnı baqın, Hasan Bay Şūfi mışıqlarnı baqın. Çarâ ki it mışıqlar habımda kelib menga ‘arz kılib aytadur ki: Ha taqşir ramazanda bizga köp cabr bolur ekan kündüzi heçkim ta‘âm emas ekan. İftâr vaqtında âdamlarnı aldığa barsağ bizni urub eza barur ekan. Biz köp muztar bolduk. Şul toğrıdın sizga ‘arz kıldık ki iltifât kılib bizlarga ham bir vazıfa ta‘yin kılsañız, deyduklar. Binâbarin sizlarnı çağırıp bu canvarlarga vazıfa²⁷⁵ ta‘yin kılay, deb turubmen. Ha it baqar şūfi, sen ayttılar ki: har küni ellik dâne nân, bir qazan aş, uç künde bir höküz soyub bergay sen, dedilar. [156b] Bâz mışık baqâdurğan şūfiga qarab aydılar ki: sen mışıqlarga har küni yigirmi dört nan şunga yeraşa soyuk aş uç künde bir koy suyub barursen, dedilar. Mazkür şūfilar hub bolğay, deb pîrimizni amrlarnı dâim kılib yurar erdi: Ey birâdarlar, âgah boluñlar ki pîrimiz be-şak valî ekanlar. Çarâ ki it u mışık hayvanât parrandayu çarrandalarını ham tilini bilib gap uruşar ekanlar, deb mazkür ‘Abd-ı Qayyum Şūfi’din eşitib qalam sürüb bittim. Bu vaki‘alarga hayran bolub yürür erdim ki bir Hal Murad Devâna degan birâdarimiz [157a] bar erdi. Menga kelib aydı ki Ey birâdar, men mundın ham katta sırnı körganmen sizga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pîrimiz menga köp iltifat kelib yoklab turar erdilar. Menden bir be-adablik şadır boldımı ki pîrimiz neçand vaqt boladı ki meni yoqlamaydılar, deb köp be-tâkať bolub dilimga keltirim erdim ki şu eşikdagi ala itni bir ursam, it barıb pîrimizga ‘arz kılsa, bu itni şarâfati bilan men resvâ kıllarını yoqlasalar ‘acab emas, deb barıb itni bir teftim; ornıdın turub qaçtı. Cayınga barayın, deb arqamga [157b] kıyıp dört qadem basıb erdim ki Mulla Bahâdır Ra’is Şūfi bar erdi. Yügürüb kelib menga aydı ki: Ha birâdar, pîrimiz sizni çağırıp turubduklar. Yürüñ bu yaqqa, dedi. Darhal yügürüb hizmetlarığa barsam haşhânarıda oturubduklar. Salam kılib ziyârat kılib mubârak kıllarını öptüm.

²⁷⁵ Aşl-1 metinde: vazıfe

Pīrimiz menga qarab aydılar ki: Ha na-insaf, ala itni nimaga tefib urdun olturub turub közüm uykuğa bargan ekan. Mazkur aytıb kelib ‘arz kıldı ki: Taqsir, men be-ħaş yatıb erdim. Ĥal Murad Devāna kelib arqamga bir tefti qorqub pak yuragim çıkıb ketayazdı, deydur. Sen be-adab [158a] üstüña malla ton keb başıña malla salah urab, özüñni şūfi kılıb be-çäre itni azā barıb qorkutasınmu? Be-adabni ta‘ ziriñ şul ki malla ton keyib malla sal uraşga tavba kılgan ki ādamlar seni malla tonuñni malla sallañni körüb bu ĥüb yahşī ādam ekan, deb pand yamasin; emdi min ba‘b suratiñni şūfi kılıb yurma, dedilar. İltifātlarığa kulluğ, deb darħal çıkıb bir āh dürdani salla kılıb başınga orab aldım. Ey birādar, āgah bolub yürüñ ki pīrimiz bilmaydurğan iş yok ekan; amma közüm uykuğa bargan ekan tüşümde kelib it ‘arz kıldı deganları kumab ekan. Çarā ki aldıları da [158b] turgan şūfildın suradım. Aydılar ki: Pīrimiz uħlağanları yok erdi. Biz bilan gap uruşub turub erdilar. Darħal Mulla Bahādır Ra‘is‘ni çağırıp aydılar ki: Ha ra‘is, darħal Ĥal Murad Devāna‘nı alıb kelgin, dedilar. Darħal ra‘is çıkıb sizni alıb keldi, dedi. Bināberin aytım ki: Uħladım deganları kıymab, deb mazkūr Ĥal Murad Devāna birādarim tavba kılıb köp yığladı. Bu ĥikāyanı Ĥal Murad Devāna‘din eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki: Qorğantepe²⁷⁶lig Sayyid Manşur Şūfi degan bir birādarimiz bar erdi; amma özi rast kul ve rast köy erdi. Mazkur Şūfi aydı ki: Pīrimizni bir [159a] qahr-ı gādablarıdın sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Bizniñ maħallamızda bir Qaraqul degan şūfi bar, bir munça yärini pīrimizga şadaqa kılgan erdi. Mazkur Qaraqul şūfi menga aydı ki: Ey birādar, yarimni pīrimizga-ku hadiya kıldım. Bir yola ĥağ kılıb alıb barıb tabşursam bolur ekan, dedi. Men ĥub yahşi bolur, deb birla şib qazını aldıga bardık. Qazıga Qaraqul şūfi ‘arz kılıb aydı ki: Ha taqsir pīrimga birmunça yar hadiya kılıb erdim. Şuña vaşıka kılıb bersañız, pīrimga alıb barıb tabşursam, deb ikki tanga qazını aldıga taşladı. Qazını aldıga taşladı. Qadı aydı ki: Ha şūfi yigirmi beş tangadın bir pul kem [159b] bersañız mühr basmaydurmen, dedi.

²⁷⁶ Aşl-1 metinde: tifa

Qaraqul Şūfi aydı ki: Pulum²⁷⁷ni barı şul erdi; haṭ kılıb barmasañız, meylñiz, deb çıqıb kelaverdim. Men ham arqasıdın çıqıb kelib aydım ki: Ha birādar, haḫā bulmañ yana safarga kılıb barsaq bolur, ta'ḫir kılma. Pīrimizni ḫizmatlarığa berayluk, deb conab pīrimni ḫizmatlarığa kelib ziyārat kılduk. Pīrimiz Qaraqul şūfiga qarab aydılar ki: Ha şūfi, falan yerde ki tūtzar tirakzar havliñizni bizga hadiya kıldıñızmu? Hov taqşir, dedi. Yana iltifāt aydılar ki: Bu şūfi yerni bizga hadiya kılıb berayın, deb erdi. [160a]; amma ḫādı yigirmi beş tanga bermeseñ mührümni basmaymen, deb bu şūfini ḫafa kılıb mühr basıb bermadı, dedilar; amma biz haçkimga bu sırnı aytgan emas erdik. Pīrimizni özlarığa hamma iş 'ayan ekan, deb ayağlarığa yıqılıb yığlab tavba kıldık. Ketişimizde pīrimiz iltifāt kılıb menga qarab aydılar ki: Ha Sayyid Manşur Şūfi, oşal bitñ bolub olgür kazıga barıb aytgan. Pīrimiz aytadur: Oşa qazı yigirmi beş tanga ālıb mühr basadurğan mas'alani bizga bitib yibarsun, dedilar. Ḥub bolğay, deb deb conab üyümga tüsmasdan [160b] togri ḫādını eşikiga barıb tüşüm. ḫadı bilan salamlaşıb körüşüb aydım ki: Taqşir, pīrimiz sizga salam aydılar. Salam şul ki, ḫadı bir vaşıqaga yigirmi beş tanga bermekünçe mühr basmaymen, debdur. Şunı mas'alasini bizga bitib yibarsun dedilar, dedim. ḫādını ranki uçub haç narsa diyalmadı, uyuga kirib ketti. İkki kün bītab bolub yatıb öldi. Ḥış aqrabāları mazkūr ḫādını betini ācīb ḫarasalar gūya ḫazannı kötidek ḫarayıb ketibdur; amma ḫādını betini ḫara bolub olğanı hammaga şöhrat bolub yayıldı. Ey birādarlar, be-parvā bolmay āgah boluñlar ki: Pīrimiz [161a] köp ataş-i nafas ekanlar. Çarā ki betñ ḫara bolub olgür ḫādı, deb ki nafas kılıb erdilar. Nafasları zāyi' ketmay. Beti ḫara bolub öldi, deb mazkūr Sayyid Manşur Şūfi'din eşitib kalem sürüb bittim.

Naqlast ki: Bir Mulla Mü'min Şūfi degan birādarimiz bar erdi. Dāim pīrimizni āldılarıda turub kelgan ādamlarnı manzur kılıb ketadurğanlarğa cavab ālıb barar erdi. Mazkūr şūfi aydı ki: Men ham pīrimizni ataş-i nafasliklarını körganmen; sizlarga aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pīrimizni yer beva Ḥorāsanlık Dost Ḥacı

²⁷⁷ Aşl-1 metinde: fulum

degan[161b] müridları bar erdi. Bir kün ramazanda namaz-ı cam‘a oquğalı keldi. Kirib pīrimizni ziyārat kıldı. Pīrimiz aydılar ki: Hay Hacı, olturuñ siz köp be-adab bolub cank calga aralaşib pāre bidurğan ham bolub siz yana қаdı miñbaşını aldıga barıb ham gap ham җabaқ buladurğan ham bolub siz siz һudākuy ādemğa bu işlar lāzım emas, dedılar. Mezkur Dost Hacı, pīrimizni gaplarını қaydırıp aydı ki: Тақşир, ‘arz ‘arzım bul ki, miñbaşı қаdı köp yaһşī şālih ādamlar canābınıñızga ham köp iһlāş (u) ‘etiқadları ziyāda binābarin olarnı soһbatıga [162a] barurmen, dedi. Pīrimiz mazkūr şūfiğa ғадаbları bilan қарab aydılar ki: Hay nā-insaf, men bilmaydurmenmu ki zālimlarını menga yaһşī, deb aytasın yuқalıb ketgin, emdi sen nā-insafnı hargiz kurmayın, deb çıkarıb yabardılar. Barıb һanaқahga kirib ikki rak‘at namaz-ı nafil oқub yaқılıbdur. Hayāl otmay şūfilar zambarga sālıb pīrimizni һizmatlarıga alıb kirdi. Mazkūr Hacı pīrimizni āldılarıda köp yıғlab tavba kıldı. Pīrimiz aydılar ki: Hayr, biz günahıñızni ötuñ āһiratiñızga naқş bolmas *inşā‘Allāh*; amma ‘umriñızga ziyārat kıldınız, dedılar. [162b] Hamma yār birādarlar yıғlaşib kotarıb çıқıb oyka ālıb ketti; oyka barıb oşal kiçesi vafāt kıldı. ⁷⁸قالواإنا لله وإناإليه راجعون Ey birādar, sizlarga naşihat şul ki pīrimizni aldılarıda har gapni be-adabāne gap urmañızlar. Çarā ki bu һācıdın başka be-adablık kılıb civanmert olgan ādamlarını ham köp körganmen, deb mazkūr Mulla Mü‘min Şūfi köp yıғladı. Bu һikāyani Mulla Mü‘min Şūfi‘din eşitib қalam sürüb bittim.

Naқlast ki: Mazkūr Mulla Mü‘min Şūfi bāz aydı ki pīrimizni haқlarını icāzat bayt tapgan ādamni körganmen; sizga aytıb beray, [163a] dedi. Aydı ki: Bağış Dost be-deganrı oğlu ‘Ali Bay Şūfi degan yekib bar erdi. Pīrimizni şalı pāyalarını ekan erdi. Şalıını aldı. Pişgan vaқtide bir kün kelib pīrimizni ziyārat kıldı. Pīrimiz dahқanga karab kulub turub aydılar ki: Ha na-insaf şūfi ādamlar öziniñ ekan eganlarını adlıını özi yıyalmay bizga alıb kelursen. Be-adab çarā bizni şalıımızdan be-icazat һātununuñ bilan tuyub şulı kılıb yediñ. Emdi işiniñ bolmadı öziña ziyān kıldıñ.

²⁷⁸ El-Қur‘ān-il Kerīm, Süret-il Baқara, el-āyet 156

Şu be-adabliniña hātununun şal bolub oladı. Öziniñni [163b] hamma badalların tişladı, dedilar. Mazkūr dehķān yıǵlam sarab çıķıb ketti. Arķasıdın bārib soradım ki: Ey birādar, pīrimiz sizga mundaǵ gap ayttılar; nima vaķı‘a otub erdi, dedim. Dahķan aydı ki: Meni günahım yol erdi ki şālimizni aldı pişgan ekan hātunum aydı ki: Şālidin azkine sıdırıb alıb kelsañiz yañilik bir āş kılıb yesak, dedi. Hūb bolǵay, deb azkine sıdırıb alıb kelib hātunum bilan tuyub şula kılıb yeb erdik; amma sırnı haçkim emas erdi. Azizlarga iş ‘ayan ekan; tavba [164a] kıldım, deb yıǵlab ketti. Bu nima hikmat ekan, deb sarāsab kılıb yūrar erdim. Hāyal utmay mazkūr ‘Ali Bay‘nı hātunını qol ayaǵı şal bolub oldı; amma öziniñ hamma badanları teşilib köp ‘azablar tartıb uluş martabaga yetti. Ey birādarlar, āgah boluñlar ki pīrimiz bilmaydurǵan; iş yok ekan, pīrimiz bilmaydılar ve kurmaydılar, deb bir nersalarını hargiz be-cā kılmañiz. Albatta albatta, deb Mulla Mü‘min Şūfi köp yıǵladı. Bu hikāyani mazkūr Mulla Mü‘min Şūfi‘din işitib qalam sürüb bittim.

[164b] Naķlast ki: Bir Mulla Nāşır deygān Ţacik şūfiları bar erdi. Men pīrimizni bir hāriķ-ı ‘ādatlarıdın aytıb beray, dedi. Aydı ki: Pīrimiz niyāzbaturlık bir İşhak Bay Baçe degān şūfiları bar erdi. Bir kün şal bolub pīrimizni hizmatlarıga keldi. Mazkūr Bay Baçe meni çaķırıp aydı ki: Ey birādar, meni murǵulanda birmunça yerim bar erdi. Şunu on ikki ŗanabini pīrimizga hadiya kılıb erdim. Emdi oşal yerimni hammasini hadiya kıldım. Ŗadı‘nı ālıb kelib meni tilimden pīrimga hať kılıb beriñ, dedi. Men tikşib aydım ki: Ey birādar, eylikarı on ikki ŗanab hadiya kıldım, dediñiz. Bāz hamma yerimni [165a] hadiya kıldım, deydursız. Sabab nima, dedim. Mazkūr Bay Baçe aydı ki: Ey birādar, mendin köp be-adablik ottı. Binābarin hammasini hadiya kıldım. Meni be-adabligim şul ki dilimda aytıb erdim ki on ikki ŗanab yerimni hadiya kıldım pīrimga, deb; amma haçkimga izhar kılǵan emas erdim. Bir kün dilimge kelturub aydım ki: Nazar kılǵan yerimni satıb pulını yerimni özüm yesam yerimni pīrimga bersam, deb yatıb oĥlab kıldım. Tüşümde pīrimiz kelib aydılar ki: Ha na-insaf bizni pīrimizni satıb yerimni özün yeb yerimni bizga beramen deydursen. Kim orkatı [165b] saña mundaǵ ĥayle‘i nay rangni ey be-adab kazzab,

deb ‘asālarını havāla kılib erdilar. Qaçamen, deb uyğanıb kettim. Ornimdin turayın, deb hāarakat kıldım, turalmadım. Qarsam şal bolub qalibmen. Ey birādar, maqam tapgan, ‘azizlarga atagan nersaga hıyānat kılib bulmas ekan. Şu be-adabligimga hamma yerimni pīrimga hadiya kıldım, deb köp yığladı. Mazkūr Mulla Nāşır aydı ki: Ey birādar, pīrimizni mundın başqa karāmatlarını köp kōrganmen, deb köp yığladı. Bu hikāyani Mulla Nāşır’dın eşitib qalam sürüb bittim.

Naqlast ki...

3.2. METİN KURULUMUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

Üzerinde çalışma yaptığımız Menâkıb-ı Dükçi İşan eseri, Çağatay dilinden Özbekçeye geçiş dönemine ait olması ve bu devrin dil özellikleri günümüz Türkçesine çok yakın olmasından anlam bakımından Türkiye Türkçesine çok yakındır. Yerel telaffuz olan Nemengan şivesinde söylenilmiş olması seslendirmede farklılıklar oluşturmaktadır. Görüleceği üzere pek çok kelime her iki lehçede de halen aynı veya yakın anlamlarda kullanılmaktadır. Şive farkından dolayı telaffuz şeklinin yanına parantez içinde edebi dilde yazılış şeklini de yazdık. Ayrıca şive farkından değil; mübeyyizlerin yanlış yazımından olabilecek yanlışları, olması gereken şeklini parantez içinde yazdık.

Bunlara misal: ayt(ı) [vr.4a], Añ (anıñ) [vr.8a], hast(i) [vr.11b], bal(a)larını[vr.12a]

Sonra bulunduğu yerde anlama uygun gelmeyen kelimeleri ve anlamını çıkaramadığımız, yanlış yazılma ihtimali olan kelimeleri parantez işaretinde soru işaretiyle ‘(?)’ gösterdik. Örnek: adamiyyat (?) [vr.30a]

Olması ihtimal olan kelimeleriye çörçöb(çarçab?)[vr.35a] örneğinde olduğu gibi parantez içindeki olması ihtimal kelimenin yanına soru işareti konularak gösterilmiştir.

Cümlenin anlamı tamamlanmadan bitmemesi gereken yerde son bulup başka bir cümleden devam etmesini varak 148a’da olduğu gibi ‘?!’ soru ve ünlem işaretlerini birlikte kullanarak gösterdik.

Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler “ ā, ī, ū” harfleriyle harfiyle gösterilmiştir.

Alıntılarda ayet, hadis gibi Arapça ifade geçmişse olduğu gibi aktarılmış, Arapça klavye kullanılarak alıntıdaki orijinal şekline sadık kalınmıştır.

Eserdeki varak numaraları köşeli parantezle [ ] gösterilmiştir.

3.3.ESERDE GEÇEN TARİHİ ŞAHSİYETLER VE YERLER VE KİTAPLAR

ESERDE GEÇEN YER İSİMLERİ

Andican: [vr.75b, 105a]

‘Aşaga: [vr.29a, 57b, 58a, 93a, 94b, 95a]

Bazarķorgan: [vr.62b, 63a]

Cedemubārek: [vr.43b]

Culka: [vr.63a]

Cumğal: [vr. 68a]

Dehbid: [vr. 42b]

Eravan: [vr. 57b, 83b]

Gögütdağ: [vr. 87a]

Gögütgeret: [vr. 88b]

Gökbil: [vr. 46a, 55a]

Herat: [vr. 57b]

Hoķand: [vr. 35b, 38a, 39b, 82b]

Horasan: [vr. 161a]

Kāfirbaşı Deresi: [vr. 54a, 54b]

Kirgarkışlak: [vr. 65a]

Mağzumkışlak: [vr. 152b, 153a]

Medīne-i Münevvere: [vr. 43b, 70a]

Mekke-i Mu‘azzama, Mekke: [vr.43b,
57b, 70a, 79a]

Mina: [vr. 79a]

Miñtipa: [vr. 31b, 43b, 54a, 55b, 56b,
57a, 58a, 71b, 98b, 111b, 139b]

Mirgulan: [vr. 36b, 75b, 111a, 164b]

Niyazbatur: [vr. 57b]

- Nuḡat: [vr. 50a]
 Nümüŋan: [vr. 75b]
 Oş: [vr. 116b]
 Oḡcı: [vr. 61a]
 Paytıḡ: [vr. 31b, 32b, 33b, 34b]
 Pilvantaşı: [vr. 37b, 37a]
 Susamir: [vr. 108b]
 Şahriḡān: [vr. 123b, 124a, 124b]
 Talmazar: [vr. 110b]
 Toḡmak: [vr. 60a]
 Tüñberun Davānı: [vr. 65a, 66a]
 Ḳaraḡorḡan: [vr. 59a, 80b, 94b, 104b]
 Ḳarçıḡay: [vr. 93a]
 Ḳasrıhinduvan: [vr. 12a]
 Ḳaşḡar: [vr. 65a, 66a]
 Ḳırḡḡul: [vr. 52a, 55b]
 Ḳoycı: [vr. 33a]
 Ḳorḡantepe: [vr. 158b]
 Ḳuva: [vr. 55b, 56a, 57a]
 Üstimeyan: [vr. 35b]
 Yeniarıḡ: [vr. 116b]

ESERDE GEÇEN ŞAHİS İSİMLERİ

- ‘AbdülcelİL: [vr. 57b, 58b, 143a,
 144a, 150a, 151a, 155a, 156b]
 Abū Bekr: [vr. 11a]
 Abū ‘Abdullah: [vr. 57b]

- Abūl‘ Abbas Kūşāb: [vr. 84a]
- Aḥmed ‘ Ali Şūfī, Molla: [vr. 55b,
60b, 62a, 68a, 70a, 72b, 73b, 82b,
83b, 89a, 90a, 92a]
- ‘ Ali Bay: [vr. 163a, 164a]
- ‘ Ali ibn-i Ebī Tālib: [vr. 9a, 9b, 11a]
- ‘ Alī Şūfī Devāne: [vr. 55a, 55b, 57a,
60b, 62a, 68a, 70a, 72b, 73b, 82b,
83b, 89a, 90a]
- ‘ Arab Devāne: [vr. 32a, 53b, 54a,
56b]
- ‘ Arab Şūfī: [vr. 32a, 32b, 54b]
- Ātā Kūl: [vr. 80b]
- Ayığçı: [vr. 86a, 86b]
- Ayıkçı: [vr. 44b, 63b, 66a, 72a]
- Babatay Şūfī: [vr. 94b, 95a, 96a]
- Babay-ı Samāsi: [vr. 12a]
- Bahādır, Molla: [vr. 118b, 122b,
152b, 153a, 154a, 155a, 157b, 158b]
- Bahāeddin(Nakşibendi): [vr. 11b, 12a,
13b, 14a, 14b, 15b, 16a, 17b, 18a,
19a, 19b, 20b,
22b, 23b, 26a, 26b, 42a, 44a]
- Balta Hān Hacı, Molla: [vr. 75b, 77b]
- Bedel Bay Şūfī: [vr. 110b, 112a,
112b]
- Biñ Hālīfe: [vr. 53b]

- Candar Kâfir: [vr. 118a]
- Cande Puş Mağsum: [vr. 102b]
- Dosmet Şūfi: [vr. 93a, 94a]
- Dost Bey: [vr. 163a]
- Dost Hâcı: [vr. 70a, 161a, 161b]
- Emir Temur: [vr. 13b, 14b]
- Erkabay: [vr. 97a, 113a]
- Esiran Devâne: [vr. 99b]
- Egamberdi Şūfi: [vr. 104a, 105b,
108b]
- Ġazî Bek: [vr. 117b, 118b]
- Hâce Nazar Şūfi: [vr. 122b, 123b,
136a, 137a]
- Hâcım Pâdşah: [vr. 55b, 60b]
- Hâl Murad Şūfi Devâne: [vr. 57b,
78a, 78b, 79a, 82b, 83b, 98b, 108a,
109a, 139a, 140b, 141b, 142b, 157b,
158b]
- Hâl Nazar Şūfi: [vr. 152b, 153a, 154a,
154b]
- Hân Tora: [vr. 40b, 78b, 109b, 11a,
112b]
- Hâsan Bay: [vr. 155b]
- Hayat Bay Şūfi: [vr. 123a, 125a]
- Hızr: [vr.16b]
- Hidâyet Hân Tora: [vr. 78b]
- Hudâyar Hân: [vr. 38a, 39b]

- İmam Nazar Şūfi: [vr. 155b]
- ‘İsā Hān, Molla: [vr. 97b]
- ‘İsā: [vr. 8a]
- İslam Şūfi: [vr. 96a]
- İşhak Bay Beççe: [vr. 164b]
- İşhak Bay: [vr. 59a]
- İşan Şulṭan Han Tora: [vr. 28b]
- Qaratay Şūfi Devāne: [vr. 50b, 116b,
117a, 117b]
- Kaşgari: [vr. 135a]
- Kerim Bek: [vr. 116b, 132b]
- Qoycı Halife(Halfe): [vr. 32a, 38a]
- Qozı Divāne: [vr. 133a, 134b]
- Maḥdum ‘Azam: [vr. 42a]
- Margılanlık Şūfi: [vr. 37b]
- Meşreb Qārī Şūfi: [vr. 75a, 77b]
- Maniyaz Şūfi Kaşgari: [vr. 36b]
- Mir Kūlal: [vr. 12a, 14b, 15b]
- Molla Nāşır Āḥun: [vr. 145a, 145b,
146b, 148b]
- Molla Nāşır Şūfi: [vr. 164b, 165b]
- Mollaki: [vr. 68a, 70a]
- Muḥammed, Ān-Ḥazret-i Şallāhu
‘Aleyhi ve Sellem: [vr. 2b, 20a, 21b,
35a, 42b, 43b, 44a, 89b, 91a, 127b]
- Muḥammed ‘Azīm Ġazneçi Şūfi: [vr.
57b, 64b, 68a, 74a]

Muḥammed ʿUmer Hācı, Molla: [vr. 44b, 45b, 46a, 53b, 99a, 100b, 101b, 125a]

Muḥammed İshak, İshak Şūfi:
[vr.28b, 31a]

Muḥammed Resul: [vr. 104a, 105a]

Muḥammed Tay: [vr. 80b]

Muḥammed Yusuf: [vr. 85a]

Mūsā Hān Tora: [vr. 40b]

Müʿmin, Molla: [vr. 96a, 97a, 105a, 106b, 147a, 149a, 151a, 152b, 161a, 162b, 164a]

Niṣān Hāce: [vr. 85b, 87b, 106b, 115b, 116b]

Nur Muḥammed Şūfi: [vr. 104b]

Raḥīm Bek: [vr. 68a]

Raḥman Kūl Şūfi: [vr. 149b]

Raḥman, Molla: [vr. 36b]

Rāzık Çal: [vr. 36b]

Şādık Āhund: [vr. 135a, 136a]

Şāhib-i Mesnevi (Mevlana): [vr. 12, 46]

Şālih Şūfi: [vr. 31a, 74a, 75a]

Şālih Reʿis, Molla: [vr. 83b, 84a]

Seyyid Maṣur Şūfi: [vr. 158b]

Sulṭan Beyāz-ı Biṣtāmi: [vr. 26b]

Sulṭan, Molla: [vr. 62a, 64a, 102b]

- Sübhankül: [vr. 80b]
 Şāh-ı Mirzā Dādḥā: [vr. 71a]
 Şāhī, Molla: [vr. 80b]
 Şarābaddīn Maḫsūm: [vr. 58b, 59a,
 60b]
 Şeyḫ Mefruḫ: [vr. 79b]
 Taş Muḫammed Şūfī: [vr. 144a, 148a,
 148b]
 ‘Usman ibn-i ‘Affān: [vr. 9a, 11a]
 ‘Umar (bin el Ḥaṭṭāb): [vr. 8b, 11a]
 Ya‘ kub Bay: [vr. 80b]
 Ya‘ kub Bek: [vr. 70a]
 Yoldaş Bay: [vr. 65a]
 Yunus Ḥān Tora: [vr. 111a, 112a,
 112b]
 Yusuf ‘Ali Devāne: [vr. 55a, 556,
 114a]
 Ziyāaddīn Maḫsūm: [vr. 63a, 64a]

ESERDE GEÇEN KİTAP İSİMLERİ

- ‘Aḳāid-i Neseḫī: [vr. 10a, 10b]
 Ḳur‘ān: [vr. 2b, 9a, 10a, 10b]
 Mebde‘-i Nur: [vr. 134a]
 Mesnevī-i Şerif: [vr. 26b, 77b]
 Misbaḫ: [vr. 10b]
 Nefeḫāt-ı Şerif (Nefeḫāt-i Üns): [vr. 26b, 57b, 79b, 84a, 134a]
 Reşḫāt-ı ‘Ayn‘ül Ḥayāt: [vr. 26b]

3.4. ESERDE GEÇEN AYETLER VE HADİSLER VE ARAPÇA İBARELER

ESERDE GEÇEN KUR'ÂN-I KERİM ĀYETLERİNİN PARÇALARI

بِنَحْنُ نُسَبِّحُ [vr. 5a]

بشراً بآطهوراً [vr.5b]

: لا تَقْطُطْ وَأَمِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ [vr.5b]

بِإِذْنِ اللَّهِ وَإِنَّا إِلَهُهُ رَاجِعُونَ [vr.12b, 42a, 162b]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [vr. 1b, 18a]

بِإِذْنِ اللَّهِ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ أَيُّدٍ [vr. 30a]

مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ [vr. 11b, 127b]

ESERDE GEÇEN HADİS-İ ŞERİFLER

انا مدينة العلم وعلى بابها [vr. 9b]

مَنْ أَحَبَّ قَوْمِي فَهُوَ مِنْهُمْ [vr. 44a]

: لِحَيْرِ الْأَيُّوعِ [vr. 49b]

: الكذاب لا امتي [vr. 131a]

ESERDE GEÇEN ʿARAPÇA İBÂRELER

[vr. 5a] : لَأُحْصَى نَاءٌ عَدَيْكَ

[vr. 5a] : عَبْدٌ مُذْنَبٌ وَرَبٌّ عَفْوٌ

بقرآن شريف وبحديث وقال في العقائد النفي وكرامت الاولياءحق فيظهر الكرامت على طريق نقض العادة للولي من قطع المسافة ابعية في المدة القليلة وظهور الطعام والشراب واللباس عند الحاجة والمشى على الماء والطيران في الهواء وكلام الجماد واندفاع المتوجه من البلاء وكفاية مهم من الاعداء وغير ذلك من الاشياء ويكون ذلك معجزة للرسول الذي ظهرت هذه اكرامات لو احد من امته لانه يظهر بهانه ولي وان يكون محققا في ديانتته والقرار بقلب اللسان برسالة رسوله مع الطاعة له في اوامره نواهيه حتى لو ادعاه هذه الولي [vr. 10a,10b] : الاستقلال بنسه وعدم المتابعة لم يكن ولياً ولم يظهر ذلك على يده عقائد نسفى

SÖZLÜK

A

‘ abdāl	: veli	aravā	: araba
acra-	: ayrıl-mak	arvāḥ-ı ṭayyiba:	(A) güzel ruhlar
adaş-	: yanıl-mak	astay-dil	: gönülden
adır	: yüksek tepe	avḫat	: (A) vakitler, zamanlar
‘ ādat	: (A) adetler	‘ araḫ	: biraz ileri
āftāb	: (F) güneş	‘ arż	: (A) sunmak, takdim
āgāh	: (F) bilgili	‘ asā	: (A) değnekler, bastonlar, sopalar
āgāhlık	: (F) bilgili olma	āsītāna	: (F) kapı eşiği
aḫad	: (A) bir olan Allah	asdaydil	: (F) gönülden
aḫad-i ḫadīm	: Ezeli olarak bir olan Allah’ın sıfatı	aş	: (F) yemek
āhiste	: (F) yavaş, ağır	āşfaz	: (F) aşçı
āḫirat	: (A) ölümden sonra gidilecek ebedi alem	āşḫāna	: (F) mutfak
aḫuz-	: akar-māḫ	aşit-	: işit-mek
alar	: onlar	āt	: at (binek hayvanı)
‘ alāmat	: (A) işaret, delil	ātlıḡ	: isimli
alvan	: (A) renkler	āthāna	: at ahır
a‘māl	: (A) ameller	ātlıḫ	: atların durduğu meydan
‘ āmi	: (A) avamca, senelik	āvāz	: (F) ses, işaret
amşāl	: (A) örnekler	avliyā	: (A) veliler
andāḡ	: öylece, onun gibi	avval	: (A) önce
andak	: azıcık	aḫa	: (A) sıkıntı, cefa
aniñ	: onun	a‘zā	: (A) uzuv, organ
araba-kaş	: araba kullanan	‘ azamat	: (A) büyüklük, yücelik

‘aziz	: (A) çok izzetli, çok yüce, dost, sevgili	bāt̄kāk	: bataklık
azrak	: azıcık	baṭṭāl	: (A) kahraman, bahadır
B			
bāb	: (A) kapı	bāy	: zengin
ba-cān-ı dil	: (F) gönülден	bāy-baṭṭā	: zengin çocuk
baṭṭā	: (F) çocuk	beyhūda	: (F) boşu boşuna
baṭṭābāz	: (F) eşcinsel	bāz	: (F) tekrar, yine
ba‘d	: (A) sonra	bāzār	: (F) pazar
ba‘dez	: (F) ondan sonra	bacā	: (F) yerine getirmek
bādīre	: (A) tehlike	bacān	: (F) can ile
bahāna	: (F) vesile, sebep	be-ṭāra	: (F) çaresiz
baḥīl	: (A) cimri	beda	: yaş ot
baḥā	: kurbağa	be-	: (F)olumsuzluk ön eki
bāla	: çocuk	bekin-	: saklan-mak
bāla-ṭāḥā	: çoluk çocuk	be-namaz	: (F) namazsız
baland	: (F) yüksek, yüce	be-nihāyet	: (A) sonsuz
bālagardān	: (F) belaya düşmüş	be-parvā	: (F) pervasız
bāliḡ	: (A) yetişmiş, olgun	be-tāb	: (A) yorgun, hasta
bamdād	: (F) sabah	ber-	: ver-
namaz-ı bamdad:	(F) sabah namazı	bas	: (F) yeter, kafi, çok
bār	: var	be-ṭāk	: (F) şüphesiz
bār er-	: var i-di	baṣārat	: (A) müjde, işaret
bār-	: var-māk	baṣart	: (A) eğer, şayet
bath	: (A) kötü	be-ḥisab	: (A) sayısız, hesapsız
bath u bath	: (A) kötü mü kötü	be-tahḳīḳ	: (A) araştırmadan
bātın	: (A) iç, dahili	be-ḥūṣ	: (F)aklı hoş olmayan, kendinden geçme

be-takat	: (A) güçsüz, takatsiz	cay-nak	: (F) mekanı olan
bet	: yüz	câyiz	: (A) caiz
beva	: (F) benzer, beraber, eş, denk	cehül	: (A) cahil olan
bi'at	: (A) tabiliğini, bağlılığını bildirme	cenâb	: (A) büyüklük ifadesi için kullanılan sıfat
bibi	: hala	cilav	: önde, ileri
binâbarîn	: bundan dolayı	celeb	: (F) kesilecek hayvanları kasaplara satan tacir
banâgâh	: (A) (F) bina yeri	coybâr	: akarsu, ırmak, çay
birâdar	: (F) kardeş	conâb	: canib, yönelmek, yön
birāv	: bir kimse, her biri	coş	: (F) coşma, heyecan
birga	: beraber	Cuhud	: (A) Yahudi
bit-	: yaz-mak	Ç	
bol-	: olmak	çaķır-	: davet et-mek, çağır- mak
bolğan	: olan	çakmân	: hırka
botâm	: oğlum	çalğıt -	: oyala-mak
bukün	: bugün	çang-	: (F) tozu çık-ıp
bûze-ħur	: içen	çarâ	: (F) niçin, niye böyle
buva	: dede	çarâki	: nitekim
büzürg	: (F) büyük, ulu	çâşt-gâh	: (F) kuşuk vakti
C		çilla	: (F) çile, halvet
cabr	: (A) zorlamak	çillaħâna	: halvetin yapıldığı yer
cahâr	: (F) dört	çar çub	: çer çöp
cahâr-ı yar	: dört sevgili (dört halife)	çurus	: çıkmak
calab-bâz	: (F) fahişeye düşkün	D	
cây	: (F) yer	dâħil	: (A) girmek

dāimü ¹ -evkāt : (A) her vakit	eḥtiyāt : (A) sınırlandırma, hat çekme
damla : hoca, üstad	el-hayyu ¹ -l-ma ¹ būd : (A) Hayat sahibi olan kendisine ibadet edilen Allah
dam : nefes	elt- ib : götür-üp
dāna : (F) tohum, yem, tane	emdi : şimdi
darḥāl : (F) hemen	eyle : öyle
dastea : (F) bağ, demet, kabza	F
daracāt : (A) dereceler	fahl : (A) ileri gelen üstün, hatırı sayılır kişi
dar-kār : (F) lazım	fahm olmas : (A) anlamaz
darvāza : (F) kapı, şehir kapısı	fahr : (A) övünme
dastar : (F) sarık	fakrḥāna : (A) fakirin evi (tevazu şeklinde söylenir)
dastgir : (F) yardım eden, elden tutan	fāsık : (A) günah işleyen
devāl (devār) : duvar	fast (past) : (F) aşığı
dāraht : (F) ağaç	fariṣta : (F) melek, günahsız, masum, yumuşak huylu
deb : deyip	faraiz : (A) farzlar
dehkān : ziraat, çiftçi	farzand : (F) oğul, çocuk
degan : denilen	farsah : (A) ölçü birimi, 1 deniz fersahı: 5555m, 1 kara fersahı: 4444m
dil : (F) gönül, yürek	fikr-i andiṣa : (A) endişe düşüncesi
dil-kaş : (F) gönül çeken	fıraḳ : (A) ayrılık
dozaḥ : (F) cehennem	fişir- : pişir-mek
du ¹ ay-1 bad : (A) kötü dua	fuḫalā : (A) faziletliler
du ¹ ay-1 ḥayr : (A) hayır duası	
dum : kuyruk	
duradgār : marangoz	
dürr-i mürvārid : (F) inci, mücevher	
E	
'edall : (A) çok sapık	

	G/Ġ		
ġāib	: (A) görünmeyen, hazır olmayan, yok	ġulam	: (A) esir, tüyü çıkmamış genç
ġalaba	: (A) üstün gelmek	ġuluvv	: (A) haddini aşma
ġap	: söz, laf söylemek	ġuzum	: bir çeşit ot
ġarġ	: (A) batmak, boğulmak	ġūnāġūn	: (F) renk renk, türli türli
ġusl	: (A) temizlik	ġūyā	: (F) konuşma
ġašb	: (A) zorla el koyma	ġūrūnġ	: pirinġ
ġāšīye	: (A) kıyamet; örtü, zar, perde	ġūrġūr-ab	: gümbürtü-leyip
ġāyb	: (A) görünmeyen	ġūvāh	: (F) tanık, şahit
ġayrat	: (A) çalışma, çaba	ġūftār	: (F) söz
ġaz	: (F) ölçme birimi (1 ġaz: 70-75 sm)	ġūzešt	: (F) geçiş
ġāzab	: (A) şiddetli kızmak		H/H/Ĥ
ġazve	: (A) akın, cenk, savaş	ĥabar	: (A) haber
ġılman	: (A) cennetteki hizmetkar çocuklar	ĥabardar	: (A) haberi olan
ġıybat	: (A) başkasının arkasından memnun olmayacağı tarzda konuşma.	ĥacālat	: (A) utanmak
ġird	: (f) halka	ĥāca	: (F) hoca, muallim
ġiriftar	: (f) tutulmuş, yakalanmış	ĥācīĥāna	: (A)(f) hacıların yeri
ġubār-nak	: (F) tozlu	ĥadiša	: (A) olan, olay
ġuduvvat	: (A) sabah vakti (iş yapma veya yola çıkma)	ĥafā	: (A) üzüntü
		ĥafa bol-	: üzülmek, darılmak
		ĥuftan	: (A) yatsı
		ĥāhla-	: iste-mek
		ĥalāř	: (A) kurtulma
		ĥāli	: (A) boş
		ĥalfe	: (A) vekil, varis
		ĥaligi	: bahsi geçen

ḥaluk	: (A) iyi huylu, insaniyetli, iyi geçimli erkek	havlı-kıp	: (F) aceleyle, telaşla
ḥalīm	: (A) yumuşak huylu	ḥayal-i fāsīd	: (A) bozulmuş hayal
hamma	: (F) heme, bütün, hepsi	ḥayrū' l-ümem	: (A) ümmetin hayırlısı
ham-rah	: (F) yol arkadaşı	havā	: (F) istek, arzu, sevgi
ḥaramī	: (A) hırsız, haydut	ḥavf	: (A) korku
ḥaram-zāde	: (A)(f) haramın oğlu	ḥazer	: (F) dikkat, yaprak
har-çand	: her ne zaman	ḥıcıl (ḥacālet)	: (A) utanmak
ḥarac	: (A) zorlama	ḥıl	: çeşit
ḥārık	: (A) umulandan üstün	ḥursand	: (F) kanaat eden
ḥaşak	: (F) çöp, süprüntü, yonga	ḥursandlık	: (F) memnunluk
ḥasna	: (A) namuslu hanım	ḥilaf-ı şar' i	: (A) şeriata uymayan
haşşa	: (A) özellik	ḥilkat	: (A) yaratılış
hāv	: seslenme, hey	ḥilm	: (a) yumuşak huyluluk
havl	: (A) güç, kuvvet, yıl	ḥīn	: zaman, vakit
ḥayr	: (A) evet anlamında kullanılır.	ḥīna	: (A) kına
ḥayran	: (A) şaşmış, tutkun	ḥisāb	: (A) hesap
ḥayyat	: (A) terzi	ḥiṣ(heṣ)	: (F) yakın akrabalar
hāşşa	: (A) bir kimseye ya da bir şeye özel olan nitelik	ḥitāb	: (A) seslenme
ḥaṣḥāna	: (F) şeyhin kendi evi	Ḥudā-ḥah	: (F) Allah' ı isteyen
ḥāşıl	: (A) ortaya çıkan	Ḥudārahm	: (F) Şefkatli Allah
hast(i)	: (F) varlık, var olma	ḥud	: (F) kendi
ḥat	: (A) çizgi, satır, yol	ḥudru	: (F) sanki, tıpkı
ḥatır	: (A) zihin, fikir; gönül	hov	: seslenme
		höküz	: öküz
		ḥurcun (ḥurcın)	: kumaştan torba
		hüb	: (F) güzel

hüb bol-gay	: güzel olur, peki, tamam	ikkav	: ikisi
hum	: (F) küp	ilgarı	: önce, ileri
hur-	: havla-mak	‘ilm-u revâc	: ilmin gelişmesi
hūr	: (A) huri	‘imârat	: (A) imaret, bina, mamur etmek
I		‘inâyet	: (A) ihsan, iyilik
‘ıraḳ	: (A) uzak	inda-mak	: (A) bir şey dememek
ırgıt-ıb	: at-ıp, bırak-ıp	istiab	: (A) içine alma, sığma
ıssık	: sıcak	istibrâ	: (a)ayrım, uzak etmek, küçük abdesten sonra kalan idrarın tamamen çıkmasını beklemek
ıştılâh	: (A) tabir, deyim	isti‘mâl	: (A) kullanmak
‘ışḳ	: (A) aşk	‘ışraḳ	: (A) güneşin doğması, parlatmak, ışıklandırmak
‘ışḳ-ı muhabbet:	(A) şiddetli sevgi	izhar	: (A) açığa vurma, meydana çıkarma
‘ıyd	: (A) bayram	K/Ḳ	
‘ıyd-i ḳurban	: (A) Kurban Bayramı	ḳabâhat	: (A) yakışsız, güzel olmayan şeyler
İ		kâb-ı ḳavsayn	: (A) imkan ve vücub arasında bir makam, Peygamber’in (asm) miraçta çıktığı makam
ibtidâ	: (A) başlangıç	ḳadam	: (A) ayak
icâzet	: (A) izin, müsaade, diploma	ḳadamcay	: ziyaret yeri
iç-galı	: içmek için	ḳâdir	: (A) bir işi yapmaya gücü yeten, Allah (cc) bir ismi
içkarı	: içeri		
idiş	: kap		
iḥlaş	: (A) samimiyet		
iḥlas-mand	: (A)(f) ihlaslı olan		
iḥtisab	: (A) hesap sorma, mesuliyet, vergi		
iknün(inçünün):	dolayısıyla		
iḳtidâ	: (a) uymak, tabi olmak		

ķadırılıđ	: güçlü, kuvvetli	kāsa	: (A) tas, beyni örten kemik
ķaf	: (F) kalın kumaştan yapılmış kap	ķařr	: (A) köşk, yüksek ferah bina
kāđaz	: (F) kağıt	ķařr-1 ‘ārifān	: Hz. şah-1 Nakşbendinin köyü
ķahr-1 đadıab	: (A) kızgınlık	ķařr-1 hinduvan:	: Hz. şah-1 Nakşbendinin köyünün eski ismi
ķāim	: (A) ayakta duran, mevcut, baki, vaktini ibadetle geçiren	ķasr-i mahfi	: (A) gizli köşk
ķalam	: (A) kalem	ķattıđ	: katı, sert
kaldırđaç	: kırlangıç	katta	: büyük
ķal-gan-da	: kaldığında	ķayerliksan	: nerelisin
ķamayt-	: (F) azalt-mak	ķaydađ	: hangi
ķamçıláb	: kamçılıyıp	ķayra	: bilemek, keskinletmek
ķamar	: (A) ay	ķayıb	: fırça atmak, kızmak
kamfir	: yaşlı kadın	kazzáb	: (A) yalancı
ķana‘at	: (A) aç gözlü olmayan	ķeçib ver-	: geçiver-mek
ķandalat	: (A) şeker ürünleri	ķel‘en‘ām	: (A) hayvan gibi
ķand	: şeker	ķeltr-	: getirmek
ķa‘r	: derin	kema	: gemi
ķarāmat	: (A) keramet(ler)	ķemīne	: (F) aciz (ben)
ķarakçı	: (F) haydut	ķet-	: git-mek
ķarındař	: (F) akraba	ķeti	: arka
ķārīhāne	: (A) okuma yeri	ķetman	: çapa, kazma
ķarż	: (A) dnç	ķevřer	: (A) cennette bir havuz veya nehir
ķasāfat	: (A) berrak olmayan, bulanık		

kevser-ü şarāb : (A) içilen kevser suyu	ķurbet : (A) yakınlık
keyin : sonra, art	ķurcın : kap
kibir : (A) büyüklü taslamak	ķut : (A) iyilik
ķiçik : küçük	ķutul- : kurtul-mak
ķir- : gir-mek	ķuy- : koymak
ķasb : (A) çalışmak	ķulfat : (A) zahmet, sıkıntı
ķet- : git-mek	L
ķitab-ķhān : (A) (F) kitap okuyan	ķādan : (F) cahil, ahmak,
ķuduķ : kuyu	akılsız
ķol : el	ķadanlıķ : cahillik etmek
ķoldalañ(ķondalañ) : sırt üstü	ķafanlab : sallanarak
ķorgan : kale	ķahd : (A) mezar
ķotar- : kaldır-mak	ķa' in : (A) lanetlenmiş
ķoy : koyun	ķavlav : alevli, cayır cayır
ķoyçı : koyuncu	ķāy : (F) çamur, tortu
ķöçe : sokak	ķaylak : leylek
ķöm- : gömmek	ķāzım : (A) gerekli olan
ķōñül : gönül	M
ķöp : çok, pek çok	ķaķkam : (A) sağlam olan
ķörgān : gör-en	ķaķz-ı ķarāmat : (A) tam kerametler
ķörün- : görün-mek	ķaķām-ı rıza : (A) Allahın razı
ķöze : ibrik	olduķu mertebeye ulaşma
ķubbe : (A) yarım küre	ķaķşud : (A) istenilen arzu
şeklinde bina damı	edilen
ķubbe-i 'alā : (A) yüksek kubbe	ķaķtabķhān : (A) mektepte okuyan
ķudrat : (A) güç, yapabilme	ķalal : (A) can sıkıntısı,
iradesi	usanç

malaya⁶ ni	: (A) faydasız boş şeyler	miltık	: tüfek
māleyn	: (A) iki dünyada da fayda veren mal	miñ	: bin
maķūl	: (A) akla yatkın olan	miñbaşı	: binbaşı
maķsum	: (A) taksim edilmiş, ayrılmış, kismet, nasip	minan	: bilen
mānend	: (F) gibi	minar	: minare
manzur	: (A) görülen, izlenilen	Miñtipe	: Bintepe (yer ismi)
mascid	: (A) namaz kılınan yer, secde yeri	miraķur	: (F) at bakıcısı
maşlahat	: (A) iş, mesele, fayda	mişbāh	: (A) lamba
masdar	: (A) çıkış noktası	mu⁶ ayana	: (A) tayin edilmiş, kontrol etmek, belli olmak
meb⁶ ūş	: (A) vekil, seçilen	muħlaş	: (A) ihlası Allah'tan olan kişi
meb⁶ ūş-ı şaķaleyn	: (A) insanların ve cinlerin vekili, Peygamber (asm) ismi	muħliş	: (A) samimiyeti sonradan gayretle kazanmış kişi
meded	: (A) inayet, yardım, imdat	muķarreb	: (A) yakınlaşmış
medrese	: (A) ders yeri, okul	muķim	: (A) ikamet eden, ayakta duran
medħal	: (A) giriş yeri, kapı	mulla	: molla, hoca
melal	: (A) can sıkıntısı, usanç	mundāĝ	: böyle, bunun gibi
menşe⁶	: (A) kaynak	mundın	: bundan
mertebe	: (A) derece, basamak	munça	: bunca
mihman	: (F) misafir	murāķaba	: (A) kontrol etmek, iç aleme bakmak
mihmanħāne	: (F) misafirhane	muşāfāħā	: (A) el sıkışmak
		muṭi⁶	: (A) itaat eden, yumuşak huylu
		mûy	: (F) saç kılı

müderriş	: (A) ders veren	nahik	: (A) eşek gibi anıran, eşek sesli
mü'ezzin	: (A) ezan okuyan	nahy	: (A) yasaklama
mülzem	: (A) çok lazım olan	nâ-insaf	: (F)(a) insafsız
mü'min	: İman eden, inanmış	naql-est	: (A)(f)aktarılan
münâcât	: (A) dua, yalvarış	nâ-ma'kul	: (F)(a) akla yatkın olmayan
münâfık	: (A) iki yüzlü, nifak yapan, iman etmediği halde öyle gözükən	namaz-ı 'aşr	: (F) ikinci namazı
münkaṭı'	: (A) kesilmiş, son bulan	namaz-ı şâm	: (A) akşam namazı
müstaḥab	: (A) yapılması dinen güzel olan	namaz-ı peşin	: öğle namazı
müştaḥ	: (A) çok arzulu, istekli	nan	: (F) ekmek
müştaḥim	: (A) doğru yoldaki kişi	nâṭık	: (A) konuşan
müşkil	: (A) zor, çetin	nerse	: nesne
N		navbat	: (A) sıra, nöbet
nâb	: (A) yaşlı deve, azı diş	na'y	: (A) ölüm haberi
nabire	: torun	nayza	: mızrak getirme
nâ-bud	: (F) bulunmayan, yok olan	naṣir	: (A) benzer, eş
nadâmat	: (A) pişmanlık	neça	: nice
naḥ	: (A) fayda	neçand	: birkaç
nafs	: (A) nefis, kendi, can	neçük	: nasıl, ne için
nafs-i bed	: (A)(f) kötü nefis	neḥ	: (A) fayda, yararlılık
nâ-gah	: (A) birdenbire, ansızın	nefaḥât	: (A) rüzgar, esinti, güzel koku
nahari	: akşam yemeği	nefaḥât-ı akāyid	: (A) itikadın güzel esintisi
		nimerse	: nesne, şey

nima	: nesne, şey	palu	: (F) siğil
nisbat	: (A) alaka, bağlantı	palvan	: pehlivan
nisbat-1 şarîf	: Peygamber (asm) ile olan manevi bağ	panah	: (F) sığınma
nist	: (F) değildir, yoktur	parranda	: (F) kanatlı ev hayvanları
nûş	: (A) içmek	parda	: (F) perde
nüma	: (F) gösteren, gözüken O	parhizkâr	: (F) perhiz eden, nefsini tutan
oğur-	: bağır-mak	past	: (F) aşağı, değersiz
oltur-	: otur-mak	paşa	: (F) askeri reis
oñ	: sağ	pāya	: (F) rütbe, derece
oşal	: o nesne, o şey	pāyān	: (F) kenar, son, uç
ordah	: saray	pend	: (F) nasihat, öğüt
orni	: yer	pencşenbe	: (F) Perşembe
ot	: ateş Ö	-perver	: (F) seven, besleyen, koruyan anlamında birleşik fiil yapar
örgat-	: öğret-mek	peşin	: ögle
özimçe	: kendimce P	peyām	: (F) peygam, haber
Padşah	: (F) padişah, hükümdar	piça	: (F) biraz
pahte	: elbise	pīr-	: (F) usta, hoca, üstat
pāk	: (F) temiz	pīrzāda	: (F) pir oğlu
palav	: pilav	pista	: fıstık
palid	: (F) pis, murdar, alçak	pişāna	: (F) alın
palide	: (F) süzölmüş, durulmuş, büyümüş	piyāde	: (F) yaya asker
		pop-sa	: korkutmak
		pul	: (F) para
		puşeyman	: (F) pişman

R

ra'is	: (A) önder, başkan
rast	: (F) doğru
rast guy	: (F) doğruyu söyleyen
rava	: (F) layık, uygun
reca	: plan, ölçü aleti
resvā	: (F) rezil, ayıpları ortaya çıkmış kişi
reşehāt	: (A) sızıntı, serpinti
revān	: (F) giden, akıcı
riyā	: (A) özü sözü bir olmamak, iki yüzlü
riyāzat	: (A) nefsi terbiye için çok az yiyeceklerle yaşamak
rū	: (F) yüz
rū-be-rū	: (F) yüz yüze
ru-siyah	: (F) siyah yüzlü
ruy	: (F) yüz
ruz	: (F) gün

S

şadā	: (A) ses, avaz
şādır	: (A) çıkan, meydana gelen
safsata	: (F) asılsız, uydurma
şāhib	: (A) malik olan
şahīl	: (A) kolay olan
sahl	: (A) kolay

saḥn	: (F) meydan
saḥn-ı kūtah	: kısa, geniş olmayan meydan
şak	: şüphe
sālim	: (A) sağlam, sıhhatli
sarāsab	: (F) baştan başa
sar	: (F) baş
sargardan	: (F) başı dönmüş, şaşkın
şariḥ	: (A) açık, belirli olan
satur-men	: ben satarım
savuk	: soğuk
şane	: (A) yönlendirme, ileri sürmek
savuk	: sulu yemek, çorba
sayyid	: (A) efendi, Peygamberimizin (asm) neslinden gelenler
sabz	: (F) yeşil, yeşil renkli
sehl	: (A) kolay
sehvā	: (A) geceden bir vakit
şemer	: (A) meyve, yemiş
serāb	: (A) hayal, şaşkın hale gelme
ser-āsab	: (A) sinirli baş
serāser	: (F) başatan başa

setr-i ‘avret : (A) haya yerlerini örtmek	şahbaz : şahın oğlu
selab : (F) taşkın su, sel	şahr : (F) ay
sezā-var : (F) layık, yaraşır	şahrhân : (F) şehri yöneten
şihat : (A) sağlıklı, doğru	şakkağ : inkarcı
sırtmak : kalın ip	şām : akşam
sidre : (A) yüksek mevki	şamal : rüzgar
sidretü‘l-müntehâ: (A) Miraçta Efendimizin (asm) ulaştığı ve Cenab-ı Hakk’la görüştüğü en son mevki	şarābhūr : (A)(f) içkiden başı dönmüş
siğa : (A) kip	şar : (A) hayırsız olan, kötü
sömek : beşiğin aksesuarı	şarārat-pīşe : kötü işler meşguliyet
suhan : (F) kelime, söz	şar bathāna : içileceklerin bulunduğu yer
sur- : sür-mek	şerik : (A) ortak
suk : gıpta	şarm : (F) utanma
suv : su	şarpa : ses
suvar : sevmek	şeb : (F) gece
süküt-ı ‘alāmat: (A) susma hali	şehik : (A) hıçkırıkla içini çekme
süluk : (A) yönelme	şek : (A) şüphe
sünnat : (A) Efendimizin (asm) muamelatta yaptığı şeyleri hayatımızda uygulamak	şam : (F) mum
süvār : (F) binmiş, binen	şerm : (F) utanma
Ş	şermende : (F) utanmış, mahcub
şād : (F) sevinçli, mutlu	şerh : (A) açma, açıklama
şafālak : tokat vurmak	şeri‘at : (A) kanun (Kur’an’da geçen hükümler)
şah : hükümdar, sahip	şib : (F) iniş, servet kaybı
	şikast : (F) kırma, yenilme

şikaste	: (F) kırılış, yeniliş	tağşir	: (A) kısaltma, kusur
şilan	: yemek türü	tağşir-i du'a	: (A) kısa dua
şimāl	: (A) kuzey	talak	: (A) boşamak
şitāb	: (F) koşmak	talab	: talep
şorva	: çorba	tal-ib	: yorul-up
şul	: şu	tamāşa	: (A) seyr, izlemek
suyukaş	: soğuk yemek	taḡattu'	: (A) kazanma, kar etme
şükür-i şenā	: (A) şükür ve övgü	taraddüd	: (A) şüpheye düşmek
T			
ta' accüb	: (A) şaşırma		kapayınca kadar geçen an
ta' am	: (A) yiyecek	taşdik	: (A) onaylama
tab	: (A) huy, ahlak	taşih-i dil	: (A) gönlünü düzeltme
tabakāt-ı 'aziz	: (A) büyüklerin mertebeleri	ta'sir	: (A) eser ve nişane bırakmak
tabarrük	: (A) bereket	taşfolat	: bir isim
tabşur-	: müjde	taḡaf	: (A) Ka'be etrafında yedi defa dönmek
taf-	: (taf-) bulmak	tāza	: taze
tagida	: altında	taḡarru'	: (A) dua
taḡāret	: (A) temizlenmek	ta' ḡim	: (A) büyüklüğünü göstermek
taḡāret-şikest	: (A)(F) temizliği seven	ta' zir	: (A) özür dilemek
taḡkik	: (A) araştırma	tebessüm	: (A) gülümsemek
tahūra	: (A) tertemiz	teg-	: değ-mek
taḡşil	: (A) hasıl olan, öğrenilen	teğirmançı	: değirmenci
taḡı	: dahi, de	teḡziye	: (A) süslemek
taḡarrüb	: (A) yaklaşmak	tek tur-	: susmak
takiyya kıl-	: dayan-mak		

tekye	: (F) zikirhane	turğın	: durgun
terk-i feraiz	: (A) farzları yapmamak	tünberun	: tane
teşa	: küçük çapa	türlük	: türlü
teş-	:deş-mek, del-mek	tüş	: düş, rüya
tevellüd	: (A) doğmak	tüş-	: düşmek
tezkiretü'l evliyâ:	(A) evliyaların hayatlarını anlatan kitap	tüşmañ	: düşman
tikkan	: tek başına	tüya	: deve
tila-	: dile-mek	U/Ü	
til	: ağızdaki dil	uğla-	: uyu-mak
tirig	: diri	uluğ	: yüce
tizza	: diz	una-may	: razı olmadan onay- lamak
tez	: çabuk	ura-	: havlamak
toğ-	: doğmak	‘urbān	: (A) çöl arapları, bedeviler
toğrı	: doğru	urgācı	: dişi eşek
toğtab(toğtab)	: durmak	uşbu	: şu
tosun	: işlenmemiş kalın ağaç	uş-lab	: tut-up
toñboyun	: kalın boyunlu	üy	: ev
ton	: kaftan	V	
tök-	: dök-mek	vabā	: (A) veba hastalığı
töpalan	: izdiham	vācibü'l-vücūd:	(A) olması kesin lazım olan (Cenab-ı Hakk)
tört	: dört	va' de	: (A) müddet
tuğ-	: doğ-mak	vahm	: (A) yersiz korku, şüphe
tullāb	: (A) öğrenciler	vākı' a	: (A) olay, olan
turfak	: toprak	vālide	: (F) anne
tur-	: dur-mak		

vasī	: (A) geniş	zamin	: yazılı olma
vaşīka	: (A) belge	zav	: çukur
vasvās	: (A) vesvese, şüphe veren	zāyi‘	: (A) yok olan, boşa giden, kaybolan
vazīfa	: (A) görev	zeberdest	: (F) en üstün hâkim
Y			
yağac	: ağaç	zebun	: (F) köle, esir, aciz
yaḥşi	: güzel	zu-bezur	: (A) bitkiler
yafadurğan	: kapatan	zūr-karāmat	: (F)(a) keramet kuvveti
yaḳuluk	: yakmış		
yal	: kuyruk		
yamğır	: yağmur		
yana	: yine		
yarlıg	: ferman		
yasavul	: yasakçı, hizmetçi		
yatqalı	: yatmak için		
yek-bāre	: (F) tek parça		
yelkam	: omuz		
yetkünçe	: yetişinceye kadar		
yıgaç	: ağaç		
yıgla-	: ağla-mak		
yoğan	: kalın		
yubar-	: gönder-mek		
Z			
zāhir	: (A) açık olan		
za‘if	: (A) güçsüz		
zalzala	: (A) deprem, titreme		

SONUÇ

Bütün bu yapılan açıklamalar ve incelemelerden de anlaşılacağı gibi Dükçi İşan, XIX. Yüzyıl Türkistan'ında önemli bir liderdir. Sadece dini açıdan değil; halkın sosyal, ekonomik yönden de yardımlaşmaları, eğitimleri ve hayata tutunmaları adına onlara manevi bir kuvvettir. Zira devir Orta Asya'nın işgal ve sömürgeleşme devridir. Halk manen ve madden ezilmekte; bir destek, bir çıkış noktası aramaktadır. Böyle bir zamanda herkesin ruhlarını doyurma gayretiyle birlikte maddi ihtiyaçlarını da gözardı etmeyerek destek olmaya çalışması, tevazuu, kimseye el açmaması, yaşayışında ve savunduğu fikirlerde samimiyetini son nefesine kadar göstermesi gibi hasletleriyle kısa zamanda yerel halkın gönlünde taht kurmuştur. Bu samimiyetin göstergesidir ki kendisi aslen Kaşgarlı olmasına rağmen; Özbek, Tacik, Kırgız, Türkmen gibi farklı unsurlardan çok müridi olmuş. En uzak bölgelerde bile bazı kasabaların tamamı ona tabiiyetini bildirmiştir. XIX. Yüzyıl sonlarında manevi önderlerin ve de postnişinlerin azaldığı düşünüldüğünde onun önemi daha da barizleşmektedir.

Menâkıb-ı Dükçi İşan eseri de bu zatın büyüklüğünü, beş asırdır devam eden Nakşibendi geleneğinin o devrede en önemli temsilcisi olduğunu göstermek üzere yazılmış bir eserdir. Bu geleneğin devamı olduğunu göstermek için silsilenin hazırlık temsilcileri olan Babay-ı Semmasî, Hâce Seyyid Mir Külal'den sonra kurucusu olan Hâce Nakşibendi'den kerametler nakledildikten sonra Dükçi İşan'ın yaşadığı kerametler, çevresindeki insanlarla münasebetler ve bu münasebetlerde şeriata ve sünnete ne kadar hassas bir şekilde riayet ettiği nazara verilmiştir.

Nakşibendiliğin bir esası olan zikr-i hafîye de eserde özellikle değinilmiş ve Dükçi İşan'ın bir rüyasında İmam-ı Nakşibendi'nin sessiz zikre revaç vermesini vasiyet etmesiyle hayatının hizmet tarzı olarak netleşmesine de sebep olmuştur. Zikr-i hafî ve zikr-i cehri konusu tasavvufun çıkışından itibaren önemli bir seçim tarzı olmuştur.

Ayrıca onun davasının hakkaniyetine ve ondan sudur eden kerametlerin yadırganacak bir şey olmadığını göstermek adına Kur'ân-ı Kerim'den ayetlerle, Akâid-i Nesfî, Mebde'i Nur, Mesnevî-i Şerif, Misbah, Nefehât-ı Şerif (Nefehât-ül Üns), Reşehât-ı Ayn'ül Hayât gibi kitaplardan alıntılarla da delil getirilmiştir.

Eser, İşan'ın kerametlerini anlattığı için biçem olarak tektir. Bu tür eserlerde bütün eseri Şeyhin sözleriyle yazmak yaygınken, harikulade gerçekteŐen olayların ve amellerinin hayatının içinde verilmesi sıra dışıdır.

Eser, zamanın hayat tarzından bilgi vermesi, toplumun geçim kaynakları, yapısı, inanç sistemi hakkında da önemli bilgiler vermesi açısından önemlidir.

Bu, eser Çağatayca'dan Özbek edebiyatına geçiş dönemi eseri olmasından önemlidir. Geçiş döneminin birçok özelliklerini de görebiliriz. Yerel konuşma dili olan Nemengan Şivesinden bilgi verir. Üslubunda da çokluk ve işaret eklerinin yanlış kullanılmasında yerli konuşma dilinin normlarının etkisi görölmektedir.

Eserin tek nüshası olması da onu değerli kılan bir özelliğidir.

Eserin konusu olan Dükçi İşan, düzene boyun eğmeyip bağımsızlığı fiilen istediğı için çarlık zamanında ve SSCB zamanında hem Ruslar hem düzenin destekçisi yerel menfaatçiler tarafından hep kötölenmiştir. Sovyetler Birliğı yıkıldıktan sonra Özbekistan tarafından olumlu bir bakış açısı oluşmuş; O'nun hakkında yeniden makale ve yazılar yayınlanmaya başlanmış; fakat Şunu ifade etmek lazım ki Dükçi İşan'ın hakkında yazılanlar manevi değerler dikkatlice nazara alınmadığı için onun fikirlerini, millet ve memleketi için istediklerini tam olarak ifade etmekten uzaktır. Bu çalışmamız, Türkiye'de Pir Dükçi İşan hakkında ilk çalışmadır. Ümit ederiz ki çalışmamız daha güzel yapılacak araştırmalara kaynaklık eder ve Dükçi İşan'ın hayatı, fikirleri ve Türkistan için talepleri, daha iyi anlaşılır.

KAYNAKÇA

BERDAK Yusuf, Türkçe-Özbekçe ve Özbekçe-Türkçe Sözlük, Taşkent, 1993

BIÇAKÇI, Salih, ANDIJON'DA NIMA BO'LDI? OAKA, Cilt:3, Sayı: 6, ss. 1-22,
2008

Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri, Vefâ Yayıncılık, İstanbul 1993.

DEVELLİOĞLU, Ferit: *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*: Yayına Hazırlayan:
Aydın Sami GÜNEYÇAL, Ankara 200219, XXX+1196 s., Aydın Kitabevi Yayınları

EGAMNAZAROV, Alinazar., *Siz bilgan Dükçi İşan*, Taşkent, 1994

Ersin Teres, Çağatayca Sözlük, YTÜ – TDE – 25.11.2007

KOMATSU Prof. Dr. Hisao, *Muslim Societies, London*, 2004

Mehmed Zâhid KOTKU, *Özel Sohbetler*, Sehâ Neşriyât, s.364-365, İstanbul 1993.

OLCOTT, Martha Brill, *Sufism in Central Asia*, Carnegie Endowment for
International Peace Publications, Number 84, May 2007

OTABEK, Fozilbek, *Dukchi Eshon Voqeasi*. Taşkent, 1992

Sami GÜNEYÇAL, Ankara 200219, XXX+1196 s., Aydın Kitabevi Yayınları

KANAR, Mehmet: *Osmanlıca Sözlük*: İstanbul 2000, XI+625 s. Deniz Kitabevi.

ŞEYH SÜLEYMAN Efendi-i Özbeki el-Buhari: *Luğat-i Çağatayi ve Türki-i
Osmani*: İstanbul 1298 / 1300, I-320 s. II-20 s.

TDV İslâm Ansiklopedisi, c.4

TOGAN, Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihine Giriş, Enderun Kitabevi,1981, c.1, s. 63

TOGAN, Zeki Velidi "Gazan-Han Halil ve Hoca Bahâeddin Nakşbend", Necatı
Lügal Armağanı, Ankara, 1968 s. 775-784

İNTERNET KAYNAKLARI

[http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_\(Rusya\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_(Rusya))

<http://tr.wikipedia.org/namangan>

<http://acukbitig.blogspot.com/2011/08/rusyada-1916-isyandar>.

EK: "MENĀKĪB -I DŪKĪ İŞĀN" ESERİNİN ASIL METNİ

[16] بسم الله الرحمن الرحيم
 قبه اعلايه چيکدی احد قدیم
 بسم الله الرحمن الرحيم
 هر چشمه لریدین آقوزدی ترلوك سو
 جنت بوستانیغه کیزکوزو اویمه او
 اینگلّه حسنیه کینتوروب حور غلمان
 بهشت جویبارینه اوندوروب ریحان
 کوثر و شرابا طهورا آت¹ قویوب انکا
 اهل جنت جنقاویین باسماغه انده
 [2a] هم دنیاده اسلام ایشیغه قیلوب تاج
 شیطان یوزیکا اورولسون دیب کاج
 حل حرمت اورته سیغه بولسون دیه فرق
 عصیان لایینه بولسون بنده لریم غرق
 هر کیم دیسه بسم الله فی با طهارت
 ایشی رواجفه کیلکای کورمغای خسارت
 اوشبو اسم اعظمین جمع ایلادی سراسر
 تورت مینگ آتین اینماق ایلا قیلدی برابر
 بو هم لطف حق مهربان ایکامدین
 [26] امت محمدن کوزکه آلیب سویکاندین

¹ اصل منته: آط

بولسون ديب تيل لاريغه خوب يينگيل
 ثوابي ميزان پله سيغه بولسون ثقيل²
 ايننگ اوچون ابتدا قيلدم نسخمني
 اقتدا اينيم قرآته هم حديث نبوي
 تا قيامت ديسام بوسوزدين كلام
 يوز قيامت اوتار هنوز بولس تمام
 آيروب بولماس كيم سخته كيم خام
 سخن کوتاه بولسون ائمدي والسلام

[3a] عجزليك تيلي ايله حمد ايتوب بو شكسته نينگ اولوغ ذاتيغه

قيلغان متاجاني

الاهي حمد ينكا بمان تيليمني كونا قيلغيل
 سينه مي شرح ايلاب دليم كوز كو نما قيل
 غيبت چركي ايله بولغان تيليم غبارناك
 سنيك حمدينك سوي ايله بولسون ياك
 ثنا و حمد للمخالق اخي المعبود
 ذاتي دور انينك واجب الوجود
 جمله عالمي ظاهر ايتدي كتر مخفي سيدين
 تنوعناق اوچون خلقه اوز حقيقت معنا سيدين
 [36] كيتوردي طرفه طرفه خلقتي ظهوره
 همه ن قيلدي ثنا گوي اوزي معبود

² ثقيل [عزى] - آغور

هر قیو بنده لاری اوز اصطلاحی بیله
 برو تیلیده برو دلیده برو فعالی بیله
 برونی ذکرنی کیشی بیلماس اصلا
 برو صفیر برو زئیر³ برو قیلغای صدا
 برو صریر برو غیق برو نطق سهیل⁴
 برو نعر برو غیر برو شهیق بغیل
 برو اوخلماس کیچه سی ذکر ایتهب داستان
 [4a] جمالی شوقیده ایستبان باغ کلستان
 برو تینمای ایتار کیچه کوندوز یا دوست هو
 بر نیچه لار نیستان کرده قیلغای غلو
 بوم⁵ لار اوز منبریده کوتار کای هو حق
 نفس بدغه کیریب آدمی بولغای جهول احق
 الارنی کالأنعام دیدی بل هم أضل
 خدایا برمه الار ایچیکه منشأ و مدخل
 الاهی بو بندنکنی اوز ذکرینکا قیل کویا
 دلیده اوز شوق محبتینکنی اینی پیندا
 [4b] نفس شیطان باشینی قیل سرنکون
 تا سنی حمدینکا جویا بولسون تون کون
 تا بندانکنی پناهینکا اسرامسانک اوزونک

³ زئیر [عربی] - اوکورماق⁴ اصل منته: سهیل⁵ بوم [عربی] - بای اوغلی

امانت یوکی ثقلیده زیون بولغای قولونک
 بعضی بی اوشبو نیچه بریب سن مقام بلند
 فرشته دین اوتکازیب اعلی ارجمند
 بولار همه سی بیلدورماق اوچون اولوغلو قینگی
 اوز قدرت داتینگنی خلقه تنوقلوفونگی
 سنی حمدینکنی بجا کیلتورمقه بنده آر و عاجز
 [55] نَحْنُ نُسَبِّحُ⁶ دیب کوپ فرشته بولغان تاجز
 لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ⁷ دیدي حییبینک⁸
 اوزکا که نه حد بولغای اذا قیلماق غه مدحینک
 خدایا بنده نک همه سی سنکا کنه کار
 بندنک جرمیغه عفو قیلماق اوزون سزاوار
 قدرت لوحینکده ایتمیش سن مستور
 عَبْدٌ مُذْنِبٌ وَ رَبٌّ غَفُورٌ⁹
 بندنک کرچه قیلسه کناه کوپ کوپ
 رحمت ایلی ایله ان قیلغای لطف کوپ
 [56] رحمت دریا سیننک پایان یوق
 شول سببدین هیچ کیم امید اوزکان یوق
 اوشبو سوزکه دلیل اوزقولی کواه

⁶ نَحْنُ نُسَبِّحُ [القرآن الکریم، سورة البقرة، الآية: 30]

⁷ لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ [عربی]

⁸ اصل منته: حی بینک

⁹ اصل منته: عبدٌ مُذْنِبٌ وَ رَبٌّ غَفُورٌ. عَبْدٌ مُذْنِبٌ وَ رَبٌّ غَفُورٌ [عربی]

دیدی لَّا تُقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ¹⁰
 بولسه بول بنده فیلمیشیغه بی حد
 وجودی همه سی پر کناه و بی عدد
 اکر عدل سیاستیغه آلسه خدای
 ذره چه کناهیغه دوزخ تکین قیلغای جای
 بس بنده غه بولماق خوف و رجاده
 کیچه کوندوز امر واهی سیغه قیلماق افاده
 عاصی خوفی کوپ سوزلامه ادب قیل
 پیغمبریمیز نعتلرین ایتیب شراباً طهوراً
 نوش ایتار که قدح قیل

پیغمبر سرار شادیمیز و خاتم بر کزیده میزین نعت لرینی بیانی
 کیل ای سافی می محبت دین قوی جامع
 دم تارتیب شاداب اینای کیلای اوز حالیمه
 تا حق مصطفی نعتین قیلای آغاز
 امید شفاعت ایله قنات آچوب باز
 درود بی نهایت اول شهباز قدسیه کیم
 همه دین ایلکاری نورین قیلدی مقیم
 [66] طفیل اول یراتی اون سکیز مینگ عالم
 فلک و ملک عرش کرسی لوح روح آدم
 آدم ایچره خلق ایلدی کوپ نی پیغمبر

¹⁰ لَّا تُقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ [القرآن الکریم، سورة الزمر، الآية: 53]

پیامین خلقه بیسکوزماقی اوچون ره بر
 الار نکین مصطفیٰ بی قیلدی خاتم
 هر نیجوك ایماس رحمت نیسانیدین بولغان در تمام
 یاروئی اول در تابیشی ایله عالم بی
 عدم ظلمتی دین وجودغه کیتوردی آدمی
 خلقده ابلکاری وجودده قیلدی کین
 [7a] تا امت لاری یانماسون برده کوبین
 امت لرین حق اوزی دیدی حیر الامم
 آرزو قیلغان امت بولیشقه کوب نی هم
 موسی ایشیتغان سوزین پیغمبریم کورکان
 سوزلاغان تینک بولورمو کورکان بیلان
 مقامین بلند ایی چنان قیلیب بالا
 عرش اعلیٰ دین اوتوب بولدی سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى
 قربت مقامنده بولوب قَابِ قَوْسَیْنِ¹¹
 یارلوغین باشیغه سرفدی مبعوث¹² ثقلین
 [76] اوشال بوروشیده ایردی جبرئیل حیلاودار
 میکائیل و اسرافیل یاتینده غاشیه بردار
 دیر ایردیلار ای محبوب رب العالمین
 تارتیب یورساتکیز براق مرکب حلاوین
 چونکه بیتهب یورسه فرشته مقرب لار

¹¹ اصل متنده: قابه قوسین. قاب قوسین [القرآن الکریم، سورة النجم، الآية: 9]

¹² اصل متنده: مبعوث

تا سیز که قیلسه لار اندک تقریلار
 شول رویشده ایتهب اقصی طوافین
 فلک اغلاسته سوروب مرکب براقین
 بهشت و دوزخ عرش کرسی لوح قلم
 [8a] جزوی شب طی قیلوب جای اهردی کرم

انک (انینک) اشارتی ایله اولدی شق القمر
 قروغان درخت سبز اولوب بیردی شمر
 ایماس مو بر کته بولغان معجزه سی
 نی لار اورنیغه بولغان اولیا امئی
 یته شولکیم عیسی آسمان دین برکه توشوب
 حادم بولغای اورنیغه خلیفه بولوب
 حوی بیس قیل ان نعتینی پایانی یوق
 دریا محیط بنکلغ قعر مأوای بوق
 [8b] امدی القاب چهار بار غه بار کیل

آل اصحاب کلی سیغه نیلینگی جاری قیل
 بار اول بار غار بو بکر صدیق اکبر
 نیچند بلالار دفعیغه بولغان شُپر
 کل مالین حق یولینه نثار قیلغان
 انینک له کل دینین حصار قیلغان
 ایکینجی بار عمر عادل ابن خطاب
 دشمن باشی کیسماقه قیلوردی شتاب
 سایه سیدین قاچوردی شیطان لعین
 [9a] ابا فیلور اهردی رسول اکرم انینک غم تیدین

موانینک تفصیلین سیر کبیر ده کور
 انده قیلغان بیاتین کوب مسطور
 اوچونجی بار عثمان ابن عفان
 رسول تینک ایکی قیزین آلوب ذی النورین اتالغان
 کلام قدیمین توب لاب کاغذده یازغان
 اینتک اوچون بولغان لقب جامع القرآن
 تورتونجی یار علی ابن ابی طالب
 دشمن دین غه یوزلانسه کیلوردی غالب
 [96] نعره اورسه هر فچان کافرغه قراب
 پاکسان بولوردی قاچوب هر یاته تراب
 اصول همه علم ایدی اینتک له مصطفی
 دیدی انا مدینه العلم و علی باها
 سونکره بولسون آل اصحابیغه تمام
 خدادین نثار دسیدم صلاة والسلام
 کیل ای عاصی قدم یازمه سخن بی قیل کوتاه
 هنوز نازوک بول بار یک شب تاریک قدود تا
 بناگاه تاپمکایسان بو یولارده
 بس قیل تا بولغایسن شرمنده

[10a] نثر

بول باب نیچند کتابلرده کرامت اولیاء حق دیکان الارنی قصه سی ذکر
 بولوب بیتلیکان بقرآن شریف و محدث و قال فی العقائد النسفی و کرامت
 الاولیاء حق فیظهر الکرامت علی طریق نقض العادة للولی من قطع المسافة

البعيدة في المدة القليلة وظهور الطعام والشراب واللباس عند الحاجة والمشى على الماء والطيران في الهواء وكلام الجماد واندفاع المتوجه من البلاء و كفاية مهم من الاعداء وغير ذلك من الاشياء ويكون ذلك معجزة للرسول¹³ الذي ظهرت هذه الكرامات¹⁴ لواحد من امته لانه يظهر بها انه ولي وان يكون محققا في ديانته و الاقرار بالقلب واللسان برسالة رسوله مع الطاعة له في اوامره و نواهيه حتى لو ادعى [106] هذه الولي الاستقلال بنفسه وعدم المتابعة لم يكن ولياً ولم يظهر ذلك على يده عقائد نسفي

کیل ای عاصی بیلینگ باغلا هوش قیل

حام عشقدين مي ناب نوش قیل

سوزله پرلر کرامتیدن تیزراق

بولسین دل زهریغه اول تریاق

کرامت اولیاء حق دور قرآن ایچینده

نفحات عقاید هم مصباح ایچینده

شک کیلتورکان بولور کافر و بد

دوزخده قائلور تا ابد الابد

[11a] هر عمارق که بولسه موافق شرع

انکا قیلماسون انکار اهل شرع

اوتوبدور کوپ اولیادین کرامت

قیلیب میش عالم لار قرطاس کتابت

¹³ اصل متد: لرسول

¹⁴ اصل متد: الکرامة

بیغمپیریمیز دین نیمه اظهار بولسه ای معجزه دیرلر هم نیوه
اول ابو یکر عمر عثمان علی بول تورن یاردین بولغانین دیرلر حارق
عادت

ولی عزیز لردین بولغانین ایتور کشف کرامت
بول زاتلارنی حارق عادت لارینی و کشف
کرامتلریدن بیان قیلیب بیتسام اصلا توکائماس
[116] بیتیب کاغذ غه سیغدیریب بولماس
هر کیم لردین بر حکایت ایشیتسه حق بیلسون
گمان بد قیلیب رانده درگاه بولسون
ولی لردین شکوه فیلمه ای برانلار حذر قیل
الارکه هر کیز گمان بد قیلیمه قصه ما تقدّم لَر غه نظر قیل
الارنی لطفی لطفی حدادورالارنی قهری قهر حدادور
اولارنی شأنیکا کوپ بیتیلکان حکایت
نیجه لار نابود بولغان الارنی قیلیب شکایت

هست بهاؤالدین فی اولوغ پیرلاری هست بابای سماسینی بر کرامت
لری فی بیانی

[12a] نقل که هست بابای سماسی بر کون قصر هندواندین اوتوب
بارور ایردیلار یارانلاریکا التفات قیلیب ایتیلارکه شول حایدین بر
صاحب نسب چیقیب عالمی مسخر قیله دور اوزلاری بهاؤالدین
بلاکردان نام کوتارورلار دیدیلار شول التفات قیلغان و قتلاریده
هست خواجه بهاؤالدین توغولغان ابرماس ایردیلاز نیچند فرصت اونی

هست خواجه هاؤالدين بن انالارى تولد قیلدیلار اتالارى الیب باریب
 یای محاسینی ایتاک لاریکا سالدیلار عرسند بولوب بیشانه سیدین
 لارسی سیلاب بول فرزند مز هاؤالدين دیدیلاردر حال هست میر
 کلال ن چافیریب وصیت قیلدیلار که بول کودکی سیز که تاپشوردیم
 خوب سیز پروریش قیلینک یخشی آدم بولور [126] ان شاء الله
 دیدیلار سهل فرصته عالم دین قان بولدیلار قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ
 رَاجِعُونَ¹⁵

هست خواجه هاؤالدين پیریمیزی خارق عادت و کرامت لاریبی

بیانی

نقلست که یاشلاری اون بر پاشکه کوردی مکتب کا باریب
 اوفور ایردیلار هیچ کیم اول زات شریفی فهم لاماس ایردی بر آدم
 کیلیب مکتبدار داملاکه ایتلارکه بول مکتب بال لاری ایچینده بر
 ولی بار حاضر بولونک دیدیلار مکتبدار ایتلارکه اوشال ولی بالان
 منکا کورساتیب پوسانکیز عزت حرمتینی یجا کیلتورسام دیدی اول
 عزیز ایتلارکه بر مونجه اوتون بیغینک همه مکتب بجه لاری جمع
 قیلوب ایتینک که شول اوتون ن بربر بولاب یاندورورسیزلار دینک
 شونداغ قیلسانکیز تاییب آلورسیزدیب غایب بولدیلار مکتبدارن دل
 لاریکا بر عشق پیدا بولدی بر مونجه اوتون [13a] یغیب مکتب بال
 لاری جمع قیلیب ایتی که شول اوتون ن بربر بولاب یاندورونکیز لار
 دیدی مکتب بجه لار بربر لاریکا نېسم قیلیب کولوب ایتلارکه

¹⁵ القرآن الکریم، سورة البقرة، الآية: 156

داملامیز دیوانه بولوبدور اوت بولسه یا نورمودیب بربر پولاب اوتا بر دیلار ملا بچه لار اوتوب تمام بولدی بر بالا قالدیکه ایکنیلاریده ایسکی چقان نیچند جایلارینی بمکان کونکولاری شکسته بولغان بربر چاکده مونکایب توروبدور داملا اینی که بوتم سیز هم بر پوفلاب اوتونک دیدی ایتلار که بول ایش اولوغ زاتلارنی ایشی بولغان الارغه عداتینک فرمایشی بزدک بیچاره ن حدی بارمی که اولوغ عزیزلارنی ایشینی توتشکا دیدی لار القصة داملالارینی سخنالارینی رد قیلشکا چاره تانمای باریب بر پوفلابلار فرمان الیهی بلان مبارک اغزلاریدین اوت چیقیب اوتون بانیب [136] کیتی داملالاری نیچند عذرلار اینیب کوپ یغلادی. بته بر کون مکتب بچه لار بلان صحراکه اوتون کا چیقتیلار بچه لار بلان قمنان قورغان قیلیب اویناب توروب ایردیلار امر تیمور پادشاه اودین کیلاویردیلار بر جایکا کیلسه لار مکتب بچه لار قمنان قورغان قیلیب اویناشیب توروبدور پادشاه اطلارین باشینی تارتیب توریب ایتلارکه بو قورغالارینکی ساتاسیزلارمو هست ماؤالدین پیریمیز ایتلارکه آری ساتامیز دیدیلار پادشاه ایتلارکه هاسی نیچه پل ایتلارکه هاسی بر یوز تنکه خوب بولغای دیب پادشاه مناب پیریب کینه بوردی پادشاه مکانلاریکا باریب اوشل کیچه توش کوردیلار که بر جایده طلادین قورغان قیلینغان در مرواریدین یاقوت ذمرادین اوبلار قیلینغان [14a] پادشاه سوردیکه بر آدمدین بول کیمینی کوشکی دور ایتلارکه بول کیچه کی چولده ساتیب آغان قورغانینکیزدور دیدیلار وقتلاری خوش بولوب بیدار بولدیلار باز پادشاه صحراکا اوکا چیقیب کیتی لار کورسه لار بالارلار بلان

نورغان قلیپ تورویدورلار پادشاه ایلیلار که بو فورغانینکیزلارین ستاسیزلارمو هست بهاؤالالدین پیرمیز ساتورمیز دیدیلار پادشاه ایدیلا که ها سی نیچه پل ایدیلا که ها سی بی یوز تنکه پادشاه ایدیلا که کیچه بر یوز تنکه ایردی بوکون بی یوز تنکه بولدیعو هست خواجه دیدیلار که اول سوده نا دیده (۲) ایردی امدی کوردینکیز عرضسه آلتک عرضمه آلتک دیدلار بول کرامتی کوروب پادشاه آتدین اوزلارینی تاشلب نیچند عذرلار اییب اخلاص اعتقادلارینی زیاده قلیپ باز بی یوز تنکه پیرمیز فیق لار هست بهاؤالالدین پیرمیز [146] هست کمرینی باغلاب هست میر کلالتی خدمت لاریغه قدم قویوب باردیلار خدمتلاریغه مشرف بولوب نیچند فرصت یوردیلار بر پوستن لاری بار ایردی قیشده بوزینی ایچیکا قلیپ کپار ایردیلا یاز بولسه تریسینی موندین هم باشقه نیچند ریاضتلاری بار ایردی.

هست خواجه سید میر کلالتی برکرامتلارینی هست

خواجه بهاؤالالدین پیرمیز بی بر خارق عادتلارینی بیانی

نقلست که امیر تیمور پادشاه مذکور بولغان کرامتلارینی کوروب اعتقاد قلیپ یورکان ایردیلازلار علمای فضلار همیشه وزیرلار اینور ایردیلا که سز اولوغ پادشاه بولسانکیز نوزو کراق پیری ناعمای بر دیوانه کا اعتقاد قلیپ یوروشیتکیز قنداق دیر ایردیلازلار اول زات شریف پادشاه بولارین سخن [15a] لاریکا قولاق سالماس ایردیلازلار قرارا بر کون علمدار وزیرلار مصلحت قیلدیلا که اول پیرمیزینی چاقیر سانکیز بر خارق عادتلارینی کورساک بز هم اول کیشیکا تابع بولساک اول کیشیده خارق عادت بولسه سیز که بر پیر زبردستی

تایساک سیزدک اولوغ پادشاه ن برب دیوانه کا اعتقاد قیلیب
 یوریشونکیز دروست ایماس دیدیلار پادشاه خرسند بولوب بو علمالار
 هم بیرکا برادر بولار ایرکاندیپ در حال کیشی بوپوردیلار او زات
 شریف پرلاری هست خواجه سید میرکلالی خدمت لاریده توروب
 ایردیلار پادشاه ن یساولی باریب خانقاه ده کی صوق لاردین
 سوردیکه دیوانه هاؤالدین قانی چیغسونلار پادشاه چارلایدور دیدی
 صوقلار جواب ایدیکه صحراده سبزی اوتاب تورویدور یساول
 صحراکا باردی [156] کورسه لارکه قانچه آدم بیلان سبزی اوتاب
 ترویدور او زات شریف ن یساول تانیماس ایردی ایدی که دیوانه
 هاؤالدین دیکانینک فیسی دیدی هست خواجه ایدیلارکه فقیر
 دیدیلار ایکنی لاریده بر ایسکی پوستن کیکان نیچند جا یلارینی بھاکان
 ایردی یساولی اچیفی کیلیب هاؤالدین من بولسانک بور آلدیمکا
 توش دیب سیاست فیلدی هست خواجه ایدیلارکه بریمنی امرلاری
 واجب سبزی اوتاب سونکره بارورمن دیدیلار یساول جوناب کینی
 در حال سبزی اوتاب بولدیلار پرلاری خواجه سید میر کلالی
 خدمت لاریغه باردیلار هست خواجه ایدیلارکه بزنی پادشاه چرلایدور
 حضرتلاریدین اجازت بولسه بارسام بولسه یوق دیدیلار پرلاری سید
 میر کلال سکوت قیلیب [16a] مراقبه کا باریب قالدیلار بر ساعت
 اوتی باشلارینی مراقبه دین کوتاردیلار التفات قیلیب ایدیلارکه ای
 بوتم همنی بلند فیلینک بوکون اولاد اجداد مرید مخلص لارینکیزنی
 اریغینی چقار ایگانسوز دیب جواب یوردیلار هست خواجه پادشاه ن
 خدمت لاریغه باردیلار علمای فضلارو کته کیچیک لار جمع بولوب
 یغلغان ایردی او کته کیچیک علمالارن مقصودی او زات شریفنی

مضطرب قینیب پادشاه غه طعنه قیلش ایردی علمالار کته کیچیک پادشاه که عرض قیلدیلار که خواجه بهاوالدین کیلسه لار اورنیکیزدین تورمانک چرا که سیز تورسانکیز بیزلار هم توریش لازم بولور تاجدار پادشاه و علمای فضلالار منکا اورنیدین توردی لار دیب کیم هوا قیلیب اوزلاریکا بنا قویور دیدیلار پادشاه هم [166] خوب دیدیلار بر محرم هست خواجه کیلیب تورویدورلار دیب عرض قیلدی پادشاه آلیب کورینکلار دیدیلار محرملار آلیب کوردیلار پادشاه غه کوزلاری توشکان همان پادشاه اورن لاریدین توروب یوکوردیلار علمای فضلالار هم یوکوردیلار پادشاه مبارک چپ قولتوقلاریدین کوتاریب اوزلاری اولتورکان کنخاف کورفه کا آلیب باریب اوتقوزدیلار هم کته کیچیک حیران قالدی پادشاه ن خلوتکا تارتیب عرض قیلدیلار که ای تقصیر قولینکیزن بوزیب نیچوک اورنیکیزدین توردینکیز دیدیلار پادشاه ایدیلار که هست خواجه ن اونک قولتوقلاریده حضرت حضر¹⁶ علیه السلام کوتاریب کیلیب تورویدورلار بنا برین من هم یوکوروب باریب چپ قولتوقلاریدین کوتاریب آباریب اورنیمکا اوتقوزدم [17a] دیدیلار پادشاه تورلوك الوان دسترخانلارین سالدیردیلار کته کیچیک علمالار همیشین وزیرلار پادشاه غه ایدیلار که بز اوزغیز ضیافت فیلساک جناهلارین ایشلاری بولسه دیدیلار پادشاه خیر دیدیلار بو مذکور فاسقلار مصلحت قیلدیلار که غصب حرام نرسه ن تاپیب بیرسک مون فرق فیلمای بیسه سیزن کیم ایی حلال حرام ن فرق قیلما ایشانلیک

¹⁶ اصل متنده: حضر

قیلسون دیب اوروپ چیقارورمیز دیب مُصلحت قیلدیلار مذکور
 علمای وزیرلار ایکی یساولنی بووردیلارکه براوی اوروپ قوینی
 کورنچ نی تارتیب آلیب کیلینکلار دیب یساول لاریارور ایردیلار هر
 کنفر قوینی سوغاریب تورویدیر یساول لار ایدی که کنفر قوینکی
 بزکه ساتارموسن [176] کنفر یوق دیدی سن ساتمای توغانموسن دیب
 اوروپ قوینی تارتیب آلدیلار کنفر داد دیب قالدی یساول لار قاراسه
 برآدم بریم قاف کرنجی کوتاریب کیتیپ باتیب دور یساول لار
 ایدی که تفته کرونجی بزکه ساترموسن ساتورمن دیدی هاسیتی ایت
 دیدی هاسی مونجه دیدی سن شونداغ قیمت ساتاتورغان موسن دیب
 اوروپ تارتیب آلدی اول هم یغلاب قالدی یساول لار قوی بلان
 کرونچ نی آلیب پادشاه نی آورده سیغه کیلیدی قوینی ایکاسی کنفر
 کرنجی ایکاسی هم ارقالاریدین یغلاب کیلیدی یساول لار
 کورکیزمای دروازه نی نکیده توروب قالدی مذکور ملالار همتیشین
 پادشاه لار کنفرنی قوینی سویوب تارتیب آغان کرنجده آش قیلدیلار
 هست خواجه بهاؤالدین بیرمیز [188] کته کیچک علمای فضلار
 بیلان اولتوروب ایردیلار پادشاه هم بار ایردی دسترخان سالیب
 غصیدین قیلغان آشی کیلتوروب قویدیلار بو ایشدین همه لاری واقف
 ایردی کوشتی تورغادیلار هست خواجه بهاؤالدین بیرمیز بسم الله
 الرحمن الرحیم دیب آلیب مبارک آغزلاریکا سالدیلار باز قول اوزاتیب
 آلیب ایردیلار علمالاردین بری کیلیب مبارک قول لاریدین اوشلاب
 ایدی که ای علمالار غصب نی حکمی نه دور ایدیلار که حرام دور
 حرام کا بسم الله دیسه نه بولورایدیلار که خطادور هلیکی نی ادب
 ایدی که حلالنی حرامنی فرق قیلمای کیم ایتی سیزنی ایشانلیک قیلسون

دیب دیدی هست خواجه ایدیلار که بول اوزمینی حقییم دور کشی اوز
 حقیغه بسم الله دیسه عبادت [186] بولور دیدیلار هلیکی آدم ایدی
 که یساول لار یارمی دیدی ایکی یساول کیلدی یساول لار که ایدیکه
 بول قوینی گورنجی قیردین آلدینکلار یساول لار ایدیکه بر کنفرنی
 قوی ایردی اوروب تارتیب آلدیک او بی ادب باز ایدیکه سیزلار کواه
 بولونکلار بر اولی حقیی اوزمینی حقییم دیدور دیدی هست خواجه
 ایدیلار که من یلغان ایتمسمن اوزمینی حقییم دیدیلار پادشاه عمرکا
 فراب ایدیکه او کنفرنی کورنج نی ایکاسینی چاقیر دیدی لار در حال
 محرم چاقیرب کیلدی پادشاه کنفردین سوردیکه قوی سندین ایردمو
 کنفراری دیدی پادشاه ایدیلار که بول آدملا که نیچوک ساتمایدور
 سن کنفر ایدیکه تقصیر پادشاهیم ساتماکایمینی وجهی بار وجه شول
 که بر یتهو بنه اوغلوم بار ایردی [19a] نیچند بل بولدی بوقالیب
 کیتکان ایردی شول اوغلوم تاپیلسه هست بهاؤالدین بیرمکاشول قوی
 هدیه دیب باقیب ایردم آدم لارینکیز اوروب تارتیب آلیب کیلدی
 دیدی پادشاه کورنج ایکاسیکا فراب ایدیلار شول کورنجی دولاب
 کیلمسانک یولماخدی ایدیکه تقصیر پادشاهیم عرض اوزمدیک بولسه
 ایردی بهان دل هدیه قیلور ایردم بول امانت ایردی هست بهاؤالدین
 بیرمیزکا بر فال شالی هدیه قیلیب ایردم شول شالیق کورونج قیلیب
 ساتیب پلینی آلیب براین دیب بارور ایردم آدملا رهنکیز اوروب
 تارتیب آلیب کیلدی هست بهاؤالدین بیرمیز این لار که برادرلار بول
 قوی کورنج اوزمینی حقییم ایکامو دیدیلار نیچند آدملا آری سیز
 [196] حقیقیز ایکان دیب عرسند بولدیلار مذکور منافق لار
 ایدیلار که بول کنفر اوغلوم تاپیلسه هدیه دیکان ایکان بول کنفرنی

اوغلینی تاپیب پرمای ییشلاری جایز ایس دیدیلا رهست حواجه
 هاوالدین پرمیزهت کمرلازینی باغلاب جنده لارینی باشلاریکه یاقوب
 خداکه متوجه بولوب روح لاری اسناب کینی لار اول کنفرن اوغلینی
 براوجهودکا آلیب باریب ساتکان ایردی جهود هر کون صحراکا
 اوتونکا بوپورار ایردی اوتوندین کیلکاندین کین ایشار ایردی منی
 دینیمکا کیرسانک کوپ انعاملار پرورمن بوق بولسه نیچند جزاکا
 قالورسن دیر ایردی هلیکی بالا بر کون صحراکا اوتونکا چیقنی
 برجالدووار کا کریب ایدیکه شول کافرن دینیکا کورکونچه [20a]
 اوزومنی آسیب هلاک قیلیب آنحضرت صلی الله علیه و سلم دینلاریده
 کیتسام دیب بغلاب بر بوپونتوروق نی تاپیب ارقانینی سرتماق قیلیب
 اوزینی آسیب توروب ایردی بر آدم حاضر بولوب ایدیلارکه بوتم سن
 فیرلیکسن بالا ایدلیکه من فلان شهرلیک ایردم دیدی انا انانک باری
 دیدیلار بالا ایدلیکه بر انام بار ایردی مندین باشقه فرزندى بوق
 ایردی بر کون صحراکا چیقیب ایردم بر آدم آلیب قاچیب کیلیب بر
 جهودکا منی ساتدی هر کون جهود منی خطاب قیلیب ایتورکه منی
 دینیمکا کیرکیل بوقسه کوپ کلفت پرورمن دیدور کافرن دینیکا
 کرکانچه اوزومنی آسیب هلاک قیلیب آنحضرت صلی الله علیه و
 سلمنی دینلاریده کیتسام دیب تورومنی دیدی [20b] هست حواجه
 پرمیزنی روحلاری او زات شریف ایدیلارکه بارک الله بوتم همتینکا
 رحمت دیدی لار باز التفات قیلیب ایتلارکه بوتم انانکا آلیب بارسام
 بارورموسن دیدیلار بالا بغلاب توروب ایدیکه مونداغ قیلسه لار
 کاشکی ایردی ایدیلارکه اونداغ بولسه شول بوپونتوروق سرتماق
 بیلان بوینیمکا من کین کوزونکنی بوم هرکیز آچ مه اوزوم آچ دیکان

وقتده آچغیل دیدیلار او بالا او زات شریفی بویونلاریکا مینیب
 کوزینی یومدی براو کوزینکی آچ دیدی کوزینی آچسه که پادشاه نی
 اورده سیده توروبدور بالا حوران بولوب توروب فالدی هست
 بهاؤالدین بیرمیزجنده نی باشلاریدین کوتاریب قاراسالارکه همه
 اوقتلار¹⁷ توروبدور سالغان دستارخاللا هم حاضر بیغیل مابدورهست
 خواجه یرم ایدیلارکنفر بالاسینی [21a] تانورموکین دیدیلار کنفر
 ایدی که تانیدورمن هست خواجه ایدیلارکه اوردهنی دروازه سیده بر
 بالا توروبدور آلیب کیلیتکلار چی اوئل کنفرنی بالاسی بولماسون
 دیدیلار پادشاه یساول لارنی بویوردیلار آلیب کیرینکلار دیب یساول
 لار چقیب آلیب کیلیدی کنفر بالانی کورکان همان داد دیب یغلاب
 یاریب یوینیدین قوجاقلاب ایدیکه الحمد لله کوردم بالامنی دیب
 خداکه شکر ثنا ایدی اول کنفرنی بالاسی پادشاه چاقریب
 سوردیلارکه ای بلا سن قیسی شهرکا باردینک قیلارده یوروب
 ایردینک بلا ایدیکه من برکون صحراکه اوتون ترکالی چیقیب ایردم
 بر آدم کیلیب منی کوزومنی باغلاب برشهرکا آلیب یاریب بر
 جهودکا ساتدی [21b] اول جهود صحراکا هر کون اوتونکا بویورار
 ایردی من یاریب صحرادین اوتون آلیب کیلار ایردم مذکور جهود
 هر کون خطاب قیلیب ایتار ایردیکه هو بلا منی دینیمکا کیرسانک
 سنکا کوپ انعاملار بیره رمن یوق بولسه من کوپ کلفتلارکا
 قالورمن دیر ایردی من قبول قیلیم ایردم او کافر منی دینیمکا نه
 کا کیرماس سن دیب کوندین کونکا کوپ کلفت پیرادورغان بولدی

¹⁷ اصل متنده: اوقتلار

بر کون صحراکا اوتونکا چقیب اوزومکا نصیحت فیلیب ایدمکه هر من شول کافرین دینکا کریب کافر اوتکونچه اوزمینی آسیب آنحضرت صلی الله علیه و سلم نی دینلاریده اولوب گسام خوبراق دیب بر چالدیوارکا کریب بر بویون تروفنی [22a] تاپیب بوینومکا ارقاننی سرفناق قیلیب آساین دیب توروب ایردیمکه بر آدم کریب حاضر بولیب ایدیلارکه هو بلا بو یرده نمه قیلیب توروبسن مذکور آدمکا اوتکان واقعه نی بربر بیان قیلیب اییب یردم مذکور آدم ایدیلارکه منی بوینومکا منیب کوزینکنی یومکین آج دیکانیمده اچکین دیدیلار اوزات شریفنی بوینیلاریکا منیب کوزمینی یومدم بر فرصت دین کین کوزینکنی آج دیب آواز کیلیدی کوزمینی آجسام اوردنکیزنی دروازه سی تکیده توروبدورمن بو نمه حکمت دیب حیران بولوب توروب ایردیمکه بر محرم چقیب جنابینکیزنی خدمتینکیزکه آلیب کردی بو برکه کریب الحمد لله انامنی هم کوردیم دیب کوپ یغلا دی پادشاه [226] بلاکا قراب باز ایدیلارکه اوشل منی بوینلاریکا نندوروب آلیب کیلکان کشینی تانورموسن دیدیلار بلا ایدی که آری تانورمن دیدی پادشاه ایدیلارکه تانوسانک شول آدم لاری اچینی قراکین دیدیلار مذکور بلا هست بماوالدین پرمیزکا قراب ایدیمکه منی بوینی لاریکا میندوروب آلیب کیلکان اوشل چنده کیکان کشی دیدی هست خواجه پرمیزی بو خارق عادتلارینی کوریب همه لاری ایاغلاریغه یغلیب توبه قیندیلار.

پنه حضرت بهاؤالدین پیرمیزی بر خارق عادتلاری بی بی نقلست که حضرت بهاؤالدین پیرمیزیلاری وفات قیلغاندین کین اوز جایلاریده کیلکان آدم لارکا امر معروف قیلوب توروب ایردیلار بر کون بخارای¹⁸ شریفی بعضی [23a] علمالاری جمع بولوب ایدیلارکه قصر عارفان ده بر عامی دیوانه فیدا¹⁹ بولوبدور اما اوزیچه امر معروف قیلیب نیچند خطا معنی لاری اینار اکیش دیب قرق ملانی بویوردیلارکه سیزلار باریب او شیخ منان خوب مناظره قیلیب ملزم قیلیب کیلینکلاردیب بویوردیلار مذکور ملالار حضرت خواجه بزرگ بی خدمتلا ریغه کیلیب زیارت قیلدیلار حضرت خواجه پیرمیز ملالارکا دستارخان سالیب حرملارینکا کورب کیتیلاراما او ذات شریف ایسکی یماق تون کیاز ایردیلار ملالار مبارک نرقه لارین کوروب بربرینکا قراب کولوشوب ایتلارکه بو بیچاره دیوانه شون حالیکا دعوی ایشانلیک قیلماسه نه ایکان دیب سفسته قیلیشیب توروب [23b] ناکاه همه سین کوزی اویقورغه باریب توش کوروب فالدیلار نوشلاریده بر طرفدین بر دریا جوش اوروب اورکاج آتیب ملالارکه قراب کلا بردی یک باره ملا فچامیز دیب اویغانیب کینی قرانسه که دریا غنایب بولوب دور ملالار یغلاشیب بربرلاریغه ایدیلارکه بو ذات شریف ولی ایکانلار در حال جواب فایتالی دیب توروب ایردیلار که حضرت بهاؤالدین پیرمیز حرملاریدین چیقیب کیندیلار مذکور ملالار عرض قیلدیلار تقصیر بزکا جواب برسه لار

18 اصل متده: بخاره

19 اصل متده: فیدا

قایتساق دیدیلار حضرت خواجه بزرگ ایدیلارکه های ملالار بیز بیلان مناظره قیلماپسیزلارمو دیدیلار ملالار یغلاب ایاغلاریغه [24a] بقیلیب توبه قیلدیلار باز حضرت خواجه بزرگ ملالارکا قراب ایدی لارکه هوی ملالار نه درس اوقویسیزلار دیدیلار مذکور ملالار هر قایسی لاری اوقوغان درسلارینی ایتیب بوردیلار خواجه بزرگ ایدیلار ای ملالار هر قایسی لارینکیز اوقوغان درسلارینکی²⁰ قستیینی فهم لای سیزلارمو یا یوقاری سی فهم لای سیزلارمو دیدیلار ملالار ایدیلارکه اوقوغان درسلاریغی قستیینی فهملاغیز یوقاری فهملامایدورمیز دیدیلار حضرت خواجه بهاو الدین پرمیز ملالارکا قراب ایدیلارکه هوی ملالار علم حال علم قال دیدورلار سیزلار حالی قال بی تحصیلده تورویسیزلار اما قال بی قویوب حال بی تحصیلکا کیرکانلارینکیزده اندین منینک بیلان مناظره قیلشکا یارایسیزلار [246] مونداغ بی ادب بولمانکلار دیدیلار ملا ایاغلاریکا یقلیب کوپ یغلاب توبه قیلیب کئی لار باریب او ملالارکا اوتکان واقعه لاری ایتلار او ملالار هم یغلاب توبه قیلدیلار.

نقلست که قضارا بر کون حضرت بهاو الدین پرمیزی بر مریدلاری جاقریب اویکا الیب باردیلار یته بخاران بر نیجه ملالاری ایشیب بر برلارینی جاقریشب ایدیلارکه اوشال قصر عارفان دکئی عامی ایشان فلانی بی اویکا کیلیبدور اوشه ایشان بی آدابنی برساک دیب مصلحت قیلدیلار یته لاری ایدیکه او ذات شریف ایشان بولسه لر قنداغ آدابنی برارسیزلار دیدی بر بی آداب ایدیکه من فلانی بی

²⁰ اصل متنده: درلارینکیزی

اولوگ قلیب تابوتکا سالامن اوشل ایشان نی [25a] جاقریب ایتا من که شو بیچاره نی جنازه سین تیرکانه اوقوب پیرسانکیز دیب تکبیر ایتکاندین سونک اینادورمن که هوآی ایشان اما اولوگ کا جنازه اوقوغا کوروب اپردیک تریک کا جنازه اوقوغان نی کورماب اپردیک جیرا سیز تریک کا جنازه اوقورسیزدمن ملزم بولادور دیدی بو سحن ملالارکا معقول توشقی در حال حالیکه طرفه اولوگ قلیب الیب کیلیب حضرت خواجه بزرگ نی جاقریب کیلیب ایدیگه تقصیر شول بیچاره نی جنازه سین تیرکانه اوقوب پیرسانکیز دیدی حضرت خواجه بزرگ خوب بولغای دیب براوردیلار تابوت کا پتیشکا اون کاز قالکانده توختاب مرافبه قلیب قالدیلار [256] اما همه آدمین کوزی شول کشی ده اپردی حضرت خواجه بهاء الدین پیرمیز یردین اینکی شیب بر خوب الیدیلار باریب تابوتنی اوستیکا تاشلاب الله اکبر دیب فولاق قاقتیلار مذکور ملزم قیلورمن دیگان نی ادب ایدی که هوای تقصیر اما اولوگ کا جنازه اوقوش درست تریک کا هم جنازه اوقوش جایمو دیدی حضرت خواجه پیرمیز ایدیلار که سیزلار اولوگ دیب رو برو قیلدینکلار من هم اولوگ دیب اوقودوم دیدیلار حلکی جاھل²¹ نی اجفی کیلیب ایدی که بو قنداغ کب که بر مقام مرتبه تامای ایشانلیک قلیب یورو دیب دیدی [26a] حلکی فاسق نی اجفی کیلیب تابوتدکی نی هوای فلاق دیب جاقردی داوش بومادی باریب قراسه که اولوب فالیب دور بو سرن کوروب همه ایاغلاریکا یقیلیب

²¹ اصل متنده: جاھل

توبه قیلدیلار ای برادرلار عزیزلار منان اویناشمسه بولار ایکان بر
جوب تاشلاش بلان تریک آدم اولوک بولدی.

اما ای یرانلار دل لارینکا خیال فاسد نی کیلتورمانکلار اما
اظهار جاهز بولسه ایردی حضرت بهاؤالدین پرمیز اظهار قیلماس
ایردیلار هیچ کیم یا بهاؤالدین دیب ناملارینی ایتماس ایردی اظهار
قیلیش خاصیتی دین تا حالی شووقتیغجه برون آتی قاقیلسه هم با
یوم بهاؤالدین دیدورلار [266] ای برادرلار آگاه بولونکلار من
نسخه لارده کوپ کوپ کورکان من اوشبو نسبت شریف داسته
داسته تا قیامت غچه²² منقطع بولمادی دیب بنابرین عزیزلار
ایتیدورلارکه هر کیم اوز وقتیده سلطان بایزید²³ بسطامی هست
بهاؤالدین بخاری دیب دورلار البته بو سخن کا شک قیلمانکیز لار
بشرط دل لارینکا خطره کیلسه تذکرة الاولیای مثنوی شریفی مبدعه
نورین تفحات رشحات نی قرانکیز لار ان شاء الله مقصودلارینک
حاصل بولور آمین ویا رب العالمین.

[27a] پیر کاملیمیز و مرشید مکملیمیز دوکچی پرمیزی انا لاریدین

تغولوب بولغان واقعه لارینی بیانی

نقلست که هست پرمیز نی والده مهربان لاردین ضعیضتی بو یوروب
سوراتدم که پرمیزی توغولغانلاریده کی بولغان واقعه لارینی بیانی ایشتیکنک دیب
اول والده مهربانلاری ایتیدورلارکه اول ذات شریف فرزندم نشانه بولغاندین

²² اصل متنه: قیاغچه

²³ اصل متنه: بیاض

کین عسلینی بخشنی کوروب ان تاغدوروب استعمال قیلار ایردم فزارا بر کون
 نوش کوردم بر نورانه آدم کیلیب اینورلارکه ای ضعیف بی بروا بوله اوزونکا
 احتیاط بولغین اوزونک بیاد حق بولوب لغمنکنی حلالدین یکین سندن بر فرزند
 وجودکا کیلور خلفنی امر معروف قیلیب اوزیکا همه بی مسخر قیلوردیب غایب
 بولدیبار نیچند فرصت اوتی [276] بو زات شریف فرزند وجودکا کیلدیبار بو
 زات شریف وجودکا کیلکاتندین سونک بزکا کوپ فرح لیک خرستندیک روی
 پردی اما بیغیلاری هم بو بالالاردیک لیس ایردیبار بول غایت لاری هم بوی
 بوق بی بوی ایردی طهارت قیلماغونجه ایزاربولسام لم ماس ایردیبار نیچند
 فرصت اوتی یاشلاری بی یاشکا بی کیچه سی یانکان جایلاردین غایب بولوب
 کیش بته حاضر بولور ایردیبار نیمه واقعه ایکانیکا فهمیم بشمای حیران قالور
 ایردم فزارا بر کون اون توقور یاشکا کیرکان فرزندم حکم الاهی بلان وفات
 قیلدی شونی فراقیکا یغلاب توروب ایردم ایشیکدین کیریب کیلدیبار قهرلاری
 بلان منکا قراب ایدیبارکه ای انا جاهل ایکانسیز حکم الاهی کا رضا
 بونایدورسیز هر آینه جاهل بوناسنکیز ایردی قضاسیکا²⁴ راضی بولور ایردینکیز
 توبه قیلینک که [28a] یغلاکان بلان تیریلمای دور دیدیلار درحال توبه قیلدم
 شو التفات نصیحت لاری بلان او فرزندینی فراق اوتی اوچوب اصلا یادیکا
 کیلمادی اون بر یاشلاریده نماز اوقوب اتالارینی یانلاریده دوك قیلیب تقفه
 غذالاریکا کسبیدین بر ایردیبار توی شاشاکه هم بارماس ایردیبار کسب قیلیب
 آغان بر سیریکیز بار ایردی شونی اوز ملکیز کا آلب باریب اونلاتیب کیلار
 ایردیبار موندین باشقه سیری سوتیکا طعام²⁵ قیلسام ایجماس ایردیبار اما اوشان

²⁴ اصل متنده: قزاسیکا

²⁵ اصل متنده: طعام طعام

مذکور سین اوتلانکان²⁶ باریب اوت اوریب کیلماس ایردیلاز قزارا بر کون سوردمکه ای بوئم اوراقنی آلیب باریب نیجوک اوت اوروب کیلمای سیزمالینکیز کا دیلم ایتلار که همه گیاه لار خداکا ثنا اپور ایکان [286] قابسی گیاه نی اوشلاب اوراق سالای دیسام وحده لا شریک ته دیدور دیدیلار اما بو کیشینی موندین باشقه هم علامتلاری کوب ایتکان بیلان توکالمایدور اما اون بی یاشلاریده ایشان سلطان خان نورم نی خدمتلاریکا باریب دست بیعت قیلدیلاز دیدیلار. بو حکایه نی ضعیفمدین ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

نقلست که هست پرمیزنی محمد اسحاق دیکان اوکالاری بار ایردی بر کون پرمیزدین نقل قیلدیلاز که بر آدم اتامیزنی خدمتلاریکا کیلیب ایدیکه ای برادر اوغول لارینکیزنی بویرسانکیز²⁷ بزنی بیچی قیواق بوغدای بار ایردی بالالارینکیز اوروب پیرسه حقیق پیرسک دیدی اتامیز ایدیلاز که بو بالالار باش بو ایشنی نوده قیلامایدور دیدیلار هست ایشان اکامیز ایدیلاز که ای انا باریب اوروب بیز ایللیک شول بیچاره حاجتی حفسون دیدیلار هلیکی آدمغه اوچاومیزنی قوشتیلار اوشل چنده [29a] من توقوز یاشده ایردم هست ایشان اکامیز اون ایکی یاشده ایردیلاز او کته اکامیز اون بیش یاشده ایردی او کشتی بغدای عصه کانینک آدریده ایکان بزنی آلیب باریب بغداین باشیکا تاشلاب قایی ایره سی بر قورجین نیتک کوزیده نان بر کوزیده سو²⁸ و بر فازان آلیب²⁹ کیلندی بزکا شولارن باریب قایی اوشال کون سو ادا بولدی ایره سی هم کیلمادی ایشان

²⁶ اصل منته: اوتلانکانی

²⁷ اصل منته: بویرسانکیز

²⁸ اصل منته: بر کوزیده بر کوزیده سو سو

²⁹ اصل منته: آلیب آلیب

اکامیز نمازنی تیمم³⁰ قیلیب اوقودیلار من بیلان کته اکامیز اوقوماس ابردوک
 جیراکه من بالغ لئاس ابردم او کته اکامیز فاسفراق ابردی باز کیج بولدی
 ایچارکا هم سو یوق طهارت کا هم کته اکام ایکامیز کوپ تشنه بولوب بالغ
 ایشان اکامیز [296] تیمم قیلیب نماز خفتن کا مشغول بولدیلار بیز قیزیق اویقوده
 ابردوک اوشال وقت بر یامغیر فویدیکه همه میز هول بولدیق ایشان اکامیز قران
 ن اورناتیب قویغان ایکانلار قرانغه سو بریم بولوب قالبدور او سو دین ایجیب
 سیراب بولدیک قرانداکی قالغان سوئ کوزه کا قویوب قویدیلار ایرته یلان
 بووردیلار که اوپسلیکداکی بوزکامدان آلیب کیلینک باغلیق قیلایلیک دیدیلار
 یوکوروب یاریب یولای دیسام اصلا یولوغایدور بیر قاتیب تورفاقلاری
 جانکغیب توروبدور بو سر کا حیران قالدم یاریب ایشان اکامیز کا عرض قیلدم
 که بول قنفاق³¹ کپ که بول بیر لای بولوب یوروب بولایدور اول برین
 چانکی چیقیب توروبدور بو غه حکمت دیدم ایشان اکامیز ایدیلار که [30a]
 یفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید دیدیلار او یغنایین ایکاسی بیش کونکادای هیچ
 ترسه آلیب کیلمادی اوشال مذکور کوزه کا آغان مغورق سوی بیش
 کونکادای هر چند ایچدیک ایشان اکامیز طهارت هم قیلدیلار که ادا بولمادی او
 یغنایین ایکاسی کیلمکان نی وجهی شول ایکان که آدملا ایتیب دورلار که سنی
 بوغنایینکنی بیش آدمیت (!) کیشی ییکریمه کونده زورغه اوروب بولادور سن
 بی عقل بولماسانک اوچده کیچکینه بالا کا بیویب اوراقچی سالدیم دیب ویساب
 یورارمذینک قوی بارمه اوزلاری زیرکیب کیتیپ قالار دیب دور بنا برین اول
 دهقان کیلمکان ایرکان آلتینچی کون نماز جاشده اوروب بولوب دم آلیب

30 اصل متنده: تیمم

31 اصل متنده: قنفاق

ياتيب ايردوك دهقان نان آش آلب كيليب باشمیزده بغلاب توروبدور هلیکی دهقان [306] بغلاب کوپ عذرلار ایتیب توبه قیلدی هلیکی کته اکامیز ایدیکه نه کا آلتی کوندین بری خبر المادینک ائدی کیلدینکیز دیدی مذکور آدملاری اینکاتی ایتیب کوپ عذرلار ایتیب یغلادی کته اکامیز باز اینکه اوشل آدملاری کییکا کرپ شول وقتیکاجا کیلمای ائدی نه کا کیلدینکیز ایشان اکامیز کا قراب دهقان ایدیکه شول بالا کیچه سی توشومده یاریب ایدیلارکه ای نا انصاف یاریب کوزه نک بیلان قزانیکنی آلب کیلمای سان مو ائدی بقدانیکنی اوروب بولدیق کیتامیز دیدیلار او یغانسام توشوم ایکان بول نه واقعه ایکان دیب هولوقوب تورالمای بنا برین کیلدیم ائدی کیچهرینک دیب توبه قیلیب ایشان اکامیزنی ایاغلاریکا یقیلیب کوپ یغلادی ایشان اکامیز ایدیلارکه سیز توش کورکان آدم باشقه دور [31a] بیز کایش مرتبه ده لئاس بروق خدمتینی قیلیب تورکان آدم کایشکا برامایدور دیب دعا قیلدیلار بو کیشیده موندین باشقه خارق عادنلاری کوپ ایردی دیب مذکور اسحاق صوفی من کمیته کا بیان قیلدی لار بنا برین بو واقعه نی یازدم

بیریمیز مرشدیمیز نی سلوک کا کبرکان وقتلاریده کی خارق

عادنلارینی بیانی

نقلست که بر کیچه سی سحرده ملا صالح دیکان بر صوفی بالر ایردی ان رانیس قیلغان ایردیلار ایکاومیزنی جافریب چافریب نصیحت قیلیب ایدیلارکه همتی بلند قیلینکلار خدمت اولوغ نعمت دور نیچند عزیزلار خدمتینی توغریسیکا التفات قیلیب کوپ کوپ

ایتغانلار خدمت توغریسیدین اوزلاری³² الثفات قیلیب ایدیلارکه پرمیز کیچه کوندوز خدمت کا بویورمه لار بیزکا [316] برابر ایردی هیچ ملال کیلماس ایردی قزارا بر کون پای نیق دین مینک نیبه کا خدمت بویوردیلار که بیش اون آت بیم آلیب کیل دیب خوب بولغای دیب جوناتم اوشل چندہ نماز عصر ایردی میکورق کیچکی دریای بویکا نماز شام ده کیلدم ایشاکنی باغلاب دریای بویده نماز شامنی اوقودوم خداکا عرض قیلدیمکه خدايا خداوند! بروکه آت پیریسن بروکه ار او بو دریادین اوتوب کیتایاتیدور منکا بر ایشاک پیریسن منی هم اوتکازاتورغان اوزونک سن دیب ایشک کا منیب یا صاحب کل حی دیب دریاغه ایشکی سالدیم دریای اورتہ سیغه باریب قراسام تاشلار کوروتوب نوروبدور دریادین چقیب توشوب ایشک کا قراسم که سون اثری نيزه سیکا هم کیلمايدور دیب الثفات قیلدیلار باشقه کب اوزمدیلار.

[32a] نقلست که عرب دیوانه دیکان بر صوفیلاری باز ایردی پرمیز بیلان هم سیرد ایردی بوزات شریف پرمیزکا هم بیعت قیلیب کیچه کوندوز بالا چقه لاری بیلان ایشک و مالارن باقیب بورار ایردیلار مذکور عرب صوفی دین جاقریب سورا دیمکه پرمیزنی پهلارینی خدمتکا بویورکانلاریدین دریادین ایشک منیب اوتکانلارینی الثفات قیلیب ایتلار اما بیم نی بوکلاب قایتغانلارینی ایتما دیلار اوشل بیمنی بوکلاب باز قایتیب بارغانلارینی بیلوموسیز دیدیم آری بیلورمن دیدی انداغ بولسه بیزکا بیان قیلیب ایتیب بوزینک دیدیم ایتکه کیلیب

³² اصل متنده: اوزلاری اوزلاری

اوں صوفیغه خیر بپردیلار مذکور بیم قویچی خلفه عمّاریده (!) ایردی
 بیمی یوکلاب بیم کیچه ده جونادیک کنه سر دریای بویکا کیچ
 پیشینده بتدوک آتلیک اروالیک آدملا اوتوب [326] کتب باتیدور
 ارواسنی شات سینی کوموب آنلارینی توفومیکا یتیب زور بزور
 اوتوب کیتیپ باتیدور بو هست پرمیز ایشکلارینی مینب ای برادرلار
 یورونکلار دیب دریغه سالدیلار بیز هم ارفلاریدین سالدیک دریادین
 اوتوب قراساک که سر آنلاریمیز کا تیزه سیکا کیلیب دور یاقه (ا)
 سالغان فافلار کا تیکمایدور پرمیزی ایشکلاریکا قراساک تیزه سیکا
 هم کیلمایدور یو ایشکا حیران قالیب صوفیلار یغلاشتیک پرمیز
 التفات قیلیب ایتلار که بو سردور بروکا هرکیز ایتمانیکیزلاردیب
 حقمیز کا دعای خیر قیلدیلار مذکور عرب صوق باز ایتلار که مولدین
 باشقه هم خارق عادتلاری کویدور دیدیلار بو زات شریف پرمیزی
 خدمتلاریده دایم تورار ایردیلار پایتقی دین کوچوب کیلدیلار [33a]
 قویچی ده کی قورغانلاریکا هر کوی نماز بامدادن پرمیز ارفالاریده
 اوقوب بعد از حلقه کیتار ایردم قزارا بر کون غفلت آلیب اذان
 وقتیده توروب قالیب من قحجد³³ قضا بوندی کوپ یغلاب بشیمان
 قیلیب بنه صحبتلاریدین هم قالمایین دیب یونادم تا پرمیزی
 خانقاهلاریکا بنگونجه یغلاب کوزومدان یاش قورومادی بو هست
 حلیقه برادریمیز دروازه نی تکیده تورکان ایکانلار سلام قیلیب
 کوروشتم قولومنی اوشلاب توروب ایدیلار که ای برادر مولجه یغلاب
 بشیمان قیلور ایکناسیز ایلکاررائی تورسانکیز بولماهدی اوعلاب

³³ اصل متن: تأحید

تجدد ن قضا قیلکونجه دیدیلار توبه قیلدیم باز اعتقادیم ایلکاریدین هم بو کشیکا زیاده بولدی همتی بلند قیلینکیزلار [336] ای برادرلار بو کشی کوپ اولوغ زاتلار موندین باشقه هم حارق عادتلارن کوپ کورکامیز دیدیلار.

تفلست که پرمیز بر کون التفات قیلیب بیش آتیده صوفیلارن جاقریب ایدیلار که ای صوفیلار همتی بلند قیلیتکلار سیزلارکا پرمیزی خدمتلاریکا بارکانیمدن و بورکانیمدن ایثیب برای بو ایثیشیمدین مراد منت و ریا ایماس از برای سیزلارکا عبرت ایثامن دیدیلار بر ایکی کون اوزیم کسب قیلیب بر موبجه طریق آندیم اوز قولوم بلان تویوب سوک قیلدیم تارتسام یزیم چاریک کیلدی شول سوکنی ازان وقتیده مینک تیبه جامیزدین کوتاریب پایشیق غه جونار بولدم اغالاریمیز ایدیلار که آنکا منیب بارینک مون کوتاریب باریش حَرَج دیدیلار الارن سوزیکا قبول فیلمای من پیاده کوتاریب بارورمن [34a] دیب جونادم سردریان بوییکا پیشین ده یتیم دربان بویده پیشین ن تقلید قیلدم فراسام که آدملار ار اوایلک و آتلیق اوتوب توروبدور من هم سوکنی کوتاریب دریاکا قراب ایدیمکه یا دریا من دوست خدالارن خدمتیکا کیتیب یاتیب دورمن بی ادبلیک قیلماغین دوست خدالارن خدمتی خدان خدمتی دور کمیکه دوست خدالارن استاسه خدان استاکان بولور خدان استه کانلارکا کمیکه بی ادب لیک قیلسه قباحت بولور ادا ب بیلان تورغیل دیب دریاغه سالدم دریادین اوتوب فراسام که اوزومکا سو نیزمدین کیلیب دور آدملارن آتینی سو توقومیکا یاتیب دور بر نیچه لارن آتینی بویندین سو آشیب کیتیب یاتیب دور و آدملار کوروب حمران قالیب [34b]

کیلیب یغلاشیب زیارت قیلدیلار در حال خونادم پایتیق غه نماز عصر ده بیتیب پیرمینی ارقالاریده نماز عصرنی اوقودم بعد از نماز عصر پیرمینی زیارت قیلدم ایتلارکه بوم همتینکا بلی رحمت باد دیدیلار باز قول آحیب دعا قیلدیلارکه بوم سنکا خدا شریعتدین طریقتدین حقیقتدین معرفتدین نصیب اینکای آمین و یا رب العالمین دیب دعا قیلدیلار نیچند فرصت پیرمینی خدمتلاریده بوردم نیچند خارق عادت کشف کرامت لارینی هم کوردم ای صوفیلار قولاق سالیلار سیزلارکا پیرمینی بر ایکی کرامت لاریدین ایتهای بر کون توش کورسام بر چولده توروب ایکان من کون چیقار طرفدین ایکی آتلیق جاییب کیلیایاتیبدورلار یقین کیلدیلار [35a] فراسم که اوشل آت لاری تویاغینی تکی سو بولوب سون اوستیده کیلیب پائیبدور مونداغ یوزلاریکا فراسم بته لاری پیرم ایکان لار یوکوروب باریب زیارت قیلای دیسام پیرم همراه لاریکا قراب اشارت قیلیب ایدلارکه اول آنحضرت بوم نی زیارت قیل کین دیدیلار یوکوروب مبارک قول لارینی اویوب کوزومکا سورتدوم قولومنی اوшлаب توروب ایدیلارکه بو خلیفه عالی من است دیب دعا قیلیب آنلارینی بو یاغینی بوروب قیله کا روان بولدیلار بر بسده کوزدین غایب بولوب کینی لار براق چورچوب اویغانسام توشوم ایکان درحال طهارت قیلیب نماز قیچد اوقوب خداکا شکر ثنا ایندم تانک آتی [35b] نماز بامداد نی اوقوب حلقه اونوردیک نماز عشراق دین کین پیرمیز خلوتکا جاقریب ایدیلارکه ای دیوانه آنحضرت بوم نی توش کوردینکمو دیدیلار هو تقصیر دیدم خلیفه لبک قولوق بولسون دیدیلار تورا کیلیب قولوق قیلدم بز هم خلیفه قیلدیق دیب بر ایسکی تونلارینی باشلاریداکی

کلاه‌لاری بی بردیلار بر کون خوقند قشلاقنی اوسنی میان دیکان جایدا
 قورغان سالیب گاه گاه باریب اوتورار ایردی‌لار بر کون سرآساب
 فیلسام پیرمیزی قورغانلاریکا اطرافیدکی درختلارکا بچار وقتیده
 زافچه قرغه لار کیلیب بی نهایت قوندی سراساب قیلیب یوردوم اوچ
 کونکا دای قراب تورسام هر کون شونداغ کیلیب قونار ایردی اوچ
 کوندین کین یوق بولوب [36a] کینی لار ینه سرآساب قیلیب یوردوم
 زغیر اوراغی بولغان وقتیده لیاکلار هم کیلیب قورغانی نییاسیده
 بزار بزار قیلیب هر کون ایلانیب کیتار ایردی اوچ کونکادای
 شونداغ قیلیب همه لاری غایب بولوب کینی ینه سراساب قیلیب
 یوردوم قالدیرغاچلار هم کیلیب دیوارلارکا قونوب قورغانلاری بی
 تپه سیده اوچ کونکادای ایلانیب یوروب اوچ کوندین کین بولار هم
 یوق بولیب کینی بو نیمه حلم حکمت ایکان دیب حیران بولوب
 یورار ایردم قزارا بر کون پیرمیز جاقریب ایدی‌لارکه ای دیوانه زافچه
 قرغه لیاک قالدیرغاچلاری هم خوب کوردینکمو هو تقصیر دیدیم
 التفات قیلیب ایدی‌لارکه کشی مقام ایدالغه ینسه وجان جانوارلار
 وفورت قمرزفه لار پرنده وچرنده و درنده لار هم او زاتلاری
 صحبتلاری بی آرزو [36b] قیلیب کیلورلار کیتار وقتده هم کیلیب دعا
 آلیب با جواب کیتارلار دیدیلار ای صوفیلار عزیزلارکا خدا
 جاندارلاری هم مطیع و فرمان بردار قیلیب الارنی خدمتلاریکا
 کیلتورور ایکان دیدیلار. باز پیرمیز التفات قیلیب ایتلارکه پیرمیزی
 ایسکی صوفیلاریدین پیرمیزی بر خارق عادتلاری بی ایشیب ایردم
 سیزلارکا هم ایقیب پیروی دیدیلار ایدی‌لارکه پیرمیزی ملا رحمان دیکان
 ترک و رازنی چال دیکان ترکی و منیاز دیکان قشقری صوفیلاری بار

ایردی او مذکورلار پرمیزدین نقل قیلدیلار که پرمیز بر کولیا قرا آتغه
منهدورلار حصه لازینی قوللاریکا آلیب ناشقی ایشیکلاریده او باقدان
بو یاقه آتلازینی باسئیریب بریس یوروب توشیلار بو نجه واقعه ایکان
دیپ حیوان قالدیق نماز عصر ایرته راق ایردی مرغلانندین بر صوفی
[37a] برادرلاردین کیلدی ایسان امان سورا شدیک اینککه قچان
چیقدیبنگیز ایدیکه سحر چیقیب ایردم الحمد لله بر اولومدین قوتولدیم
دیدي ایتک که کف اورونک نیمه واقعه بولدی ایدیکه پلوان تاشینی
داشیده کیلیب یاتیپ ایردم بر جیلغه دین ایکی آدم چیقدی داویش
قیلدیکه هو صرت توقتہ دیدی قراسم که فعلی بزیق راق بر آق آتغه
قمچی بریب قاچنیم بر پسندین کین ارقمکا قیریلیب قراسم ایکاروی
قولیده ایکی قیلیج یلانغاج چاپیب کیلیب یاتیبدور ایتیم که خدایا
اوزونک ساقله یا پیرم مدد قیلینک وقتی منددور دیدم بته قراسم که
ارقام کا بقین کیلیب قالیبدور باز ایتیم یا پیرم قولاغای سیز دیپ
آندیم کا قراسم که بر قرا آت منکان بر نیزه نی قولاریکا آغان نیزه
نی قولتوفغه آلیب چاپیب [376] کیلا یاتیبدورلار آندیمنان میلینی نی
اوقیدیک اوتوب کیتیلار ارقمکا قراسم هلیکی ایکارولارینی آدری بر
جیلغه سیغه قوروب کریب کیتیلار خدایا شکور سلامت کیلدم دیدی
بر برلاریمیز که قراشیب هلیکی پرمیزی آتغه مینکانلاری بی حکمت
ایماس ایکان دیپ توروب ایردیک که پیریمیز ایچکاریدین چیقیب
قالدیلار هلیکی مهمان کوروب یوکوروب باریب زیارت قیلدی بز
هم ارقامسیدان باریب زیارت قیلدیک پیریمیز هلیکی مرغلانلیک صوفی
کا قراب ایدیلار که هاو صوفی پلوان تاشداکی قراقچی دین خوب
قورقدینکمو قرا آتکا منکان نیزه نی قولیکا آلکان آدم بولماسه ایردی

قراقچی سنی چاپیب تاشلار ایزدی دیدیلار بیرمیز بی مونداغ کرامت لاری بار ایزدی دیب مذکور صوفی لار منکا شونداغ [38a] دیب ایقیب ایزدی لار بیرمیز یته ایدیلار که بیرمیز من هم بر کرامت لاری صریح کورکان من قویجی خلیفه دیکان خلیفه لاری بار ایزدی او کشی بیلان اوتوروب ایزدم بیرمیز حرملاریدین چیقیب کیلیب ایدیلار که عوفندین حاکمی خدایارخان دین کاپه دم و تابع لاریدین هم چراکه وثیقه لاری بوزوب مهر میراث کا جواب بویب شریعتکا نقص بتکوزدی دیدیلار قویجی خلیفه کا قراب ایدیلار که بو کیچه اوخلامای مراقبه کیلیب بو نا انصاف ظالم لارن یوقالیشیکا دعا قیلکین دیدیلار بیرمیز منکا قراب هم التفات قلیب ایدیلار که ای صوفی سن هم خلیفه بوانکا قوشولوب دعاکا یاری بیریشکین دیب حرملاریکا کریب کیتلار من اوخلامای اوتوروب ایزدم [386] بریم کیچه بار ایزدی بر بوز آنکا منکان یال قویروغینی خنه لاکان بر آدم کیلیب خلیفه بوانی باشیکا قلیج بیلان سالای سالای دیب تورویدور لار کوزومنی آجسام یوق بولور یومسام پیدا بولورلار بر پس توروب بیرمیز حرملاریکا اتلیق کریب کیتلار یته بر ساعتدین کین چنتیلار بیرمیز اتلارین جلولارین بنالاب آلیب یتلار بیرمیز اودات شریفکا قراب سیکین سیکین بر نومه دیب کفوروب کیتب یاتیتلار اودات شریف خوب خوب خوب دیب کیتب یاتیب تیلار شول چینه مؤذن اذان ایقیب بوباردی توروب طهارت قیلدیق نماز بامدادن اوقودیک حلقه قیلدیک بعد از عشراق خلوتکا تارتیب خلیفه بوانکا قراب بیرمیز ایدیلار که [39a] بو کیچه نمه سر کوردینک دیدیلار خلیفه بوان ایدیلار که بر بوز آنکا منکان دومی بالینی عینه لاکان بر آدم کیلیب

منكا هيت قىلدى لار كوپ قورقندىم بىر ساعتدين كىن غايىب بولوب
كىتلارقا ياقه كىتكانلار بىن بىلامادىم دىدىلار هست بويىز منكا قراب
ايدىلار كه اى ديوانه منهم هيچ نرسه كوردىنكمو هو تقصير دىدىم
ايت كوركاتىنكى دىدىلار ايتمكه بىر بوز اىنكا مينكان دومى يالين
خېنه لاكان قولار يده قىلىچ خليفه بوم بى جايىب تاشلايمىن دىب
فوفسه قىلىپ توروبدورلار كوزومى اجسام غايىب بولور بومسام
حاضر بولورلار بىر ساعتدين كىن جنابلار بىن خدمتلارىكا حرمكا
كريب كىتلار ينه بىر ساعتدين كىن چىقتىلار جنابلار بىن ايتى تىزكىنى
بىن يىتالاب [396] كفوروشوب كىتىپ ياتىنى لار بارك الله ديوانه
خوب راست كورويسىن دىدىلار او شل دومى يالينى خېنه لاپ اىنكا
منكان خدايارخان بىن تربيت كىندى سى ايردى اورته كا توشمانك
دىدىم قبول قىلدىلار ان شاء الله ³⁴ سهل فرستىده خوقندىدىن چىقىپ
يوقالىپ كىتار زور ايتلارى هم بىرهم بىب كىتار دىدىلار سراساب
قىلىپ يوروب ايردىم سهل فرستىده خدايارخان خوقندىدىن قاجىپ
چىقىپ كىتى زور ايتلارى هم بىرهم بىب يوقالدى اى صوق لار آكاه
بولونك لار كه مقام تابقان عزيزلار كا بى ادبلىك قىلغودىك اىماس
چرا كه كىمكه دوست خدا لارغه بى ادبلىك قىلسه خداغه قىلغان بولور
هر كىم خداغه بى ادبلىك قىلسه قياحت بولور صاحب [40a] مستوى
ايتىپ دورلار كه كىمكه خدا بى استايىن دىب آرزو قىلسه دوست
خدالار بى استاسون كىمكه خدا بىلان هم صحبت بولايىن دىب آرزو
قىلسه دوست خدالار بىلان هم صحبت بولسون دىب دورلار، ينه

34 اصل منته: انشاء الله

پیرمیز التفات قیلیب اینلارکه سیزلارکا پیرمیز ن وفات قیغغان
 وقتلاریده کی کرامتلاریدین ایتیب برای دیدیلار قولوق قیلدوق
 ایدیلارکه بر کون پیرمیز منی چاقریب ایدیلارکه ای دیوانه بلم منی
 اوچ کونلیک عمریم قالدی همتی بلند قبل بوتم من اولسام اوزینک
 یووب قورکا هم اوزینک قوی دیدیلار اوشل چنده اوزلاری صحت
 ایدیلار او کونی اوننی ابرته سی هم اوننی اوچونچی کونی بی تاب
 بولدیلار نماز عصر بار اوردی موسی خان توره دیکان [406]
 اوغولارینی من فقیرن ینه بر سرکارق چاقرتیلار کیریب زیارت
 قیلدیک هست پیرمیز التفات قیلیب ایدیلارکه منی زمیرکا سالیب
 تاشقیغا آلیب چیقینکلار بر شمال لاب کیلای دیدیلار خوب بولغای
 دیب زمیرکا سالیب کوتاریب آلیب چیقیدیک موسی خان توره دیکان
 اوغولارینی تاشقی مهمان خانه لارینی سحنیکا³⁵ کوتاریب آلیب
 باردیلار موسی خان توره کا قراب ایدیلار شول هولینگی منکا
 براسن مو دیدیلار خوب بولغای بجان دل بردهم دیدیلار هست
 پیرمیز مبارک حصه لاری بیلان چیزیب کورساتیب ایدیلارکه من
 وفات قیلسام شو یرکا قویونکیزلار دیب التفات قیلدیلار ینه التفات
 قیلیب ایدیلارکه کوتاریبکلار [41a] منی دیدیلار کوتاریب اوزلارینی
 تاشقی عمارتلاریکا آلیب کیلدیک شو برده بر بس توقف قیلیب
 توروب ایدیلارکه شو یر کوپ پاک جای ایکان نماز جنازمنی شو برده
 اوگونکلار دیب التفات قیلدیلار او ذات شریف ن بیش اون ته بخشی

³⁴ یولدا ایدیلار

³⁵ کوشیپ، ایدیلار

³⁵ اصل متنده: سغیکا

آتلازی هم بار ایردی باز مراحور³⁶ لارینی جافریب ایدیلار که ای مراحورلار آتلازی بیم اوت برمای قناریب قوبونکلار صوفی لار نخریه کا خمر پیرکان منورلار دیب النغات فیلیب ایچکاریکا کریب کیتلار اویلمکان صوفیلار نه واقعه ایکان دیب یغلاشتیلار منکا ایتغان وعده لاری بولدی نیمه واقعه بولور ایکان دیب دروازه بی نکیده اوغلامای توروب ایردم بریم کیچه ده خدمت کار [416] آق جاشلاری کوزه آلب سوغه جقی آق جاشدین سوردم که پیرمیز فلای یغشی میلار دیدم آق جاش الحمد لله نماز تحمد اوقوب توروبلدورلار دیب کریب کیتی ینه بر ساعتدین کین آق جاش بوکوروب چیقیب ایدیکه بیرم لاهازراق بولدیلار سیزنی یوقلاب چاقو دیدیلار تیز کریبک دیدی درحال کردم سلام بردم علیک الدیلار مبارک قولارینی اوشلاب زیارت فیلیب کوزیمکا سوردم منکا قراب ایدیلار که باریک الله بوتم کمال تاب سنکا حصامنی و دستارمینی بردم باشمینی اوشلاب نورغین دیدیلار خوب بولغای دیب مبارک باشلارینی اوشلاب تلقین اییب توردم او ذات شریف هم کلمه شهادت اییب توروب جان بحق تسلیم قیلدیلار [42a] قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ³⁷ وفات قیلغان لاردین کین پیوراده لار و خلیفه صوفی لار اندین کین خیر تاییب کردیلار هلیکی قانتارغان آتلازی مندریب خیر کا هر طرفکا یوباردیلار مونداغ کرامت لاری بار ایردی الحمد لله اول آخر عمرلاریده دعالارینی آلدیم ینه امرلارینی توتوب

³⁶ اصل متنده: مراحور

³⁷ اصل متنده: الرَّاجِعُونَ

اوزوم یووب اوز قولیم بیلان قوبدوم دیدیلار ینه اون یینی کون قیرلاریده یاندم پاسانلیق قیلیب بر کون بشارت بوردیلارکه بوتم بارینک جابنکیزکا صوفی لار کا تعلیم توجه قیلینک دیب جابمیزکا کیلیب هیچ قیاقه بارمای آدملازکا قوشولمای یاتیب آلدیم آدملاز کوپ کیلاوردی فکر قیلیب اوزومکا ایدیمکه من اوزم رسوا ایردم بوآدملارن هم رسوا [426] قیلایین مو دیب بخازای شریفکا هست جاوالدین بیریمیزی زیارتلاریکا کیشم باریب او زات شریفنی قیرلاریده نیچند کون توردوم فقر کا کوپ التفاتلار قیلدیلار ینه التفات قیلیب ایدیلارکه لادانلار سلوکنی ویران قیلدی سز بوتم سلوک حقیکا رواج برینک دیب دعا بردیلار اوزات ن خدمتیدین جوناب دهییدکا مخدوم³⁸ اعظم ن قیرلاریکا کیلدم قرق کون چله اولتوردوم اوزات شریفدین نیچند التفاتلار بولدی ینه قیتیپ مینک تیه جابمیزکا کیلدم باز آدملاز حجوم (?) قیلیب کیلاوردی اوز نفسیمکا نصیحت قیلیب ایدیمکه منده هیچ نرسه بولسه بو آدملارن کیلیشیکا بیکبار معزور بولوب شرمنده دنیا و آخرت بولمایین [43a] دیب قصد زیارت آنحضرت صلی الله علیه و سلم قیلدم غذا توغرسدین کسب قیلیب اوچ حکسنه تلقان قیلیب فورجین کا سالدم ازیرای خلوق استیرا بر کوزیکا کیساک هم آلدیم بر کیچه ده بولغه روانه بولدم نیجید فرصت یول یوروپ دریان بوی مَنَبی کا باردیم اوشل بر کا برکانده کیساکیم ادا بولدی امدی کیساکنی علاجینی نه قیلورمن دیب فکر قیلیب اندیشه بیلان یاتیب ایردم بر آدم ایتادورلارکه ای بوتم خوب

³⁸ اصل متنده: مقطوم

آداب بیلان یورکین آدابین جایکا امدی کیلدینک دیدیلار اویغانسام
 توشوم ایکان اوزومکا نصیحت قیلیب ایدمکه ای دیوانه نسیب بولسه
 دریادین اوتورسان آنحضرت صلی الله علیه و سلم نى مبارک قدملاری
 [436] تیککان و کوزلاری توشکان یرکا بارورسن نى ادبلیک ایماسو
 که اوشنده پاك حایدین کیساک آلیب اوزونکا توتسانک ذیب اېکی
 تنکه کا ترفق آلیب کیساک قیلیب قورچین کا سالیب کیمه کا
 توشوب دریادین اوتوم حده مبارک یازدم اندین حوناب مکه معظمه
 کا کردم مکه نى طواف اییب بر آی استقامت قیلیب توردم اندین
 مدینه منوره کا یازدم روضه مبارکده اوج آی استقامت قیلدم
 آنحضرت صلی الله علیه و سلم دین بشارت بولدیکه ای یوم سزکا
 اجازت بر دیک باریب خلقفه امر معروف قیلیب دعوة قینینک دیدیلار
 خوب بولغای ذیب حوناب مکه معظمه کا کیلدم عرفات قیلیب
 فرض نى یجا کیلتوردوم الحمد لله خدا [44a] نسیب ایی باز مینک تپیه
 جایکا کیلدم پیریمیزنی التفاتلاریکا قبول قیلماي هست بهاؤالدین
 پیریمیزنی التفاتلاریکا هم اونامای آنحضرت صلی الله علیه و سلم نى
 التفاتلاری بیلان خلقفه امر معروف قیلیب قول آلیب توبه یردم
 دیدیلار باز التفات قیلیب برادرلارکا نصیحت قیلیب ایدیلارکه
 حاضر بولونکلار بر جاهل ایشانلار پیدا بویتی ایشاتلیقن مراث قیلیب
 آلیین بر لادان ات برسه انکاخلیفه نام قوبویتی خدادین التفات بولماي
 ارواح طیبه لاردین بشارت تاممای اوزیجه ایش توتکان
 خودروای³⁹ لاردین قاچماق کراک چراکه آنحضرت صلی الله علیه و

³⁹ اصل متنده: خودرو

سلم التفات قلیب ایتیب دورلار که منْ أَحَبُّ فَوْماً فَهُوَ مِنْهُمْ⁴⁰ دیب دورلار دیب بار برادرلار کا کوپ نصیحت قیلدیلار هست پرمیز نی مبارک اغیز لاریدین بو حکایه فی ایشتیب من کمینه قلم سوروب بیتم [446] پرمیز اوز پرلارینی خارق عادتلارینی قیلغان خدمتلارینی ایتلار ایشتیب بیتم تمام بولدی ایندی یکچی پرمیزنی⁴¹ اوزلارینی کشف کرامتلارینی و خارق عادتلارینی صوفی لاردین سوراب اشتکانیمی بنادورمن ان شاء الله.

نقلست که پرمیزنی محمد عمر حاجی دیگان بر صوفیلاری بار ایردی ایدیکه ای برادرلار پرمیزنی بر خارق عادتلاری و کرامتلاری نی سزلار کا ایشب برای دیدی خوب بولغای ایتینک دیدیک ایتکه پرمیز بر کته مهمان خانه سالار بولدیلار اوستالار کا بوپوروب دیوالینی اوروب بینکازدیلار پرمیز دوردکار اوستالار نی چاقریب ایدیلاک که شول مهمان خانه نی خریلیک قلیب یاپیب برسانکیزلا دیدیلار خوب بولغای دیب خری یغاجلارن کسیب فحیب طبا قیلدیلار اوستالار خرینی عمارتکا حقارامیز دیب اولچامه لار که بر قولاج کم [45a] کیلدی اوستالار کوپ محالک بولوب آدملار ایچیده شرمسار بولدی بو خمر هست پرمیز کا بیق اوستالارن چاقریب ایدیلاک که ای اوستالار خرینی عمارتکا اولچاب کیسانکلار بولماسدی اولچمای کته کیسکانچه دیدیلار اوستا ایدیکه من کیسکان ایماس ایردم شاگردم کیسکان ایکان دیدی پرمیز التفات قلیب ایدیلاک که

⁴⁰ حدیث⁴¹ اصل متنده: پرمیزنی

بوگون قویونکلا حریبی ایرته کا چیقارینکلا دیدیلار اوستالار
 خجالت بولوب قییب کیتلار پیرمیز ایرته سی نماز اشراقدین⁴² کین
 باریب حریبی کوروب مبارک حصه لاری بیلان قولاچ لادیلار
 اوستالاری چاقریب ایدیلا که ای اوستالار بول خریلارینک اوزون
 ایکان کو غلت اولجاب سیزلار [45b] کونارینکلا دیدیلار و
 بفرمان الیهی پیرمیز بی کرامت لاری بیلان خری دیوالکا منیب هر
 طرفدین بر قریش دین آشیب قالدی بو سرنی همه آدملا ریغی سفی
 قیلدیلا اوستالار پیرمیز مبارک آیاغلاریکا یقیلیب توبه قضرغ⁴³
 قیلیب کوب یغلادیلار پیرمیز التفات قیلیب یاز ایدیلا که ای
 اوستالار دل لارینکنی چالغیتمانکلا اوشال خری اوزون ایکان
 اداشیب اولچکان ایکانسیزلار لندی بر یز کا باریب عمارت
 قیلسانکیزلار آگاهلیک بیلان قیلیتکیزلار برون یغاچی کلته کیسب
 آواره قیلمانکیزلار دیب التفات قیلیب کولدیلا دیدی بو حکایه بی
 مذکور محمد عمر حاجی دین ایشیب قلم سوروب کاغذغه بیتم.

[46a] نقلست که بر ملا محمد عمر دهکان برادریمیز بار ایردی
 اوزی برهیزکار راست قول وراست گوی ایردی پیرمیز دین نقل
 قیلیب ایدی که اوشنی کون جوروش طرفیده کوکییل دهکان جای یار
 ایردی او یرده پیرمیزنی اخلاص مند مریدلاری بولار ایردی بو
 آدملارنی بوای بواکلانلاری هم اوتوب مسجد قیلغان ایماس ایردی او
 آدملا مصلحت قیلیب دورلار پیرمیزنی آلیب کیلیب مسجد

⁴² اصل متنده: اشراقدین⁴³ اصل متنده: قضرغ

قیلدوروب الورمیز دیب کته کبچیک همه لاری جمع بولوب پورمیزی خدمتلاریکا کیلدیلار پورمیزی زیارت قیلیب ایدیلارکه بزکا بر مسجد قیلیب بیرسانکیز بالا چقه لارمیزی مکتیکا بیریب اوزمیز بیش وقت نماز و نماز جمعه نی جمع بولوب اوقوب تورسق دیدیلار پورمیز خوب بخشی بولور من فاتحه برای باریب مسجد قیلیب آلینکلار دیدیلار [466] هلیکی لادان ایلت صوق لار ایدیکه اوزینکیز باریب مسجد قیلیب پورمسنکیز نماز اوقومای میز دیدیلار پورمیز ایدیلارکه نعوذ بالله اونداغ دیمانکلار که خطا غه کیناسیزلار دیدیلار برنیچه برادرلار بیلان توروب ایردیک خلونکا چیقیب ایدیلارکه بو لادانلار کا باریب مسجد قوریب بیرمسک خطا کا کیتسه هم احتمال دیب هلیکی آدملار نی چاقریب بارینکلار جواب سیزلار کا خدا خواه لاسه باریب مسجد سالیب پورورمیز سیزلار کا دیب جواب بوردیلار بر کون سحرده ایشک نی مینب جوناب چاشتگاه ده⁴⁴ مسجد فیلادورغان برکا بی لار شول خانقاه شریفدین مسجد فیلادورغان برنی اورتاسی توقوز فرسخ کیلور ایردی او یاقی بو باقه فراسه لار که هیچ جایدین تیراک کیسیشینی امکان یوقی بر بولاق نی باشی چارده بیش توف تیراک [47a] نورودور تیراکنی کوروب ایدیلارکه او تیراک قنداق تیراک دیدیلار صوفیلار ایدیکه او تیراک مزار تکیده بر بولاق هم بار دیدی غیر یورونکلار بولسه دیب ایرنه سی تیراکنی تکیکا باردیلار تیراکنی نکیداکی بولاقنی کورسه لار که آدملار آلسه آقمای قالور مال لارن سیکان میدوک لاری هم فوشولوب تورور ایکان هست پورمیز

⁴⁴ اصل متنده: چاشتگاه

ایدیلار که ای صوفی لار کیتیمان بالته نیشده آلیب کیلینکلار مسجده
 دین هم بو حوض فی دهی درده قیلیب توزاتیش بیزکا لازم ایکان
 دیدیلار او بولاق فی ده درده قیلیمشکا هیچ چاره یوق ایردی چراکه
 همه سی غزوم تاش ایردی قنی ازمتلار جافنکلار دیدیلار کیتیمان بالته
 ییلان جافتلار بفرمان الهی تاشلار کوچوب چیقاویردی بر پسته ده
 درده قیلیب [476] آرجه دین چارچوب لاب قویدیلار قنی ائدی
 تیراکنی کیسینکلار دیدیلار بر نیچه صوفی لار ایدیکه ای تقصیر بو
 اولوغ مزار قدیدین و آنا بومیزدین بری اخلاص قیلیب کیلکائیمیز
 کیسشیمیز قنراق بولور ایکان دینی هست بیریمیز ایدیلار که بو
 عزیزدین کایب تورومن اوزلاری بی پرهیز فاسق ایکان اکر بی پرهیز
 فاسق بولسه ایردی سزلاری توشلارینکیزده قورقوتوب بو بولاقنی
 توزات توروب قویار ایردی آنا بوالارینکیز غه و سزلارکا هم حرام
 سو ایچوروب همنکیزکا ضامن بولماس ایردی شول سفین غان
 اولیالارینک کوزومکا کوروتسه ایردی خدا خواه لاسه کله سنی
 کسپ تاشلار ایردم کیسینکلار تیراکنی دیدیلار صوفی لار تیراکنی
 کسپ بولوب ایردیکه بر بوغان با هیبت [48a] یلان چیقنی حضرت
 بیریمیز ایدیلار که بو یلان فی کله سنی کسینکلار سزلاری و آنا
 بوالارینکنی اعتقاد قیلیب سفین غان اولیاسی شول دیدیلار صوفی لار
 در حال چاپیب تاشلادیلار حضرت بیریمیز التفات قیلیب ایدیلار که
 اوشبو حوضنی اطرافنی دیوال قیلیب اوستنی یاپوش لازم ایکان چراکه
 مال آت تریه قویلار کیلیب سو ایچامن دیب پلید قیلور ایکان
 دیدیلار شول التفات قیلغان وقتلاریده وقت پیشین ایردی قنی صوفی
 لار دیوالنی اوروب پیریولی اوستنی هم یاپیب کتایلیک دیدیلار کته

کیچیک صوفیلار عرض قیلدیلار که ای تقصیر پیشین هم بولدی هوا هم گورکوراب یامغور هم یاغیب کیلایاتیدور بو یرنی سیلاری کوپ ایمان دور باریب مسجد بولادورغان [486] جایکا باریب اوزیمیزی بناغه آلسق دیدیلار حضرت عدم المثال مرشدیمیز بولوتکا قراب بر غرسه دهب مبارک حصه لاری بلیان اشارت قیلدیلار بولوت بول طرفدین اونمای باشقه طرفدین اوتوب کیتی و حوض نی اطرفنی بر ایلانیدیلار که کیلینک صوفیلار دیوانی اوروب اوستنی یابوب اندین کین پیشین نی خدا خواهلاسه مسجد قیلادورغان جایغه چیقیب اوقورمیز دیدیلار بر ساعتده دیوانی اوروب و اوستنی یابوب مسجد قیلادورغان جایغه چیقساک که همه یرلارکا یامغور یاقوب سیل یوروب آقیب دور اوشل سیل نی سویکا طهارت قیلیب توروب ایردیک هوا آجیلیب آفتاب چیققی کونکا قراسق که حال هم پیشین وقتی ایرنه ایکان بو سرق کوروب همه تعجب کا قالدیلار [49a] ایرته سی حضرت مولامیز توشوب باردیلار اوشل مذکور کیسلکان تهرک لاری آلیب چیقورمیز دهب همه صوفیلار هم باردیلار او خریلاری آلیب چیقیشکا هیچ آدمنی عقلی یتمایدور شول مسجد بیلان تهرکنی اورنسی اوج مینک قدم آشوقراق کیلار ایردی اوشل یرنی بلندایمی شونداغ ایردیکه آدملار آتلیق چیقیش غه علاحین تاغمای پیاده آتی بنالاب چیقار ایردی اوشل کسکان خری لاری آلیب چیقارادورغان بولدیلار و حضرت پیریمیز التفات قیلیب صوفیلار کا ایدیلار که آنلارینکیزی مینیب کیلینکلار او خریلاری مسجد قیلادورغان جای گه آلوب چیقاریلوك دیدیلار و صوفیلار در حال آطلارین مینیب کیلیدیلار و بعضی [496] صوفیلار ایدیلار که تقصیر عرض اوشبو هول

تیراکنی آلیب چیقیب بولمایدور بو ییل قویسه لار قوروب تورسه یته
 یلکا قیلساک دیدیلار حضرت پر مرشیدمیز ایدیلار که ای لادانلار یته
 یلکا عمرلارینک بارمی یوقمی بیلامیزلارمو عطاغه کینمانک لار الحیر
 لایوخر دیدورلار فنی آرقان لارینک بیلان باغلانکلار دیدیلار آتلاریده کنی بر
 قولاج بریریم قولاج ارقانلارین آلیب تیراکنی باغلادیلار حضرت پریمیز مبارک
 حصه لاری بیلان خربین اوروب اوروب تارتینکلار دیدیلار بر ساعتده مسجد
 قیلادورغان یرکا چیقیب قالدی بو مذکور خربین اوزونلیغی سکیز قولاج
 یوغانلیغی بر قوچاق ایردی اوشل کونی بو مذکور بیش خربین تا پیشین وقت
 غنچه آلیب چیقاریب [50a] بولدیلار هست پیریمیز کا اوستالار عرض قیلدیکه
 تقصیر بو یرده بغاج بولسه اوثنی اورته سی اوج فرسخ یول کیلور ارواده بغاج
 آلیب کیلیشی ممکن ایماس و نوفاتی هم اوزاغلیغی اوج فرسخ کیلور موندین هم
 ارواده بغاج کیلیشی ممکن ایماس بیش خریغه قراب توروشمیز بزنی خوب ایماس
 بزکا جواب برسه لار اوقاتدین قالمسق دیدی پر مرشیدمیز ایدیلار که ای
 اوستالار ایرته کا هم تورونکلار خدا خواه لاسه دیوالنی اورایللیک خربین هم
 چیقارایللیک خدا قادر⁴⁵ بغاج ن هم خلق قیلسه عجب ایماس دیدیلار اوشل کونی
 پیشین و عصر شامنی صوفیلار بیلان با جماعت اوقودیک بعد از شام همه
 صوفیلارنی چاقریب ایدیلار که صوفیلار سیزلار کا جواب جای جای لارینکیز کا
 کیتینک لار [50b] خداخواه لاسه ایرته بیلان کیلینکلار دپ جواب بوردیلار
 اوشل یرده قالغان صوفیلار بیلان خفتن ن با جماعت اوقودیک نماز اوقوغان یرده
 بر چار دیوال بار ایردی هست پیریمیز چار دیوالده جای نمازلارین سالیب رو بقیله
 بولوب اولتوروب قالدیلار باشغه صوفیلار همه میز هر طرفکا یاتقالی تارقاشیب

⁴⁵ اصل متنده: قادر

کیتیک ینه بر قرانای دیکان صوفی ایکاومیز بر پسلیک جای که باریب نماز نفل اوقوب مشغلیق⁴⁶ قیلیب اولتورروب ایردوک یریم کیچه بار ایردیکه شرافلاب یغاجنی اوازی کیلیدی بارسک که انده موندده هر قایرده خشاکلارن ایچیده یغاج یاتیدور اوشل مسجدنی جای کا چیقان سیزه گیاه لارن بونی بر قریش بر یریم قریش کیلار ایردی کوپ یغاج کورونمادی باز حاکمیز کا کیلیب توردوک ینه شرافلاب [51a] یغاجنی اوازی کیلیدی نیمه حکمت ایکان دیب حیران بولوب ینه باردیک هیچ آدمی کیلکانینی اثرین بیلمادیک صوفیلار بیلان اندیشه قیلیب ایشک که ایرته کا دیوال اوروب عری چیقارار بولسه لای قیلیش غه سو بوق قنداق قیلورمیز دیب فکر اندیشه ده ایردوک که فرمان الهی بیلان هوا بولوت بولوب بر یامغور یاغدیکه همه یرلاردین سیل یرروب جاری بولوب آقی ایرته بیلان صوفیلار یغلیشیب لای قیلیب دیوالنی اوروب عرینی چقاردیک هست یریمیز اوسته لار کا قراب ایدیلاز که مو اوستالار توسونلارن هم سائینکلار دیدیلار اوستالار ایدیکه تقصیر مونکا یر یوز ایکی یوز توسون کیتادی بول اوج تورت توسون بیلان ایش بولورمو دیدی اما خشاک لارن ایچیده یغاج توسون لار [51b] کورونماس ایردی هست یریمیز ایدیلاز که اوستالار چیقینک لار عرینی تیه سیکا یر یغاج اوزاتیب بر ایلیک دیدیلار اوستالارن ایچی قیلیب یغاج بولسه بزنی اواره قیلیب نیمه کا چیقارار ایکانلار دیب خفه بولوب چیقتیلار هست یریمیز اوز مبارک قول لاری بیلان ایکی توسوننی اوزاتیب بردیلار صوفیلار کا قراب ایدیلاز که قنی صوفیلار اوستالار کا توسونلارن اوزاتیب بر ایلیک لار دیب مبارک حصه لاری قولاریده مسجدن ایچیده قیام بولوب توردیلاز صوفیلار یغاجنی آلیب بر ایردیک یغاج یتیب اریب قالدی اوستالار

⁴⁵ یوه اصل متده

⁴⁶ یوه اصل متده

⁴⁶ اصل متده: مشغلیق

ایدیکه یغاج ییب بولدی حضرت پیرمیز التفات قلیب ایدیلار که سیزلار
 حرأزاده راق اوستا ایکان سیزلار وسه [52a] قیلیش سیزلار کا ملال کیسه هم
 عجب ایمس یغاجنی فالیراق سالسانکلار وسه کا هم نفع بار دیدیلار اوستالار
 آلیب سالایردی شونداغ قالین بولدیکه بر نیچه جابکا وسه هم حاجت بولای
 قالدی بول واقعه لارنی کوروب او مرید مخلصلارنی اعتقادلاری زیاده بولدی اما
 اوستالار مستار بولوب کوب خجکلکا قالدی کیچه سی اوستالار وسه قلیب
 ایرته بیلان بوریا قمیش تورفاغینی سالیب وقتی پیشینده بولدی بول مذکور
 حوض⁴⁷ مسجدنی بناسی تور ت کونده تمام بولدی اما خانقانی اوزونلیغی آئی
 قولاج و اینی بیش قولاج ایردی و ایوانینی اوزونلیغی بین قولاج و اینی آئی قولاج
 ایردی بول مذکور خانقاه مسجد دین جواناب فرق قول دیکان منزلکا کیلدوک
 و انده اوچ بای و عالیای دیکان [52b] بر جماعه بار ایردی لارنی اورتی سینه
 بر قودوق لاری هم بار ایردی او قودوقدین هر کیم فرق قیلمای قولینی بومای
 هر خیل⁴⁸ اودوشنی سالیب سو آلاز ایردی اطرافکا توکولکان سولارنی مال لار
 ایجیب کوب پلید قیلغان ایردی او پلید سولاردین هم سرقیب قودوقغه توشار
 ایردی حضرت پیرمیز کیلایاتیب قودوقغه کوزلاری توشوب ایشکلارینی باشینی
 تارنیب توروب ایدیلار که شول قودوقدین سو ایچکان آدمالارنی اییب
 کیلینکلار دیدیلار بر آدم باریب اییب کیندی او آدمالاردین هست پیرمیز
 سورادیلار که بول قودوقنی کولاب سو ایچکانلارینکا نیچه یل بولدی او آدمالار
 اینیکه اونوز فرق یل بولدی دیدی هست پیرمیز ایدیلار که قودوق بول توروشیده
 حرام بولور ده درده بولسه کوزه نی حکمیده بولور کوزه کا [53a] سهل ناپاک

⁴⁷ اصل متنده: هوز

⁴⁸ اصل متنده: قبل

نرسه توشسه حرام بولور حرام نى حلال اعتقاد قیلسه کیشی خطاغه کیتار مونى حراملیکینی بيلمسدین سهوا طهارت قیلیب ایچکان بولسانکلار توبه قیلیب نمازلارینکینی قیتیب اوقوب و روزه لارینکینی قضا سین توتونکلار مونداغ قیلمسنگ لار قباحت بولور دیدیلار صوفیلارکا قراب ایدیلارکه شونى حراملیکینی بیلیب توروب توزاتمای کیتساک جاهل نى و بیخیل لارنى قطاریده⁴⁹ باش کوتارساک عجب ائماس چراکه مؤمن⁵⁰ برادر مؤمن مؤمن بربریکا زیان نى روا کوروش دروس ائماس کیتمان تیشه بانه نى آلیب کیلینکلار دیب صوفیلارنى بوپوردیلار ریجه تارتیب اولچادیلار هر قناتی اون آلیق کزدین التمش ثورت کز کیلیدی صوفیلار نى بوپوروب کولانیلار چیقورلیغی [536] بکرمه کزکا ییب ایردی که فرمان الهی بیلن سو چیقنی اوشل سو حیقان یرن اولچانیلار هر قناتی اون کزدین فرق کز کیلیدی سو قیناب حیقاویردی هس فش دیب جوناکونچه سو آدم بوی کیلیدی هست یریمیز التفات قیلیب ایدیلارکه ائمدی بو سو شریعتکا توغری بولدی ائمدی ایچیش لارینک حلال دیدیلار بو مذکور مسجده حوض نى حکایه لارین مذکور ملا محمد عمر دین ایشیب قلم سوروب بیتم اندین جوناب آته بیلک خلیفه دیکان دیکیکا (!) کیلیب قوندیلار نماز عصر نى اوقوب تا نماز شام غه دای حلقه اولتوردیلار نماز شام نى اوقوب بر حجره⁵¹ کا کیریب اولتوردیلار که بر عرب دیوانه دیکان صوفیلاری بار ایردی او آدم دام مال باقر ایردی بر ساعت مالدین اجراب یر یرکا بر ائماس ایردی در حال ایدیلارکه عرب چندین چاقرینکلار دیدیلار صوفیلار ایدیکه عرب دیوانه [548] مینک تیه ده

⁴⁹ اصل متده: خطاریده

⁵⁰ اصل متده: مؤمن

⁵¹ اصل متده: حجره

قالغان کیلگان لغاس دیدی باز هست پیرمیز ایدیلار که کوچه ده کیلیب
 توروبدور آلیب کرینک لار دیدیلار صوفیلار چیقسه لار که کوچده توروبدور
 آلیب کودلار عرب دیوانه یوکوروب کیلیب گوروشوب زیارت قیلدی هست
 پیرمیز عرب دیوانه کا قراب ایدیلار که کافر باشین در سیده نماز عصر دین کیچ
 راق نماز شام دین الکارراق ایکی آدمین کوروب خوب قورقدینکمز اعتقادینکین
 محکم قیلستنک ایردی اوشه ایکاوی قراقچی ایردی آتینکین آلیب اوزینکین
 دریاقه تاشلار ایردی تویه قیلغین سنی کیم کیلسین دیدی موندین ناری بی
 اجازت بر یاقه بلرماکین دیدیلار خوب بولادی تویه قیلدم دیدی مذکور عرب
 دیوانه دین بر خلوتکا چیقاریب صوفیلار سور دیک که [546] نه واقعه بولدیکه
 هست پیرمیز سزکا مونداغ دیدیلار عرب صوفی ایدیکه پیرمیز ساغنیب نورالمای
 کوروب کیلایدیب جوندیم کافر باشین دره سیکا نماز شامده کیلیب ایردم
 که ایکی آدم کیلاوردی قراسم که فعلی بوزوق راق آدملاز اوزومنی اولدوروب
 آتیمنی آلسه بالالاریم ائندی یتیم قالور ایکان دیب کونکلومکا کیلیدی کومسالیق
 قیلیب پیرمیزه عرض قیلدیمکه ائندی پیر بولسنکیز کوچینکیزی کورسانینک اول
 عددا قالمیشی پیرم سیزکا تکیه قیلدم یا حاجت براریم⁵² مدد قیلینک دیب
 کیتاویردیم دیلیسکا بر قوت پیدا بولدیکه فره خوف قورقیش دلمده قالدی هلیکی
 آتلیقلار کا یقین یتیم ایردم آتلازین باشین نارتیب توقتاب توروب ارقه سیکا
 قراب قاجیب بر حلغه غه کریم کینی الحمد لله [55a] اولاردین ساغ و ملامت
 قوتولوب پیرمیز عذمت لاریکا کیلدم هست پیرم منی چاقریب اوشل اوتکان
 واقعه لارنی ایتلار اما موندین باشقه هم سر کب لار کوب بیتیب ادا قیلیب

⁵² اصل متنده: براریریم

بولمايدی دیدی اندین جواناب مینک تپه کا کیلدیک بو حکایه لاری مذکور
عرب صوفیدین ایشتیپ من کمینه فلم سوروب بیتم.

نقلست که یوسف علی دیوانه دیگان برادریمیز بار ایردی اول وقتده او
شل آشفز ایردی بر کون بیریمیز بی بر خارق عادت لاریدین نقل فیلیب ایدیکه
مذکور کوکیل داکی مسجدکا بارکانلایده کورنج نان آلینکار دیدیلار خوب
بولغایدی بر قورچین نان ینه بر قورچون کا کورنج الدیگ اوشل مذکور
مسجدکا بارکانده هر کون تورت یوز بیش یوز آدم کیلور ایردی شول
آدملارکا هر کون شیلان فیلیب برور [556] ایردیگ تورت کون کا دای هکذا
شونداغ بولدی مسجددین جونا شده فراسک که کورنج نان بی یاریمی توروبدور
قرق قولده کی ده درده قیلینکان حوضده ایکی کون توردیگ او برده هم قابجه
شیلان فیلیب بردیگ او برده هم کورنج نان آرتی آرکان کورنج نان بی باز
مینک تپه ده کی خانقاه غه آلیب کیلدیک موندین باشقه هم خارق عادتلاری
کوب بیتکان بیلان تمام بولمايدی دیدی بو حکایه بی مذکور یوسف علی صوفی
آشفزدین ایشتیپ من کمینه بیتم.

نقلست که هست بیریمیز بی ملا احمد علی صوفی دیگان صوفیلاری بار
ایردی کیچه کوندوز خدمتلازیده فلم ایردی مذکور صوفی ایدیکه بر کون
هست بیریمیز بیلان هواکا خواجه بادشاه نینک قدم جایلاریکا زیارتکا باردیک
ایرته [568] بیلان حلقه بی ایچیلده تیکا توروب ینه اولتوردیلار بعداز حلقه بی
ادبانه سوردمکه تقصیر سبب نیمه توروب کیتیپ ینه اولتوردیلار هست بیریمیز
التفات فیلیب اینلارکه مقبره دین ایکی عزیز جیقیب کیلدیلار توروب مصافحه
قیلیش دیک فراسم که حلقه ده توروب ایگائمن ینه اولتوردیم مذکور عزیزلار باز
حلقه ده عرض قیلدیلارکه بر مرد یوق که داش قران آسیب عدای فیلیب دعای
تکبیر فیلیب تورسه بزنی حقمیزکا دیدیلار اکنون بر آشفانه سالیب انکا داش

قران قوروب قواده كى صوفيلارنى ختم خواجه كا بويورسك خدا خواه لاسه بو زات شريف عزيز لارنى حقلاركا دعائى تكبير قىلىپ نوره بولور ايكان ديديلار اوشل كوني در حال آشقانه كا تردد قىلديلار بعد از پيشين [566] عرب ديوانه ديكان بر صوفيلارنى بويورديلار كه مينك تپه دين ايكي ايكي ار او قميش يوكلاب آلب كيلينكلار ديب خوب بولغايدىب جوناب كينى اوشل كوني خفتن نى اوقوب نوروپ ايردوك كه ايكي ار او قميش يوكلاب بيتيب كيلديلار مذكور عرب ديوانه دين سورادىكه مينك تپه كا نى وقتيده يتنكيز ايتلار كه نماز عصرده يتيم نا ار او تاييب يوكلاكونچه خفتن كا اذان⁵³ ايتي در حال خفتن اوقوديك اوشل حينده شمال قار بوران بولوب توروب ايردي شونداغ قارانغو ايرديكه برو بروني كوروب بولماس ايردي يا پيرم مدد قىلينك ديب يولقه توشتم بر وقتكا كوزومنى آچيب قراسم كه بر دروازه نى ايچكاريسيد چراق ياقوليق [57a] آدمى شلفسى كيليب توروبدور همراه لاركا ايتيم كه شول آدم لاردين بولنى سورايلىق بو بولده قيشلاق بوقى ايردي اداشكانكا اوخشاميز ديب كورسم سز يرادرلارنى كورديك كرامت اوليا حق ايكانديب كوب يغلاديلار شول مذكور صوفيلار قميش آلب كيلكان مينك تپه بيلان قوا نينك اورته مي ايكي يرم فرسخ بول ايردي حضرت پيرمير التفات قىلىپ ايتلار كه بول وقتده كي صوفيلار هم زور پورلارنى ار او كا قوشوب قامچىلاب كيلادي ديب التفات قىلديلار ايكي كونده قدم جاىكا آشقانه سالىب داش قران قورديلار ويه پنحشبه همه ختم قىلىپ شيلان قىلىپ ثوابنى شول عزيزلار كا بخشلاب تورونكيزلار ديب التفات قىلىپ قىتپ منك تپه جايلاركا كيلديلار ديدى بو مذكور حكايه نى ملا احمد على صوفيدىن من كمينه قلم سوروب ايشيتيب ايتيم.

تصنيف صوفى آدابى، جلد 1، راجه 1، ص 100، 101، 102، 103، 104، 105، 106، 107، 108، 109، 110، 111، 112، 113، 114، 115، 116، 117، 118، 119، 120، 121، 122، 123، 124، 125، 126، 127، 128، 129، 130، 131، 132، 133، 134، 135، 136، 137، 138، 139، 140، 141، 142، 143، 144، 145، 146، 147، 148، 149، 150، 151، 152، 153، 154، 155، 156، 157، 158، 159، 160، 161، 162، 163، 164، 165، 166، 167، 168، 169، 170، 171، 172، 173، 174، 175، 176، 177، 178، 179، 180، 181، 182، 183، 184، 185، 186، 187، 188، 189، 190، 191، 192، 193، 194، 195، 196، 197، 198، 199، 200، 201، 202، 203، 204، 205، 206، 207، 208، 209، 210، 211، 212، 213، 214، 215، 216، 217، 218، 219، 220، 221، 222، 223، 224، 225، 226، 227، 228، 229، 230، 231، 232، 233، 234، 235، 236، 237، 238، 239، 240، 241، 242، 243، 244، 245، 246، 247، 248، 249، 250، 251، 252، 253، 254، 255، 256، 257، 258، 259، 260، 261، 262، 263، 264، 265، 266، 267، 268، 269، 270، 271، 272، 273، 274، 275، 276، 277، 278، 279، 280، 281، 282، 283، 284، 285، 286، 287، 288، 289، 290، 291، 292، 293، 294، 295، 296، 297، 298، 299، 300، 301، 302، 303، 304، 305، 306، 307، 308، 309، 310، 311، 312، 313، 314، 315، 316، 317، 318، 319، 320، 321، 322، 323، 324، 325، 326، 327، 328، 329، 330، 331، 332، 333، 334، 335، 336، 337، 338، 339، 340، 341، 342، 343، 344، 345، 346، 347، 348، 349، 350، 351، 352، 353، 354، 355، 356، 357، 358، 359، 360، 361، 362، 363، 364، 365، 366، 367، 368، 369، 370، 371، 372، 373، 374، 375، 376، 377، 378، 379، 380، 381، 382، 383، 384، 385، 386، 387، 388، 389، 390، 391، 392، 393، 394، 395، 396، 397، 398، 399، 400، 401، 402، 403، 404، 405، 406، 407، 408، 409، 410، 411، 412، 413، 414، 415، 416، 417، 418، 419، 420، 421، 422، 423، 424، 425، 426، 427، 428، 429، 430، 431، 432، 433، 434، 435، 436، 437، 438، 439، 440، 441، 442، 443، 444، 445، 446، 447، 448، 449، 450، 451، 452، 453، 454، 455، 456، 457، 458، 459، 460، 461، 462، 463، 464، 465، 466، 467، 468، 469، 470، 471، 472، 473، 474، 475، 476، 477، 478، 479، 480، 481، 482، 483، 484، 485، 486، 487، 488، 489، 490، 491، 492، 493، 494، 495، 496، 497، 498، 499، 500، 501، 502، 503، 504، 505، 506، 507، 508، 509، 510، 511، 512، 513، 514، 515، 516، 517، 518، 519، 520، 521، 522، 523، 524، 525، 526، 527، 528، 529، 530، 531، 532، 533، 534، 535، 536، 537، 538، 539، 540، 541، 542، 543، 544، 545، 546، 547، 548، 549، 550، 551، 552، 553، 554، 555، 556، 557، 558، 559، 560، 561، 562، 563، 564، 565، 566، 567، 568، 569، 570، 571، 572، 573، 574، 575، 576، 577، 578، 579، 580، 581، 582، 583، 584، 585، 586، 587، 588، 589، 590، 591، 592، 593، 594، 595، 596، 597، 598، 599، 600، 601، 602، 603، 604، 605، 606، 607، 608، 609، 610، 611، 612، 613، 614، 615، 616، 617، 618، 619، 620، 621، 622، 623، 624، 625، 626، 627، 628، 629، 630، 631، 632، 633، 634، 635، 636، 637، 638، 639، 640، 641، 642، 643، 644، 645، 646، 647، 648، 649، 650، 651، 652، 653، 654، 655، 656، 657، 658، 659، 660، 661، 662، 663، 664، 665، 666، 667، 668، 669، 670، 671، 672، 673، 674، 675، 676، 677، 678، 679، 680، 681، 682، 683، 684، 685، 686، 687، 688، 689، 690، 691، 692، 693، 694، 695، 696، 697، 698، 699، 700، 701، 702، 703، 704، 705، 706، 707، 708، 709، 710، 711، 712، 713، 714، 715، 716، 717، 718، 719، 720، 721، 722، 723، 724، 725، 726، 727، 728، 729، 730، 731، 732، 733، 734، 735، 736، 737، 738، 739، 740، 741، 742، 743، 744، 745، 746، 747، 748، 749، 750، 751، 752، 753، 754، 755، 756، 757، 758، 759، 760، 761، 762، 763، 764، 765، 766، 767، 768، 769، 770، 771، 772، 773، 774، 775، 776، 777، 778، 779، 780، 781، 782، 783، 784، 785، 786، 787، 788، 789، 790، 791، 792، 793، 794، 795، 796، 797، 798، 799، 800، 801، 802، 803، 804، 805، 806، 807، 808، 809، 810، 811، 812، 813، 814، 815، 816، 817، 818، 819، 820، 821، 822، 823، 824، 825، 826، 827، 828، 829، 830، 831، 832، 833، 834، 835، 836، 837، 838، 839، 840، 841، 842، 843، 844، 845، 846، 847، 848، 849، 850، 851، 852، 853، 854، 855، 856، 857، 858، 859، 860، 861، 862، 863، 864، 865، 866، 867، 868، 869، 870، 871، 872، 873، 874، 875، 876، 877، 878، 879، 880، 881، 882، 883، 884، 885، 886، 887، 888، 889، 890، 891، 892، 893، 894، 895، 896، 897، 898، 899، 900، 901، 902، 903، 904، 905، 906، 907، 908، 909، 910، 911، 912، 913، 914، 915، 916، 917، 918، 919، 920، 921، 922، 923، 924، 925، 926، 927، 928، 929، 930، 931، 932، 933، 934، 935، 936، 937، 938، 939، 940، 941، 942، 943، 944، 945، 946، 947، 948، 949، 950، 951، 952، 953، 954، 955، 956، 957، 958، 959، 960، 961، 962، 963، 964، 965، 966، 967، 968، 969، 970، 971، 972، 973، 974، 975، 976، 977، 978، 979، 980، 981، 982، 983، 984، 985، 986، 987، 988، 989، 990، 991، 992، 993، 994، 995، 996، 997، 998، 999، 1000.

⁵³ اصل متنده: ازان

[576] ای یارانلار مقام نابقان ذاتلار کا شونداغ ایشلار هم بولادغو دیب شک قیلیب بولمایدور چراکه نضحات الانس⁵⁴ ده ایتیب دور لار که هراتده ابو عبد الله دیکان شیخ بار ایکان عید قربان اوقویدورغان کون بر مریدلاریکا ایتیب دورلار که مکه کا بارکین فلان عزیز بار فلان فلان کف بی ایتیب درحال کیلکین دیدیلار من بر ایاغیمی کوتاریب م پرکا قویدوم اوزیمنی مکه ده کوردم هلیکی آدمکا پیریمنی پیامینی یتکوزیب ایتیم ینه من کونکلومکا کیتوروب ایدیکه بر کون عرفات ایکان مونجه لیغ کیلتم عرفات قیلیب کیتاین دیتیم هلیکی شیخ ایدیکه هو صوفی پیرینکی سوزیکا خلاف قیلمه اکر خلاف قیلیب حج قیلیب کیتای دیسنک اوچ آی ده پیرینکی خدمتیکا یتاسن دیدیلار باز قیتیب بیش از نماز پیریمنی خدمتیکا کیلتم دیب دور.

نقلست که حضرت پیرمرشدیمیز بی بر عبد قیوم صوفی دیکان بازارچی لاری بار ایردی خانقاه غه پسته مویز قند قندالت آلیب کیلار ایردی او صوفینی دایم خدمتی شول ایردی هست پیریمیز بر کونی عبد قیوم صوفی دیکان بازارچینی خفن دین کین آش قویغالی چیقیب یاتیب ایردیلار مذکور صوفینی چاقریب شفالت بیلان بر اوردیلار محمد عظیم صوفی و خالمراد صوفی حضورنده ایدیلار که ای صوفی نیمه اوچون عصه کا بازاریدین کیچ چیقیب تورت طرفکا کیتاتورغان یولده بر طرفی نیاز یاتر برادورغان و بر طرفی اروان برادورغان [58a] و بر طرفی میتک نیبه بارادورغان و بر طرفی عصه کا بارادورغان بولینک اورته سیده بر جیلغه ده قورقوب چهار طرفکا قرادینک کوردینکمو اوشل حایده قراقچی بار ایردی او قراقچی بی

⁵⁴ اصل متنده: انس

قولاغیغه کوب آتی دوپوری کیلکاندیک بولوب قورقوب بی کیتیپ
 قالدی اولارنی دلیکا خدا مونداغ وهیمه سانسه ایردی سنی هلاک
 قیلور ایردی بول سفردین کین مونداغ بی محل بورمه کین دیدیلار
 اندین کین مذکور بازارچی صوفدین سوردمکه نیمه واقعه بولوب
 ایردیکه هست بیریمیز مونداغ دیدیلار مذکور بازارچی صوفی ایدیکه
 شام بی اوقوب عصه کادین چقیب ایردم هست بیریمیزی التفات قیلیب
 اینکان جایلاریکا [586] کیلیب ایردمکه آت پشقریب چهار طرفکا
 قراب ویردی نظریمکا کوب آدمی شلفسی کیلکاندیک بولدی
 قورقوب ایتم که خدایا پاکا پروردکارا اوز پناهینکده ساقله یا بیرم
 مدد قیلینک دیب آتی باشینی نارتیپ استه استه کیلاویردم الحمد لله
 هیچ شکست کورمای ایسان امان کیلدم دیدی هست بیریمیز⁵⁵ اوشل
 یرده اوتکان سرلاردین خبردار ایکانلار دیدی بو حکایه بی عبد قیوم
 بازارچیدین ایشتیب بیتم.

نقلست که هست بیریمیز خدمتلاریده شراب الدین مقصوم
 دیکان صوفیلاری بار ایردی هست بیریمیزی بقین خدمت کار محرم
 لاری ایردی بر کون بیریمیزی حارق عادت کرامتلاریدین نقل قیلیب
 ایدیکه [59a] ایسیق سرطان ایردی بر کون التفات قیلیب ایدیلار که
 ای مقصوم سندل قیلیب اوت سالیب برینک من کوب ساوقاتیب
 کیتیپ یاتیپ من دیدیلار خوب بولغایدیب سندل قیلیب اوت سالیب
 بیردم یاتیلار مبارک ایغلارینی اوشلاسم که کوب ساوق ایکان نیمه
 واقعه ایکانلیکینی بیلمادم بر کون اسحاق بای دیکان قراقورغانلیق بر

⁵⁵ اصل مننده: فریمیز

صوفي كیلدی اولتورونك مهمان⁵⁶ خانه غه ديسك قبول قیلماي
 ايتورکه اول پيرمینی کورامن ديدور هست پيرمیز کا کیلیب عرض
 قیلدیمکه بر صوفي کیلیب دور حنابینکیزی کورسم ديب مهمان خانه
 غه کرماي توروبدور فرمايشلاری نیمه بولسه شون قیلسق دیدم
 هست پيرمیز [596] ایدیلارکه او صوفینی چاقرینکلار⁵⁷ کرسون
 دیدیلار درحال آلیب کردم خدمتلاریکا کوروشوب زیارت قیلدی
 هلیکی صوفیکا قراب هست پيرمیز ایدیلارکه دریاق کیمه سی
 لفانکلاب قیمیل لاغانده خوب قورقدنکمو بر خیل صوفیلار
 قورقانده پیرینی نینکشریک قلیب ایشی بیتکاندین کین آنیب هم
 قالار ایردی دیدلار هلیکی صوفي اوزینی اوروب یغلاب کوپ توبه
 تضرع⁵⁸ قیلدی هست پيرمیز ایدیلارکه بو صوفینی مهمان خانه غه
 آلیب چقیب دستارخان سالینکلار دیدیلار مذکور صوفینی آلیب
 چقیب دستارخان سالیب سوردیمکه برادر نیمه واقعه اوتوب
 ایردیکه هست پيرمیز مونداغ [60a] دیدیلار دیدم مذکور صوفي
 یغلاب ایدیکه توقماق اولیا اتاغه قویغه باریب ایردیک قوی آلیب
 قیتیب کیلیب کیمه کا توشتوک دریاق اورناسیغه کیلیب ایردیک که
 کیمه لفانکلاب غرق بولیش مرتبه کا کیندی دلکا کیلتوروب
 ایدیمکه قویوم بیلان ایسان امان دریادین چیقسام شول قوینی پلین
 برمی پیریمکا هدیه دیدم الحمد لله ایسان امان قویوم بیلان دریادین

⁵⁶ اصل متنله: مهمان⁵⁷ اصل متنله: چاقرینکلار⁵⁸ اصل متنله: تضرع

چيغتم آلب کيليب قويلارن سائيم شيطان وسواس قيليب دلمکا
 گيتوردیکه شونجه پلین پیرمیزکا برسافو اوچتن برین برسانک هم
 بولور ديب وسواس قيلدی شيطان ن سوزیکا کريب قوين پلین اوج
 تن برین آلب کيليب ایردم یوزات شریف پیرمیزکا من نا انساف ن
 خیانت قیلغانیم معلوم بولوب بیتیمکا [606] اظهار قيليب اينلار من
 توبه قیلدیم سز کواه⁵⁹ بولونک من بعد بول نامعقول⁶⁰ چلیقنی
 قیلماين ديب کوب یغلادی دیدی بول حکایه ن مذکور شراب
 الدین مقصوم دین ایشیب من کمینه قلم سوروب بیتیم.

نقلست که مذکور ملا احمد علی صوفی هست پیرمیزی بر
 کرامتلاریدین ینه ایتیب برای دیدی ایدیکه بر حواجم بادشاه نینک
 قدم جابیلاریکا زیارتکا باریب ایردیککه هست پیرمیز بعد از حفن
 من چاقرب التفات قيليب ایدیلارکه هو صوفی من اوقالاب قوی
 دیدیلار خوب بولغایدیب باریب اوقالاسم که مبارک بدنلاری کوب
 ایسیب توروبدور بی ادبانه سوردمکه تقصیر مبارک بدنلاری ایسیب
 توروبدور سبب نیمه دیدم [61a] التفات قيليب ایدیلارکه کوزوم
 اویقوغه کتیب من بر توش کوروب قالب من اوقچی دیکان جایده
 بر صوفی بار ایردی کوب عمارتلارین بخشی قیلغان ایردی بر فلاکت
 باسیب تامداکی خاشاکیکا اوت کیتی برابره اوج آلدی هلیکی صوفی
 ایدیکه پیرم سیزکا بر بخشی قوی هدیه مدد قيليب اوچورکایسیز
 دندی خدا کرم قيليب اوچوردی بز بارکون چه قوين هم آلب کيلار

⁵⁹ اصل متنده: کوا

⁶⁰ اصل متنده: ناقل

دیدیلار خانقاه که قییب کیلساک که بر آدم زبردست بر قویبی
 آلیب کیلیب توروبدور هست پرمیزنی زیارت قیلیب هلیکی قویبی
 کولدالانک قیلیب دعا آلدی هست پرمیزن تبسم بیلان کولوب منکا
 قراب ایدیلار که عمارت کویکانده اینغان قوی شول دیدیلار [616]
 هلیکی قوی آلیب کیلیکان صوفیدین بر خلوتکا چاقریب سورادیمکه
 بول قویبی قچان پرمیزکا هدیه اینیب ایردینکیز او صوق ایدیکه
 کیچه عمارت میزکا بر اوت کیتکان ایردی آدملار کیلیب کیلیب
 کوپ یغلدی اوت هم برابره اوج آلدی اوچوروشکا هیچ علاج یوق
 قراسم که بخشی عمارتلار هم کوپوب کیتادورغان دنده ایتمکه شول
 اوت ایسان امان اوچسه بر بخشی قوی پرمیزکا هدیه با حاجت برار
 پرم مدد قیلینک دیب توروب ایردیمکه قول لاریغه حصا آغان اینکی
 لاریکا جندانی کیکان حاضر بولوب اوتنی ارالاب یورویدورلار خیال
 اونمای اوچتی بر پسته غایب بولدیلار اما همه آدملار اوتنی اینجیده
 کوروب بو کشینی تانیغان ایردی هلی شو یرده [62a] توروب
 ایردیلار بو کشینی تاپیب زیارت قیلسق دیب استاب بربرلاریدین
 سوراشیب تپانای حیران بولوب فالدیلار دیدی بو حکایه نی ملا احمد
 علی صوفیدین ایشتیب من کمینه قلم سوروب بیتم.

نقلست که هست پرمیزنی ملا سلطان دیکان خط بتادورغان
 مرزا لاری بار ایردی ایتکه هست پرمیزنی بر کرامتلاریبی صریح
 کوردوم دیدی کوز وقتی ساوق ایردی چاقریب ایدیلار که ای دیوانه
 منی اوقالاب قوی دیدیلار اوشل اوقالانک دیکان وقتلاریده حقتن
 اوفولغان ایردی باریب اوقالسم که مبارک بدنلاری چنان اسپدور که
 قول طاقت فیلمایدور بی اداپانه عرض قیلدیگه تقصیر مبارک بدنلاریبی

اوشلاب بولایدور اسیق نی حرارتیدین [626] سیب نیمه دیدم
 ایتلار که کوزوم اویغوقه باریب توش کوروب من سر دریادین ناری
 بزار قورغان دیکان جای بار ایردی اوشه جایده بر صوفینی پخته سی
 کویکان ایکان اوتنی ایچیده ارالاب یورکان ایکان من اویغانسام
 توشوم ایکان دیدیلار اوشه کون اوشه ساعتی بتیب قویغان ایردم بر
 کون بر آدم کیلیدی هست پیرمیز نی زیارت قیلیب مبارک قوللارینی
 اویوب کوپ یغلادی حضرت پیرمیز هلیکی صوفیکا قراب التفات
 قیلیب ایدیلار که بو وقتده کی صوفیلار دنیاکا کوپ حرص قویغان
 بوم کویسه کویسین پختم کویسین دیدور اما پخته سی بیکبار
 کویوب کیتسه بودین هم کیچادی دیدیلار هلیکی مذکور صوفی
 توبه نضرع⁶¹ قیلیب باز اوزینی اوروب [635] کوپ یغلادی حضرت
 پیرمیز بو صوفینی مهمان خانه غه آلیب چیقینکلار دیدیلار آلیب
 چیقیب دستار جان سالدم حولکالیک ضیاوالدین مقصوم دیکان داملا
 سوردیکه هست پیرمیز سزکا بر نیچه کنایه کب لاری اوردیلار فهم
 لایلمادیک نیمه واقعه اوتوب ایردی دیدی هلیکی صوفی یغلاب
 ایدیکه من بدیخت دین کب سورامانکلار منی کنههیم کوپ منی بی
 ادلیکم نی پیرم بیلیب اظهار قیلدیلار بزار قورغان دیکان جایده بر
 بایی غوزه سیی ایکیب ایردم کوپ بخششی بولوب ایردی بو مذکور
 غوزه دین اوتوز چاریک پخته منکا تیککان ایردی بر کته تام اویکا
 کورکوزیب قویوب ایردم ایشیک شمال بامفور ایردی بر آزکینه اسیق
 قیلیب ایچابین دیب مذکور پخته نی [636] آلدیکا کریب اوت فلادم

⁶¹ اصل متن: نذرع

آزگنه ایسیق قیلیب ایچیپ چیقپ کیتیم بر مونچه قاونیم هم ایکنکان ایردم اوشه قاونیم باشیکا باردیم بلالارکا ایتمکجه سزلار باریب پخته نی آلدیده یاتینکلار من بو برده قورایین دیب بالالارنی یوباردیم اوشل وقتده مغمن کیچراق ایردی بر ساعت توروب ایردمکجه بر کوپ شوقمنی اوازی کیلدی هولوقیب یوکوروب بارسم که آدم کوپ یغیلدور هلیکی اوتدین پخته کا چاچراکان ایکان پخته لاولاب کوپوب کتیب یاتیدور هیچ اوچوروشنی امکان یوق مال اچیغنی غالب لیک قیلیب پخته آلدیکا یوکوروب باریب ایتمکجه یا اییکچی خلیفه یوم مدد قیلیب پختیم نی اوچوروب برکایسز بو دنیاچه دستکولیک [64a] قیلانسانکیز آخرتده قیداق دستکولیک قیلورسز دیب ایتمکیم نی کوتاریب بر ییلیب اوروب ایردمکجه یانیب تورغان پخته اوچوب قالدی بو ایشکا هم آدملا حیران و آفرین قالدی هم یغلاشیب ایدیلارکه کیشینی پوری بولسه شونداغ بولسه دنیاچه هم مونداغ دستکولیک قیلسه دیب یغلاشیب هم لاری اعتقادینی تام قیلیب بیرمنی خدمتلاریکا کیلماقچی بولوب قالدیلار اوشل پخته نی تییه میدین کوپکانلارین سدریب آلدیم ایرته بیلان پخته نی تارتسام که بکرمه آلی چاریک کیلدی توروت چاریکی کوپوب دور سزلار بیلما دینکلار مذکور منی نی ادب رسوالیکمنی کنایه قیلیب منکا ایدیلار دیب پشیمان قیلیب کوپ یغلا دی بو مذکور حکایه نی ملا سلطان دین و ضیاوالدین مقصوم دین⁶² [646] ایشیب من کمنه قلم سوروب بیتیم.

⁶² اصل متده: مقصوم

نقلست که هست پیرمیزی خدمتلازیده ملا محمد عظیم دیکان
 غزنه جیلاری بار ایردی مذکور غزنه چی نقل قلیب ایدیکه ای
 برادرلار من پیرمدین بر سر کوردوم سزلارکا ایتیپ برای دیدی
 ایتیکه سنبله وقتی ایردی برم کیچه باز ایردیکه هست پیرمیزی منی
 چاقریب ایدیلارکه هو صوفی اوت فلانک سوقاتیپ کیتایاتیپ من
 دیدیلار در حال اوت فلادم طهارت قلیب کیلیب نماز محمد
 اوقودیلار بعد از نماز محمد کیلیب اوتغه اولنوردیلار⁶³ مبارک
 رنگلاری سارغاییب بزکاکدیک تتراب توروبدورلار بی ادابانه [65a]
 سوردیمکه تقصیر بزکاک توتیمه کوپ فالتراب توروبتیلار دیدیم
 ایدیلارکه من بزکاک بولکاتیم یوق اوقلاب توش کوروب قالیب من
 بولداش بای دیکان بر بغیش صوفی بار ایردی اوی کرکار قیشلافی
 ایتاکیده ایردی شول صوفی مندین فاتحه آلیب قشقرغه سوداغه کیتکان
 ایردی سودا قلیب قیتیپ کیلیب تونک برون دیکان دوانده کیچه
 سی قار باسیب قالیبدور مذکور صوفینی اوستیداکی قارلاری آجیب
 یورکان ایکان من اویغانسام نوشوم ایکان فراسم همه یوغیم کوپ
 ساوقاتیپ قالیبدور بنابرین سزکا اوت قلاب برینک دیدیم دیدیلار بو
 ایشکا فهم یتمای حیران بولوب یوراز ایردم قزارا بر کون بر آدم
 کیلدی هست پیرمیزی بی [65b] زیارت قلیب الحمد لله سزی کوردوم
 دیب کوپ یغلادی حضرت پیرمیزی هلیکی صوفیکا قراب ایدیلارکه
 حدان التفاتی بیلان قاری تکیدن ایسان امان چیقدینک باز لادانلیک
 قلیب یونکا یورمای نیمه کانی یول یوردینک اوشه زوق پسیده کی

⁶³ شو یرده مشددن ایکی قطار اوچوریلکان.

بر توف بولغین بولماسه ایردی آتینک بیلان توشوب کیتب میده میده
 بولور ایردینک بخشى هم بر آدم کیلیب ایاغیتکئی اوزنکیدین
 چیقاریب یوباردی ایاغیتکئی اوزنکیدین چیقاریب یوبارمسه ایردی
 کوپ رسوا بولور ایردینک کوپ کله عام عقلینک پس صوق ایکان
 سن موندین ناری اوزینک چه بی یول یوروب بی ادبلیک قیلیمکین
 دیدیلار او مذکور صوق کوپ یغلاب پورم سیزن کرامتکیز بیلان
 الحمد لله تبرک کیلدم بولسه من اولکان آدم ایردم توبه فیلدم [66a]
 دیب کوپ یغلابدی مذکور صوقی ن ایشیک که آلیب چیقیب
 سوردیمکه هست بیرمیز سیزکا مونداغ دیدیلار نیمه واقعه اوتوب
 ایردی منکا ایتیب برینک دیدم هلیکی صوق ایدیکه قشقر باریب
 قوی آلیب قیتیب کیلیب یاتیب ایردم تونک برون دیکان دواندین
 آشیب بر پسلیک کا کیلیب یاتیب ایردم اما اوشل حینده قار
 اوچقونلاب تورغان ایردی کوپ چرچاکان ایکان من کیکیزی یاقیب
 اوقلاب قالیب من بر وقتکا اوبغانسم که هیچ قیمل لاب بولایدور
 قار باسیب قالیدور برابره دم قیتیب کیلاپاتیدور دلکا کیلتوروب
 ایدیمکه ائانک اجدی اولور ایکان من یا حاجت برار اییکچی پورم
 مدد قیلینک دیدم برپست توروب ایردم که بر طرفدین قار تیشیلیب
 شمال [666] کردی الحمد لله دمئی راسلاب آلدیم اوشه تیشیک کا
 قراب قارن تارتیب حیلیب حیلیب چقاویردم عیلا فرصتدین کین
 قارن نپه سیکا چیقیب آلدیم قراسم وقت نماز بولویدور پانکان بیرمکا
 سراساب قیلسام که پسلیک جای ایکان شمال قارلارن اوچوروب
 کیلیب اوستیمکا یغیب تاشلابدور قارکا قراسام تخمینا قلین لیکی آلی
 قریش کیلور او قارن نکیدن هیچ چیقیشنی امکان یوق ایردی خدان

التفاتی پریمنی کرامتلاری بیلان چیقتمیم دیدی آت قویلازغه فراسم که
 تاغلارنی جان بادیرلاریغه چیقیب کیتیبدور آدم یارمیکن دیب
 براویردم قارلارغه باتیب کوپ قینالیپ بر کونجکدین تورت اوینی
 تاپیب [67a] اوشه یرده اوتغه اسینیپ آرام الدنم اوشه قویلارنی همه
 سین شول آدمغه تابشوردوم بر آت تاپیب بردی کته بولغه یورمای بی
 یول منیب کیلاویردم کیلیب کیلیب بر زوغه کیلدم زونن پسی⁶⁴
 بیلان اول خدا قالمیشی پریم مدد قیلغایسیز دیب کیلیب یاتیب ایردم
 براق آتی ایاغی تاپریلیپ سوبیلیپ توشوب کیتاویردم بر یولغین
 کیلدی اوشه یولغین نی یا پریم دیب اوشلاب توروب قالدیم قراسم
 که آتی اوزنکیسیکا ایاغیم کریپ قابنی منکا آسیلیپ آت هم توروب
 قالدی امدی قولوم نالیپ یولغین دین چیقیش غه کیلیب ایردیکه
 هلیکی زونن نیپه سیدین بر آدم حاضر بولوب کیلیب ایاغیم نی
 اوزنکیدین [67b] چیقاریپ یوباردی آت شاول غانی چه یومالانیپ
 توشوب کیتی الحمد لله ایسان امان زونن نیپه سیکا چیقتمیم زونن تکبکا
 قراسم که کوز یتمایدی کونکلومکا کیلدیکه آت میده میده بولوب
 کیتکاندور آتدین هم ایریلدم دیب کیتاویردم ناراق باریب قراسم که
 آت زونن تاکیده کورونوب تورویدور بر جایی تاپیب آتی آلدیغه
 توشدم آتغه قراسم که هیچ جاییکا زیان تیکمابدور الحمد لله خدایا
 شکور بول هم بولسه پریمنی کرامتی دیب آتغه منیب کیلاویردم
 توغری اویومکا کیلیب ایرته بیلان پریمنی خدمتلاریکا کیلدم همه
 اونکان واقعه لارنی بر بر بیان قیلیم ایتمیب بردیلار بیلدیکه آتی

⁶⁴ اصل متنده: پسی

اوزنکیسیدین ایاغمنی چیقاریب یبارکان هم پیرمیز ایکانلار [68a]
 حضرت پیرمیز بی شک اولیا ایکانلار دیب مذکور صوفی کوپ
 یغلا دی دیدی بو مذکور حکایه لاری مذکور محمد عظیم غزنه
 چیدین ایشتیب من کمینه قلم سوروب بیتم. *کتابخانه ملی تبریز*
 نقلست که احمد علی صوفی دیکان بر برادریمیز بار ایردی
 ایدیکه هست پیرمیزی بنه بر خارق عادتلازیم کوردوم ایتیپ برای
 دیدی مذکور صوفی ایدیکه همغال دیکان جایده بر رحیم بیگ دیکان
 قرغیزی کتته کان بار ایردی اون بر ملاکی دیکان هم اوغلی بار
 ایردی اوشه یکیت کیلیب حضرت پیرمیزغه قول بویب کیتکان
 ایردی بنه بر کون بر بخشی آتی بتالاب یتیب کیلیدی هلیکی آتی
 کوندالانک قیلیب هست پیرمیزی زیارت قیلدی [686] حضرت پیرمیز
 مذکور صوفینی قولین اوشلاب تسم بیلان کولوب ایدیلا که سینی
 کیم اینی حرام نرسه بی اغزینکا قویسون دیب بنه تیلیکنی تارتیب
 شفالاق بیلان بیتینکا بر قویاشی دیدیلار مذکور صوفی توبه قیلدم
 دیب کوپ یغلا دی مذکور صوفیدین بر خلوتکا چقاریب سوردمکه
 هست پیرمیز سیاست بیلان سزکا کف اوردیلار نیمه واقعه اوتوب
 ایردی دیدم مذکور صوفی ایدیکه قزارا بر کون اویده بی تاب بولدوم
 بر آدم کیلیب ایدیکه فلان نرسه دین سنکا عراق قیلیب نرسه
 توزالورسن دیب عراق قیلیب آلیب کیلیب بردی عراقی اغزینکا
 قویغان همان حضرت پیرمیز حاضر بولوب ایدیلا که ای نا اتساف
 سینی کیم اینی اغزینکا [69a] حرام نرسه بی قویسون دیب مبارک
 قوللاری بیلان تیلیمنی بوراب شفالاق بیلان بیتیمکا بر اوردیلار اسیم
 آویب تخنه بولوب بیش کونکادای باتیب فالیب من بر آق هست پیرمیز

کیلیب تور بی ادب دیدیلار کوزومنی آجسام که فرنداش اوروغ
 خویش اقریالار یغلاشیب تور بدور هست پرمیز طرفکا فولومنی اشارت
 فیلدم انا انالارمیز حرمنند بولوب بر بخششی آتینی پرمکا هدیه قیلدیلار
 هدیه فیلغان همان تیلیم کویا بولدی انا انا خویش اقریالار سوراشتیلار
 که نیمه واقعه بولدیکه تیلینک یوق بولوب بیهوش بولوب قالدینک
 دیدی من الارکا ایدیکه منکا عراق برمای کتینکلار عراق بی اغزیمکا
 قویغان همان مینک [696] تپه ده کی حضرت پرمیز کیلیب ایدیلار
 که هو نا انساف کیم ایی سنی حرام نرسه بی اغزیمکا آلسون دیب
 دیدیلار غضب بیلان تیلیمنی بوراب بیتمکا شفالاق بیلان قویوب
 یوباردیلار بنا برین بیهوش بولوب قالدیم ینه حاضر بولوب کیلیب تور
 ایدی دیدیلار باز هوشومکا کیلدم هوشیار بولوب کوزومنی آچیب
 قراسم که سیزلارنی کوردوم الحمد لله انا انا خویش اقریالارمیز بی
 اعتفادی پرمکا کوپ زیاده بولدی قنی منی حوناتینک لار پرمی
 خدمتیکا براین دیب جوانب اون کون یول بوروب کیلیب هست
 پرمیزنی دیدارلاریکا مشرف بولدوم الحمد لله حضرت پرم منی اوشه
 برده کی [70a] بی ادبیکیمنی بیلیب اظهار قیلیب ایتلار دیدی احمد
 علی صوفی منکا ایدیکه بو حکایه بی مذکور ملاکی دیکان صوفیدین
 ایشیب سیزکا ایتیم دیدی بو حکایه بی احمد علی صوفی دین ایشیب
 من کمپنه قلم سوروب یشم.

نقلست که دوست حاجی دیکان بر برادریمیز بار ایردی هست
 پرمیز بیلان هم حاج ایردی ایدیکه هست پرمیز بی بر عارق عادت
 کرامتلا ری دین ایشیب برای دیدی ایدیکه هست پرمیز مکه معظمه کا

باردیلاز اندین جوناب مدینه منوره کا باریب اوج آی استقامت⁶⁵ قیلیب ینه قیتیپ مکه معظمه کا کیلدیلار یعقوب بیگ نینک تکیه سیده توروب ایردیک نیچند فرصت بی تاب بولدیلار شونداغ بی تاب بولوب ایردیلاز که [706] طهارت شکست کا کوتاریب آلیب بارار ایردیک بر کون هست بیرمیزدین ایریلیب قالور ایکامیز دیب خفه بولوب کوب یغلام هست بیرمیز منی جاقریب ایدیلاز که ای صوفی نیمه کا یغلامی سز قورقمانک پیغمبریز منکا کوب التفات قیلغانلار خدا خواه لاسه یورنیمیز کا برارمیز قانچه کته خانقاه سالورمیز یانیکا مدرسه و قاری خانه هم قیلورمیز دیدیلار ینه التفات قیلیب ایدیلاز که او بنایده قانچه بخارق عادت و کشف کرامتلارنی خدا اظهار قیلدیلاز نیچندلک مرید بولوب نا انصاف منافق⁶⁶ لار بولغه کهریب بر نیچه کافرلار هم مسلمان بولوب دین کا کرازی دیدیلار بو التفاتلارین ایشتیپ دلیم قرار تاپیب منکا بر خرسندلیک روی بردی اما من دایم یانلاریده یقین یاتر [71a] ایردم بر کون برم کیچه یاز ایردی همه اویقوده ایردی من اویغاق ایردمکه هو نا انصاف ایریسیای بطل نیمه کا بول ایشنی قیلورمن دیب حصه لارینی اوشلاب توروب کیتیپ ینه یاتیلار یانلاریکا یقین باریب بی اداپانه ایدمکه تقصیر کیمکا کف اوردیلار دیدم ایدیلاز که من اویقوسراب اوزمچه کف اوروب من دیدیلار یاز ایدمکه تقصیر بو سرن منکا ایتیپ برسه لار دیدم ایدیلاز که خیر بولسه منکا ایتیپ برای کشیکا ایتمه دیدیلار

⁶⁵ اصل متنده: اوستقامت⁶⁶ اصل متنده: منافق

ایتلارکه من او قلاب توش کوروب قالیب من توشیمده همه صوفیلاری
 نظرممدین اوتکازیب تورکان ایکان من اوشه مینک تپه ده قوتچی شاه
 میرزا دادخا نی بر اریسبای دیکان خدمتکاری بار ایردی اوزی کوب
 نا انساف [716] ایردی بزکا قول بریب بر مونچه انسافکا کیلکان
 ایردی صوفیلار نی همه سین نظرممدین بر بر اوتکازیب توروب ایردم
 مذکور اریسبای بر حرام نرسه نی آغزیکا آلیب تورکان ایکان هو نا
 انساف دیب حصه نی حواله قیلیب ایردمکه قارنیق تیشیب اوتوب
 کینی دیب التفات قیلدیلار من کمینه اوشه کون اوشه ساعتی بتیب
 قویغان ایردم مینک تپه کیلکاندین کین مذکور اریسبای صوفینی یقین
 اغا اینی لاریدین سورادیمکه اریسبای صوفی نیمه واقعه بولوب اولدی
 دیدم اغا اینی لاری ایدیکه بیش اون کون بی تاب بولوب ایردی بر
 آدم کیلیب ایدیکه سن بوزه ایچسانک توزالورمن دیب بوزه
 کیلتوروب ایردی [728] اوشه بوزه نی آغزیکا قویکان همان کاسه نی
 تاشلاب اتانک دیب ایدیکه حج کینکان ایکیچی بریم کیلیب
 قارنیمکا بر نرسه بیلان اوردیلار من امدی آدم بولماهن دیب بالا چقه
 قرینداشلاریمیزی جاقرب رضالیق تیلادی اوشه رضالیق تیلکان وقتده
 بریم کیچه ایردی آزان وقتی بولوب ایردی جان بحق تسلیم قیلدی
 دیدی مذکور حاجی ایدیکه بو سوزنی قرینداشلاریدین ایشتیب باریب
 اوشه بیتیب قویغان عتیم نی قراسم اوشه کون اوشه ساعت ایکان ای
 برادرلار بی پروا بولمانک لار پیریمیزی مونداغ کرامتلارینی کوب
 کورکان من دیب کوب یغلادی بو حکایه لارن مذکور دوست
 حاجیدین ایشتیب من کمینه قلم سوروب بیتیم.

[726] نقلست که ملا احمد علی صوفی دیکان برادریمیز بار ایردی ایدیکه هست پرمیز ن باتین غضب غوئلارینی کوروب کوپ قورقوب قالدیم سیزلارکا ایتیپ برای دیدی ایدیکه بزنی جامیز اوشده ایردی منکا خدا بر عشق محبت بریب پرمیزی خدمت لاریکا کیلدم اوچ تورت آی پرمیزی خدمتلاریده توروب ایردیمنکه اتام بیلان اکام منی کورکالی هست پرمیزی خدمتلاریکا کیلدی اتام بیلان اکام هست پرمیزی کوروب دل لاریکا بر عشق محبت توشوب بولار هم قول بوردیلار بر ایکی کون صحبت لارینی تاپیب ینه اوشکا قییب کیتلار هست پرمیز بر کون منی چاقریب ایدیلارکه هو احمد علی صوفی [73a] من بر توش کوروب من توشومده اکاتک بر کنه ایشکا بارکان ایکان هو نا انصاف سن صوفی بولوب شونداغ ایشنی فیلاسغو دیب حصام بیلان بر اوردم حصه قارنیی تیشیب اوتوب کیتی اویغانسام توشوم ایکان اکاتک امدی آدم بولمایدی دیدیلار هست پرمیزدین بو سوزنی ایشنیب کوپ خجالت بولوب یوروب ایردیمنکه اکام بی تاب بولکان ایکان اتا انامیز ار اوکا سالیب هست پرمیزی خدمتلاریکا آلیب کیلدیلار کوروب سورادیمکه نیمه بی تابلیکینکز بار قاپرینکیز آغریدی دیدیم ایدیکه ای اوکا سورامه منی بی تابلیکیمنی من دین بر بی ادبلیک اوتی قارنیمکا برو بر نرسه بیلان [736] بر اورکان دیک بولدی بوراکیمکا بر مومیقنی (؟) قدلغاندیک بولوب توروبدور هزار مینک توبه قیلدم امدی ایسان امان توزالیب کیتسام هست پرمیزی خدمتلاریده عمریم اوتسوندیب کوپ بغلادی اما اوچ تورت کون پاتیب عالم دین اوتی بول اکام نیمه کنه قینغان ایکان دیب سوروشتوروب سوراب تکیی تاپنیم قیلغان کنهانی

شونداغ ایکانگه بر آدم شیطان بولوب بروی ضعیفینی زنا قیلدورغان
ایکان ای برادرلار دوست عدالارغه هیچ نرسه فرده بولماس ایکان
کشیدین هر ایش صادر بولسه معاينه کوروب تورار ایکان لار بو
زاتلار نی خدمتلاریده بیلمایدی دیب نی پروا بورویش لادانلیک
ایکاندیب احمد علی صوق کوپ یغلادی بو حکایه نی احمد علی
صوفیدین ایشیب من کسینه قلم سوروب بیتم.

[74a] نقلست که ملا صالح دیکان بر برادریمیز بار ایردی ایدیکه
حضرت پیریمیز نی باتین غضب لاریدین ایتیب برای سزکا دیدی
ایدیکه هست پیریمیز نی بر محمد عظیم دیکان غزنه چیلاری بار
ایردی اوزی توبالاسنی (?) آق ایچکی دیکان جماعه سیدین بولور
ایردی قزارا بر کون لازیمی بوغان ایکان هست پیریمیزی آلدیلاریدین
اوتوب کیته یاتیب ایردیکه نیزه سینی کوزی کورونوب فالدی هست
پیریمیز ایدیلارکه بول نا انصاف عاصی⁶⁷ بولدی دیدیلار طهارت
شکست قیلیب یته قییب کیلدی هست پیریمیز ایدیلارکه ای دیوانه
ستر عورت فرض ایدی سن ترک فرض قیلیب عاصی [746] بولدینک
ایندی غزنه غه کورمه دیدیلار یغلاب تاشقیده فالدی صوفیلار نی کته
کانی مدرسه ده کی ملا و مدرس لار بیش اوتته سی لغد⁶⁸ یغلیشیب
کیلیب هست پیریمیز کا عرض فیلدیلارکه تفصیر شول غزنه چینی
کناهیینی سزدین تیلاب کیلدیک دیدیلار حضرت پیریمیز التفات قیلیب
ایدیلارکه مون اوتته سیغه توخمانکلار بوکون حلقه ده اولتوروب بر

کله ییگه دیکه بولایمیز دیمه قلم سوزوب ییگه ییگه ییگه ییگه

⁶⁷ اصل متنده: اسی - اسی ایدیلار ییگه ییگه ییگه ییگه ییگه ییگه ییگه ییگه ییگه

⁶⁸ لغد [عربی] - ایرته سی

توش کوروب قالیب من قولده بر حنجر بار ایکان بول بله کا قراب نا انصاف نمه کا ترک فرض قیلدینک دیب حنجر نی فارنیکا اوروب من فارنی نی تیشیب اوتوب کنی سزلار اورته کا توشخانکار الله اعلم بول آدم بولمایدی [75a] دیدیلار همه لاری یغلاشیب توبه تضرع⁶⁹ بیلان چیقیب کتیلار او مذکور غزنه چی هم یغلاب انا سین اوییکا باردی سهل فرصته ایچیدین قان کیلیب عالمدین اونی ای برادرلار مقام تابقان عزیزلار نی ایشیکیده ی پروا بولمای آگاه لیک بیلان یورمک درکار ایکان چراکه بول غزنه چیدین باشقه هم صوفیلاردین ی پروا یوروب نابود بولغان لارینی کوب کوردوم دیب مذکور صالح صوفی کوب یغلادی بو حکایه نی ملا صالح صوفیدین ایشیب من کمینه قلم سوروب بیسم، ریلایی یا اعلیٰ شیخ و تالیف علی بن ابراهیم نقلست که هست پیرمیز نی مشرب قاری دیکان بر صوفیلاری بار ایردی مهمان لارنی قولیغه دایم سو قویار ایردی مذکور [75b] قاری ایدیکه او شلیک بر ملا بالغه خان حاجی دیکان مشوی⁷⁰ خان بار ایردی اونی مشوی خوان لیکی مرغلان اندیجان نمکان بو مزافانکا کتاب خوان و مشوی خوان لیکی معلوم و مشهور ایدی بر کون مذکور حاجی کیلیب هست پیرمیز کا عرض قیلدی که تقصیر من قتیغ کناه فیلیب من کیچورینک توبه قیلدم دیب کوب یغلادی هست پیرمیز التفات فیلیب بیسم بیلان کولوب ایدیلار که خوب اوتدیک ایندی کتیدین (!) ناری آدم کوشینی یمانک آدم سویادورغان

⁶⁹ اصل متنده: تدرج⁷⁰ اصل متنده: مشوی

جلادلارنی کوردینکیزمو توبه قیلینک دهب ایشکا چیقیب کیتلار
 مذکور حاجیدین مهمان خانه ده کی آدملار سورا دیلارکه ای برادر
 [76a] نیمه کنه قیلیب ایردینکیز که هست پوریمیز مونداغ کف
 اور دیلار دیدیلار او حاجی یغلاب ایدیکه منی قیلغان کنههم شولکه
 بر برده قاضی مفتی اعلم لارنی ایچیکا کریب فالندیم بوزات شریف
 هست ایشان میزدین هر قیسی لاری هر عییل کف اوروشوب شکایت
 قیلدیلار من اوندمای تیک اولتوردیم او مذکور لارنی کف لاری تمام
 بولغاندین کین اویمکا کیتیم بوزات شریف آدم کوشینی بمانک توبه
 قیلینک دیکانلاری شول توغریدین چراکه سکوت علامت رضا اویمکا
 بارکاندین کین اوقلاب بر توش کوروب من توشومده بر جایکه
 سزاو کوکله میدان او بخشى چادرلار تیکیلکان آدم لار کوپ [76b]
 بی حساب کوپ یورویدور بر آدم دین سورادیمکه بول کیم دیکانین
 جایی دیدیم آدملار ایدیکه بول مینک تپیه ده کی هست ایشان بی
 جایلاریدور دیدیلار من ایدیمکه هست ایشان بی شونچه چادرلاری
 بار ایکان کوروب بر سنابین دیب یوروب سنادیم هیچ حسابیغه
 بیتالمادم ایلانیب یوروب بر تکی چیوقور زوغه کیتدیم هلیکی زودین
 بر آدم بی اوازی کیلیب ایتادیکه هو ملا نیمه قیلیب یورویسن بو بر
 آدم سویادورغان بر هست ایشان خلیفه کیمدین کایسه لار شو برکا
 آلیب کیلیب سویوب تاشلایدور دیدی لار من ایدیمکه اوزات شریف
 مندین کامایدور لار دیب توروب ایردیمکه ایکی آدم بیچاقنی قایراب
 تورویدور [77a] بر یافدین بر آدم ایکی آدمنی باغلاب یتالاب کیتدی
 هلیکی بیچاقنی قیراب تورغان آدملار ایکاوبینی سویوب چیقورغه
 تاشلاب یوباردی کوپ قورقوب توبه تضرع قیلیب او یغانسم توشوم

ایکان بو زات شریف آدم سویادورغان جلا دلارنی گوردینکمو دیب
 شون ایتلار ای برادرلار مونداغ مقام تاپقان عزیزلارنی بیلمایدیدیب
 بی پروا یوروش لادانلیک ایکان من بر کتابده گوردومکه خدا بر مقام
 مرتبه برسه اوچ یوز یتیمیش فرسخ بول بر قدم بولور ایکان دیب
 دورلار ینه صاحب مثنوی ایتیدور لارکه شونداغ مقام تاپقان دوست
 خدالارنی استه سه هر کشی خدان استه کان بولور الارنی [776]
 اداب بیلان صحبتینی تاپسه خدان صحبتینی تاپقان بولور ای یارانلار
 آگاه بولونک لار که دوست خدالارنی لطفی لطف خدادور الارنی
 قهری قهر خدادور ای یارانلار بو سوزکا هر کیز شک قیلمانکیزلار
 چراکه بو سوزکا دلیل درکار دیسانکیزلار تپارسزلار مثنوی شریفنی
 ینه باشقه کتابلارنی استاسانکیزلار دیب کوپ یغلا دی بالته خان
 حاجی دیب مذکور مشرب قاری منکا ایدی بول حکایه بی مذکور
 قاربیدن ایشتیب من کمینه قلم سوروب بیتم.

نقلست که هست پیریمیز بی عبد جلیل دیکان بر آشفزلاری بار
 ایردی فیصل لامای دایم آشقانه ده تورار ایردی قربان حیق کونی
 ایردی مذکور آشفز هست پیریمیزی بر خارق عادت و کرامتلاریدین
 [78a] ایثیب برای دیدی ایدیکه هست پیریمیز نماز بامداد بی اوقوب
 حلقه دین کین آدملا رکا کورینمای چله نخانه کا کریب در حال
 یاتیلار حیران قالدیک بو نیمه حکمت که بیش مینک اون مینک آدم
 کیلیب قربان حیت نمازینی بوزات شریف بیلان اوقوب زیارت قیلیب
 کیلسک دیب تورسه لار بوزات شریفنی یاتیب آیشلاریدین نیمه
 حکمت بار ایکان دیب بر نیجه بار برادرلار دل لاریکا و نیل لاریکا

کیلتوروب ایدیلار چله خانه ده باتکان بر لاریکا مؤذن⁷¹ باریب
خالمراد دیوانه دېکان صوفیكا ایدیكه نماز وقت بولوب همه بغیلیب
منتظر قراب توروبدورلار [786] هست پیرمیز ن اویغاتیك دیدی
خالمراد صوفی باریب هست پیرمیز ن مبارک اباغلارینی اوقالاب
اویغانی مذکور صوفی ایدیكه تقصیر مؤذن کیلیب جنابینکیز کا عرض
قیلیب توروبدور که همه مسجد کا کریب جناب پیرمیز کا منتظر
توروبدورلار دیدور دیدی خوب دیب در حال غسل طهارت قیلیب
خانه قاغه کردیلار عید قربان نمازینی اوقوب آشقانه ن یانیده کی چله
خانه غه کردیلار هدایت خان توره من ایکاومیز کریب پیرمیز ن
زیارت قیلدیک نسم بیلان کولوب ایدیلار که آدملا ایتکاندور بزنی
بوکون حیت کون نیمه حکمت ایکانکه مونچه آدملا ن منتظر
قیلیب اوخلادیلار دیکاندور [79a] من اوخلاب بر توش کوروب من
توشومده مکه معظمه کا باریب مکه ن بی مرتبه ایلائیب طواف⁷²
قیلیب حجر الاسود ن اویوب من مکه دین چقب مینا کا باریب
قربانلیق هم سویوب من او قربانلیق ن کوشینی پیشریب شوربا قیلیب
آدملا کا بریب توروب ایردیمکه خالمراد دیوانه مین اویغانیب یوباردی
قرانام توشوم ایکان مین اوخلاب یاتیب تیز تورمغانیمین واقعه مین
شول دیب بر قوتی عورما⁷³ نه بر قوتی زمزم قوتی لاریدین
چیقاریب بزلا کا التفات قیلیب بردیلار دیدی بو حکایه حارقی

⁷¹ اصل متنه: مؤذین

⁷² اصل متنه: تواف

⁷³ اصل متنه: فورما

عادتلار نى مذکور اشغز عبد حلیل دین⁷⁴ ایشتیپ من کمینه قلم سوروب بیتیم [796] ای یارانلار خدا مقام برکان دوست خدالارغه هیچ نرسه دیب بولایدی چراکه نفعات الانس ده نقل قیلنپ دور که شیخ مفرح دیکان بر شیخ بار ایکانلار اوزلاری بریاضت و صاحب کرامت ایکانلار بو زات شریفنی بر مریدلاری حج کا باریب دور پرلارین عرفات تاغیده کوروبدور بعد از عرفات تویه ننگ بولوب پرلاریدین اداشیب قالیدور نیچند فرصت بول بوروب مذکور صوق اویلاریکا کیلیدور اوزلاریکا فخر قیلپ⁷⁵ آدملار کا ایدی که الحمد لله من پیوم بیلان هم حج من دیب اظهار حرسندلیک قیلدی اوزات شریفنی ینه بر مریدلاری [80a] بار ایردی دایم خدمتلاریده قیام تورار ایردی بو سوزنی ایشتیپ ایدیکه ای برادر شول سوزنی بلغان ایتنکیز چراکه بیرمیز هیچ قایرکا بارکان ایماسلار روز عید قربان من مسجده ده همراه کفیش مبارک حصه لارین کوتاریب توروب ایردم دیدی مذکور حاجی ایدیکه خاتونیم فلان طلاق که من پیوم نى عرفاتده کورکان من دیدی خدمتلاریده تورغان مذکور صوق هم ایدیکه خاتونیم فلان طلاق که عید قربان کون مسجدهده پیوم بیلان همراه ایردم دیب ایکاولاری شیخ نى خدمتلاریکا کیلیدیلار مذکور حاجی بیلان صوق اوتکان واقعه نى ایتیپ عرض قیلیدیلار شیخ التفات قیلپ ایدیلارکه [806] سنی عرفاتده کورکانینک هم راست بو صوفین مسجدهده کورکانی هم راست ایکاونیک نینک هم طلاق

⁷⁴ اصل متنده: اشغز دین عبد حلیل

⁷⁵ اصل متنده: قیلپ قیلپ

ایمان دیدیلار یارنلار کرامت اولیا حقدور بوزات شریفلاری نسبت لاری واسطه بواسطه تا قیامتغجه کتادور دیب دورلار. ایضا دینارده نقلست که هست پیرمیزی آنه قل دیکان و سبحانقل صوفی دیکان و محمد تای صوفی دیکان صوفیلاری بار ایردی مذکور صوفیلار ایدیکه حضرت پیرمیزی بر خارق عادت و کرامتلاری کوردیک اییب بر ایلیک دیدیلار ایتلار که قراقرغان ده بر ملا شاهی و یعقوب بای دیکان بای لار بار ایردی ایکاوینی یکرمد کا کیرکان بر نیره سی بار ایردی نیچند وقت شل بولوب اوینده [81a] یاتقان ایردی بر برکا اراواکا سالیب آلیب باریشی ممکن ایماس ایردی طهارت شکست فیلیشی هم بر عاید ایردی هلیکی مذکور بایلار هست پیرمیزی کا اعتقادلیق مرید مخلص⁷⁶ ایردی بر کون کیلیب پیرمیزی اباغلاریکا یغلیب یغلاب ایدیکه تقصیر بزنی نیره میز نیچند وقت بولدیکه شل بولوب یاتیبدور خدمتلاریکا آلیب کیلای دیک آلیب کیلیشی ممکن ایماس اومید قیلامیز که شول بی تاینی بمانه سی بیلان مبارک قدم لاری بزنی فقرخانه غه پیشه دیب کوپ یغلابی لار اوزات شریف پیرمیزی هر فایرغه بارمس ایدیلار هست پیرمیزی ایدیلار که خوب بی تاینی اورته غه سالدینکلار [816] بر ایلیک دیب جواب بردیلار او بایلار حرستد بولوب اویلاریکا چاپیب کیتلار هست پیرمیزی حقتن دین کین ایشک لاریکا منیب هلیکی شالنی اویکا باریب توشتیلار ایرته بیلان نماز بامداد بی اوقوب حلقه اولتوردیلار بعد از

⁷⁵ ایضا دینارده نقلست که هست پیرمیزی آنه قل دیکان و سبحانقل صوفی دیکان و محمد تای صوفی دیکان صوفیلاری کوردیک اییب بر ایلیک دیدیلار ایتلار که قراقرغان ده بر ملا شاهی و یعقوب بای دیکان بای لار بار ایردی ایکاوینی یکرمد کا کیرکان بر نیره سی بار ایردی نیچند وقت شل بولوب اوینده [81a] یاتقان ایردی بر برکا اراواکا سالیب آلیب باریشی ممکن ایماس ایردی طهارت شکست فیلیشی هم بر عاید ایردی هلیکی مذکور بایلار هست پیرمیزی کا اعتقادلیق مرید مخلص⁷⁶ ایردی بر کون کیلیب پیرمیزی اباغلاریکا یغلیب یغلاب ایدیکه تقصیر بزنی نیره میز نیچند وقت بولدیکه شل بولوب یاتیبدور خدمتلاریکا آلیب کیلای دیک آلیب کیلیشی ممکن ایماس اومید قیلامیز که شول بی تاینی بمانه سی بیلان مبارک قدم لاری بزنی فقرخانه غه پیشه دیب کوپ یغلابی لار اوزات شریف پیرمیزی هر فایرغه بارمس ایدیلار هست پیرمیزی ایدیلار که خوب بی تاینی اورته غه سالدینکلار [816] بر ایلیک دیب جواب بردیلار او بایلار حرستد بولوب اویلاریکا چاپیب کیتلار هست پیرمیزی حقتن دین کین ایشک لاریکا منیب هلیکی شالنی اویکا باریب توشتیلار ایرته بیلان نماز بامداد بی اوقوب حلقه اولتوردیلار بعد از

⁷⁶ ایضا دینارده نقلست که هست پیرمیزی آنه قل دیکان و سبحانقل صوفی دیکان و محمد تای صوفی دیکان صوفیلاری کوردیک اییب بر ایلیک دیدیلار ایتلار که قراقرغان ده بر ملا شاهی و یعقوب بای دیکان بای لار بار ایردی ایکاوینی یکرمد کا کیرکان بر نیره سی بار ایردی نیچند وقت شل بولوب اوینده [81a] یاتقان ایردی بر برکا اراواکا سالیب آلیب باریشی ممکن ایماس ایردی طهارت شکست فیلیشی هم بر عاید ایردی هلیکی مذکور بایلار هست پیرمیزی کا اعتقادلیق مرید مخلص⁷⁶ ایردی بر کون کیلیب پیرمیزی اباغلاریکا یغلیب یغلاب ایدیکه تقصیر بزنی نیره میز نیچند وقت بولدیکه شل بولوب یاتیبدور خدمتلاریکا آلیب کیلای دیک آلیب کیلیشی ممکن ایماس اومید قیلامیز که شول بی تاینی بمانه سی بیلان مبارک قدم لاری بزنی فقرخانه غه پیشه دیب کوپ یغلابی لار اوزات شریف پیرمیزی هر فایرغه بارمس ایدیلار هست پیرمیزی ایدیلار که خوب بی تاینی اورته غه سالدینکلار [816] بر ایلیک دیب جواب بردیلار او بایلار حرستد بولوب اویلاریکا چاپیب کیتلار هست پیرمیزی حقتن دین کین ایشک لاریکا منیب هلیکی شالنی اویکا باریب توشتیلار ایرته بیلان نماز بامداد بی اوقوب حلقه اولتوردیلار بعد از

⁷⁶ اصل متنده: مخلص

حلقه نماز اشراق⁷⁷ نى اوقوب بولوب ايديلار که هليكى شالى ايتنكلار
 آلدنكا اوزى يوروب كيلسون ديديلار او شل كسلنى خویش
 اقبالارى يغلاب ايديلار که تفصیر او شالى اورنيدین فوزغائب
 جيلدیریب بولمايدور ديديلار هست پيرمیز ايديلار که بامر خدا حصه
 اوشلامای يوروب كيلسون ديديلار خدای امری بیلان هليكى قیميل
 لايلمای باتغان شال اوزى يوروب کيلدی در حال هليكى شالى ارقه
 سبغه [82a] بر ايکی شفق اوروب قويديلار بو سرنى کوروب همه
 يغلاشیب بو ایشکا تعجب و آفرین قالدیلار هست پيرمیز مرکب
 ایشک لارینی منیب خانقاه لاری غه قیتیب جوناديلار جونار
 وقتیلاریده هليكى شال بالا کا قراب ايديلار که هو بالا بيلینکنی
 باغلاب منی ایشاکیمنى جیلوینی بتالاب بورکین ديديلار هليكى بالا
 بيلینی باغلاب ایشکنى جیلوینی بتالاب خيله جاپکا هست پيرمیز بیلان
 برنه باردی پيرمیز هليكى بالا کا قراب ايديلار که بولدی ایشک قیت
 لمدی ديب جواب برديلار همه مرید مخلص لار بو سرنى کوروب
 کشینی پری شونداغ بولسه ديب کوب يغلاشتیلار دیدی بو حکایه نى
 مذکور صوفیلاردین ایشتیب من کیمنه قلم سوروب بیتیم.

[826] نقلست که حضرت پيرمیز نى خالمراد دیوانه و احمد علی
 دیوانه دیکان صوفیلاری بار ابردی ايديلار که هست پيرمیز نى بر
 بخاری عادت و کرامت لارینی بز هم کورکان میز ایتیب بر ایللیک
 ديديلار ايتلار که بر کون خوقند قیشلاق دیکان جایدین قولی شال
 بولوب قالغان سرنراش بر اوستا کيلدی حضرت پيرمیز نى زیارت

⁷⁷ اصل منته: عشراق

قیلیب کوب یغلاب عرض قیلدیکه تقصیر منی اونک قولوم شال بولوب هیچ نرسه نی اوشلاب بولمایدی حتی که اغزیمکا هم بنمایدی اومید بیلان پای استانه غنیکیزکا یغلاب کیلدم دیدی حضرت پیرمیز التفات قیلیب بر صوفیغه ایدیلار که غزنه دین دو کارت بر اوسترائی [83a] آلیب هرکین منکا دیدیلار او صوفی در حال غزنه دین دو کارت اوسترائی آلیب بردی دو کارت اوسترائی مبارک قول لاریغه اوشلاب توروب پیرمیز ایدیلار که خدایا خداوندا درد برکان هم اوزونک شفا برادرغان هم اوزونک شول بیچاره قولونک اومید بیلان کیلیب دور نا اومید قیلمه دیب اوسترا بیلان دو کارتنی هلیکی شال اوستان قولیغه بریب ایدیلار که بار صوفیلارنی موی لب چاچینی الابر دیب فاتحه بردیلار مذکور اوستا چیقیب صوفیلارنی موی لب چاچینی الا بردی هست پیرمیزنی مونداغ کرامتلارینی بز هم کورکامیز [83b] ای یارانلار عدا دوست لارینی قولینی رد قیلماس ایکان دیدیلار بو حکایه لارنی مذکور خانمراذ صوفی و احمد علی صوفیلاردین ایشتیبا من کمینه قلم سوروب بیتیم.

نقلست که حضرت پیرمیزنی ملا صالح دیکان بر رئیس⁷⁸ لاری بار ابردی صوفیلارنی و مدرسه ده کی ملا لارنی دائم احتساب قیلوب بورار ابردی اوزی پرهزکار راست کوی و راست قول ابردی مذکور رئیس ایدیکه حضرت پیرمیزنی بر کرامتلارینی صریح کوردوم ایشیب برای سزلارکا دیدی ایدیکه اروان دیکان جایدین بر شال ملا کیلیدی او شال اورنیدین جیلاناس ایکان ظهارت اوشاتیشی هم بر

⁷⁸ اصل متنده: رئیس

حایده ایکان او شال ن [84a] اروادین توشوروب زینارکا مالیب حضرت پیرمیز ن خدمتاریکا آلیب کیلدیلار هست پیرمیز التفات قلیب ایدیلار که اورنیکدین⁷⁹ تور خدای امری بیلان دیدیلار هلیکی شال یا پیرم دیب اورنیدین توروب بوروب کیتاویردی نیچند کون کتمن چاپیب خدمت قلیب توزالیب اوییکا کیتی دیدی باز مذکور رئیس ایدیکه هست پیرمیز ن بول پای استانه لازیده موندین باشقه شال کورلار هم شونداغ بولوب کوب توزالکان دیدی بول حکایه لاری مذکور ملا صالح رئیس دین ایشیب من کمینه قلم سوروب بیتیم. اما نقحات شریفده کوردیم که ایشیب دورلار که بر ابو العباس قصاب دیکان شیخ بار ایکان لار بزار باشیدین اوتوب [84b] کتیب یاتسه لار که بر آدم بر تویه کا بوکئی کوپ بوکلاکان ایکان لایکا تابرلیب یقیلیب تویه ن ایاغی سنب دور تویه ن ایکاسی اویوکئی لایدین آلیب بر برکا جابلاشکا هیچ علاج تافمای⁸⁰ یغلاب تورویدور او آدمی حالینی کوروب شیخ ن رحم کیلیب ایدیلار که ای خدایا شول آدمی تویاسینی ایاغینی توزاتکین توزاتماسنک نیمه اوچون منی رحمینی کیلتوردنک دیدیلار خدا اوزاتی سوزینی رد قیلمای تویه ن ایاغینی توزاتی تویه اورنیدین توروب بوروب کیتاویردی ای برادرلار مقام تابقان عزیزلارکا بر نرسه دیب بولمایدی چراکه کرامت اولیا حق بو نسبت واسطه بواسطه تا قیامتغچه کیتاویرادی هرکز قان بولمایدی.

⁷⁹ اصل متنده: اورنیکدین

⁸⁰ اصل متنده: تافمای

[85a] نقلست که ملا صالح دیکان رئیس⁸¹ بر برادر عزیز بار ایردی ایدیکه حضرت پیرمیزی بر محمد یوسف دیکان مراقورباشی صوفیلاری بار ایردی عواص (?) آنلاریکا منادورکان ایشکلاریکا قراب یورار ایردی او مذکور مراقورنی چاقریب حضرت پیرمیزی ایدیلارکه هو صوفی آت بیلان ایشک منکا ایکی کوندین بری عرض قیلادیکه نقصیر مراقور بزنی پروریش قیلیب قرامایدی دیدور آنلارکا ایدیکه قرامسه سیاست قیلیب قورقوتوب قویونکلار دیدیم بو کیچه اوقلاب توش کورسم تولبار آت سینی بر نیی قیلیب قالدینک توبه قینغیل الله اعلم سنکا بر شکست بولورمیکن دیدیلار بر کوندین کین مذکور مراقورنی [856] بر جندی ایچیکا فیچاق اوردی ایچی یاریلیب اولدی ملا صالح صوفی بغلاب ایدیکه ای برادرلار عزیزلارنی آنلاریکا هم بیلمایدی دیب بی ادبلیک قیلادورغان ایماس ایکان چراکه بولار هم یاریب عزیزلارکا عرض قبلور ایکان دیب کوپ بغلادی بو حکایه نی مذکور ملا صالح صوفیدین ایشیب من کمنه قلم سوروب بیتیم.

نقلست که هست پیرمیزی نی بر نشان خواجه دیکان دروازه بان لاری بار ایردی دایم کیلکان کینکان مهمان لارنی دروازه دین کرکوزیب چیقاریب تورار ایردی مذکور دروازه بان صوفی ایدیکه حضرت پیرمیزی نی بر کرامتلارینی کورکاشن ایتیپ برای دیدی ایدیکه بر کون هست پیرمیزی [86a] التفات قیلیب منی چاقریب ایدیلارکه هو دروازه بان صوفی توشومده بر اییغ کیلیب عرض قیلدیکه بر نا انصاف

⁸¹ اصل متده: رالیس

منی کوپ اوروب هلاک قیلدی اوشل آدمدین منی اجراییب السانکز
 دیب کوپ یغلادی سن ایشیک کا قراب تورغین بر آدم بر ایغنی
 یتالاب کیلادی خیردار بول دیدیلار خوب بولغایدیب بر ساعت
 توروب ایردیمکه بر آدم بر ایغنی یتالاب کیلدی او ایغنی⁸² دروازه ن
 تکیکا باغلاب قویوب ایدیکه کریب هست ایشانغیرن بر زیارت
 قیلیب چیقسام دیدی خوب دیب من پیرمینی خدمتلاریکا آلیب کردم
 حضرت پیرمیزن زیارت قیلدی حضرت پیرمیز مذکور ایغنی غه
 قراب ایدیلارکه هو ایغنی [866] سن اوزینک بخشی آدم ایکان سن
 سنکا بر نفع نصیحت ن ایتای شول ایغنی یتالاب بوروشونک خلاف
 شرع هیچ کتابده یوقی که مونی باغلاب اوروب اویناتیش نانکلا
 قیامت کونی خدا قاضی بولوب حکم قیلسه منی هم شونداغ باغلاب
 یتالاب بوروب اورسه عجب ایماس چراکه القصاص حق دیدیلار
 ایغنی خوب توبه قیلدیم تقصیر دیدی هست پیرمیز ایدیلارکه بول
 ایغنی نیچه بل الغان سن دیدیلار ایغنی ایدیکه تورت طلا و تورت
 تینکه کا الغان من دیدی پیرمیز بر بخشی بر تون بریب ایدیلارکه
 شول آت تون ن ایغنی بدلیکا آلیب رضا بولدینکمو دیدیلار هو
 تقصیر رضا بولدیم دیب [87a] ایغنی بریب کینی حضرت پیرمیز
 صوفیلارکا قراب ایدیلارکه هو صوفیلار بول ایغنی اوج کون مهمان
 قیلینک لار اوج کون دین کین آلیب باریب کوکت تاغنی چارباغیغه
 قویوب کیلینکلار دیدیلار اوج کوندین کین بر صوفی آلیب باریب
 حضرت پیرمیز ن ایتکان برلاریکا قویوب کیلدی ینه اوشل تاغدین بر

⁸² اصل منتهه: یغنی

آدم کیلیب ایدیکه بر مرکان هست پیرمیزی قویوب یوبارکان ایغنی
 آنکان ایکان آنکان اوفی قیتیپ کیلیب اوزیکا تکییدور میرکانلار بو
 واقعه ن ایشتیپ ایغ آتیش ن همه لاری بس قیلیدور پیرمیزی نظر
 مبارک لاری توشکان ایغنی شرافتیدین اوشل تاغنی ایغلاری [876]
 میرکانلاردین قوتولدی ای بارانلار بیزلار هم حضرت پیرمیزی ن
 خدمتلاربینی اسدای دل قیلیب مبارک نظر لارینی تاپساك شیطان ن
 شریدین خدا قوتغازسه عجب ایماس دیب کوپ یغلادی بو حکایه ن
 مذکور نشان حواجه دروازه بان دین ایشتیپ من کمینه قلم سوروب
 بیتم.

نقلست که حضرت پیرمیزی ن بر ملا صالح دیکان صوفیلاری بار
 ایردی مذکور صوفی ایدیکه من حضرت پیرمیزدین بر عجایب
 سوزلاری ایشیکانمن سزلارکا ایتیپ برای دیدی ایدیکه اوج تورت
 صوفیلار بیلان نوروب ایردیک که هست پیرمیزی چاقریب ایدیلار هو
 صوفیلار بر قوش کیلیب توشومده ایتادور که من نیچند وقت [88a]
 بندده ایردم سیزی خدمتینکیزکا بر آدم نذر قیلیب منی آلیپ
 کیلایاتیبیدور خدا منی سیزی خدمتینکیزکا کیلتورکانیکا خرسند
 بولوب خداکا نیچند شکر ثنا ایدم اما اوشل منی نذر قیلغان صوفینی
 همراهی کیلایاتیب ایتادور که سیز نذر قیلیب برسنکیز بو قوشنی
 پیرمیکا من پیرمدین قیلاب آلورمن دیدور شونکا کوپ خجالت من
 شول مذکور آدملاردین منی قوتغازیب قویوب یوبارسنکز دیب اومید
 قیلامن دیب کوپ یغلادی دیدیلار بنه ایتلارکه اما برو قوش آلیپ
 کیلمسه خیردار بولوب تورونک لار ان شاء الله اوشل توشومده
 کورکان مذکور قوش کیلمسه او جانواری قویوب یوباریب خرسند

که بر ایگته ایت سزلاری هوروب قودی راست می دیدیلار هلیکی
یکیتلار آری تقصیر راست دیدی ینه پیرمیز ایدیلار که او بیچاره
ایتلاری نه کا اوردینکیزلار او ایتلاری هورکان سزلار کا نفع ایدیکو
دیدیلار او جانوارلاری هورکان شونداغ ایردیکه هو بنده خدا امت
محمد خدای چندان ناز نعمتلازینی بیب هوروب چرا امرینی [90a]
فیلمای می کا کپته یاتیب سیزلار شرم قینمایسزلار مو خدادین
قیتینکیزلار نا انصاف لار دیکانی ایردیکو امدی قیلغان کنه لارینکا
نوبه قیلنکلار من بعد ایتلاری اوروب حفه قیلنکلار دیدیلار هلیکی
یکت لار بیلمکان ایگامیز توبه قیلدیک دوباره ایتلاری اورمایلیک
دیب یغلاشیب توبه قیلدیلار دیدی هو حکایه نی ملا احمد علی
صوفیدین ایشتیب قلم سوروب بیتم. *سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران*
نقلست که مذکور ملا احمد علی صوفی باز ایدیکه بر کون
پیرمیزی خدمت لاریکا بر دیوانه کریب کیلدی یوکوروب کیلیب
حضرت پیرمیزی زیارت قیلیب اولتوردی پیرمیز او قلندر دیوانه کا
قراب ایدیلار که هو دیوانه [906] سن بی ادب ظالم ایکان سن قلندر
ایدکه تقصیر من ظالم اتماس بیچاره دیوانه من دیدی حضرت پیرمیز
ینه ایدیلار که ظالم بولماستک ایردی فلان یرده ایتلاری آویلیکا
ارالاب ایتلاری اورماس ایردینک دیدیلار قلندر ایدیکه ای تقصیر
عرض او ایتلاری اورماس من قاپیب مایب قیلار ایردی دیدی
حضرت پیرمیز ایدیلار که سندک بی ادب لادانی قاپیب بر یرینکنی
مایب قیلسه هم روا ایردی چرا که لادان بولماستک ایت سنی هوروب
قودی نه وجه دین هوروب قوغانیی بیلاستیمو دیدیلار قلندر ایدیکه
من ایینی نه دیب هوروب [91a] قوغانیی بیلماس من دیدی پیرمیز

ایدیلار که بنا برین ایتمه که سن لادان ایکان سن دیب ایت لاری قوغانیی وجه شولکه هو بنده خدا امت محمد شرم قیلمای سن مو خدادین کلامیده خیر بریدور که ای بنده لاریم قناعت قیلینکلار کمان قیلماغان بر دین رزقلارینکنی یتکوزارمن دیدور شرم قیلمای ساغو که خواجهانکنی امرینی تاشلاب نفسنی امریکا کریب کیتیپ سن دیکانی ایردی یته هورکانینی وجهی بول ایردیکه بزنی خواجه میز هر ایکی کونده بر کاسه یریم کاسه یوغندی برار ایردی شونکا قناعت قیلیب خواجه میزنی بوساغه سیدین چقیب [916] کیتما بدور میز سنی اوینکده خدان چندان نعمتلاری توروب لاری بیب خداکا شکر ثنا ایتیپ خواجهانکنی استانه سیده باستانیب پانمای چرا نفسینکنی استانه سیکا کیلیب بوروب سن بوقالکون بو بر دین تیزراق ای بی ادب سنی کسافنینک بزلارکا هم اوروب خواجه میزنی ایشیکیدین بز هم رانده بولوب کیتما یلیک دیکانی ایردی دیدیلار قلندر بو سوزنی بیر میزدین ایشتیپ کوپ یغلاب بیر میزنی ایاخلاریغه یقیلیب توبه قیلدی ائانک خطاغه کیشکان ایکان سن دیب کوپ یغلادی ای برادرلار عزیزلار ایتی هم تیلیبی بیلار ایکانلار بزدک لادانلار [92a] غه کا بو ایت کوپ هورادی دیب اورامیز ایت ن هورکانینی هم بزلارکا نفع بار ایکان گو ایندی کیتدین ناری ایت ن اورمایلیک ای برادرلار دیب مذکور احمد علی صوفی کوپ یغلادی بو مذکور حکایه لار ن احمد علی صوفیدین ایشتیپ سن کمینه قلم سوروب یتیم. ملا صالح دیکان برادر میز بار ایردی او برادر میز بر مشیقنی باقیب ایردی او مشیق بیش بالا توغغان ایردی بیش اونته

صوفیلار بیلان توروب ایردیک که هلیکی مشیق مولاب پیرمیزی آدیلا ریده بی ناکت بولوب او یاقه بو یاقه اوزینی اورا ویردی پیرمیز ملا صالح بی چاقریب ایدیلا رکه هو ظام صوق [926] بری کیل بو مشیق منی بالامنی بروکا بریب یوباردی تاپیب برینک دیب یغلاب توروبدور بول بیچاره بی بلاسینی کیسکا بردینک دیدیلار مذکور صوق ایدیکه فلانجه بی خاتون من باقیب آلورمن دیب آلیب کیتیب ایردی دیدی پیرمیز ایدیلا رکه بول بیچاره بی بلاسینی در حال تاپیب کیلتوروب بیوکن دیدیلار پیرمیز بو سوزنی ایتکان همان اوزینی اوروب بی زبته بولغان مشیق داویشی چیقما ی تیک توروب قالدی او صوق مشیق بی بلاسینی در حال تاپیب کیلتوروب بردی ای برادرلار حیواناتلار هم باشیکا بر مشکل ایش توشسه عزیزلارکا کیلیب عرض قیلوب مقصودیکا بنار ایکان [938] سیز بیز لار هم اعتقادمیزی محکم قیلیب مقصودمیزی بوزات شریفلاردین تیلا سک خدا بو دوستلارینی حرمتدین مقصودمیزی روا قیلسه عجب ایماس دیب مذکور ملا صالح صوق کوپ یغلادی بو حکایه لارنی ملا صالح صوفیدین ایشیب من کیمنه قلم سوروب بیتیم.

نقلست که حضرت پیرمیزی بر دوست صوق دیکان صوفیلاری بار ایردی اما پیرمیز بیلان برکا یوروب خلق غه سو برار ایردی مذکور صوق پیرمیزدین نقل قیلیب ایدیکه پیرمیز عصه کا نینک آدریده خومغه سو قویوب خلق غه برار ایردی لار منی او یوم دریان لییده قارچیغای دیکان [936] جایده ایردی بر کون آدرغه چیقیب پیرمیزی سو قویغان برلاریکا کیلیب ایدیکه تفصیر من سیزکا سو تاشیب خدمت قیلایین دیدم پیرمیز ایدیلا رکه خوب خدا او چون

قیلایین دینک دیدیلار خوب بولغايدیدیم الله اکبر ديب فاتحه بردیلار
 اما بیریمیزن بر اورغاچی⁸³ ایشک لاری بار ایردی او ایشک لاریکا
 نورت کوزه سونی آرتیب اوزلاری بر کوزه ن کوناریب سایدین
 آلیب چیقار ایردیلاز من هم بر کوزه سونی کوناریب چیقار ایردم اما
 اوشل خومغه سو قویغان یرکا بارکانده ایشک لاریکا قراب بر نرسه
 دیر ایردیلاز درحال ایشک باتار ایردی [94a] کوزه ن اوستیدین
 آلیب خومغه قویغاندین کین ینه اورنیدین توروب کیشار ایردی بو
 سرکا حیران قالیب یورار ایردم قزارا یر کون بی اداپانه سوردمکه
 نقصر جنابینکیز ایشک کا قراب بر نرسه دیسه لار باتادی ینه
 تورادی سبب نیمه آدملاز ایشک لارن اورسه هم یاتمایدی دیدیم
 حضرت پیریمیز تیسیم بیلان کولوب ایدیلارکه ای بوئم خدا بر مقام غه
 ینکوزسه کشینی یرنده و چرنده هم فورق قمرزقه حیواناتلار هم
 خدمتلاریکا کیلیب خدمت کار بولادی دیدیلار اما برودین ظلم
 کلفت تیکسه اودوست خدالارغه کیلیب عرض هم قیلادی دیدیلار
 مذکور دوست صوق یغلاب ایدیکه ای برادرلار پیریمیزن [94b]
 موندین باشقه هم نیچند خارق عادتلارینی کوپ کورکامن دیدی بو
 حکایه لارن دوست صوفیدین ایشتب من کمینه قلم سوروب بیتیم.

نقلست که حضرت پیریمیز ن بر بابائای صوق دیکان
 صوقیلاری بار ایردی جایی قراقورغان دیکان جایده ایردی اما اوزی
 بای بچه فاسق بوزه شور بیهوده کوپ چکی ایردی بر کون حضرت
 پیریمیز ن خدمتلاریکا کیلیب توبه کیلیب کوپ بخشای صوق هم

83 اصل متنده: ایرغاچی

بولغان ایردی همت شونداغ بلند ایردیکه پیریمیز ایشک کا متیب
 بورسہ لار من اتلیق یوروشیم نی ادبلیک دیب پیاده یلانک ایاغ یوزار
 ایردی مذکور باباتای بر کون کیلیب پیریمیز کا عرض قیلدیکه تقصیر
 عصه کا نینک [95a] آدریده کی عومغه سو قویوش خدمتینی منکا
 برسہ لار او خدمت نی من قیلسام دیدی حضرت پیریمیز خوب بولغای
 دیب فاتحه بردیلار نیچند کون نیچند فرصت خلقغه سو بریب خدمت
 قیلیب یوروب ایردی قزارا بر کون پیریمیز مذکور صوفینی چاقریب
 ایدیلارکه هو باباتای صوفی کیچه ایرته بیلان بر بقه داد ظالم نی
 ظلمیدین دیب عرض قیلیب کیلیب تورودور من بقه کا ایدیمکه نه
 کا مونچه داد دیب یغلابدورسن سنکا کمدهن ظلم بی دیدیم مذکور
 بقه ایتورکه منی بر صوفینکیز عصه کا نینک آدریده کوپ کلفت
 بردی دیدور صوفی بولوب توروب نه کا بیچاره بقه کا آزار بردینک
 هلی هم باریب بقه نی جایغه قویغین دیدیلار مذکور [95b] صوفی
 توبه قیلدم توبه قیلدم دوباره مونداغ نی ادبلیکنی قیلماين دیب
 یغلاب چیقیب کینی مذکور صوفیدین خلوتکا چیقیب سوردیمکه
 پیریمیز سیزی چاقریب بقه دین نقل قیلیب ایدیلار سبب نیمه دیدیم او
 صوفی ایدیکه ای برادر منی حالین سورامانک من نا انصافدین کوپ
 قتیغ کناه اوتوبدور منی کناهم شولکه کیچه ایرته بیلان بارسم
 عومغه بقه توشوب قالیبدور او بقه نی عومدهن آلیب برکا ایرغیتیب
 تاشلاب ایردم پیریمیز اوشل بقه نی ایدیلار منی قیلغان کناهم شول
 اوشل مذکور بقه نی جایکا ایلتیب قوماسم بولماس ایکان دیب
 مذکور صوفی یغلاب کینی باریب بقه نی جایکا قویوب کیلدم دیب

کیلدی [96a] بو حکایه بی مذکور باباتای صوفیدین ایشتیب من
 کمینه قلم سوروب بیتیم. *بیتیم سوروب قلم کمینه*
 نقلست که حضرت پیرمیز نینک بر ملا مؤمین دیکان رئیس
 صوفیلاری بار ایردی مذکور صوفی ایدیکه پیرمیز نینک اسلام صوفی
 دیکان اراواکش لاری بار ایردی دام مهمان کا بیده مهمان ناشر
 ایردی پیرمیز مذکور اسلام صوفینی چاقریب سیاست قلیب ایدیلار که
 های نا انصاف ظالم بوکون سن مینکان اط قلیب توشومده عرض
 قیلدیکه منی کر و بانفاق یر کا سالدی تقیلیب قالدیم اینتلدیم آلیب
 چیقیشکا کوچیم بنمای باش کوزوم کا قامچی لاب کوپ کلفت
 ایردی خدانینک مددی [966] بهلان آلیب چیقتیم سیز کا عرض
 قیلورمنکه نصیحت قیلسه لار بو ظالم من بعد مونداغ منکا حیر ستم
 قیلیمسه دیدی نا انصاف سن ظالم ایکان سن بی زبان حیوان کا
 شونداغ حیر فیلورموسن بوقالکین نا انصاف دیب الدیلاریدین
 چیقاردیلار من اراهه کش صوفی بی ارقه سیدین چیقیب سورادم که
 پیرمیز سیز کا مونچه سیاست قلیب سوکتیلار اطغه نیمه حیر قلیب
 ایردینکیز دیدم مذکور اراهه کش یغلاب ایدیکه آطنی تیقلغان یردا
 باش کوزیکا قمچیلاب کوپ اوروب ایردم حتی که فمجیم اوزولوب
 کینی آطنی تیلی یوق بروکا ایتا المایدی دیب اورسه بولماس ایکان
 چراکه حیوان لار هم عزیزلار کا عرضی [97a] دادینی ایثار ایکان ای
 برادرلار تویه فیلدم منی کنهیم بی پیرمدین تیلانکلار دیب کوپ
 یغلادی صوفیلار قلیب مذکور صوفی بی کنههینی پیرمیزدین تیلادیلار
 خوب اوتیم کنههینی لمدی من بعد مونداغ ظالم لیک قیلیمسون

دیدیلار بو حکایه فی مذکور ملا مؤمین رئیس صوفی دین ایشتیپ قلم سوروب بیتمیم.

نقلست که هست پیرمیز فی ایرکابای دیکان⁸⁴ بر مراجور لاری بار ایردی دام خاص آط لارغه قرار ایردی او خاص آط لار ایچینده پیرمیز فی بر تولفار آط لاری هم بار ایردی آدم لار اوشل تول فار فی نامینی ایشتر ایردی اما کیشی کورالماس [976] ایردیلار بر کون مذکور مراجور⁸⁵ ایدیکه بر کون پیرمیز هولیکا طهارت قیلغالی اونی لار طهارت فلیپ کیلیپ جلوجانه غه کریب مذکور تول فارن هم کوردیلار متاره فی اوروب تورغان ملا عیسی خان دیکان اوسته بار ایردی در حال منی بووردیلار که منار نوزاتیپ تورغان اوستا فی چاقیر در حال چاقیریب کیلدم پیرمیز اوستا غه قراب کولوب ایدیلار های اوستا سیز تولفاری کوروشکا کوپ مشتاق ایکان سیز کورونک دیدیلار اوسته قولوغ فلیپ یوکوروب باریب تولفاری پيشانه سینی سیلاب اوفوب بغلاب چیقیب کتی مذکور مراجور ایدیکه [98a] اوستا آرقه سیدین باریب سورادم که ای برادر سیز تولفاری کورکانیکیز کا خرسند بولمای یغلای دورسیز سب غه دیدم مذکور اوستا ایدیکه دلیم کا کیلتیریب عرض فلیپ توروب ایردشکه پیرم ولی بولسه لار منی چاقیریب اوشبو تولفاری کورساتادورلار بشرط دلیم ده عرض قیلغانیم فی بیلماسه لار بر کون توغری بولوب عرض قیلورمن که نقصیر منکا تولفاری کورساتسانکیز دمن دیب توروب

⁸⁴ اصل متنده: دیکان

⁸⁵ اصل متنده: مراجور

ایردم که در حال سیز یوکوروب کیلیب پیرمیز چاقریب یاتیب دور لار دیب خیر بردینکیز بنا برین کلشیم بیلان [986] های اوستا سیز تولفاری کوروشکا کوپ مشتاق ایکان سیز کورونک دیب التفات قیلدیلار توبه قیلدم برادر پیرمیز بیشک ولی ایکان لار دیب کوپ یغلادی دیدی بو حکایه نی مذکور مراخوردین ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

نقلست که هست پیرمیز نینک عبد رسول دیکان بر صوفی لاری بار ابردی پیرمیزی بر کشف لاریدین ایتیپ برای دیدی ایدیگه پیرمیز نی بر خالمرات صوفی دیکان صوفیلاری بار ابردی یاغ شم کا سرکار ابردی مینک تیپه⁸⁶ نی بزاری کونی وقت پیشینده مذکور خالمراد صوفی پیرمیز غه عرض قیلدیگه تقصیر بزار کا شم کا کیشی بویورساک دیدی پیرمیز التفات قیلیب ایدیلار که قانچه شمینک بار مذکور صوفی ایدیگه بوکونلوککا بتار بتماس دیدی پیرمیز ایدیلار که های نا اتساف ایرته لیک نی [99a] غمینی بوکونک بوسون اغزینکا شفلاق بیلان قویای مو دیب سیاست قیلدیلار مذکور شم نینک سرکاری توبه قیلدم دیب یغلاب توروب ابردیگه بر آدم بر یوز شم آلیب کیلیب پیرمیز دین دعا آلدی بته بر ساعت دان کین بر آدم بر یوز ایلک شم آلیب کیلیب دعا آلدی بو سرلاری کوروب مذکور شم نینک سرکاری توبه قیلدم من خطاغه کبتکان ایکان من دیب کوپ یغلاب توبه قیلدی دیدی بو حکایه نی مذکور عبد رسول صوفی دان ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

⁸⁶ اصل متنله: تیپه

نقلست که حضرت پیرمیزنینک بر ملا محمد عمر دیکان مکتب دار صوفی لاری بار ایردی [996] مذکور صوفی ابدیکه ای برادرلار من پیرمیز نینک بر کشف کرامتلا رییدن ایتیب برای دیدی و اینکه پیرمیزنینک بر آق تیوه لاری بار ایردی مذکور تیوه ن یون لارینی یغدیریب قریغان ایردیلار بر کون پیرمیز منی چاقریب ایدیلا رکه های صوفی والدنک ن ایتیب کیلکیل درحال باریب ایتیب کیلدم پیرمیز والدیم کا ایدیلا رکه های کمفیر فشیمنه لیا س کیش سنت اوشبو یون ن منکا حکمان قیلیب برکای سیز اما یا طهارت یوروب قیلغای سیز دیدیلار والدیم خوب بولغای بجان دل قیلورمن دیب مذکور یون ن آلیب کیتی بر کون پیرمیز اسیران دیوانه دیکان دیوانه لارینی چاقریب قالدیلار مذکور دیوانه کا [100a] اینلارکه های دیوانه بزکا حکمن قیلیب برادرغان نا انساف کمفیر بر فاسق ضعیف نینک اوییکا برامن دیب جاورونوب توروب دور در حال باریب کمفیر ن قایتاریب بو برکا آلیب کیلکای سن دیدیلار دیوانه در حال بوکوروب کیتی مذکور دیوانه بارسه که کمفیر دروازه دین چیقیب جوناب⁸⁷ کیتیپ باتکان ایکان دیوانه ایتیب دور که های کمفیر قیان بارورسن کمفیر ایتیب دور که بر اورتاغیم ن اوییکا دیدی ای بی عقل کمفیر قیت اندیم کا توش پیرم سن آلیب کیل دیب بووردیلار دیب والدیم ن مذکور دیوانه پیرمیزی خدمتلا ریکا آلیب کلدی پیرمیز والدیم کا قراب ایتیب دور لارکه های بی عقل کمفیر اوشال اورتاغیم ن اوییکا بشرط بارسانک [1006] ایردینک سنینک فیلغان چکمن نینک

⁸⁷ اصل متنه: یوناب

نقلست که حضرت پیرمیزینک بر ملا محمد عمر دیگان مکتب دار صوفی لاری بار ایردی [996] مذکور صوفی ایدیکه ای برادرلار من پیرمیزینک بر کشف کرامتلا رییدن ایتیپ برای دیدی و ایتکه پیرمیزینک بر آق تیوه لاری بار ایردی مذکور تیوه ن یون لارینی یغدیریب قویغان ایردیلار بر کون پیرمیزینی چاقریب ایدیلا که های صوفی والدنک ن ایتیپ کیلکول درحال باریب ایتیپ کیلدم پیرمیزینک والدیم کا ایدیلا که های کمفیر فشمینه لباس کیش سنت اوشبو یون ن منکا حکمان قیلیپ برکای سیز اما با طهارت یوروب قیلغای سیز دیدیلار والدیم خوب بولغای بجان دل قیلورمن دیب مذکور یون ن آلیب کیچی بر کون پیرمیزینک اسیران دیوانه دیگان دیوانه لارینی چاقریب قالدیلار مذکور دیوانه کا [100a] ایتلار که های دیوانه بزکا حکمن قیلیپ برادرغان نا اتساف کمفیر بر فاسق ضعیف نینک اویکا برامن دیب جاورونوب توزوب دور در حال باریب کمفیر ن قایتاریب بو برکا آلیب کیلکای سن دیدیلار دیوانه در حال یوکوروب کیچی مذکور دیوانه بارسد که کمفیر دروازه دین جیقیب جوناب⁸⁷ کیچی باتکان ایکان دیوانه ایتیپ دور که های کمفیر قیان بارورسن کمفیر ایتب دور که بر اورتاغیم ن اویکا دیدی ای بی عقل کمفیر قیت الدیم کا توش پیرم سنی آلیب کیل دیب بویوردیلار دیب والدیم ن مذکور دیوانه پیرمیزینی خدمتلا ریکا آلیب کلدی پیرمیزینک والدیم کا فراب ایتب دور لار که های بی عقل کمفیر اوشال اورتاغیتک ن اویکا بشرط بارسانک [1006] ایردینک ستنک قیلغان چکمن نینک

⁸⁷ اصل متنده: یوناب

نی من کیماس ایردیم اوشبو قیلغان ایشینکا ای کسفر توبه قینغیل دیدیلار واندیم یغلاب توبه قیلیب پیرمیز نینک الدیلاری دین چیقنی واندیم منکا نصیحت قیلیب یغلاب ایتدیکه ای بوغم عزیزلار بیلماهدور دیب بی فروا بوروش خطا ایکان چراکه او زات شریف لار همه سر اسرار دین واقف ایکان لار دیب چندان توبه ندامت قیلیب کوپ یغلابی دیدی بو حکایه نی ملا محمد عمر صوق دین ایشتیب قلم سوروب بینیم.

نقلیمت که مذکور ملا محمد عمر صوق ایتدیکه حضرت پیرمیز نی بر کشف لاریدین ایتیپ برای سیزلارکا دیدی ایتدیکه قرآتیه⁸⁸ چوکان [101a] نینک مینک باشی سی نامی تاش فولاة دیکان بر کون حضرت پیرمیز نی زیارت لاریکا کیلدی زیارت قیلیب مهمان خانه غه کریب اولتوردی پیرمیز دستارخان سالیب شریعت و طریقت دین امر معروف قیلیب ایدیلارکه ای مینک باشی سیزنینک اتانکیز بیزکا قول بریب داخل سلوک بولغان ایردی سیز بی پروا لیق قیلیب مینک باشی بولوب سیز امدی سیزکا خورشامت قیلیب کب اوروش شرعی ایماس اما بوزه خور قمارباز⁸⁹ امثالین خلاف شرع بولغان ایشلارنی منع قیلیب شریعت کا مستقیم بولسانکیز خیر دیدیلار مذکور مینک باشی اورنیدین توروب یغلاب ایتدیکه تقصیر دعا قیلینک اوتکان خطالاریم کا [1016] توبه قیلدم من بعد ان شاءالله شریعت خدمت لارین بجان دل قیلاین دیب کوپ عذرلار ایتیپ توبه قیلدی و

⁸⁸ اصل متنده: قرآتیه

⁸⁹ اصل متنده: قمارباز

بڼه کيښي مورتونده بر مونچه هدايا حضرت پرميزي ايديلارکا قويدی پرميز نيسم بيلان کلوب ايديلارکه های مينک باشي بو هدايانک انا ميرائينک دين اما انا ميرائينک دين بولسه آلماس ايردم ديديلار هو تفصير ديب مذکور مينک باشي اورنيدين نوروب تعظيم بيلان ايدیکه انا ميراث يردين چيقان شالي ني کورنچ ني ساتيب آليب کليب ايردم ديب يغلاب اولتوردي ديدی بو حکايه ني ملا محمد عمر صوفي دين ايشيب قلم سوروب بيتيم.

نقلست که حضرت پرميز ني عبد جليل ديکان [102a] اشفاز لاری يغلاب ايدیکه پرميزي بر کشف لاريدين منهم ايشيب برای ديدی مذکور اشفاز ايدیکه بر بوزکچه بار ايردي سوروب قراب نوروب ايردم حضرت پرميز نماز شام ني اوفوب چيقتلار عرض قيلدم که تفصير بوکون مهمان ني لهيت کوپ ايکان باشقه سوروش يوق حيران بولوب توروب من التفات لاری نيمه بولور ايکان ديدم پرميز باشلاريني برکا ساليب مراقبه قيليب فالديلار بر فرصت دين کين باشلاريني کوتاريب ايديلارکه های اشفاز غم ييمه بر صوفي کوش آليب کليب يانکان دور ديديلار سهل فرصت اونوب ايرديکه بر صوفي بر نيمته کوشني اشخانه غه کوتاريب [1026] کريب کلدي بو زات شريف لارکا همه ايش معلوم و معاینه کورونوب تورور ايکانلار ديب اشفاز کوپ يغلابی بو حکايه ني مذکور اشفازدين ايشيب قلم سوروب بيتيم.

نقلست که حضرت پرميز ني بر ايکام بردي صوفي ديکان صوفي لاری بار ايردي پرميز ني بر کشف لاريدين منهم ايشيب برای ديدی ايدیکه پرميز ني ملا سلطان ديکان صوفي لاری بار ايردي چولکا

دیگان یرکا جنده پوز مقصوم ایکاولارینی رئیس قیلغان ایردیلاز
 مذکور رئیس لار کلیپ پیرمیز نی زیارت قیلدی باز قایتیب اینه
 زیارت قیلدی پیرمیز ایدیلارکه های صوفی اوشال بوزه خور فاسق
 اوچون هم زیارت قیلدینکیز مو خوب خوب [103a] دیدیلار باز
 ایتلارکه ایتمادوم که صر قیلینک بخشی آدم بولور دیب دیدیلار
 مذکور رئیس کوپ یغلادی خلوة قیلیب سورادینکه پیرمیز فاسق
 اوچون کوروشتونک دیدیلار سبب نیمه دیدیم رئیس ایدیکه بر فاسق
 بوزه خور⁹⁰ بار ایردی ائی کوپ نصیحت قیلیب اوراز ایردیک
 بوزنکی تشلاب نماز اوقو دیب اصلا قبول قیلمس ایردی بر کون
 پیرمیز کا عرض قیلدیم که ای تقصیر بر بوزه خور فاسق بار شونچه
 نصیحت قیلیب بوزنکی تشلاب نماز اوقو کین دیساک همه قبول قیلادور
 اول نا انساف اصلا قبول قیلماس دیدیم پیرمیز سکوت قیلیب توروب
 ایدیلارکه های رئیس صر قیلینک خدا خواه لاسه سهل فرصتده اول
 آدم کا [103b] خدا انساف بریب سیز لارکا کیرنده بولوب همه نی
 تحقیق قیلادورغان بولادور دیب ایردی لار قایتیب جام کا باریب
 حالانکی بوزه خور کا اوچرادم یوکوروب کلیپ کوروشوب
 ایدیکه ای برادر قیلغان کناه لاریم کا توبه قیلدیم من نا انساف کا
 تعزیر برینک دیدی در حال تعزیر بردیک آلدیمیز کا توشوب همه خوره
 لارینی تافیب تعزیر بردیریب بزکا قوشولوب رئیس بولوب آدم لارکا
 تعزیر برادورغان بولدی بر کون پیرمیز نی خدمت لاریغه یورکین
 بارورمیز دیب ایردیک اول ایدیکه خدا خواه لاسه بر کون بارورمن

⁹⁰ اصل متنده: بوزه

حضرت ایشانغیزی منینگ اوچون هم زیارت قیلینک دیب ایردی [104a] شول قرض بویتموده قالماسوندیب اوشال فاسق اوچون باز زیارت قیلیب ایردم پیرمیزکا اوشال اوتکان ایشلار کشف بولکان ایکان توبه قیلدم بو زات⁹¹ شریف لار کا هم ایش معلوم ایکان بیلمایدیلا دیب بی پروا⁹² بوروش خطا ایکان دیب کوپ یغلادی ینه بر کون رئیس ایدیکه مذکور فاسق کلیب پیرمیزی خدمت لاریده توبه قیلیب کوپ بخش آدم بولدی ای برادرلار مقام تابقان عزیزلار بی نفسی ضایع کیتماس ایکان آگاه بولونکلار دیب یغلاب کوپ نصیحت لار قیلدی دیدی بو حکایه بی مذکور ایکم بوردی صوفی دین ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

نقلست که پیرمیز بی بر محمد رسول دیکان نوای لاری بار ایردی پیرمیز بی کشفلاریدین ایتیب [1046] برای دیدی ایدیکه قراقورغان لیق نور محمد صوفی دیکان آدم نینگ بر اوغلی بار ایردی اما اول کیلیب پیرمیزکا قول برکان ایردی اوشل مذکور قول برکان یکیت بر کون بر جماعه آدم برلان پیرمیزی خدمتلاریغه کیلدی حالی کی یکیت کا قراب ایدیلاکه های نا انساف چرا قمار⁹³ اویناغان برکا باریب تماشا⁹⁴ قیلیب توردونک سینک کناهیئک اوشل اوینکان لارنیک کناهییدین اشراق دیدیلار پیرمیز داویش قیلیب چاقیردیلاکه

⁹¹ اصل متنده: زاه

⁹² اصل متنده: فروا

⁹³ اصل متنده: حمار

⁹⁴ اصل متنده: تماشا

های رئیس بو نا انصاف نی آلیب باریب تعزیر قیلیب توبه برکیل من بعد مونداغ نا معقول چیلیق نی قیلماسون دیدیلار رئیس آلیب باریب تعزیر قیلیب توبه بردی و یینه مذکور تعزیر بیکان صوفی دان [105a] سورادم که پرمیز مونداغ سیاست قیلیب تعزیر بردیلار سیز کا سبب نیمه دیدم یغلاب ایدیکه ای برادر من نا انصاف نی کنههیم بولکه بر آدم کا بر مونجه پول⁹⁵ قرض برکان ایردم ایستاب یوروب ایردیکه بر آدم ایدیکه سیز ایتکان آدم منا بو یرده توروب دور دیدی کرمسام که قمار⁹⁶ اویناشیب توروب دور بر ایکی ساعت اوشل نا انصاف لارنی الیدیه توروب ایردم منی قیلغان کنههیم اوشول ایردی دیب کوپ یغلا دی دیدی بو حکایه نی مذکور محمد رسول نوای دین ایشیب قلم سوروب بیتیم. *الذکر هم کلامه صاحب پرمیز* که نقلست که حضرت پرمیز نی بر ملا مؤمن دیکان صوفی لاری بار ایردی پرمیزی کشف لاریدین منهم ایتیب برای دیدی [105b] ایدیکه پرمیز نی بر ایکم بودی صوفی دیکان صوفیلاری بار ایردی بر کون پرمیز مذکور صوفیغه بر مونجه پول⁹⁷ بریب هزاردین کلاه و شکر و میوه آلیب کیلینک دیب بو بردیلار مذکور صوفی اورنیدین توروب خوب بولغای دیب هزارغه باریب بر مونجه کلاه و شکر و میوه آلیب کلیب پرمیز نی زیارت قیلدی پرمیز تبسم بیلان کولوب ایدیلار های صوفی آطینکیزن فوشغه قوشامن دیب ایاب برونی آطنی

⁹⁵ اصل متنده: قل⁹⁶ اصل متنده: خمار⁹⁷ اصل متنده: قل

منیب کلدینکیز اوزومنینک آطیم سیمورسون دیب خدمت دین
 چیقارسانکیز ایته اول اط بر شکست کا فالسه کرک دبدیلار مذکور
 صوفی اورنیدین نوروب توبه قیلدم توبه قیلدم دیب یغلاب چققی من
 ارقاسیدین باریب سورادمکه ای برادر [106a] پیرمیز آطدین حکایه
 قیلیب کب اوردیلار نیمه واقعه بولوب ایردی دیدم مذکور صوفی
 ابدیکه من اندجان یزارغه برورده عسکا دکئی اویومکا باروب
 کونکلومکا کیلتوردوم که قوش وقتی یقین بولوب دور آطیم ن
 قویوب بولاک اط منیب بارسام آطیم بنه کیلکونیمچه دم آلیب تورمه
 ان شاء الله قوشقه قوشسام دیب قویوب کیتیپ ایردم اندجان دین
 یزار قلیب قیتیپ کیلسام آطیم ن بر اط تیغیب میب قیلیب قویوب
 دور حق که یوروب سو اچکالی هم چقالمای دور توبه قیلدم عزیزلار
 کا دل دکئی و تیل دکئی اونکان واقعه همه سی معلوم ایکان وینه او
 ذات⁹⁸ شریف لاری خدمتی دین حیوان ن هم محروم قیلیب بولماس
 ایکان ای برادرلار عزیزلارنیک خدمتیدین محروم بولغان اط [106b]
 شونداغ بلاغه گرفتار بولسه بزینکدیک روسیاه⁹⁹ لار امرلارینی ترک
 قیلیب خدمت لاری دین تجاوز قیلساق حالی میز نیچوک بولغای دیب
 توبه قیلیب کوب یغلادی دیدی بو حکایه ن مذکور ملاً مؤمین
 صوفی دین ایشتیب قلم سوروب بیتیم.
 نقلست که حضرت پیرمیزی بر عبد جلیل دیکان صوفی لاری
 بار ایردی پیرمیزی بر کشفلاری دین اییب برای دیدی ابدیکه پیرمیزی

⁹⁸ اصل متنده: زاق⁹⁹ اصل متنده: روئیا

بر نشان خواجه دیکان صوفی لاری بار ایردی دام دروازه نی تکیده کلکان کتکان مهمان لاری کورکریب چقاریب تورار ایردی بر کون پیرمیز دین جواب الیب خویش اقرام¹⁰⁰ نی کوروب کیلورمن دیب کتیب ایردی اینک جای همین دیکان یرده ایردی مذکور صوفی بر نیچه کوندین [107a] کین حضرت پیرمیزی خدمت لاریغه کیلیب یغلاب زیارت قیلدی پیرمیز تبسم بیلان کولوب ایدیلار که های صوفی باریب کلورمن دیب وعدکا خلاف قیلیب اوی جای قیلورمن دیب شال بولوب اولوبازدونک کو توبه قیلغیل هر آینه مناره اوستیکا چقیب چاقیرمسام ایدی شول درد بیلان اولوب کیتسانک هم عجب اماس ایدی دیدیلار مذکور صوفی توبه قیلدم توبه قیلدم دیب کوپ یغلابی من خلوة کا چقیب سورادم که ای برادر پیرمیز مناره کا چقیب چاقیرمسام ایردی شال بولوب اولوب کیتار ایردینک دیدیلار نیمه واقعه بولوب ایردی دیدیم مذکور صوفی ایدیکه من پیرمیزدین جواب آلیب اویومکا باریب نیچند وقت بوردوم بر کون کونکلوم کا کیلنوردوم که [107b] امدی پیرمیزی خدمتاریغه بارمسام شول یرده دهقان چلیق قیلیب اوی روزغار قیلسام دیدیم کیچه سی یاتیب ایردم سحرده تورای دیسام قول ایاغیم بوق شل بولوب قالیب من طهارت اوشاتشیم بر حایده بوتوب قالغان ایدی اما قول ایاغیم نی قیملاتا اماس ایردم نیچند ازیم خان غه اوقوتوب داملارکا چهل باسین لارهم قیلدوردوم چیزی نفع و شفا بولمادی و ینه بر کون کوپ یغلاب پشیمان قیلیب ایدم که من شول دردم دین خلاص بولسام

100 اصل متنله: اقرام

101 اصل متنله: اقرام

100 اصل متنله: اقرام

پیرم¹⁰¹ کا باریب و ایغلا یغہ یقیلیب توبہ قیلسام و آستانہ لاریدین اصلا چیقما سام دیب یغلاب یاتیب ایردم کہ توشومده پیرم بر بلند مناره نیک اوستیده توروب دورلار [108a] اطراف لارینده آدم لار حد حساب سیز کوپ منی شونداغ دیب فجقر دیلار که های صوفی اورنونکردین درحال توروب منینک آلدیم غه کیلینک سیزغہ کیلکان بلانی آلیب ناشلادیم ان شاء الله دیدیلار بناگاه اویغانیب تورسام که هیچ کیم یوق اوزوم اولکدیک صحت بولوب من ای برادر پیرمیز بی شک ولی ایکان لار دیب کوپ یغلادی دیدی ای برادرلار عزیزلارنینک خدمتی دین کتکان شونداغ بلاغہ گرفتار بولسه بزنینک دیک روسباه¹⁰² لار نچوک که آستانہ لاریغہ باش اوروب دائم مدام خدمت لاریده تورمای دورمیز دیب مذکور عید جلیل صوفی کوپ یغلادی بو حکایه ن عید جلیل صوفی دین ایشیب قلم سوروب بیتیم. نقلست که حضرت پیرمیزی بر خالمراد¹⁰³ دیکان غزنه چی لاری [108b] بار ایردی پیرمیزی ن بر کشف کرامت لاریدین اییب برای دیدی ایدیکه آرقه ده سوسامیر دیکان موضعی دان بر ایکمبوردی دیکان¹⁰⁴ بکیت پیرمیزی کا قول بریب کیشکان ایردی ینه بر کون پیرمیزی زیارت لاریغہ کیلیب زیارت قیلیب اونتوردی پیرمیزی مذکور صوفی غه قراب ایدیلار که های نا انصاف صوفی کیم ایی منی خلاف

¹⁰¹ اصل متنه: پیرم

¹⁰² اصل متنه: روٹیا

¹⁰³ اصل متنه: خالمراد

¹⁰⁴ اصل متنه: دیکان دیکان

شرح ایش قیلسوندیپ هر ضعیف¹⁰⁵ برلان کناه قیلما دینکمو بری
 کیل کل توبه ن سیندوردونک قیشیب توبه برای دوباره مونداغ
 نامعقول چیلیق ن قیلماکین دیب توبه بر دیلار من خلوة کا چقیب
 مذکور صوفی دان سورادم که ای برادر نیمه کناه ایش قیلیب
 ایردینکمز که پرمیز مونداغ [109a] سیاست قیلیب توبه بر دیلار
 دیدم ایدیکه ای برادر من تا انصاف دین سورامانک منی بر ضعیف
 کوپ وسواس قیلیب یورار ایردی بناگاه بر کون شیطان غله قیلیب
 زنا قیلیب ایردم اوشل اونکان ایش پرمیزکا کشف بونکان ایکان
 پرمیز کیچه کوندوز مریدلاری نینک حالی احوال لاریدین واقف
 ایکان لار ای برادرلار سیزلار هم پرمیز بیلما دیلار دیب ن پروا¹⁰⁶
 بولوب بورماینار آگاه بولونکلار دیب کوپ بیلادی دیدی بو
 حکایه ن مذکور خالمراد¹⁰⁷ صوفی دین ایشیب من قلم سوروب
 بیتیم.

نقلست که حضرت پرمیز نینک دستارخانچی لاری بر کون
 ایدیکه پرمیز نینک قهر غضب لاریدین سیزکا ایشیب برای دیدی
 ایدیکه پرمیز نینک [1096] بر حاجی خان توره دیکان پرزاده لاری بار
 ایردی گاه گاه خانقاه¹⁰⁸ غه کلیب کنار ایردی قزارا¹⁰⁹ بر کون هم
 درس لاری ملا بچه لار برلان کیلیب مهمان خانه غه کردیلار

¹⁰⁵ اصل متنده: ضعیف

¹⁰⁶ اصل متنده: پروا

¹⁰⁷ اصل متنده: خالمراد

¹⁰⁸ اصل متنده: خانقا

¹⁰⁹ اصل متنده: قزارا

حضرت پیرمیز چقیب خوش کیلیب دور لار دیب دستار خان سالیب
 کریب کنی لار ینه دستارخان بغار وقتیده پرزاده لارینی الدیکا باز
 کردیلار حالی کی ملا بچه لار اورنیدین توروب قول قوشتوروب
 تعظیم بلان توردی اما مذکور پیرزاده لاری کوت لارینی اندک
 کوتاریب نیم چیز بولوب اورنیدین تورمادیلار پیرمیز چقیب کیشکان
 لاریدین کین بر صوق پیرمیز کا کیلیب ایدیکه تقصیر حاجی خان
 ثوره همراه لاری [110a] ملا بچه لار کا ایته دور که ایشان خلیفه هر
 کرکان لاریده اورون لارینکیزدین تورا برمانکلار چراکه بولکشی
 بیزنی انا میز نی ایتلاری بولادور بیز تورکان برده اول کشینی عزتی
 لازم ایماس دیدور دیدی پیرمیز ایدیلار که خیر بیز کا توروش ملال
 کیلسه اورون لاریدین تورمای اولسه لار هم عجب ایماس من کمینه
 بو کیشیکا شکست بولمغای ایردی دیب سر حساب قیلیب یوزار
 ایردم که اراده بر هفته اوتوب ایردی بر آدم کیلیب پیرمیز کا ایدیکه
 حاجی خان شل بولوب اورون لاریدین تورمای قالدیلار منی حقیم غه
 دعا قیلسونلار دیب منی ایباردی لار دیدی پیرمیز ایندامدیلار [110b]
 اما طهارت شکست لاری بر جایده بولوب اورون لاریدین تورمای
 یوروب سهل فرصت ده عالم دین اوتی لار قائلوا انا لله وانا الیه
 راجعون¹¹⁰ ای برادرلار ملا من سید من دیب اوزیکا بنا قیوب
 دوست بخدالارغه بی ادب لیک قیلش یخشی ایماس ایکان دیب کوپ
 یغلادی بو حکایه نی مذکور دستارخان چیدین ایشیب قلم سوروب
 بیتم.

¹⁰¹ ایله بخته راجه

¹⁰² ایله بخته راجه

¹⁰³ ایله بخته راجه

¹⁰⁴ ایله بخته راجه

¹¹⁰ القرآن الکریم، سورة البقرة، الآية: 156

نقلست که تال مزارلیک بدل بای دیکان بر صوفی بار ایردی
 اوزلاری بای خلیفه دیکان ایشان کا مرید ایردیلار مذکور صوفی
 برکون کیلیب بزکا ایدیکه ای صوفیلار پیزلارینکیزنی [111a] اولوغ
 لیغ لارینی سیز لارکا ایتیپ برای اکاه بولونکلار دیدی ایدیکه
 اوشلیک بر بونیس خان توره دیکان ایشان بار ایردی مذکور توره بر
 ایشلاری چقیب مرغلان کا باردیلار اما من هم برله باریب ایردم بر
 کوچه دن هدیت خان توره دیکان هم پره لارینکیز بیک کیت بیک
 کیت دیب اوتا بردی حالانکه بونیس خان توره اچیغ لاری کلب
 بروی بویردیلار که اوشل بیک ساتغان حتی رسوا توره ن چقریب
 کیل دیدیلار در حال چاقریب کلدیلار اوکاولاری مصافحه¹¹¹ قیلیب
 کوروشتلار مذکور اوشلیک توره ایدیکه ای هدیت خان سیز توره
 لیک ن رسوا قیلدینکیز بو بیک ساتیش [1116] نیمه دیکان کپ
 پیرینکیز بیک چی خلیفه هم حتی بولوب دور چراکه سیز دیک سید
 اولادق بیک ساتیشکا بووروب دور لار دیب کوپ حقه بولدیلار
 مذکور هدیت خان توره هیچ نرسه دیمای موستار بولوب چقیب
 کتی لار بول کشی هم در حال اط لانیب اوشغه جونادیلار¹¹² منی هم
 یوزونک دیدیلار من خوب بولور دیب هم راه جونادم¹¹³ مینک
 تیپه¹¹⁴ کا یقین کلکانلاریده عرض قیلدم که ای نقصیر اوشه هدیت

¹¹¹ اصل متنده: مصافحه¹¹² اصل متنده: یونادیلار¹¹³ اصل متنده: چونادم¹¹⁴ اصل متنده: تیپه

خان توره کا ایتکان کپ لارینکیز اونچه بخشى بولمادی توشوب ایشان خلیفم نى کوروب عذر ایتیب کیتسانکیز کوب بخشى بولور دیدم منی کبیم¹¹⁵ کا اچیغ لاری [112a] کلیب ایندامادیلار بیلدیمکه کورمای اونوشلارینی فکر قیلیب اوزومکا ایدیمکه بر طهارت شکست نى بهانه قیلیب کین قالب اوشبو زات شریف نى زیارت قیلیب اوتسام دیب طهارت شکست نى بهانه قیلیب کین قالدیم کلیب حضرت خلیفم نى خدمت غه کریب زیارت قیلدم در حال منکا فراب التفات قیلیب ایدیلار¹¹⁶ های بدل بای صوفی آدم نینک کوشتی حرام کو از برای حرمت نیمه کا اوشلیک یونیس خان توره بیزنینک کوشتی میزنی یدیلار هدیت خان توره نى بیک ساتیشینی تحقیق قیلش او کیشیکا حاجت ایماس ابردی کو من اوشه هدیت خان توره نى ارواح طیبه لاری اجازت لاری برلان بیک ساتغالی بویوروب ابردم تورینکیز اوشبو دپکان [1126] نى ادب لکیکا ارواح طیبه لاری لاری درحال باریب ایتنک تورنکیزکا استای دل توبه قیلسون ینه نى ایمان کیتمسون دیدیلار اوشکا باریب درحال نى تاب بولدیلار ایشان خلیفم نى ایتکان واقعه لارینی ایتیم کوب پشیمان¹¹⁷ قیلیب بغلاب توبه قیلدیلار اوشه نى تاب لیکی برلان عالم دین اوتی لاری ای بوم پورلارینکیز شونداغ اولوغ زات¹¹⁸ دورلار نى پروا¹¹⁹ بولمانکلار

¹¹⁵ اصل متنده: کبیم

¹¹⁶ اصل متنده: التفات ایدیلار

¹¹⁷ اصل متنده: دشیمان

¹¹⁸ اصل متنده: ذاة

¹¹⁹ اصل متنده: فروا

چراکه مذکور یونیس خان توره بی اوشبو کیشی اوزلاری آنکانلار
 اما ارواح طیبه لار آنکانلار دیب قماید قیلادورلار دیب کوپ
 بغلادی بو حکایه بی مذکور بدل بای صوفی دین ایشتیپ قلم
 سوروب بیتیم.

[113a] نقلست که من بیش اوتته صوفی لار برلان بر یرده
 اولتوروب ایردم حضرت پیرمیزی آشفازلاری ایدیکه پیرمیزی بی قهر
 غضب لاریدین سیزلارکا ایتیب برای دیدی ایدیکه پیرمیزی اوزلاری
 منادورغان خاص آط ایشاک لاری بار ایردی الارکا فرایدورغان بر
 یرکابای دیکان میراخور¹²⁰ لاری هم بار ایردی اما اوزی بی
 پروراق¹²¹ ایردی بر کون پیرمیزی ایدیلارکه خاص آط و ایشاک لار
 منکا کلیپ عرض قیلدیکه تقصیر عرض بو نا انصاف میراخور بیزی
 سوی اوتی میزدین توزو کراق خیر المایدور ینه بیزی ایشیک کا قویادور
 نیچند فاسق و منافق لار کورادور شول [1136] توغریدین بیزلار
 کوپ بی طاقت بولدوق امید قیلامیزکه اوشبو میراخور دین بیزلاری
 جدا قیل نکیز دیدور دیدیلار من باریب او بی چاره حیوان لار دین
 خیر الاین دیب غضب برلان اوروون لاریدین توروب کتی لار من هم
 ارقه لاریدین آهسته آهسته باسیب یاردم بارسه لار که آط لار
 تاشقاریده آلدیلاریده اوت¹²² یوق آج سوسیز تشنه بولوب توروب
 دور مذکور میراخور بی چافریب ایدیلارکه سین نا انصاف ایکان سن

¹²⁰ اصل متنده: میراخور

¹²¹ اصل متنده: فروراق

¹²² اصل متنده: اوت

بو حیوان لار کا حیرت منیم قیلیب سن یوقال کین دهب جواب بریب
 باشقه میراخور قیلدیلار یئکی میراخور¹²³ کا ایشیلار که آطلارنی
 ایچکاری [114a] آط خانه کا کیر کتیب خوب پروریش قیلکین
 دیب بویوروب جای لاریغه قایتیب کلدیلار بر فرصت دین کین بو¹²⁴
 میراخور نینک الدیدین یوسف علی دیوانه دیکان برادریمیز کلدی
 پیریمیز سورادیلار که آطلارنی میراخور آط خانه غه کیر کیزدیمو دیدیلار
 مذکور دیوانه ایدیکه هم آط اشاک لار آط خانه غه کوردی اما بر
 فرصت خاص بوز آط جنک کاری لیک کیرمادی دیدی پیریمیز
 ایدیلار که اول آط بی آدب لیک قیلیب کیرمکان بولسه اولسون تا
 انصاف دیدیلار در حال یوکوروشوب بارساق که حالیکه بوز اط
 بی طاب بولوب اوزینی کوتاریب اوروب [1146] توروب دور سهل
 فرصت ده بیچاق غه زورغه اورکوب سویولدی ای برادرلار پیریمیز
 کوپ اولوغ زات¹²⁵ ایکانلار حاضر بولوب اکاه لیک برلان یورساک
 بولور ایکان چرا که غضب بیلان کایسه لار قیر قیلیب جوان مرک
 کیتساک هم عجب ایماس دیب کوپ یغلا دی من بو حکایه بی مذکور
 اشغاز دین ایشتب قلم سوروب بیتم.

نقلست که ملا صالح دیکان برادریمیز بر کون ایدیکه پیریمیز ده
 بر کته سر کورکان من ایشب برای دیدی ایدیکه مهمان خانه بی

¹²³ اصل متنده: میراخور

¹²⁴ اصل متنده: بو

¹²⁵ اصل متنده: ذاة

صحفی¹²⁶ ده بر قیرغاج بار ایردی اما کته بولوب شخلاب کیتکان ایردی بر کون [115a] اوشال مهمان خانه غه پیرمیز کریب ایدیلار که هو صوفی لار بو قوروب کیتکور قیرغاج مهمان خانه نی کوپ قرانکفو قیلیب قیوب دور دیدلار ایرته سی قراساق که برک لاری سولوب قالیب دور ایکی کونکا قالمای تنه و شاخ لاری همه سی قوروب قالدی پیرمیز چقیب ایدیلار که بو قیرغاج نی کوچوروب ناشلانکیزلار قوروب قالیب دور دیدیلار در حال صوفی لار کولاشیب یفتی لار قراساق که تا ثورلاریغجه قوروب کتیب دور بو سر نی کوروب صوفیلار یغلاشیب ایدیلار که ای برادرلار هرکیز بی پروا¹²⁷ بولمای پیرمیز نی دعالارینی آلائی لوک چرا که [115b] شونداغ سبز بولوب تورغان درخت بر نفس لاری منان ایکی کونغه قالمای ثورلاریغجه قورودی اما پیرمیز غه بی ادب لیک قیلغان آدم پشت پشت¹²⁸ غچه قوروب کیتسه عجب ایماس دیب کوپ یغلاشتیلار بو حکایه نی مذکور ملا صالح دن ایشیب قلم سوروب بیتیم.

نقلست که نشان خواجه دیگان برادریمیز بر کون ایدیکه ای برادرلار منهم پیرمیز دن بر سر کورکان من سیزلارکا ایشیب برای دیدی ایدیکه اوشبو مهمان خانه صحفی ده اوشون کا اوخشاش بر قیرغاج بار ایردی بر کون پیرمیز چقیب ایدیلار که ای صوفیلار بو قیرغاج [116a] نی کوچوروب آلیب باریب حاجی خانه غه ایکیب

¹²⁶ اصل متنده: صحفی

¹²⁷ اصل متنده: فروا

¹²⁸ اصل متنده: پشت پشت

قویونکیزلار چراکه مهمان خانه نی صحنی کا درخت حاجت ایماس قرانکفو بولور ایکان دیدیلار در حال صوفیلار کوچوروب نودا و شاخلارینی کسب ناشلب کوپ آدم بیلان زوبزور آلیب باریب ایکی لار مذکور فخرغاج کوکاریب درخت بولوب کنی اما اوشال درخت نی کوچورکان وقت یاز ایردی درخت نی ایکادورغان وقت ایماس ایردی ای برادرلار هر کیم پیرمیزی¹²⁹ نی استای دل خدمت لارینی قیلیب دعا لارینی آلسه زُربات لاری کوپ بولوب کوکاریب کیتسه عجب ایماس دیدی [1166] بو حکایه نی مذکور نشان حواجه دین ایشیب قلم سوروب بیتیم.

نقلست که پیرمیزی بر قرائای دیوانه (دیکان) بر مریدلاری بار ایردی اما اینیک جای کوک بیل دیکان موضع ده ایردی مذکور صوفی ایدیکه پیرمیزی بر کرامت لارینی صریح کورکان من سیزلارکا ایشیب برایدیدی ایدیکه اوش نینک اوزه سیده بنکی اریق دیکان موضع ده بر کرم بک دیکان برادریم بار ایردی اوزی یفلغ دیکان خلقدن ایردی اما او بی چاره نی اوغل فرزندی یوق ایردی مذکور برادریم ایدیکه ای برادر¹³⁰ منی اوشال پیرنکیز کا الیب باریب منکا بر اوغل تیلاب [117a] برسانکیز دیدی بو برادریم نینک سخن لاریکا حیران بولوب نیچند محال لار منان پیرمیزی خدمت لاریکا الیب باردیم الحمد لله پیرمیزی کوروب زیارت قیلدم پیرم منکا قراب تبسم بیلان کولوب ایدیلارکه هو قرائای دیوانه دوستونک پیرنکدن منکا

¹²⁹ اصل متنده: فرمیزی

¹³⁰ اصل متنده: براد

اوغول تیلاب برکل دیدورمو دیدیلار من یغلاب ایدم که هو تفصیر دیدم پیوم فیون لاریدین اوچ آله الیب برادریم نی قولیغه بریب ایدیلار که ای قیرغیز بو آله نی حواتونونکا برکیل خدا سنکا اوچ اوغول برادر ان شاء الله¹³¹ دیدیلار ترک آله نی الیب حواتونونکا بردی اما دوستوم نینک حاتون [1176] نینک یاشی بر برکا یتیب بله دین هم قانغان ایردی بو قری حاتون قیداغ توغار ایکان دیب نیچند فکر اندیشه منان یورور ایردیم قضارا بر کون دوستوم باریب غیر ایدیکه منکا سیونچی برکیل الحمد لله حواتونوم اوغول توغدی دیدی سهل فرصت ده اوشال برادریم غه بر بر کتین خدا اوچ اوغول بردی ای برادرلار پیوم نی خدمت لاریکا هر کیم کلیم استای دل بر غرمه طلب قیلسه خدا رد قیلمای برور ایکان دیب کوپ یغلابی بو حکایه نی مذکور فراتای صوفی دین ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

نقلست که اوروس نینک ایچینده بر غازی بیک¹³² دیکان توره دیکان [118a] عملدار بار ایردی جاندار دیکان کافر نینک کته سیکا نیلماج ایردی مذکور توره اوچ تورت حواتون آلمان ایردی هیچ قیسی دین فرزند بولغان ایردی بر کون پیرمیزی خدمت لاریغه یغلاب کلیم ایدیکه تقصیر¹³³ نینک یاشیم بر برکا یتیب اوچ تورت حواتون آلدیم هیچ فرزند کورمادم دعا فیلسانکیز بر فرزند کورسام دیدی پیرمیزی خوب دیب مذکور توره نینک قولیغه بر سومک بریب

¹³¹ اصل متنده: انشأ الله

¹³² اصل متنده: غازی بیک

¹³³ اصل متنده: تقصیر

ایدیلار که خفه بولمانک ان شاء الله خدا فرزند برور دیدیلار بیریمیز
 مونداغ دیدیلار دیب کونکلوم کا هر کپ کلیب سراساب قیلیب
 [1186] بورار ایردم هر کون مذکور توره نینک آدمی کلیب بیشیک
 ستادورغان صوفیکا ایدیکه بیزکا هر بیشیک ساتینک غاضی بک توره
 حیوانوی اوغول توغدی دیدی بو سرق کوروب توبه قیلیب ایردم که
 عزیزلاری قولینی خدا رد قیلماس ایکان امدی من بعد¹³⁴ دلیم کا
 خطره کلتیرمایین دیب توبه قیلیب بو حکایه ن اظهار قیلیب قلم
 سوروب بیتم.

نقلست که بیریمیزی هر ملا بهادر دیکان صوفیلاری بار ایردی
 مذکور صوفی ایدیکه بیریمیزی هر کشف کرامت لاریدین منهم
 سیزلارکا [119a] اییب برای دیدی ایدیکه من یوزات شریف
 بیریمیزی خدمت لاریغه کیلکان وقتیم ده صوفی لار کم ایردی بساط
 لاریده هر مهمان خانه لاری بار ایردی آط خانه لاری هم یوق ایردی
 هر کون دلیم کا کیلتیریب ایردم که بو کیشی ایشان بولسه لار خانقاه
 لاری بولسه هر توزوک کنه مهمان خانه لاری هم یوق اوزلاری
 باریب محله ن مسجدیده غماز اوقوبدیلار قیداغ ایشان لیک که بروکا
 بریشکا آخ نان لاری بولسه هر بمان اشک لاری بار متیشکا توزوک
 آط لاری هم یوق قیداغ ایشان لیک [1196] قیلار ایکاتلر دیب
 کونکلوم کا کیلار ایردی قضارا هر کون بیریمیزی تاب بولدیلار آدم
 لار کریب کوروب چیقیب توروب دور منهم کورکان کریب زیارت
 قیلدم بیریمیز منکا قراب ایدیلار که ها دیوانه اولتور بو یرده دیدیلار

¹³⁴ اصل متنده: نینک بعد

اولتوردوم منکا التفات قیلیب ایدیلار که سن کونکلونکا کیلتیریپ
ایتاسن که بو کیشی ایشان بولوب خانقاه لری بولسه بر توزوک
مهمان خانه لاری هم یوق ینه بروکا برادورغان آش نان لاری هم
یوق بر عیان ایشک لاری بار منیشکا بر توزوک آط لاری هم یوق
قیداق ایشان لیک [120a] قیلور ایکانلر دیسن شونداغ خطره کب
لاری دلینکا کیلتورکانینکا توبه قیلکین ینه اون یلدن کین بو برلر
نی کورکون ان شاء الله کته خانقاه لار بولادی کبذ تقلید غیر نسخه
بانیکا مدرسه قازی خانه و مکتب خانه هم بولادی خدا خواه لاسه
ینه فانجه مهمان خانه لار هم بولادی عقل حیران قلدورغان نیچند
بوز آدم لار کلیب وظیفه¹³⁵ بیدورغان بولادی نیچند مینک آدم لار
کا کسیم برادیکان بولامیز نیچند آطی یوق آدم لار آط تیلاب کیلسه
آط برورمیز ان شاء الله اما دلینکا تیپینکا کیلتورکان خطره
سوزلارینکا توبه قیلکین شو بی ادب لیکنکا [1206] تورت بیل بیش
بیل بیز نی صحبتیمیز دین یراق بولاسن دیدیلار بو سوزنی ایشتیپ من
کوپ یغلاب بی طاقت بولوب ایدم که پیریمیز نی بر ساعت
کورمسام بی طاقت بولور ایردم تورت بیل بیش بیل غه چه قیداق
طاقت قیلور من دیب فکرکا فالدم ینه تصیح دل قیلیب ایدم که
پیریمیز التفات قیلیب از برای من بی ادب نی آکاه قیلیشکا ایتکان
دورلار والله اعلم دیب بورار ایردم اراده بیش بیل اوتنی قضارا بر
کون شیطان منی وسواس قیلیب صوفیلار بیلان موشلاشیب اغزمیدین
نیچند خطا کب لار جیقنی صوفیلار پیریمیزکا عرض [121a] قیلیب

¹³⁵ اصل متنده: وظیفه

ایدیبار که تقصیر بو صوفی خطاغه کتی ایشیکدن چیقاریش لازم دیب
 عرض قیلیب چقاریب یباردی نیچند آدم لار اورتا کا توشوب
 تیلا دیلار بیریمیز قبول قیلما دی لار یغلاب یوردوم بیش ییل غچه بیش
 ییل دن کین اوزلاری التفات قیلیب چاقریب کناهم نی اوتی لار ای
 برادرلار عزیزلارن نفسی ضایع کیتماس ایکان بیش ییل صحبتیم دین
 یراق بولاسن دیب ایردیبار اوشل ایتکانلاری کلدی ای یاران لار
 عزیزلار کمیا نظر بولور ایکان لار من دک برامس غلام [1216]
 لاریکا بنه التفات قیلیب خانقاه کا رئیس قیلیب قویدیبار اطراف
 لاری انیلایب قراسم که خانقاه عجایب کنبدهای غرایب مدرسه
 قاری خانه دلکش مکتب خانه های کان علم و رواج دین پیدا¹³⁶
 بولوب دور بنه مهمان خانه های کونا کون تعریف لاری حدین فزون
 کورکان آدم نی عقل لال بولادی قرسم بروکا اط برادیبار بر نیچه
 لارکا تون برادیبار غریب غربالارکا طعام براییق لار بو ایشلار کا
 حران قالب [122a] بر کون وظیفه ییدورغان آدم نی سناسم مینک
 بیش یوز آدم ایکان کلکان مهمان دین باشقه اما سراساب قیلسام
 مذکور اوزلاریق ایتکانلاریدین هم زیاده بولوب دور ای برادرلار
 بیریمیزنی بیلمایدیبار دیب غافل بولمای آگاه بولوب یورونکلار چرا که
 اون ییل کین بولادورغان واقعه لاری بیزکا ایتیب ایردیبار [1226]
 اوشل مذکور واقعه لاری کوزیمیز بیلان کوردوک الحمد لله دیب
 مذکور ملا بهادر کوپ یغلا دی بو حکایه نی ملا بهادر دین ایشتیب
 قلم سوروب بیتیم.

¹³⁶ اصل متنه: قیدا

نقلست که پیرمیزی بی بر خواجه نظر دیکان صوفی لاری بار
 ایردی دام الدیلاریده تورار ایردی ان قیلغان خدمتی قند قندالت¹³⁷
 پسته¹³⁸ روسته لاری پتیسکا¹³⁹ نوزاب مهمان کا چیقارار ایردی
 مذکور صوفی [123a] ایدیکه پیرمیزی بر کرامت لاریدین ایشیب برای
 دیدی ایدیکه مسجدلاریکا بر مناره قیلدیرکان ایردیلاز مذکور منار
 ایکی یلدا پوتی پیرمیزی بر کون ایدیلارکه والله اعلم شول منار
 یقلارمکین دیدیلار من بی ادیانه سوردم که تقصیر شونداغ اولوکان
 کته منار سبب نیمه یقلادور دیدم پیرمیزی التفات قیلیب ایدیلارکه من
 توش کوروب من بر آدم کلیب ایتادورلارکه هو ایشان خلیفه حسد
 پیغمملارکا هم تأثیر قیلغان خفه بولمانک اما آدم لاری حسدی منارکا
 اورادور دیدیلار بنا برین یقلار مکن دیدم دیدیلار خیال اونمای بر
 کیچه سی [123b] زلزله بولوب یقلدی منار یقلغاندین کین حضرت
 پیرمیزی التفات قیلیب ایدیلارکه هو صوفی لار مناری یقلغان یخشنی
 بولدی پورت کا وبا ارالاب تورکان ایردی اعدی کوتاریلدی الحمد
 لله دیدیلار ای برادرلار من شونجه فهم لادم که پیرمیزی نیمه واقعه
 بولسه اوزلاری بیلاز ایکانلار اما برو کلیب توشومده ایی دیکانلاری
 قصاب کا اوقشایدی دیب مذکور صوفی کوپ یغلادی بو حکایه بی
 خواجه نظر صوفیدین ایشیب قلم سوروب بیتیم.

¹³⁷ اصل متنده: خند خندالت

¹³⁸ اصل متنده: فسته

¹³⁹ اصل متنده: قتیسکا

نقلست که حیت بای صوتی دهکان بر شهرخان لیک [124a] برادریمیز بار ایردی بغلاب منکا ایدیکه حضرت پیریمیز فی آرقه لاریده غیبت فیلکان ادم لارنی شکست تابقانیی کوردوم شهرخان فی هزار بشیسیده کوپ مجلس فی ایچنده توروب ایردم بر آدم ایدیکه هوی صوتی پیرینکیز اولیا بولسه لار ایردی منار یقلیب کینی باتکانده نوقتاتیب قالمس مدی دیدی شو منافق فی سوزینی ایشیب دهلم کا کیلتوردم که پیریمیز بی شک ولی لار اما شونداق بی ادب فی آتیب ناشلاسه لار کوپ بخشی بولور ایردی [124b] دیدم مذکور بی ادب اوشال حالده بوراکیم اغردی دیب یغین دن چیقیب کئی اویکا باریب اوشه کیچه سی اغزی بورنیدین قانی کلیب اولوب دور هم آدم لار بو حادثه¹⁴⁰ فی کوروب حیران قالیب توبه قیلدیلار ایرته بیلان باریب جنازه سین اوقوب پرتشی آلیب کیلدم بو علامت دین کیین شهرخان ده منارنی توغریسیدن هیچ کیم کب اورمای دورغان بولدی ای برادرلار سیزلار هم بی پروا¹⁴¹ بولوب اوز جان لارینکا حیر فیلمانکلار چراکه صاحب مثنوی ایب دورلارکه [125a] ولی لارنی لطف لطف حدادور الارنی قهر قهر حدادور دیب دورلار البته آگاه بولونکلار برادرلار دیب کوپ بغلادی بو حکایه فی مذکور حیت بای صوتی دین ایشیب قلم سوروب بیتیم.

¹⁴⁰ اصل مننده: حادثه¹⁴¹ اصل مننده: فروا

نقلست که ملا صالح دیکان برادریمیز ایدیکه منار دن کپ¹⁴² اوروب شکست تابکان آدم ن منهم کوردوم ایتیپ برای دیدی ایدیکه بر ملا محمد عمر دیکان برادریمیز بار ایردی پیریمیز ن خدمت لاریده مکتب اوقوتوب پورار ایردی قضا سی یتکان ایکان تقدیر الهی بیلان منار قیلیپ یاسیب اولندی اراده بیش [1256] اون کون اوتکان دین کیین مذکور مکتب دار ن خواتونی پیریمیزی حرم لاریکا کریب بر نیچه ضعیف لارن الیدیه ایتیپ دور که بو مناری قوروسون منینک ایریم اوچون بولغان ایکان دیب مالایعنی کپ اوروب دور اوشه یرده تورغان ضعیف لار ایتب دور که ای ن ادب مونداغ دیمه دیسه باز بیهوده کپ اوروب دور اوپکا باریب اوشال کیچه سی اولوب دور ایرته بیلان تعزیه کا دیب کیشی کیلدی اما عزیزلارن قیلغان ایشیکا تعنه قیلیپ بر نیرمه دیب یولس ایکان دیب [126a] کوپ یغلادی بو حکایه ن مذکور ملا صالح دن ایشتیپ قلم سوروب بیتیم.

نقلست که پیریمیزی ضیار الدین مقصوم دملا دیکان بر مریدلاری بار ایردی مذکور دملا ایدیکه پیریمیزی بر کرامت لاریدین ایتیپ برای دیدی ایدیکه منی بر کون چاقریب ایدیلار که هو دملا منی بو اروس کافر سیم کا چاقریب ظلم منان بر الیب باریشی بار ان شاء الله اوشل حین ده کوپ مرتبه لار بیز کا حاصل بولادی آگاه بولوب یورونک دیدیلار سراساب قیلیپ یورور ایردم اراده تورت بیل اوننی هیچ اثرن بیلمادم اما بر مناره [1266] قیلدیلار تقدیر الهی منان یر قملآب یقلدی اوشبو منارینک توغریسیدین حاکیم لار چاقریب

¹⁴² اصل متنده: کف

سیم کا آلیب یاردی کافرینک اولوغ لاری عزت اکرام قلیب سیز اولوغ آدم ایکان سیز جریمه نکیز ن اولک سیزن اوارا قلیب الیب کیلکانیمیز کا رضا بولونک بزق حقی میز کا دعای خیر هم قلینک دیب نیچند عذرلار اینب جواب بریب اوزاتیب قویدی اما بر طرفکا بارسه لار بیرمیزنی عادت لاری شول ایردیکه بر ایسکی چغان کیب بر ایشاک کا منیب برار ایردیبلار [127a] ایسکی چغان اوستی لاریده ایشک کا منیب بر صوق بتلاب کلیب یاتیب ایردی کافرین قراولی اوشلاب سن قیداغ آدم سین که بو یرده یوروب سن سن قصاب قویامن دیب پویسه¹⁴³ قیلدی بر ایکی ادم لار اورتا کا توشوب بو کیشی ایشان بخشی آدم دیدی کافر ایدیکه ایشان دیکان شونداغ بولورمو یلغان ایتمسن دیب ذات شریف بیرمیزنی ایشک دن توشوروب ایشک بتلاکان خدمت کارلارینی تونی یئکی ایردی ان ایشک کا مندیریب بیرمیزنی بتلا دیب باتفاق ده [1276] بتلاتیب شهردین چقاریب قویدی بیرمیز¹⁴⁴ خدا کا نیچند شکر ثنا بیاریب ایدیلاکه الحمد لله من خدا کا بنده من آنحضرت صلی الله علیه و سلم کا امت من دیکانیم راست ایکان باز چهاربارلار کا دوست من حضرت ابراهیم پیغمبر ملتیده من حضرت امام اعظم مذهبیده من مشایخ ما تقدم و ما تأخر لار کا مرید من دیکانیم راست ایکان الحمد لله خدا یا شکر چراکه ما تقدم لارنی رویشی شول ایردی بیز کا هم بولدی دیب خدا کا شکر ثنا ایتلار ای برادرلار بو ذات شریف

¹⁴³ اصل متنده: فویسه

¹⁴⁴ اصل متنده: فرمیز

پیرمیزکا هر واقعه [128a] بولسه معاینه بیلنپ تورور ایکان چراکه
 تورت ییل ایلکاری اینکان سوزلاری کلدی آگاه بولوب بتحقیق
 بیلینکلار که پیرمیز مقام رضاکا هم بارکان ایکان لار دیب مذکور
 دملا کوپ یغلا دی بو حکایه بی دملا دین ایشنپ قلم سوروب بیتیم.
 نقلست که پیرمیزی بر ملا صالح دیکان بر غزینه چی لاری بار
 ایردی مذکور غزینه چی ایدیکه پیرمیزی بر عارق عادت لاری دین
 ایتب برای دیدی ایدیکه پیرمیزی بر پل¹⁴⁵ سلا دورغان دوقی لاری
 بار ایردی بر جایده اغزی آچوق بکتلمکان تورار ایردی یل کراک
 بولسه [128b] سناپ آلیب بنه جایغه قویار ایردم اما عراجت کا پل
 لازم بولسه یوز تنکه کراک بولسه یوز تنکه چیقار ایردی ایکی یوز
 تنکه درکار بولسه ایکی یوز تنکه چیقار ایردی تورت یوز تنکه
 درکار بولسه تورت یوز تنکه چیقار ایردی بشرط مینک تنکه درکار
 بولسه مینک تنکه چیقار ایردی علی هذا القیاس شونداغ کتابرار
 ایردی او دوقی دکی پل هرکیز کمی مس ایردی شو ایشکا تعجب
 قالیب دلیم دا ایتار ایردمکه بو کیچکنه دوقی دکی پل هرکیز اداغ
 بولمای دی نیمه حکمت ایکان دیب کونکلوم کا کیلتورور ایردم
 [129a] بر کون پیرمیز چاقریب ایدیلارکه هو غزینه چی صوفی دوقی
 دین کوپ شکایت فیلمه پل درکار بولسه عراجت کا منه بو بوریا
 نینک تکی دن آلیب براویرکین دیدیلار کلیب بوریانینک تکیدین
 نیچند کون عراجت کا آلیب براویردم هرکیز اداغ بولمادی بینه

¹⁴⁵ پل دوقی دکی

¹⁴⁶ پل دوقی دکی

¹⁴⁷ پل دوقی دکی

¹⁴⁸ پل دوقی دکی

¹⁴⁵ اصل منتهه: قل

پیرمیز چاقریب ایدیلار هو صوفی ناقص من بعد¹⁴⁶ دلنکا مونداغ
 خطرہ کیلٹورمه توبہ قیلکین امدی سوندین کین عراجت کا دوفی دن
 الیب برکین دیدیلار یغلاب ایتیم کہ خدایا خداوندا بو دوست
 لارینکا غزبنہ قدرتینکدن بریب سن [1296] اداغ بولمایدورغان من
 بعد تلیم کا و دلیم کا خطرہ کیلٹیرمابین دیب توبہ قیلیب کوپ
 یغلاب ینہ عراجت کا دوفی دن آلیب براویردم دیدی بو حکایہ نی
 مذکور غزبنہ چی دن ایشنیب بیتیم.

نقلست کہ حضرت پیرمیزی بر عید حلیل دیکان اشغازلاری بار
 ایردی ایدیکہ منہم پیرمیزی بر کرامتالاردن ایتیب برای دیدی مذکور
 اشغاز ایدیکہ خواه پلو¹⁴⁷ خواه سیوق آش قیلسام یوز آدم بولسه
 آشیب قالماس ایدی مینک آدم بولسه بینمای تکیب قالماس ایردی ہزور
 بتار ایردی بو ایشکا حیران [130a] بولوب تعجب قالیب یورار
 ایردم بر کون قیش چلہ سیدہ اوستالارنی چاقریب ایدیلار هو
 اوستالار اشخانہ نینک اوستیکا بر اشخانہ قیلینکلار دیدیلار اوستالار
 خوب دیب اشخانہ قیلیب یاپیب¹⁴⁸ تیار قیلدی حلیکی تامنی اوستیکا
 اوج کتہ دش قزان قویددیلار دلیم کا بر خطرہ کلدیکہ بر پست¹⁴⁹
 دکی قزان لارغہ اوت یاقیلادی قینایدی اما بلنددکی قزان لارغہ اوت
 یاقیلمای قیداغ طعام پیشار¹⁵⁰ ایکان دیدیم پیرمیز ہیبت بیلان منکا

¹⁴⁶ اصل متنہ: منک بعد

¹⁴⁷ اصل متنہ: فلو

¹⁴⁸ اصل متنہ: یافیب

¹⁴⁹ اصل متنہ: فس

¹⁵⁰ اصل متنہ: فیشار

قرباب ايديلارکه هو بي ادب اشقاز خدای عظمت و قادرليکين بيلمادينکو بوزوم قانون ني [1306] کورکون هيچ کيم اوت قلاب فشيرکان مو اي لادان شالين هم کور سون ايچينده خدای علم قدرتي بيلان پيشيب¹⁵¹ توروب دور کو توبه قيلکين ديديلار توبه قيلدم ديب اياغ لاريغه يقليب کوپ يغلادم بته اوت قلابدورغان ديوانه ني چاقريب ايديلارکه هو ديوانه قزان کا اوت قلاب ديديلار او ديوانه پست کي قزان کا اوت قلابي پست¹⁵² دکي قزان دن ايلکاري تام دکي قزان قينادي اما پست دکي قزان لارن اشي بریم ساعت ده پيشار ايردي تام دکي قزان ني اشي بر بریم دفيقه ده [131a] پيشي اما سکيز قزان بر اوچقده قينار ايردي دان سالکاني قيناب دان سالکاني قينماس ايردي قزان کا بقادورغان اوتون اط ني کونککي شالي ني توفان ايردي شونچه کي ساچيب تورار ايردي اما آدم لار ني کوزيکا اوت قله کاندیک کورونار ايردي اول کونک توفان ني اوتیکا اش پيشيشکا کيشني عقلي بيتماس ايردي اي بارانلار بو ايشلار محض کرامت خارق عادت دن خالي ايماس بو سوزکا خوب تصديق قيلينکلار بو حکايه کا هيچ خلاف بوق چراکه پينمپورمينز ايتب دور لارکه "الکذاب لا امتي" يعني بلغانچي مينيك اميم ايماس [1316] ديکانلاري مونداغ بولسه البته بلغان کپ ني ايتماسن ان شاء الله اوزوم کورکان راست کپ ني ايتيم ديب کوپ يغلادي بو حکايه ني مذکور اشقازدين ايشيب قلم سوروب بيتيم.

¹⁵¹ اصل متنده: فيشيب

¹⁵² اصل متنده: فس

نقلست که بیرمیزی نان یقادورغان نوای لاری بار ایردی
 مذکور نوای لاز ایدیله که بیرمیزی بحارق عادت لاریدین بیز هم ایتم
 برای لیک دیدی ایدیله که هر کونده توقوزته حمر ن نان قیلیب یفار
 ایردیک هر فانیچه آدم کلسه یتم اشار ایردی اما هر کون وظیفه¹⁵³
 آلیب یقادورغان مینک بیش یوز آدم ایدی مهمان دین باشقه اما
 مهمان ن [132a] عددینی ایتم بولمادی چراکه مهمان ن عددینی
 ایتمیشکا عاجزدورمیز بو ایشلارکا تعجب قالیب ایتر ایردیککه بر
 کونده توقوز حمر ن نان قیلیب یافساق وظیفه خور مونچه بولسه
 مهمان ن عددینی بیلیب بولسه بو قیداق حکمت دور دیب بر بیرمز
 کا کپ اوروشوب حیوان بولوب یوزار ایردیک بر کون بیرمیز
 آلدیمیز کا کریب ایدیله که ها بی ادب نوای صوفیلار خدای عظمت
 لیکیکا منکر موسیزلر چنانچه بر برکا کیچکینه چشمه بولاق چه
 پیدا¹⁵⁴ قیلیب تی خدا شوندن چندان آدملر پرنده بو چرنده لر بی
 عدد چهار پالر قورت قمرسقه لر [1326] طمئع فیلور لر مذکور
 بولاق هرکیز کمی میدور اما بالغ آدم کا شو حکایه بس ایماسمو
 خدان بر آتی کریم بر آتی رحیم بر بنده سیکا خدا رحمی کلیب کریم
 قیلسه بولاق کی ناز نعمت لاری غیب دین بیتکوزوب هرکیز
 کمیتسه نه عجب اعتقادلرینکی سوست قیلیب انداغ خیال فاسدغه
 کتیب کوپ ویسی منکلار دیدیلار بو سوزی هست بیرمیزدین
 ایتمیش بر بیرمزکا حسرت ندامت قیلیب یغلاشیب ایدیله که ای

¹⁵³ اصل متنده: وظیفه¹⁵⁴ اصل متنده: پیدا

برادر لر عزیز لر کا خدا برسه بولاغ دک قیناب چیقاویرار ایکان مونکا
 هیچ شک شبهه قیللمسه بولور ایکان بشرط شک [133a] قیلسه کیشی
 خطاغه کیتسه هم عجب انماس دیب مذکور ناوای¹⁵⁵ لر کوپ
 یغلادی بو حکایه بی نوای لر دین ایشیب قلم سوروب بیتیم.
 نقلست که پرمیزنی بر قوزی دیوانه دیکان دیوانه لاری بار
 ایردی دام دشکه اوت قلاز ایردی مذکور دیوانه ایدیکه من اوت
 قلاب یوروب عجایب غرایب لارنی کورکان من ایتیب برای دیدی
 ایدیکه پرمیزنی دش اوچاق لاریکه اشقاز اوت قله دیکانده شالی بی
 توفانیدین سهل فهل چاچیب قویار ایردم هر قانچه آش بولسه
 پشاویرار¹⁵⁶ ایردی اما بی نماز فاسق آدم دشنی اوچاغین آلدیکا
 کیلسه اوچاق دین اوت [1336] چیقوب قوار ایردی بشرط قاچمه
 هم یوغنی بی اوت آلیب کوپوب کینار ایردی اما بر نیچه یمان آدم
 لارنی سقال موی لاوینی کویدوروب پنه اوت اوچاقه قایتیب کریب
 کینار ایردی اوشبو ایشکا تعجب قالیب اینار ایردم که بو اوت بی
 برو اورکاتمه یا کیشی چاچمه اوزی چه چیقوب آدم لارنی
 کویدوروب پنه اوچاقه کریب کینادور بو نیمه حکمت ایکن دیب
 حیران بولوب یورار ایردم بر کون پرمیز کیلیب ایدیلار که ها صوفی
 سن بی ادب ایکان سن بی ادب بولماسنک نیچند خطر ه کپ لارنی
 دلینکا کیلترب یورورمدینک [134a] خدان قدرتی اولوغ سن

¹⁵⁵ اصل متنده: نوای¹⁵⁶ اصل متنده: فیشاویرار

اوچاقه توفان چاچمسانک هم پشیرسه قادر¹⁵⁷ ینه ایتماسن که بو اوچاق دین اوت چیقب آدم لارن قوب کویدورادی بو نیمه کپ دیسن نفحات الانس¹⁵⁸ و مبدأ نور دیکان کتابده عزیزلارن کرامت لارین ایکنان اولارن آه دیشی بیلان نیچند شهرلار اوت آلیب کویوب کیتکان بو نسبت¹⁵⁹ شریف تا قیامت غچه منقطع بولمادی دیب نسخه لارکا بیتلکان امدی توبه قیلکین شوی ادب لیکنکا سن هم کویوب قالمکای ایردینک دیدیلار من پورم دن بو سوزن ایشتیب خوف قیلیب قورقوب یوروز ایردم اراده اوچ تورن کون اوتی بر کون اوچ تورن قولاج اوچاق دین براق [1346] یانیب ایردم اوچاق دین اوت چیقیب منی اورتاغه آلیب کیم لارم کویوب تورکان ایکنان اورنیم دین نوروب کیم لارم نی تاشلاب قاچیب براق کیلیب توردم اوت کیم لارم نی کویدوروب بولوب ینه جای کا کریب کیتی ای برادرلار عزیزلارن بیلمایدی دیب هر کپ نی خواه نیل کا خواه دل کا کیلتیریب بوروش خوب ایتماس ایکنان چراکه الارکا خدا هر واقعه بولسه بیلدیریب و کورساتیب ترور ایکنان دیب مذکور قوزی دیوانه کوب بغلادی بو حکایه نی قوزی دیوانه دین ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

[135a] نقلست که پورمیزی بر صادق آخوند دیکان کاشغری خدمت کارلاری بار ایردی دام طهارت لاریغه سو فویوب برور

¹⁵⁷ اصل متنده: قادر

¹⁵⁸ اصل متنده: نفحات انس

¹⁵⁹ اصل متنده: نیت

ایردی مذکور صوفی ایدیکه پیرمیزی بر کرامت لاریبی صریح کورکان
 من ایتب برای دیدی ایدیکه بر کون پیرمیزی منکا قراب ایدیلارکه ها
 صوفی سو آلیب کیل دیدیلار منینک کونکلومکا کیلیدیکه پیرمیزی قول
 لاریبی یوآرمکین لار دیب چای ناک نینک تکیده از کینه سو بار ایکان
 آلیب باردیم در حال طهارتکا تردد قیلیدیلار کوپ خجالت بولوب
 ایدیمکه من ایددی شرمنده بولور ایکان من چراکه بول سو قول نی
 پوشکا زورغه بیتار ایردی [1356] طهارت کا قیداغ بتادور دیب
 کوپ خجالت بولوب توروب ایردیم پیرمیزی ایدیلارکه سو نی بر دیب
 قول لاریغه سو نی بیردیم مستحب قیلیدیلار ینه قولوم کا بردیلار قیوب
 برکین دیب طهارت لاریغه قیوب بردیم طهارت نی قیلیب بولیدیلار ینه
 اباغ لاریبی یشب هم یودیلار چای ناک دکی سو نی فراسم اصلا کمی
 مای بیاکی دک توروب دور پیرمیزی منکا قراب ایدیلارکه ها صوفی
 ایچکین بو سو نی طهارت دن قالغان ثواب بولور دیدیلار هرچند
 ایچتیم اداغ بولدی ای برادرلار موندین کته کرامت بولمایدور چراکه
 او سوکا بر آدم قول یوسه زورغه تازه بولور ایردی [136a] دیب
 مذکور صادق آخوند کوپ یغلادی بو حکایه نی صادق آخون نی
 آغزیدین اوزولمای تروپ عواجه نظر دیکان بر صوفی بار ایردی
 اوتوروب ایدیکه ها برادرلار من پیرمیزی موندین هم کته کرامت
 لاریبی کورکان من من هم ایتب برای دیدی ایدیکه بر کون پیرمیزی
 کوندوزی اوخلاب یائیب ایردیلار تورا کیلیب منکا قراب ایدیلارکه
 های دیوانه سو تاپیب¹⁶⁰ کیل دیدیلار من آیدسته نی فرسم ازکته

¹⁶⁰ اصل متن: تافیب

سو توروب دور اغیزلارینی چایقارمکین لار دیب آلیب باردیم قولوم
 دین آلیب طهارت قیلادورکان کنچی نکا کردیلار قولاق سالیب
 توردوم مستحب قیلیب ینه طهارت هم قیلدیلار داووش [1366]
 قیلیب ایدیلارکه ها صوفی اوشه غسل قیلغانده باغلایدورغان پرده نی
 آلیب برکین دیدیلار پرده نی آلیب بردم منکا بر وهم توشتی که بو سو
 طهارت کا بیتماس ایردی غسل کا قیداغ یتادور من ایدیش تاپیب
 سو آلیب کیلسام بولور ایکان دیب فکردا توروب ایردم هست پیرمیز
 داویش قیلیب ایدیلارکه ها صوفی صبر قیل دیدیلار تیک توردوم غسل
 قیلدیلار قولاق سالسام سونی آوازی قُدْ کوزه دین قویکان دک
 شاولآب کیلیب توروب دور غسل قیلیب بولوب اوستی باش لارینی
 کیب چیقتیلار منکا قراب تبسم بیلان کولوب ایدیلارکه ها دیوانه بر
 ایجسه چانقاوی بامیلمایدورغان سونی طهارت کا [137a] برورمو
 سن آل ابدسته دک سونکنی اوزونک ایچکین دیدیلار هرچند ایچدم
 اداغ بولمادی ای برادرلار عزیزلارن نظرلاری نوشوب مبارک قول
 لاری تیکان سو اداغ بولمادی امید قلامن که سیز بیز دک فقیر بی
 چاره مرید مخلص لاریکا نظر مرحمت لارینی سالسه لار کمیا بولوب
 آخره طرفیدین غنی بولساق عجب ایماس دیب مذکور خواجه نظر
 صوفی کوب یغلادی بو حکایه نی خواجه نظر صوفیدین ایشتیب قلم
 سوروب بیتیم.

نقلست که بر ملا صالح صوفی دیکان برادرمیز بار ایردی دام
 ایشیک قاقار ایردی ایچکاریدین ضعیفی چیقیب حرم کا کراک لیک
 آش طعام لارنی آلیب کریب کتار ایردی [1376] مذکور صوفی
 ایدیکه پیرمیزی بر خارق عادت لارینی کورکان من سیزکا ایتیب

برای دیدی ایدیکه بیریمیز بیک ساتیب اوز کسبلاریدین لقمه قلیب
 بیر ایردییلار اما ایکی کون اوج کونده بر طعام قیلار ایردییلار
 اوزلاری تنهای مهمان بیلان بر ایردییلار بر کون منی بویردییلارکه
 اوشه کسب ن پلیدن¹⁶¹ خرجات قلیب ایچکاریکا کورکیز کون آش
 قلیب چیقارمین اوج نورت خاص مهمان لار کلدی شولار بیلان
 نزاری قیلایلیک دیدیلار خوب دیب خرجات قلیب کورکیزدم اما
 بیریمیز ن بر کیچکله آش ییدورغان یغاچ طبق¹⁶² لاری بار ایردی شو
 طبق غه آش ن سالیب اوراب ایچکاریدن [138a] چیقاردیلار آلیب
 باریب بیریمیزن آلدیلاریکا قوبدوم مهمان لار بیلان نزاری قیلدییلار
 مهمان لار توپوب قول لارینی ارنی لار مذکور مهمان لار دین بری
 ایدیکه تقصیر بیزنی اون بیش اون آلتی همره لاریمیز بار ایردی اوشه
 لارن چاقرساق شو قورک آش دن بر لقمه دن پیشیب فالسه قلاهی
 ایکن دیدی بیریمیز ایدییلار هی هی کوپ یخشی بولور چاقیرینکیزلار
 ان شاء الله اولار دین هم آشیب قالار دیدیلار در حال مهمان لارنی
 بری چقیب مذکور شریک لارینی آلیب کلدی قنار اوتقوزوب آشتی
 آلدیکا قوبدی بیریمیز ایدییلارکه مهمانلار خوب بذوق نزاری قیلینکلار
 [1386] بو بیک ساتیب خرجات قیلینغان آش دیدیلار مهمان لار
 خوب بذوق بیشتیلار اداغ قیلال مدی مذکور مهمان لار بو سرنی
 کوروب بر بریکا قراشیب تعجب قالدیلار بیریمیز منکا قراب
 ایدییلارکه ها صوق شو آش ن میزاحورلارکا آلیب بارکن همه لاری

¹⁶¹ اصل متنده: فلیدن¹⁶² اصل متنده: تیق

جمع بولوب بیسون دیدیلار خوب بولغای دیب آش نی آلیب یاریب
میراخورلاری جمع قیلیب بر دم میراخورلار هم خوب بذوق ییب اداغ
قیلانادیلار مذکور میراخورلار نی سنسام بکر مه بیش کیشی ایکان ای
برادرلار موندین کته خارق عادت بولمایدی چرا که بر کیچکینه طبق
دکی آشی اول تور ت کیشی ایکیچی اون آلی کیشی [139a]
اوچونچی بکر مه بیش کیشی ییب اداغ قیلانسه لار بو زور کرامت
ایماسو دیب مذکور ملا صالح دیوانه کوپ یغلادی بو حکایه نی ملا
صالح دن ایشتب قلم سوروب بیتیم.

نقلست که بر حالمراد¹⁶³ دیوانه دیکان برادریمیز بار ایردی
ایدیکه پیریمیزی بر اولوغ لوغلاربینی سیز لارکا ایتب برای دیدی
ایدیکه بر دوستوم بار ایردی اما اوزی بهوده خلاف شرع ایشلارکا
بورادورکان ایدی بر کون دوستوم کا مصلحت قیلیب ایتم که بیزی
بو بوروشومیز نی هوده ایکان طلب علم قیلیب اوقوساک بولور ایکان
دیدیم او دوستوم هم خوب بولغای دیدی من ایدیمکه انداغ بولسه
[1396] مینک تپه¹⁶⁴ دیکان جایده بر عزیز چیقان ایمیشلار اوشه
کیشی کا باریب بر دعالارینی آلیب اندین کین اوقولنیک دیب جوناب
خدمت لاریکا یتیب کیلدیک کوروشوب زیارت قیلدیک دپلیم کا
کلیب ایدیم که همه نذر نیاز آلیب کلیب دعا آلیب توروب دور منده
دنیا لیغدن بر غمره بولسه قوروق کیلیب زیارت قیلیب قیداغ دعا
آلامن هی دریغ دیب افسوس ییب توروب ایردم که پیریمیز منکا قراب

¹⁶³ اصل متنده: فالقراة

¹⁶⁴ اصل متنده: تیغه

ایدیلار که ها بله بری کیل دیدیلار یوکوروب کیلدم یلکام کا شفت
 لاب ایدیلار که ای بله کونکلونکا اونداغ کینی کیلترمه [140a]
 بیزکا دنیا منظور ایماس اعتقاد منظور کیل کین توبه قیلکین دیب
 قولوم نی آلیب توبه بردیلار برله همراه کیلکان دوستوم کا قراب
 ایدیلار که او بی ادب نا انصاف شریکینک ملا هم بولمای دی صوفی
 هم بولمایدی ان شاء الله او آدم دین یراق یورکین دیدیلار بنه ابرته
 سی چاقریب منکا توجه بردیلار اوزوم نی بیلمای بقیلیب قالیب من
 صوفی لار کوتاریب ایشیککا چقاریب تاشلاب دور اوزوم کا کلیب
 قراسم که اغزم دین کوفوک آقیب یاتیب من اورنوم دین تورسام
 ایچیمده بر اوت یاتیب توروب دور یراق هولوقوب کوچه لارکا
 چقیب [140b] کتیب من یلانکغاج یلانک ایاغ مست بی اختیار
 بولوب صوفی لار بو بله جئی بولوب دور دیب آلیب کیلیب کونده
 که سالیب قوبوب دور نیچند کون کونده دا یاتیب من اما کونده دا
 یانکایم نی هم بیلماب دور من پرمیز بر کون بوقلاب التفات قیلیب
 ایتیب دور لار که ها صوفی لار نونا کون کی قول برکان خلیراد
 دیکان دیوانه قنی صوفیلار ایتیب دور لار که نقصیر او دیوانه جئی
 بولوب کوچه لارده یلانک غاچ یلانک ایاغ یورکان ایکان آلیب
 کیلیب کونده کا سالیب قوبوق دیب دور لار پرمیز ایتیب
 دورلار که ها نا انصاف لار اونکا توجه تیکان جئی بولکان ایماس
 کونده دین چقاریب آلیب [141a] کیلنکلار دیب دور لار صوفی لار
 آلیب کیلدی پرمیز التفات قیلیب یلکام که شفت لاب اوروب
 قوبیدیلار هوشوم کا کیلیب سالم الاعضا بولدوم ای برادرلار آگاه
 بولونکلار بر توجه لاریبی کوتارالمای پاک اولا یازدم اما من دین

باشقه نیچند آدم لارنی کوردوم توجه لارینی کوتارا المای اولوب هم کیتکان پیرمیز استای دل بروکا توجه قیلسه لار یا اولار ایدی یا جنی بولار ایدی بشرط بروکا بخشنی نفس قیلسه لار بخشنی بولوب کیتار ایردی اما ایمان نفس قیلسه لار ایمان بولور ایردی چراکه اوصل مذکور دوستوم کا بر نفس قیلیب ایردیلاز ملا هم بولمایدی صوفی هم بولمایدی دیب او شه نفس لاری ضایع کیتمادی ملا هم بولمادی [1416] صوفی هم بولمادی کوپ فاسق بولوب شو وقتی لارده رسوا بولوب یوروب دور ای یارانلار پیرمیز غنیمت لار بر ایش قیلیب دعا لارینی آیش درکار بشرط بی پروا بولوب یوروب دعای بدلارینی آلسه هر کیشی آخرتی کیتسه هم عجب ایمان دیب عالمراد دیوانه کوپ بغلادی مذکور عالمراد دیوانه باز ایدیکه پیرمیزی نظرلاریدن یغیلب اولکان آدم نی هم کورکان من ایشیب برای سیزلارکا دیدی ایدیکه عسکه لیک ایسر آخون دیکان بر وکیل یار ایردی پیرمیز نی توغریلاریدن نیچند مالا یعنی کپ نی کافر نی حاکمی کا اینکان ایکان بر آدم کیلیب پیرمیزکا ایدیکه ای تقصیر عسکه لیک ایسر آخون [142a] سیزی توغرینکیزدین کافر نی حاکمی کا نیچند بی هوده کپ لارنی ایشب عرض قیلدی سیزی حاکم چاقرار مکین دیدی پیرمیز ایدیلارکه غیر نا انصاف ایکنه یلغان کپ نی ایشب دور سهل کونده تشیلیب قتوروب اولار بد بخت دیدیلار سراساب قیلیب یوروب ایردم که سهل فرصت ده همه بدن لاری تشیلیب اوزی قتوروب سقال لارینی بولوب اوزینی آغزیکا اوزی شفت لاب شوندا ای رسوالیک بیلان اولدی قوشنولاری کیلیب منکا ایدیکه بی ادب ایسر آخون نی کورینی اون ایکی کیشی نماز بامداد اوقوب کولادیک تا نماز

عصرغچه هرکیز [1426] بومندی هرچند کولایمیز تار بولادی اصلا
کنکی میدور آلب کیلیب زور بزور تقیب قویدیق لحدکا دیدی ای
برادرلار عزیزلار بی نفسلاری ضایع کیتماس چیراکه تشلیب فتوروب
اولار دیب نفس قیلیب ایردیلار اوشال ایتکان لاری بولدی عزیزلارکا
بی ادب لیک قیلغان آدم لار کا کور هم یول برماس ایتکان ای
یارانلار پیرمیز کوپ آتش نفس اولیلار دعای بدلارینی المای البته
دعالارینی آغای سیزلار دیب مذکور خالمراد دیوانه کوپ یغلادی بو
حکایه لاری خالمراد دیوانه دین ایشیب قلم سوروب بیتیم.

[143a] نقلست که بر عبد قیوم دیکان غزینه چی برادریمیز بار
ایردی ایدیکه پیرمیز کوپ آتش نفس لار آتش نفس لیک لارینی
کورکان من منهم ایشیب برای دیدی ایدیکه پیرمیزی بر مشیق لاری
بار ایردی اما هیچ نرسه که تیکمایدورغان بخش مشیق ایردی بنه بر
ایت بار ایکاوی بربرلاری بیلان کوپ اتفاق ایردی حتی که آش بی
هم برله ایچار ایردی او مشیق مهمان خانه لار کا هم کویب یورار
ایردی بر کون منی چاقریب ایدیلارکه مهمان خانه لارنی درپرده¹⁶⁵
سیکا کاغذ توتونک کون کوپ ساووق بولوبن مهمان لار ملال
بولسون دیدیلار خوب بولغای دیب همه مهمان خانه لارکا کاغذ
توتیم اما پیرمیزی عادت لاری [1436] بول ایردیکه هر قیداغ
مهمانیکه کیلسه لار اوزلاری یوروب دستارخان سلار ایردیلار ایرته
سی دستارخان سالیب یوروب ایردیلار من باریب حصه کفش لارینی
کوتاریب یوروب ایردم در پرده لارنی کاغذلارینی کوروب کوپ

¹⁶⁵ اصل متنده: درپرده

کولایمیز تار

بخشی بولوب دور دیب خورسند بولدیلار دستارخان سالیب ایلانیب
 بوروب بر مهمان خانه که در پرده سینی مذکور مشیق تشیب چقیب
 کتیب دور پیرمیز منکا قراب ایدیلاز که ها صوتی بو برقی نیمه که
 چله قوبدونکیز دیدیلار من ایدم که تقصیر من بخشی قیلیب قیوب
 ایردم مشیق تشیب چقیب دور دیدم پیرمیز ایدیلاز که او نا انصاف
 مشیق بی ادب ایکنه ایت تلاب اولدورکور [144a] دیدیلار اوشال
 حالده مشیق بیلان اتیفاق بولوب برله طعام ییب بورکان ایت مذکور
 مشیق بی تلاب اولدوردی هرچند اجرت ساک هم بولمادی ای برادرلار
 آگاه بولونکلار که پیرمیز اوشه مشیق بی ایت تلاب اولدورسون دیب
 نفس قیلیب ایردیلاز اوشال فرصتده اتیفاق بولوب بورکان ایت تلاب
 اولدوردی هر کیشی پیرمیز کا بی ادب لیک قیلیب کپ لارینی قایریب
 کاتبسه لار بر بلاکه کرفتار بولسه عجب ایماس دیب کوپ یغلاادی
 بو حکایه بی مذکور عبد قیوم غزینه چی دن ایشیب قلم سوروب
 بیتیم.

نقلست که بر تاشمحمد صوتی دیکان برادرمیز بار ایردی اوزی
 تاحیک [1446] جماعه سیدین بولور ایردی اما اوزی راست قول
 ایردی مذکور صوتی ایدیکه ها برادرلار پیرمیزی بر کرامت لارینی
 صریح کورکان من سیزلارکا ایتب برای دیدی ایدیکه بیزنی پیرمیز
 عربان¹⁶⁶ کا تیراک کا بویوردیلار ملا ناصر آخون ایکاومیز بی باریب
 عربان دین بر مونچه تیراک کسیب یوکلاتیب حونات دیک عربان
 نینک اوستیاغیده مانکفیت دیکان ایلات برادرلار بار ایردی بولار

¹⁶⁶ اصل متنده: اربان

دین هم باریب سوراى لیک ثواب دین قالمسون دیب باردیک باریب سورا دیک بر مونجه تیراک او یردین هم توشنی اوشال تیراک لاردین بر ارابه که یوکللاب نماز دیکرده چونادیک عربان منان مانکفیت جماعه سنینک [145a] اورتا سیده بر اوزولوش ادر بار ایردی شو ادرکه خفتن دا کلدیک اوشه کیچه کوپ قرانکغو بولدی عربان که کلیشکه هیچ علاج یوق نا علاج اوشل یرده یاتار بولدوک اما اوشال کوپ طعام بمای کوپ آج قالغان ایردیک بر یردین باریب طعام ساتیب الایلوک دیب اطراف جانیب لارن قراساق هیچ آدم نى اثرى یوق نا علاج قناعت قیلیب توردوک ملا ناصر آخون شریکیم ایدیکه پیریمیز ولی بولسه لار بیزن حاملیزدین غیر السه لار کراک دیدی خیال اوشمای بر قرغیز بر نان بر جای ناک جای پیاله سی بیلان آلیب کلدی ایدیکه برادرلار سیزلار آج قالغاندور سیز لار مون لهاری قیلینکلار [145b] دیدی نان نى قرساک پیریمیزن نان لاریدین جای نى قرساک قند¹⁶⁷ سالکان جای خوب بدوق یدیک نان نى ایچدیک جای نى اصلا توکمدی بزور ادا قیلدیک مذکور قرغیز قولیکا چابناک نى بردیک اورنیدین توروب کتی من شریکیم ملا ناصر آخون که ایدیمکه شو آدم دین بر سوراى نان جای پیرم نکیکا اوخشایدی قایردین آلدی ایکان دیب اورنیدین توروب بوکوروب قراسام هیچ کیم نى درکی یوق او یاق بو یاقغه فرادم هیچ آدم نى اثرینی تاہمدم بو ایشکا حیران بولوب بو یرده بر ہنہ¹⁶⁸ بولادورغان بر بولسه قیاقه کتی ایکین بو نى

¹⁶⁷ اصل متنده: خند

¹⁶⁸ اصل متنده: فته

حکمت آدم ایماس ایکان ائانک دیب پشیمان¹⁶⁹ قیلیب شریکیمکه
 کیلیب ایتمک که [146a] ها برادر اوشه نان پیرمیزی نان لاری ایدی
 سوراساک بولور ایکان سورامای غافل قالیب میز دیدم شریکیم
 شکاک لیک قیلیب ایدیکه نیمه که خفه بولورمن او آدم بر اوغری
 قیرغیز دورد پیرمیزی کیکه بارکان بولسه آلدیکا چیقارکان نان دین
 اوغراب آلکان دور دیدی اول کیچه اوشال یرده یاتدیک ایرته بیلان
 توروب پرم ن خدمت لاریکا کیلدیک پیرمیز ایچکاریدین چیقتیلار
 زیارت فیلدیک بیزکه قراب کولوب ایدیلارکه ها صوفیلار یولده
 خوب آچفالدینکیزارمو بو وقت دکئی صوفیلار بر کون آچ فالسه
 کرامت طلب فیلادور بخشی هم بی چاره اوغری [146b] قیرغیز بر
 نان بیلان بر چای ناک چای ایلتب بردی بشرط ایلتب برمه ایردی
 بو صوفیلار بیزدین هم کچیپ ورسه عجب ایماس ایدی دیدی لار باز
 التفات قیلیب ایدیلارکه بو صوفیلار ن شربت خانه کا آلیب کریب
 دستارخان سالتیکلار دیدیلار بیزق شربت خانه که کهرکزیب
 دستارخانچیلار دستارخان سالیب چیقیب کئی شریکیم ملا ناصر
 آخون غه قراب ایدیم که ای برادر سیز ن اوشه شکاک بی ادب
 لیکنکیز اصلا قالمدی پیرمیزی ایدیلاریده منی شرمسار قیلدینکیز کو
 عزیزلار که هر ایش معاینه معلوم بولوب تورور ایکان امدی من بعد
 مونداغ بی ادب [147a] لیکنی ایکاومیز هم قیلمایلک دیب یغلاشیب
 توبه قیلیب توروب ایردیک بر ملا مؤمین دیکان پیرمیزی صوفیلاری
 بار ایردی اوشال صوفی اوستی میزکا کریب کیلدی بو اونکان واقعه

¹⁶⁹ اصل متنه: فشیمان

لارن مذکور صوفیکه ایتب بردیک او صوفی ایدیکه اونداغ بولسه بو کیچه من بر کته سر کورکان من سیز لارکه ایتیب برای دیدی ایدیکه پرمیز نماز خفن ن اوقوب چقیب اوشو شربت خانه کما کریب اولتوردیلار منکا قراب ایدیلارکه ها بوتم بر چای ناک دا چای بر مونچه نان آلیب کیلینک دیدیلار خوب بولغای دیب یوکوروب باریب آلیب کیلیب آلدیلاریکا قویدوم ینه ایدیلارکه بو چای ناککه [1476] ازکنه نوات هم سالیب قوبکین اما بو چای دن سیز امید قیلمانک سیزکه برلمای دی من بر فست استراحت قیلیب الای دیب باتیلار من یوکوروب باریب نوات آلیب کیلیب چای ناک که سالیب قویدوم باریب ایغلارینی اوقلاب توروب اوقلاب قالب من براق اوبغانیب فراسم پرمیز اوبخلاب باتیب دور لار در حال چای ناککی فرسام ایچیده چای یوق نان دین هم بته سی یوق حیران بولوب شربت خانه ده تورغوچی صوفیلاردین سورادم بو چای ن کیب ایچی بو نان ن کیب آلدی دیدم صوفیلار ایدیکه بو برکه هیچ کیب کیرکان ایماس پرمیزی چای لارینی کیب ایچار ایردی [148a] نان ن بی رخصت کیب الار ایردی پرمیز بر ساعت کین اوبغانیب اوری لاریدین توروب طهارت قیلیب نماز هجد اوقودیلار نانک آتی نمازکا چقیب کتیلار من چای ناک ن آلیب ناککه که قویدوم حالی هم خجالت بولوب توروب ایردم که بو چای ن کیب ایچی ایکان دیب سیزلار کیلیب بو حکایه ن قیلدینکیزلار ینه بو ایشکا تعجب قالب توروب من دیدم مذکور تاشمحمد صوفی ایدیکه ای برادر اوشال چای ناک قنی بیز که کورسینک دیدی چای ناک ن ناکچه دین آلیب آلدیلاریکا قویدوم چای ناک ن کوروب بربریکا قراب یغلاشیب

ایدیلار که ای برادر کبچه سی دکی قیرغیز آلیب بارکان چای ناک شول کو [1486] ایتماودوم که بو نان بیریمیزی نان لاری مونده بر کپ بار دیب سیز شکاک لیک قیلیب هر نرسه دیدینگیز اوشال چای آلیب بارکان کیشی بیریمیز ایکانلار اوزلاری هم کیلکان وقتیمیزده اظهار قیلیب ایتلار کو بر قیرغیز چای آلیب باردیمو دیب بیلدیک که بیریمیز بی شک ولی ایکانلار دیب کوپ یغلاشیب چقیب کتلار بر ساعت دین کین شربت خانه که بیریمیز کیردیلار من بی ادبانه عرض قیلدیم که تقصیر تاشمحمد صوفی بیلان ملا ناصر آخون شونداغ شونداغ دیدور دیب اوتکان و افعه لاری ایتم بیریمیز التفات قیلیب ایدیلار که خیر هر کشی مقام ابدال غه بتسه اوچ یوز یتیمیش فرسخ یول بر قدم بولادی [149a] دیب دور لار عزیزلار انداغ بولسه عربان ایکی فرسخ هم کیلمای دور بر قدم کا یوزدن بر هم ایماس صوفی لار شو بر کا کلیب ایچکاندور اوزلاری فهم لاماب دور دیب کولدیلار ای برادرلار بیریمیز بی کلام لاریدین بیلدیم که اوزلاری مقام ابدال که یتکان ایکانلار صوفیلار اوزی کلیب ایچکان دور دیب قناب قیلیب بیکیبی لار اما مقرر بیلدیمکه چای ناک دکی چای اورنیده توروب یوق بولکانتیدین مذکور صوفی لار که اوزلاری علم کرامت منان اوزاتیب برکان ایکانلار ان شاء الله بو کلام که هیچ شک یوق چراکه بیریمیز بی موندین هم اولوغ کرامت لاریبی کوپ کورکان من دیب مذکور ملا مؤمین صوفی کوپ یغلادی بو حکایه بی ملا مؤمین دین ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

[1496] نقلست که بیریمیزی بر محمد صدیق خلیفه و رحمان قل صوفی دیکان تکرمانچی لاری بار اپردی مذکور صوفیلار ایدیکه

پیرمیزی بر کرامت لارینی صریح کوردوک کرامت لاری شولکه
 توفسان توشوب کوپ ساویق بولغان ایردی یقی تاش تکیرمان بر اوبده
 بورار ایردی مذکور تکیرمان فی سوی فرا سو ایردی اما آق سو
 موزلاب همه شو تکیرمانکا کیلار ایردی بر کون نماز شام دین سو
 قوروب تکیرمان لار یاتیپ قالدی نیمه بولدی ایکان دیب آیش فی
 باشیغه بازساق سو اوروب کیتیپ دور اما آیش فی بایلاش فی هیچ
 علاجی یوق بو کیچه نوروب قالسه همه یوقنی جر فلیب آیب
 [150a] کیتادور یا پیرم لمدی مدت قیلغای سیز دیب اوچ تورت
 باغ ففال تاپیب¹⁷⁰ کیلیب آیشکا باسیب ایردیک آیش محکم بولوب
 سو تکیرمان که قراب یوروب کیتاویردی ای برادرلار پیرمیزی بی شک
 ولی ایکانلار مدت قیلدیلار چراکه او آیش فی یکیرمه ارایه خشک
 بیلان هم بایلاب بولماس ایردی دیب کوپ یغلاشیب توروب ایردیکه
 پیرمیزی فی بر عبد قیوم دیکان صوفیلاری بار ایردی دام خانتقاه فی اونی
 فی تارتار ایردی مذکور صوفی یغلاب ایدیکه ای برادرلار تکیرمان فی
 آیشینی سو اوریشیدن من واقف ایردم سیز لارکه اییب برای دیدی
 ایدیکه اوشال تکیرمان فی [1506] سو اورادورغان کونی نماز عصردن
 اینکاراق پیرمیزی منی چاقریب ایدیلارکه هو صوفی باریب تکیرمانچی
 لارکا ایتکین بو کیچه آیش فی سو اورادور احتیاط¹⁷¹ بولسون
 دیدیلار من ایسیم دین چقیب باریب ایتماب من حفن اوقوغاندین
 کین منی چاقردیلار ما صوفی کیل منی ایاییم فی اوقلاغیل دیدیلار

¹⁷⁰ اصل متنده: تالیب

¹⁷¹ اصل متنده: احتیاط

باریب مبارک اباغلا ریڻی اوشلاسم موزنی اوشلاکاندیک قولوم سوفه قاتی بو سرکا تعجب قالیب توروب ایردم که اوزلاری التفات قیلیب ایدیلا رکه ای دیوانه ایتمار دوماکه باریب تکیرمانچی لارکا غیر بیرکین تکیرمان نی آلیشین سو اورادی دیب سن بی ادب غیر برمدینک اولادان تکیرمانچیلار بیزنی هم فقاغه قوشوب [1518] آلیش کا باستیلار دیب نسیم بیلان کولدیلا ر مذکور صوفی ایدیکه عزیزلاری هر برده یوقلاسه حاضر بولور ایکان بزدیك لادان لار بیلما س ایکان میز دیب کوپ یغلا دی بو حکایه نی عبد فیوم صوفی دن ایشتیپ فلم سوروب بیتم.

نقلست که بر ملا مؤمین صوفی دیکان برادریمیز بار ایردی مذکور صوفی ایدیکه بیریمیزی بر کشف لاریدین ایتیپ برای دیدی ایدیکه ملا عبد رسول دیکان بر ملا بچه بار ایردی بیریمیزی مدرسه لاریده اوقوب یورار ایردی او بلا بر ملا بچه بیلان مصلحت قیلیب فراتکین کا باریب اوقوساق بولور ایکان دیب قاچیب کتیپ ایردی فراتکین کا باریب [1516] بیش آلی آی توروب قایتب کیلدی منکا ایدیکه ای برادر بیریمیزی بر زیارت قیلدیرینک منی دیدی خوب بولغای دیب آلیب کردم بیریمیزی نی زیارت قیلدی بیریمیز مذکور ملا کا قراب سیاست بیلان ایدیلا رکه اولتور بو برکا نا انصاف سن بر ملا بچه نی بولدن چیقاریب آلیب کیتینک فراتکین نی کیرا بریشی دا بر مسجد بار ایردی اوشانده باریب باتینک لار بر تونک بویون تاحیک کریب شریکینک نی باسقین چیلیق قیلدی بیلیب توروب نیمه

کا ایندامادینک ای نا انساف سکوت¹⁷² علامت رضا بولور سن هم
کنه کار بولدونک ها رئیس لار آلیب چقیب بونی ادبکا اون بر دره
تعزیر برینک لار [152a] دیدیلار رئیس لار آلیب چقیب تعزیر بردی
بر خلوة کا تارتیب او ملا دین سورادینک ای برادر نیمه کنه قیلیب
ایردینک که پیریمیز مونداغ سیاست قیلیب تعزیر بردیلار دیدم مذکور
ملا ایدیکه من شریکیم ملا بچه بیلان قراتیکین نی کرابریشیده بر
مسجد بار ایکان شونکا کریب یاتیک اوج تورت ته تاجیک کریب
اولتوردی بر فسدن کین بته سی یاتیب فالدی باشقه سی چقیب کئی
من اویغاق یاتیب ایردم بر وقت بار ایردیکه حلنکی بدطال تاجک
شریکیم منان خلاف شرع ایشکا مشغول بولدی من مسافر آدم بر
نرسه دیشکه قورقوب نیک توردوم پیریمیز شوق ایتلار [1526] ای
برادر پیریمیز کوپ اولوغ ایکانلار بو ذات شریفکا هیچ نرسه برده¹⁷³
بولماس بیلیب تورور ایکانلار چراکه اوشال حادثه¹⁷⁴ بولکان بر منان
شول خانقاه نی اورتاسی اون ایکی کونلوک کیلور ایردی اما بو واقعه
نی هیچ کیم کا من اینکان ایتماس ایردم پیریمیز هر قایرده بر سر اوتسه
کوروب تورور ایکانلار دیب مذکور ملا عبد رسول منی آلدیم دا
کوپ بغلاب توبه قیلدی دیدی بو حکایه نی ملا مؤمن صوفی دین
ایشتیپ قلم سوروب بیتیم.

¹⁷² اصل متنه: سکوة

¹⁷³ اصل متنه: فرده

¹⁷⁴ اصل متنه: حادثه

نقلست که ملا بهادر¹⁷⁵ دیکان بر برادریمیز بار ایردی پیریمیزی
 بر کشف کرامت لاریدین سیزکا ایتب برای دیدی ایدیکه مغزوم
 فیشلاق لیق خالمنظر دیکان بر تاجک بار ایردی اوزی اوغری قراقچی
 قمارباز¹⁷⁶ [153a] و جلب باز و بچه باز و بوزه خور و شراب
 خور کوپ شرارت پیشه¹⁷⁷ ایردی بر وقت نماز هم اوقوماس ایردی
 بر کون پیریمیز نماز شام ن اوقوب چقان لاریدین کین منی ایدیلارکه
 ها ملا بهادر دیوانه سن باریب مغزوم قیشلاق لیق خالمنظر صوق ن
 ایتب کیل کین دیدیلار خوب بولغای دیب جونادم کتی یاتب دلیم
 کا کلدیکه او خالمنظر بر رکعت نماز اوقومای دورغان بی نماز فاسق
 ایردی پیریمیز بو بدبخت ن صوق دیدیلار بو قیداغ کپ دیب باریب
 حلکی خالمنظر ن چاقردم آلدیم کا چیقنی ایدیم که یورونک سیزی
 پیرم چاقرادیلار دیدیم ایدیکه خوب بولغای بجان دل بارورمن چراکه
 من اوج ییل دن بری دلیم کا کیلترب [1536] ایتور ایردم که بو
 کیشی ولی بولسه لار منی چاقرب توبه برادیلار بولسه اوزوم چه
 باریب توبه قیلماسن دیب یورار ایردم بو کون نماز پیشین دن کین
 اوخلاب یاتب توش کوروب من توشومده هست ایشانمیز
 ایتادورلارکه ها نا انصاف فاسق اوج ییل دن بری ایتاسن ایشان
 اوزی کرامت منان آلیب بارمسه من توبه قیلمای من دیسن شو
 دیشینک کته بی ادب لیک چراکه عزیزلاری سفاش هم کفر

¹⁷⁵ اصل متده: هاتیر

¹⁷⁶ اصل متده: چهارباز

¹⁷⁷ اصل متده: فیشه

قوشنی لیکنی حرمی خطا کیتماکین بو کون سنکا توبه برورمن بار طهارت قیلیب کیل کین دیدیلار خوب بولور دهب یغلاب توروب اویغانیب کتیب من قراسم [154a] نماز عصر قضا بولای دهب دور طهارت قیلیب نماز شام ن اوقوب بو نیمه حکمت ایکن دهب استغفار ایتب یغلاب توروب ایردم سیز کیلدینکیز ان شاء الله بارورمن دهب در حال آتلائیپ¹⁷⁸ منینک بیلان همراه کیلدی ایچکاری کریب صوفیلاردن پرمیز قایرده لار دهب سوراسم اشخانه ده ایکانلار قیداغ معلوم فیلورمن دهب توروب ایردم بر صوفی اشخانه دین یوکوروب چقیب ایدیکه بنادر بیلان حالنظر کیم دور دیدی من بیز دور میز دیدم یورونگلار پرمیز چاقریب یاتیب دورلار دهب باشلاب آلیب کردی پرمیز زیارت قیلدیک پرمیز [1546] حالنظر کا قراب ایدیلار که ها لادان اوج بیل دن بری ایتار ایردینک که بو کیشی ولی بولسه لار منی چاقریب باریب توبه برادیلار بولسه توبه قیلما من دیر ایردینک شو دیشینک خطا چرا که عزیزلارنی سناس کناه عظیم دور خطا بولده کیتماسون دهب بنابرین چاقریب توبه برای دیدم بو کون نماز عصرده هم توش کوروب ایردینک کو کیل کین توبه براین دهب قولون اوشلاب توبه برادیلار مذکور حالنظر ایشیکا چقیب منکا ایدیکه ای برادر من بو کیشینی کرامتی بولسه منی آلیب باریب توبه برادیلار دهب بو سرن هیچ کیم کا ایتکان ایماس ایردم بیلدم که پرمیز ی شک ولی [155a] ایکانلار دهب کوپ یغلاب اوی کا کتی بنه پرمیز منی چاقریب ایدیلار که ها ملا بنادر

¹⁷⁸ اصل متده: آتلائیپ

کتي ياتيب ايتنک که پريميز بر رکعت نماز او قومغان بدبخت ني صوفي
ديديلار ديدنک بو کون نماز شام ني اوقودو کو نيمه کا بلغان ايتاسن
ديب کولديلار اي برادرلار آگاه بولونکلار که بو کيشي ني کشف
کرامت لاري کوپ ظاهر موندن باشقه هم کرامت لاريني کوپ
کورکان من اما بو کيشي بيلماديلار ديب هرکيز ني پروا بولماتکلار
ديب مذکور ملا بهادر ديوانه کوپ يغلادی بو حکايه ني ملا بهادر
ديوانه دين ايشيب قلم سروب بيتيم.

نقلست که بر عيد قيوم صوفي ديگان برادميز بار ايردي مذکور
صوفي ايدیکه پريميز ني بر مقام مرتبه لاريدن ايتب [1556]
برای دیدی ایدیکه پريميزون ايشيکلاریده ايت مشيق بسيار کوپ
ايردي کوپ ليکيني وجه بول ايرديکه زيارت کا کيلکان آدم لارني
ايرکاشيب کيلکان ايت لاري خانقاه ده توروب قالور ايردي هرچند
اورساک هم کيتماس ايردي اما بربرلاري بيلان ايت و مشيق هرکيز
اوروش هاس ايردي بو حکمت کا حوران قيليب يورار ايردم قضاوا
رمضان شريف کيلديلار اوج ثورت کون روزه توتوب ايرديک بر
کون پريميز مني چاقريب ايديلارکه ها صوفي باريب امام نظر صوفي
بيلان حسن بای صوفي ني ايتب کيلينک ديديلار يوکوروب باريب
ايتب کيلدم پريميز مذکور صوفي لارکا قراب ايديلارکه ها امام نظر
صوفي سن ايت لارني باقين حسن بای صوفي سن [156a] مشيق لارني
باقين چراکه ايت مشيقلار خوابيمده کيليب منکا عرض قيليب ايتادور
که ها نقصر رمضانده بيز کا کوپ حير بولور ايکان کوندوزی هيچ
کيم طعام بيماس ايکان افطار وقتیده آدم لارني آلدیکا بارساق بيزي
اوروب اذا برور ايکان بيز کوپ مضطر بولدوق شول توغريدن

سيزکا عرض قيلديك كه التفات قيليب بيزلاركا هم بر وظيفه تعين قيلسانكيز ديدورلار بناهين سيزلارن چاقريب بو جانورلاركا وظيفه¹⁷⁹ تعين قيلاي ديب توروب من ها ايت بقار صوق سن ايتلاركه هر كوني ايليك دانه نان بر فزان آش اوج كون ده بر هوكون سيوب بركاي سن ديديلار [1566] باز مشيق بقادورغان صوق كا قراب ايديلاركه سن مشيق لاركا هر كوني يكرمه تورن نان شونكا يراشه صوق آش اوج كونده بر فوي سيوب برورسن ديديلار مذكور صوفيلار خوب بولغاي ديب پيرمیزی امرلاريني دام قيليب بورار ايردي اي برادر لاز آگاه بولونكلار كه پيرمیزی بي شك ولي ايكانلار چراكه ايت و مشيق حيوانات پرندہ بو چرنده لارن هم نيلني بيليب كپ اوروشار ايكانلار ديب مذكور عبد قيوم صوق كوپ بخلادي بو حكاية نى عبد قيوم صوق دهن ايشنپ قلم سوروب بيتيم. بو واقعه لاركا حيران بولوب بورور ايردم كه بر خالمراد ديوانه ديكان برادرمیز [157a] بار ايردي منكا كليپ ايديكه اي برادر من موندنن هم كته سرن كوركان من سيزكا ايتب براي ديدى ايديكه پيرمیزی منكا كوپ التفات قيليب بوقلاب تورور ايرديلار من دن بر بي ادب ليك صادر بولدى مكي پيرمیزی نيچند وقت بولاديكه مني بوقلاماي ديلار ديب كوپ بي طاقت بولوب دلیم كا كيلتريب ايدم كه شو ايشيك ده كي الا ايت نى بر اورسام ايت باريب پيرمیزی كا عرض قيلسه بو ايت نى شرافتي بيلان من رسوا قل لاريني بوقلاسه لار عجب اناس ديب باريب ايت نى بر تيفتيم ايت اورنيدن توروب قاچتي جام

179 اصل متنده: وظيفه

کا براین دیب ارقام کا [1576] فایتب تورت قدم باسیب ایردم که ملا بهادر دیکان رئیس صوفی بار ایردی بوکوروب کیلیب منکا ایدیکه ها برادر پیرمیز سیزق چاقریب توروب دور لار یورونک بو یاقه دیدی در حال بوکوروب خدمت لاریکا یارسام خاص خانه لاریده اولتوروب دورلار سلام قیلیب زیارت قیلیب مبارک قول لاریبی اوبنوم پیرمیز منکا قراب ایدیلارکه ها تا اینصاف الا ایت بی نیمه کا نفیب اوردینک اولتوروب توروب کوزوم اویقوغه بارکان ایکان مذکور ایت کیلیب عرض فیلدیکه تقصیر من بی خاص باتیب ایردم خالمراد دیوانه کیلیب ارقم کا بر تیفنی قورقوب پاک بوراکیم چقیب کیتاپازدی دیدور سن بی ادب [158a] اوستونکا مله تون کیب باشینکا مله سله اوراب اوزونک بی صوفی قیلیب بی چاره ایت بی اذا بریب قورقوتاسن مو سن بی ادب بی تعزیرینک شولکه مله تون کیب مله سله اورشکا توبه فیلکین که آدم لار سنی مله تونونکنی مله سلنکنی کوروب بو خوب بخششی آدم ایکان دیب بند یماسین امدی من بعد صورتینکنی صوفی قیلیب یورمه دیدیلار التفات لاریغه قلوغ دیب در حال چقیب بر آه درده بی سله قیلیب باشیم کا اوراب آلدیم ای برادر آگاه بولوب یورونککه پیرمیز بیلمای دورغان ایش یوق ایکان اما کوزوم اویقوغه بارکان ایکان توشومده کیلب ایت عرض فیلدی دیکان لاری قصاب ایکان چراکه آلدیلاریده [1586] تورکان صوفیلار دن سورادم ایدیلارکه پیرمیز اوخلاغانلاری یوق ایردی بیز بیلان کپ اوروشوب توروب ایردیلار در حال ملا بهادر رئیس بی چاقریب ایدیلارکه ها رئیس در حال خالمراد دیوانه بی آلیب کیل کین دیدیلار در حال رئیس چقیب سیزنی آلیب کیلدی دیدی بنابرین

ایتدم که اوخلادیم دیگان لاری قیماپ دیب مذکور خالمراد دیوانه
 برادریم توبه قیلیب کوی یغلادی بو حکایه ن خالمراد دیوانه دین
 ایشیب قلم سوروب بیتیم. ¹⁸⁰ لیک سید منصور صوق دیگان بر
 نقلست که قورغان قیبه ¹⁸⁰ لیک سید منصور صوق دیگان بر
 برادریمیز بار ایردی اما اوزی راست قول و راست کوی ایردی
 مذکور صوق ایدیکه پیریمیزی بر [159a] قهر غضب لاریدن
 سیزلارکا ایتیپ برایدیدی ایدیکه بیز نینک محله میزده بر قراقل دیگان
 صوق بار بر مونجه برینی پیریمیزکا صدقه قیلغان ایردی مذکور قراقل
 صوق منکا ایدیکه ای برادر بریمی پیریمیزکا کو هدیه قیلدم بر بولی
 خط قیلیب آلیب باریب تابشورسام بولور ایگان دیدی من خوب
 یخشی بولور دیب برله شیب قاضی ن آلدیکا باردیک قاضی کا قراقل
 صوق عرض قیلیب ایدیکه ها تقصیر پیریم کا بر مونجه یر هدیه قیلیب
 ایردم شونکا بر وثیقه قیلیب برسانکیز پیریم کا آلیب باریب
 تابشورسام دیب ایکی تنکه قاضی ن آلدیکا تاشلادی قاضی ایدیکه
 ها صوق بکرمه بیش تنکه دن بر پل کم [1596] برسانکیز مهر
 باسهای دورمن دیدی قراقل صوق ایدیکه پلوم ¹⁸¹ ن باری شول ایردی
 خط قیلیب برمسکیز میلینکیز دیب چقیب کیلاویردی من هم آرقه
 سیدن چقیب کیلیب ایدیکه ها برادر خفه بولمانک پنه سفرکا قیلیب
 بارساق بولور تأخیر ¹⁸² قیلمای پیریمیزی خدمت لاریکا بارایلوک دیب

تاریخ و نقلست که قورغان قیبه ¹⁸⁰ لیک سید منصور صوق دیگان بر

¹⁸⁰ اصل متنده: تیغه

¹⁸¹ اصل متنده: فلوم

¹⁸² اصل متنده: تأخیر

جوناپ پویم نى خدمت لاریکا کیلیب زیارت قیلدوق پیریمیز قراقل صوفی کا قراب ایدیلا رکه ها صوفی فلان بردکی توت زار توارک زار هولینکیزی بیز کا هدیه قیلدینکیزمو هو تقصیر دیدی ینه التفات قیلیب ایدیلا رکه بو صوفی برنی بیز کا هدیه قیلیب خطیبی هم بر یولی قیلیب باراییں دیب ایردی [160a] اما قاضی بکر مه بیش تنکه بر مستنک مهر و منی باسماى من دیب بو صوفی نى خفه قیلیب مهر باسیب بر مادی دیدیلار اما بیز هیچ کیم کا بو سرنی ایتنکان ایماس ایردیك پیریمیزی اوزلاریکا همه ایش عیان ایکان دیب ایباغلاریغه یقلیب یغلاب تویه قیلدیك کیتشمیزده پیریمیز التفات قیلیب منکا قراب ایدیلا رکه ها سید منصور صوفی اوشال بیتنک قرا بولوب اولکور قاضی کا باریب ایتنکین که پیریمیز اینادور لار که اوشه قاضی بکر مه بیش تنکه الیب مهر باسادورغان مسأله نى بیز کا بیتب بیارسون دیدورلار دیکین دیدیلار خوب بولغای دیب جوناپ اوپومکا توشماسدن [160b] نوغری قاضی نى ایشیکیکا باریب توشنوم قاضی بیلان سلام لاشیب کوروشوب ایدم که ها تقصیر پیریمیز سیز کا سلام ایدیلا ر سلام شولکه قاضی بر وثیقه کا بکر مه بیش تنکه بر مکونچه مهر باسماى من دیب دور شون مسأله سینى بیز کا بیتب بیارسون دیدیلار دیدم قاضی نى رانکی اوچوب هیچ نرسه دیلمای اوپومکا کریم کتی ایکی کون بیتاب بولوب یانیب اولدی خیش اقربالاری مذکور قاضی نى بیقی نى آجیب فرسه لار کویا قران نى کوئی دک قرایب کتیب دور اما قاضی نى بیقی نى قرا بولوب اولکانی همه کا شهرت بولوب یابیلدی ای برادرلار نى پروا بولمای آگاه بولونکلار که پیریمیز [161a] کوپ آتش نفس ایکانلار چرا که بیتنک قرا بولوب اولکور قاضی دیب که نفس

قیلیب ایردی‌لار نفس لاری ضایع کینمای بینی قرا بولوب اولدی دیب مذکور سید منصور صوفی کوپ یغلادی بو حکایه نی سید منصور صوفی‌دین ایشتیبا قلم سوروب بیتیم.

نقلست که بر ملا مؤمین صوفی دیکان برادریمیز بار ایردی دایم پیریمیزی آلدیلاریده توروب کیلکان آدم لاری منظور قلیب کیتادورغان لارغه جواب آلیب برار ایردی مذکور صوفی ایدیکه من هم پیریمیزی آتش نفس لیک لارینی کورکان من سیزلارکا ایتب برای دیدی ایدیکه پیریمیزی نی بر بوا خراسان لیک دوست حاجی دیکان [1616] مریدلاری بار ایردی بر کون رمضان ده نماز جمعه اوفوغالی کیلدی کیریپ پیریمیزی زیارت قیلدی پیریمیزی ایدیلارکه های حاجی اولتورونک سیز کوپ نی ادب بولوب جنک حال کا ارالاشیب پاره بیدورغان هم بولوب سیز ینه قاضی مینکباشی نی آندیکا باریب هم کپ هم طبق بولادورغان هم بولوب سیز سیز خداکوی آدم غه بو ایشلار لازم ایماس دیدیلار مذکور دوست حاجی پیریمیزی کپ لارینی قاریب ایدیکه تقصیر عرض عرضیم بولکه مینک باشی قاضی کوپ بخششی صالح آدم لار جنابینکیزکا هم کوپ اخلاص اعتقادلاری زیاده بنابرین اولاری صحبتیکا [162a] بارورمن دیدی پیریمیزی مذکور صوفیکا فخر غضب لاری بیلان قراب ایدیلارکه های نا انصاف من بیلمای دورمن مو که ظالم لاری منکا بخششی دیب ایتاسن یوقالیب کینکین امدی سن نا انصاف نی هرکیز کورمایین دیب چقاریب ییاردیلار باریب خانقاه کا کیریب ایکی رکعت نماز نفل اوقوب یقلیب دور خیال اوغمای صوفی لار ز مبارکا سالیب پیریمیزی خدمت لاریکا آلیب کردی مذکور حاجی پیریمیزی آلدیلاریده کوپ یغلاب

توبه قیلدی پیریمیز ایدیلار که خیر بیز کناهنکیزنی اوتوک آخرا تینکیز کا نقص بولماس ان شاء الله اما عمرینکیز کا زیان قیلدینکیز دیدیلار [1626] همه بار برادرلار یغلاشیب کوتاریب چقیب اویکا آلیب کتی اویکا باریب اوشال کیچه سی وفات قیلدی قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ¹⁸³ ای برادرلار سیزلار کا نصیحت شولکه پیریمیزی آلدیلاریده هر کب نی بی ادبانه کپ اورمانکیزلار چراکه بو حاجی دن باشقه بی ادبلیک قیلیب جوان مرک اولکان آدم لار نی هم کوپ کورکان من دیب مذکور ملا مؤمین صوفی کوپ یغلا دی بو حکایه بی ملا مؤمین صوفی دین ایشتیب قلم سوروب بینیم.

نقلست که مذکور ملا مؤمین صوفی باز ایدیکه پیریمیزی حقلا ربی بی اجازت ییب شکست تاپکان آدم نی کورکان من سیزکا ایتب برای [163a] دیدی ایدیکه بغیش دوست بی دیکان نی اوغلی علی های صوفی دیکان بر یکیت بار ایردی پیریمیزی شالی پایه لاریبی ایکان ایردی شالی نی آلدی پیشکان وقتیده بر کون کیلیب پیریمیزی زیارت قیلدی پیریمیز دهقانغه قراب کولوب توروب ایدیلار که ها نا انصاف صوفی آدم لار اوزینینک ایکان ایکن لاریبی آلدی اوزی بیلمای بیزکا آلیب کینور سن بی ادب چرا بیزی شالی میزدن بی اجازت خواتونونک بیلان توبوب شوله قیلیب یدنک امدی ایشینک بولمادی اوزونکا زیان قیلدینک شو بی ادب لیکنکا خواتونونک شل بولوب اولادی اوزونک نی [1636] همه بدن لارینک نیشلادی دیدیلار مذکور دهقان یغلام سراب چقیب کتی آرقه سیدن باریب سورادم که

¹⁸³ القرآن الکریم، سورة البقرة، الآية: 156

ای برادر پیرمیز سیزکا مونداغ کپ ایتلار نیمه واقعه اوتوب ایردی
 دبدم دهقان ایدیکه منی کنامم بول ابردیکه شالی میزن آلدی
 پیشکان ایکان خواتونوم ایدیکه شالیدن آزکینه سدیریب آلیب
 کیلسانکیز بنگی لیک بر آش قیلیب بیساک دیدی خوب بولغای دیب
 آزکینه سدیریب آلیب کیلیب خواتونوم بیلان توپوب شوله قیلیب
 یب ابردیک اما سرنی هیچ کیم ... (?) ایماس ایردی عزیزلارکا همه
 ایش عیان ایکان توبه [164a] قیلدیم دیب یغلاب کتی بو نیمه حکمت
 ایکن دیب سراساب قیلیب یورار ایردم حیال اونمای مذکور علی
 بای ن خواتون ن قول ایاغی شل بولوب اولدی اما اوزی نینگ همه
 بدن لاری نیشلیب کوپ عذاب لار تارتیب اولوش مرتبه کا پتی ای
 برادرلار آگاه بولونکلار که پیرمیز بیلمای دورغان ایش یوق ایکان
 پیرمیز بیلمایدیلار و کورمای دیلار دیب بر نیرسه لارینی هرکیز بی جا
 قیلمانکیز البته البته دیب ملا مؤمین صوفی کوپ یغلادی بو حکایه ن
 مذکور ملا مؤمین صوفی دین ایشیب قلم سوروب ییشیم.

[164b] نقلست که پیرمیزی بر ملا ناصر دیکان تاجیک صوفی

لاری بار ایردی من پیرمیزی بر خارق عادت لاریدین ایتیب برای
 دیدی ایدیکه پیرمیزی نیاز باتورلیک بر اسحاق بای بچه دیکان صوفی
 لاری بار ایردی بر کون شل بولوب پیرمیزی خدمت لاریکا کیلیدی
 مذکور بای بچه منی چاقریب ایدیکه ای برادر منی مرغلان ده بر
 مونجه بریم بار ایردی شوق اون ایکی طنابی ن پیرمیزکا هدیه قیلیب
 ایردم امدی اوشال برمنی همه سین هدیه قیلدیم قاضی ن آلیب کیلیب
 منی تلیمدن پیرمیزکا خط قیلیب برینک دیدی من تیکشیب ایدیکه ای
 برادر ایلکاری اون ایکی طناب هدیه قیلدیم دیدینکیز باز همه بریم ن

[165a] ہدیہ قیلدم دیدورسیر سبب نیمہ دیدم مذکور ہای بیچہ ایدیگہ ای برادر من دین کوپ بی ادب لیک اوتی بنا برین ہمہ سینی ہدیہ قیلدم منی بی ادب لیکیم شولگہ دلیم دا ایتب ایردم کہ اون ایکی طناب یرم بی ہدیہ قیلدم یرم کا دیب اما ہیچ کیمکا اظہار قیلغان ایماس ایردم بر کون دلیم کا کیلتوروب ایدم کہ نذر قیلغان یرم بی ساتیب پلنی یرمینی اوزوم یسام یرمینی یرمیکا یرسام دیب ساتیب اوحلاب قالدیم توشومده یرمیزی کیلیب ایدیلاز کہ ها نا انصاف بیزی یرمیزی ساتیب یرمینی اوزونک یب یرمینی بیزکا برامن دیدورسن کیم اورکائی [1656] سنکا مونداغ حیلهہ نای رانکئی ای بی ادب کذاب دیب عصالارینی حوالہ قیلیب ایردیلاز قچامن دیب اویغانیب کتیم اورنوم دن هرچند توراین دیب حرکات قیلدم تورالدم قرسم شل بولوب قالیب من ای برادر مقام تاپکان عزیزلارکا آتہ کان نوسہ کا خیانت قیلیب بولماس ایکان شو بی ادب لیکیم کا ہمہ یرم بی یرم کا ہدیہ قیلدم دیب کوپ یغلادی مذکور ملا ناصر ایدیگہ ای برادر یرمیزی موندین باشقہ ہم کرامت لارینی کوپ کورکان من دیب کوپ یغلادی بو حکایہ بی ملا ناصر دن ایشتیب قلم سوروب بیتیم.

نقلست کہ ...